

RAPORT O SYTUACJI BANKÓW W 2011 R.

**URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO
WARSZAWA, 2012**

OPRACOWANIE:
ANDRZEJ KOTOWICZ
PRZY WSPÓŁPRACY DEPARTAMENTU BANKOWOŚCI KOMERCYJNEJ I SPECJALISTYCZNEJ
ORAZ INSTYTUCJI PŁATNICZYCH
URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO

Materiał stanowi syntezę raportu opracowanego dla KNF
i przyjętego przez KNF na 157 posiedzeniu w dniu 19/06/2012

NAJWAŻNIEJSZE SPOSTRZEŻENIA I WNIOSKI

Sytuacja sektora bankowego w 2011 r. pozostawała stabilna. Sytuacja w zakresie płynności i bazy kapitałowej była dobra, a jednocześnie banki odnotowały rekordowe wyniki finansowe. Aktywność sektora mierzona tempem wzrostu sumy bilansowej, zatrudnienia i sieci sprzedaży była umiarkowana. Odnotowano znaczny wzrost akcji kredytowej dla sektora przedsiębiorstw, pewne ograniczenie tempa wzrostu kredytów dla gospodarstw domowych oraz nieznaczne zwiększenie tempo wzrostu depozytów sektora niefinansowego.

W niektórych obszarach obserwowane są niekorzystne zjawiska, które mogą negatywnie wpływać na funkcjonowanie banków w kolejnych okresach, a w szczególności:

- pogorszenie sytuacji w otoczeniu zewnętrznym banków;
- niekorzystna struktura portfela kredytów mieszkaniowych oraz narastający problem z terminową obsługą tych kredytów;
- zbyt wysoki udział aktywów walutowych w niektórych bankach oraz niedopasowanie walutowe struktury aktywów i pasywów;
- nadmierne uzależnienie długoterminowej akcji kredytowej od depozytów krótkoterminowych;
- ograniczona efektywność funkcjonowania rynku międzybankowego.

Niektóre z tych zjawisk są niezależne od banków, ale **większość wynika z modelu działalności biznesowej i powinna ulec zasadniczej zmianie.**

- Bieżąca **sytuacja w zakresie bazy kapitałowej jest dobra.**

Wartość funduszy własnych wzrosła (z 100,6 mld zł na koniec 2010 r. do 110,9 mld zł na koniec 2011 r. tj. o 10,2%). Na koniec 2011 r. wszystkie banki komercyjne spełniały wymóg minimalnych funduszy własnych. W przypadku banków spółdzielczych, osłabienie złotego spowodowało, że 3 z nich nie spełniały wymogu minimalnych funduszy własnych, ale skala niedoboru była niska.

Współczynnik wypłacalności w sektorze bankowym **uległ obniżeniu** (z 13,8% na koniec 2010r. **do 13,1%** na koniec 2011 r.), przy czym wszystkie banki posiadały współczynnik na poziomie przekraczającym ustawowe minimum (8%). O dobrej pozycji kapitałowej pośrednio świadczy też niewielka liczba banków posiadających współczynnik wypłacalności na poziomie niższym niż 12% (15 komercyjnych i 74 spółdzielcze) i wskaźniku Tier 1 niższym od 9% (5 komercyjnych i 27 spółdzielczych).

Pomimo to rekomendowane jest dalsze wzmocnienie bazy kapitałowej. Wynika to z poziomu ryzyka zakumulowanego w bilansach banków, jak też trudnych uwarunkowań zewnętrznych, które mogą wywoływać zaburzenia w funkcjonowaniu rynków finansowych oraz wpływać na pogorszenie sytuacji finansowej części klientów banków. W związku z tym **Przewodniczący KNF wydał bankom indywidualne zalecenia ograniczenia wypłat z zysku za rok 2011,** co ma na celu dalsze wzmocnienie ich bazy kapitałowej oraz zdolności do absorpcji nieoczekiwanych strat.

- Bieżąca **sytuacja w zakresie płynności jest dobra** (dodatnia luka płynności krótkoterminowej 140,1 mld zł).

Przestrzeżenie zapisów uchwały KNF nr 386/2008 było zadowalające (liczba naruszeń uchwały była niewielka i generalnie dotyczyła podmiotów mających marginalne znaczenie w skali systemu).

Odnotowano wzrost podstawowej rezerwy płynności (o 6,4%), uzupełniającej rezerwy płynności (o 24,1%) oraz zwiększenie stabilnych środków obcych (o 12,0%). Relacja kredytów do depozytów, pośrednio określająca skalę zapotrzebowania na środki z rynku finansowego, po osiągnięciu maksimum na przełomie 2008 r. i 2009 r. pozostaje w ostatnich latach relatywnie stabilna (waha się w granicach 107-114%; na koniec 2011 r. wynosiła 109,4%).

Głównym utrudnieniem w zarządzaniu płynnością jest spadek wzajemnego zaufania pomiędzy uczestnikami rynku finansowego oraz pojawiające się okresowo silne zaburzenia w funkcjonowaniu rynków finansowych. W związku z tym **niezbędne są działania banków zmierzające do wzrostu stabilności źródeł finansowania** oraz opracowanie strategii, które będą uwzględniać trudne uwarunkowania zewnętrzne.

Niekorzystna sytuacja panuje na krajowym rynku międzybankowym, który charakteryzuje ograniczona efektywność działania. Przejawia się to w niskich obrotach na rynku, niskim udziale transakcji o dłuższych terminach zapadalności niż 1 dzień oraz niskich wzajemnych limitach kredytowych, które zostały silnie ograniczone w latach 2008-2009, na skutek obaw związanych z narastaniem kryzysu finansowego (z badań UKNF wynika, że w 2011 r. ankietowe banki zawarły 5213 transakcje o łącznej wartości 776,3 mld zł, z czego 91,5% ogólnej liczby transakcji i 91,3% ich ogólnej wartości stanowiły transakcje O/N). Biorąc pod uwagę bieżącą sytuację polskiego sektora bankowego **nie ma żadnych uzasadnionych przyczyn, aby rynek funkcjonował w ograniczonym zakresie.** Dlatego konieczna jest odbudowa wzajemnego zaufania, do czego przyczyniłoby się m.in. zwiększenie wzajemnych limitów.

- **Odnotowano silny wzrost zysku netto sektora bankowego** (z 11,4 mld zł w 2010 r. do 15,7 mld zł w 2011 r., tj. o 37,5%), **wynikający głównie ze wzrostu wyniku odsetkowego oraz zmniejszenia ujemnego salda odpisów i rezerw.**

Głównym czynnikiem wzrostu wyniku odsetkowego (o 13,1%) był wzrost przychodów odsetkowych uzyskany głównie dzięki zwiększeniu wolumenu kredytów oraz podwyżkom stóp procentowych przez RPP. Po stronie kosztów uwagę zwraca relatywnie niski wzrost odsetek płaconych na rzecz gospodarstw domowych. Wynikało to z faktu, że w I połowie 2011 r. banki dążyły do poprawy wyniku odsetkowego „kosztem” klientów detalicznych i dopiero w czerwcu zdecydowały się na uatrakcyjnienie oprocentowania depozytów (znalazło to odzwierciedlenie we wzroście kosztów odsetkowych w II połowie roku, a zwłaszcza w IV kwartale).

Zmniejszenie ujemnego salda odpisów i rezerw (o 22,6%) wynikało ze spadku odpisów na kredyty konsumpcyjne (-48,0%), a w mniejszym stopniu również ze spadku odpisów z tytułu kredytów dla sektora przedsiębiorstw (-30,8%). Z drugiej strony odnotowano **dalszy wzrost odpisów na kredyty mieszkaniowe** (52,4%) i IBNR. Obserwując zmiany w ujęciu kwartalnym, uwagę zwraca systematyczny spadek odpisów z tytułu kredytów konsumpcyjnych, a zarazem systematyczny wzrost odpisów z tytułu kredytów mieszkaniowych (w IV kwartale 2011 r. odpisy z tytułu kredytów konsumpcyjnych były najniższe od 3 lat, a odpisy na kredyty mieszkaniowe najwyższe w historii).

Pozostałe pozycje miały niewielki wpływ na poprawę wyników banków. Zwraca przy tym uwagę relatywnie niskie tempo wzrostu przychodów z tytułu opłat i prowizji (4,0%), co należy wiązać m.in. ze słabnącym tempem wzrostu akcji kredytowej dla gospodarstw domowych, słabą koniunkturą na rynku kapitałowym oraz ograniczonymi możliwościami dalszego wzrostu opłat z tytułu usług bankowych. Tempo wzrostu kosztów było ograniczone (5,0%).

Pozytywne tendencje znalazły odzwierciedlenie w **poprawie miar efektywności działania** (m.in. C/I zmniejszył się z 52,3% w 2010 r. do 50,9% w 2011 r. a ROE wzrósł z 10,2% do 12,8%).

Plany finansowe banków wskazują na stabilizację wyników w 2012 r. na poziomie z 2011 r., przy czym w jednej trzeciej banków oczekiwany jest spadek zysków.

- **Tempo wzrostu akcji kredytowej było umiarkowane** (wartość kredytów ogółem wzrosła z 787,5 mld zł do 911,3 mld zł, tj. o 15,7%; po wyeliminowaniu wpływu zmiany kursów walut przyrost wyniósłby około 89 mld zł, tj. około **10,8%**). Głównymi obszarami rozwoju akcji kredytowej były kredyty dla przedsiębiorstw, kredyty mieszkaniowe oraz kredyty dla przedsiębiorców indywidualnych i sektora budżetowego.

W 2011 r. **doszło do silnego ożywienia akcji kredytowej dla przedsiębiorstw** (wartość kredytów zwiększyła się o 20,4%, a po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych o około 16,8%). Trzeba dodać, że po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych, **po raz pierwszy od lat 90-tych wzrost kredytów dla przedsiębiorstw przewyższył wzrost kredytów dla gospodarstw domowych**, co w bieżącej sytuacji należy uznać za korzystne z punktu widzenia rozwoju gospodarki. Za korzystną należy uznać też strukturę produktową przyrostu, tj. przede wszystkim **wzrost kredytów operacyjnych** (o 16,5%) i **inwestycyjnych** (o 28,7%), co z jednej strony świadczy o wzroście aktywności w gospodarce, a z drugiej powinno mieć korzystne przełożenie na tempo wzrostu gospodarki w kolejnych okresach. Realizuje się zatem scenariusz, w którym utrzymujące się ożywienie w gospodarce przekłada się na wzrost popytu na kredyt ze strony przedsiębiorstw, a stabilizacja jakości portfela kredytowego na zwiększenie jego podaży ze strony banków.

Głównym zagrożeniem dla rozwoju akcji kredytowej jest pogorszenie klimatu inwestycyjnego, pogorszenie koniunktury u głównych partnerów handlowych Polski oraz oczekiwane osłabienie tempa wzrostu polskiej gospodarki. Może to prowadzić do ponownego ograniczenia popytu na kredyt ze strony przedsiębiorstw, jak też bardziej selektywnej jego podaży przez banki.

Duży wzrost nominalnej kwoty kredytów mieszkaniowych (19,2%) w znacznym stopniu wynikał z osłabienia złotego. Po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych tempo wzrostu było zbliżone do poprzednich okresów. **Za zjawisko pozytywne należy uznać wyraźną dominację kredytów złotych w strukturze nowo udzielanych kredytów. Jednak około 20% udział kredytów walutowych w sprzedaży nowych kredytów jest nadal zbyt wysoki** i niesie ze sobą szereg rodzajów ryzyka. Za niekorzystny należy też uznać rekordowo wysoki udział kredytów o LTV przekraczającym 80% w strukturze nowo udzielanych kredytów (ponad 50% sprzedaży), nadmierne wydłużanie okresu kredytowania (kredyty na okres 25 lat i dłuższe stanowiły około 70% nowo udzielonych kredytów), dalszy wzrost średniej kwoty nowo udzielanych kredytów walutowych (średnia wartość kredytów walutowych była dwukrotnie wyższa niż kredytów złotych).

W II połowie 2011 r. zaobserwowano **obniżenie dynamiki wzrostu kredytów mieszkaniowych** (skorygowanej o zmiany kursów walutowych). Wynikało to z zaostrzenia polityki kredytowej w niektórych bankach, zmian w Programie „Rodzina na swoim” (obniżenie tzw. współczynników przeliczeniowych) oraz wstrzymania części popytu (wzrost obaw o przyszłą sytuację materialną, oczekiwanie spadku cen nieruchomości). W 2012 r. czynnikiem wpływającym na ograniczenie dynamiki akcji kredytowej może być pełne wejście w życie zapisów Rekomendacji S. Istotną barierą rozwoju rynku są też wysokie ceny nieruchomości, które powodują ograniczenie ich dostępności dla przeciętnych gospodarstw domowych.

Spadek wartości kredytów konsumpcyjnych (o 2,7%) **wynikał głównie ze sprzedaży części portfela kredytowego oraz ograniczenia akcji kredytowej przez grupę banków, które w ubiegłych latach poniosły wysokie straty w tym segmencie.**

Obserwowany w ostatnich okresach **spadek dynamiki kredytów konsumpcyjnych należy wiązać** z kilkoma czynnikami. Przede wszystkim wynika to z **samoregulacji ze strony banków** do jakiej doszło na skutek pogorszenia jakości kredytów konsumpcyjnych i związanej z tym konieczności tworzenia wysokich odpisów (w 2008 r. wartość odpisów dokonanych z tytułu kredytów konsumpcyjnych wynosiła 3 mld zł, a w latach 2009-2010 wynosiła po około 7 mld zł). Jednocześnie **kryzys finansowy** doprowadził do pewnej zmiany postaw banków i ich klientów, co oddziałuje w kierunku ograniczenia podaży i popytu (analogiczne zjawiska obserwowane są w krajach strefy euro). Czynnikiem ograniczającym mogło być też **uchwalenie Rekomendacji T.** Należy jednak zaznaczyć, że pomimo jej uchwalenia, w niektórych bankach doszło do

wyraźnego wzrostu akcji kredytowej. Ponadto, większość zapisów tej rekomendacji trudno uznać za restrykcyjne (rekomendacja ustanawia szereg dobrych praktyk, które powinny być trwałym elementem odpowiedzialnej działalności bankowej), a część banków przyjęła rekomendację pozytywnie, wskazując że ograniczyła ona negatywną presję konkurencji. Z drugiej strony, biorąc pod uwagę krótkoterminowy charakter kredytów konsumpcyjnych można rozważyć pewne zmiany niektórych zapisów rekomendacji. Ograniczając na wzrost kredytów konsumpcyjnych oddziałuje również stopniowy **wzrost konkurencji ze strony instytucji niebankowych. Za niewłaściwą należy jednak uznać sytuację, w której banki lub ich podmioty dominujące prowadzą lub zamierzają podjąć tego rodzaju działalność** (prowadzi to do przenoszenia ryzyka kredytowego w inne miejsce tej samej grupy kapitałowej, wzrostu ryzyka zgodności i reputacji, zmniejszenia przejrzystości działania, jak też wywiera negatywną presję konkurencyjną).

- **Wartość zobowiązań ogółem zwiększyła się** (z 1 043,4 mld zł do 1 166,0 mld zł, tj. o 11,8%, a po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych o około **8,5%**).

Główną pozycję zobowiązań stanowiły depozyty sektora niefinansowego (59,9%) oraz depozyty i kredyty otrzymane z sektora finansowego (22,9%), a w dalszej kolejności depozyty sektora budżetowego oraz emisje własne. Pomiędzy bankami zachodzą jednak **istotne różnice w strukturze finansowania działalności, co wynika z różnic w ich modelu biznesowym** (można wyróżnić banki opierające rozwój biznesu na depozytach sektora niefinansowego, banki, które w decydującym lub bardzo wysokim stopniu korzystają ze środków pochodzących z rynku finansowego lub macierzystej grupy kapitałowej oraz banki o mieszanych modelach rozwoju).

Z punktu widzenia kraju pochodzenia środków **dominują zobowiązania krajowe (79,2%), ale w niektórych bankach bardzo istotną rolę odgrywa finansowanie zagraniczne.**

- Wartość **depozytów sektora niefinansowego zwiększyła się** (z 620,4 mld zł do 698,5 mld zł, tj. o 12,6%, a po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych o około **11,2%**), na co złożył się wzrost depozytów gospodarstw domowych (z 422,4 mld zł do 477,4 mld zł, tj. o **13,0%**) i przedsiębiorstw (z 182,8 mld zł do 205,9 mld zł, tj. o **12,6%**). Większość tego przyrostu dokonała się jednak w IV kwartale 2011 r. Po części jest to zjawisko cykliczne, a po części wynikało z poprawy oferty depozytowej banków oraz „załamania” na rynku kapitałowym, co spowodowało przeniesienie części środków do banków.

Za zjawisko niekorzystne należy uznać wysoki stan tzw. "lokata antyopodatkowych" (na koniec 2011 r. w bankach było złożonych 10,1 mln lokat tego typu, o łącznej wartości **94,7 mld zł**), **które w niektórych bankach stanowiły większość zobowiązań.** Produkty te generują różne rodzaje ryzyka zarówno na poziomie poszczególnych banków, jak i całego sektora, w związku z czym **Przewodniczący KNF zalecił bankom wycofanie ze swojej oferty wszystkich produktów, które mają charakter „antyopodatkowy”.**

W kontekście ryzyka związanego z depozytami trzeba zwrócić uwagę na **zwiększenie** (od 31/12/2010 r.) **kwoty środków gwarantowanych przez BFG do równowartości 100 000 EUR** (dostosowanie do wymogów prawa UE). Z jednej strony, jest to istotna zmiana **zwiększająca bezpieczeństwo systemu bankowego, ale z drugiej wprowadza pewien czynnik destabilizacji.** Wynika to z faktu, że część klientów będzie lokowała depozyty w bankach, które posiadają najlepsze oferty depozytów bez oceny profilu ryzyka banku (jedynym wyznacznikiem będzie wysokość płaconych przez bank odsetek). Klienci ci mają bowiem świadomość, że w przypadku „upadku” banku ich środki zostaną w pełni i szybko zwrócone do kwoty 100 000 EUR. Zmiany te **sprzyjają bankom o „agresywnych” strategiach działania** i zapewne tłumaczą duży sukces w pozyskiwaniu depozytów przez niektóre z banków.

Niekorzystnym zjawiskiem w strukturze bazy depozytowej, był też bardzo niski udział depozytów o terminach wymagalności powyżej 1 roku (1,3%).

- **Depozyty i kredyty sektora finansowego zwiększyły się** (z 244,8 mld zł do 266,7 mld zł, tj. o 8,9%, po wyeliminowaniu wpływu kursów walutowych o około 1,0%).

Większość kredytów i depozytów sektora finansowego pochodziła od zagranicznych podmiotów macierzystej grupy kapitałowej.

- **Poziom finansowania zagranicznego pozostaje relatywnie stabilny.**

Wartość zobowiązań wobec nierezydenta wzrosła (z 214,8 mld zł do 242,4 mld zł, tj. o 12,8%, po wyeliminowaniu zmian kursów o około 2,8%), przy czym w II półroczu 2011 r. w tzw. „ujęciu realnym” (skorygowanym o zmiany kursów walut) odnotowano zmniejszenie stanu tych środków. Wynikało to głównie z operacji na rynku pieniężnym przeprowadzonych przez dwa oddziały instytucji kredytowych oraz częściowej zmiany struktury finansowania w dwóch bankach.

Poziom finansowania zagranicznego mierzony jego udziałem w sumie bilansowej od kilku lat pozostaje stabilny (na koniec 2011 r. udział ten wynosił **18,7%**, wobec 18,5% na koniec 2010 r.).

Większość środków nierezydenta pochodzi od podmiotów z macierzystej grupy kapitałowej (według danych na koniec 2011 r. wartość tych środków wynosiła **145,9 mld zł** bez uwzględnienia oddziałów instytucji kredytowych), co z jednej strony zwiększa stabilność tych środków, ale z drugiej uzależnia banki od sytuacji spółki matki.

Największy udział zobowiązań wobec nierezydenta występował w małych bankach i oddziałach instytucji kredytowych kontrolowanych przez kapitał zagraniczny, w przypadku których na ogół przekraczał 50%. Wysoki był też udział tych środków w niektórych średnich i dużych bankach kontrolowanych przez inwestorów zagranicznych, które w minionych okresach szeroko rozwijały akcję w zakresie kredytów mieszkaniowych (w mniejszym stopniu również kredytów konsumpcyjnych). Jednak ze względu na brak odpowiedniej bazy depozytowej, banki te wykorzystywały finansowanie zagraniczne pochodzące z macierzystej grupy kapitałowej.

Wahania stanu środków nierezydenta wynikają głównie ze zmian kursów walut oraz strategii inwestycyjnych realizowanych na rynku pieniężnym przez niektóre banki i oddziały instytucji kredytowych. W szczególności, wahania kursów walut na poziomie 5-10% mogą wywoływać zmiany nominalnej wartości stanu tych środków na poziomie 10-20 mld zł. Podobnie wahania mogą wynikać z kumulacji operacji dokonywanych przez aktywnych uczestników rynku pieniężnego.

W kolejnych okresach **w kierunku pewnego ograniczenia finansowania zagranicznego mogą oddziaływać zalecenia UKNF dotyczące ograniczenia finansowania gospodarstw domowych w walutach obcych oraz dywersyfikacji i wydłużenia źródeł finansowania działalności.** W rezultacie powinno nastąpić zmniejszenie zapotrzebowania na środki pochodzące z macierzystej grupy kapitałowej. **Intencją UKNF jest aby był to proces stopniowy, który nie będzie prowadził do zaburzeń w funkcjonowaniu rynków i istotnego wzrostu kosztu finansowania.**

- **W strukturze bilansu obserwowane są zjawiska, które generują szereg rodzajów ryzyka i mogą stanowić źródło potencjalnego zagrożenia. W szczególności za niekorzystne należy uznać wysoki udział aktywów walutowych oraz nadmierne oparcie akcji kredytowej o krótkoterminowe depozyty.** Część z tych zjawisk jest naturalnym elementem działalności banków i wynika z funkcji jakie pełnią one w gospodarce (tj. m.in. łączenia podmiotów poszukujących finansowania z

podmiotami dysponującymi nadwyżkami środków, przy czym struktura popytu i podaży środków jest na ogół różna i rolę banków jest jej dopasowanie), ale większość wynika z nadmiernie ekspansywnych modeli biznesowych niektórych banków.

Wysoki udział aktywów walutowych (na koniec 2011 r. łączna wartość aktywów walutowych wynosiła 363,1 mld zł i stanowiła **28,0% sumy bilansowej** wobec odpowiednio 290,1 mld zł i 26,3% na koniec 2010 r.) **wynikał głównie z rozwoju kredytów walutowych dla gospodarstw domowych** (łączna wartość należności walutowych od gospodarstw domowych wynosiła 212,7 mld zł i stanowiła 58,6% ogółu należności walutowych banków), w tym przede wszystkim kredytów mieszkaniowych (196,6 mld zł; 54,1% aktywów walutowych). Wysoki udział kredytów walutowych dla gospodarstw domowych wskazuje na skalę ryzyka podejmowanego przez banki i ich klientów oraz przyczynia się do wzrostu ryzyka w systemie finansowym. W szczególności trzeba mieć na uwadze, że **większość gospodarstw domowych nie jest w żaden sposób zabezpieczona przed ryzykiem walutowym**.

Za niekorzystną należy uznać też sytuację, w której część dużych i średnich banków, działających prawie wyłącznie na terytorium Polski, ma wysoki udział aktywów walutowych (w niektórych przypadkach przekraczający 40% lub 50%), co wynika głównie z walutowych kredytów dla gospodarstw domowych, a tylko w niewielkim stopniu z tytułu kredytów walutowych dla przedsiębiorstw.

Struktura bilansu banków wykazuje duże dysproporcje pod względem terminów zapadalności aktywów i wymagalności pasywów (na koniec 2011 r. aktywa zapadalne w okresie powyżej 1 roku stanowiły 59,6% sumy bilansowej, podczas gdy pasywa o analogicznym okresie wymagalności 13,0%; jeszcze większe dysproporcje, występowały w okresie powyżej 5 lat, w którym aktywa stanowiły 34,3% sumy bilansowej, a pasywa tylko 5,3%). **Podstawową przyczyną tych dysproporcji jest rozwój długoterminowych kredytów mieszkaniowych**, które finansowane są głównie w oparciu o krótkoterminowe depozyty sektora niefinansowego oraz środki pozyskiwane od zagranicznych podmiotów dominujących (w znacznym stopniu również krótkoterminowe, choć sukcesywnie odnawiane), a tylko w niewielkim stopniu przez długoterminowe zobowiązania.

Znaczące niedopasowanie terminów płatności wskazuje na oparcie długoterminowej akcji kredytowej na krótkoterminowych depozytach i przyczynia się do wzrostu ryzyka płynności. Dlatego **konieczne jest, aby banki zwiększyły udział długoterminowych, stabilnych źródeł finansowania akcji kredytowej** m.in. w drodze uatrakcyjnienia długoterminowej oferty depozytowej, budowania długoterminowych relacji z klientami oraz emisji długoterminowych instrumentów dłużnych. Zmniejszeniu napięć w strukturze bilansów banków sprzyjałoby też skrócenie długości okresów, na jakie udzielane są kredyty mieszkaniowe będące główną przyczyną wysokiego niedopasowania (zarówno walutowego, jak i terminów płatności). Ułatwiłoby to również bankom emisję instrumentów dłużnych opartych o portfele tych kredytów, dzięki zmniejszeniu ryzyka i uproszczeniu szacowania jego skali.

Brak odpowiednich długoterminowych źródeł finansowania nabiera dodatkowego znaczenia w kontekście CRD IV/CRR, które wprowadzają nową miarę płynności, tzw. NSFR, której podstawowym celem jest właśnie uniknięcie nadmiernej transformacji terminów płatności oraz zapewnienie średnio- i długoterminowej płynności.

- **Wartość kredytów zagrożonych uległa zwiększeniu** (z 61,8 mld zł na koniec 2010 r. do 66,8 mld zł na koniec 2011 r., tj. o 8,0%), **ale skala przyrostu była niższa niż w 2010 r.** (5,0 mld zł wobec 10,9 mld zł). Jednocześnie na skutek wyższej dynamiki całego portfela kredytowego **udział** tych kredytów w portfelu **zmniejszył się** (z 7,8% do **7,3%**). Należy jednak mieć na uwadze, że na zmniejszenie przyrostu kredytów zagrożonych miały też wpływ zdarzenia o charakterze jednorazowym (sprzedaż części portfela „złych kredytów”, zmiany w polityce rachunkowości niektórych banków).

Sytuacja w portfelu kredytów dla sektora finansowego i budżetowego pozostała stabilna, a jakość tych portfeli była wysoka.

Wartość zagrożonych kredytów konsumpcyjnych w bilansach banków uległa stabilizacji (wzrost z 23,2 mld zł do 23,4 mld zł). Jednak niski przyrost kredytów zagrożonych wynikał przede wszystkim ze sprzedaży „złych” wierzytelności (2,6 mld zł) oraz spisania w ciężar rezerw części portfela tych kredytów (0,8 mld zł). Gdyby nie te transakcje, to przyrost zagrożonych kredytów konsumpcyjnych byłby znacząco wyższy (3,6 mld zł), choć niższy niż w 2010 r. Konsekwencją niskiego przyrostu kredytów zagrożonych było wyhamowanie wzrostu ich udziału w portfelu. Wprawdzie udział ten się zwiększył (z 17,3% do 18,0%), ale wynikało to ze spadku wartości portfela tych kredytów. W kolejnych okresach może jednak dojść do dalszego wzrostu udziału tych kredytów, co wynika m.in. z wysokiego stanu kredytów opóźnionych w spłacie powyżej 30 dni (wzrost z 25,2 mld zł do 26,1 mld zł), który był wyższy od stanu kredytów zagrożonych. Z drugiej strony obniżenie stanu kredytów opóźnionych w spłacie do 30 dni (z 9,1 mld zł do 8,5 mld zł) może wskazywać na stopniowe ustępowanie negatywnej presji.

Decydujący wpływ na obserwowany w 2011 r. w skali sektora wzrost kredytów zagrożonych miał przyrost zagrożonych kredytów mieszkaniowych (wzrost z 4,9 mld zł do 7,5 mld zł). Wprawdzie jakość tych kredytów mierzona udziałem kredytów zagrożonych nadal była wysoka (wzrost udziału z 1,8% do 2,3%), ale należy mieć na uwadze, że większość tego portfela ma krótką historię, a do tego ma wysoki udział w bilansach wielu banków. Odnotowano przy tym **duże pogorszenie spłacalności tych kredytów**, mierzone wzrostem opóźnień w spłacie powyżej 30 dni (z 5,7 mld zł do 9,1 mld zł), przy czym przyrost kredytów opóźnionych w spłacie powyżej 30 dni (3,4 mld zł) był wyższy niż przyrost kredytów zagrożonych (2,5 mld zł), tak samo jak ich udział w portfelu kredytowym (2,9% wobec 2,3%). Najprawdopodobniej będzie to wywierało negatywną presję na jakość portfela mierzoną udziałem kredytów zagrożonych oraz wyniki finansowe banków w kolejnych okresach. Ponadto, **w portfelu tym obserwowanych jest szereg niekorzystnych zjawisk** (zob. dalej).

Jakość pozostałych kredytów dla gospodarstw domowych uległa pogorszeniu (wzrost kredytów zagrożonych z 6,0 mld zł do 7,7 mld zł; wzrost udziału z 8,1% do 9,2%), **co wynikało z przyrostu zagrożonych kredytów udzielonych indywidualnym przedsiębiorcom** (głównie operacyjnych i inwestycyjnych).

Wartość kredytów zagrożonych dla przedsiębiorstw nieznacznie wzrosła (z 27,2 mld zł do 27,8 mld zł). Czynnikiem sprzyjającym stabilizacji poziomu kredytów zagrożonych była poprawa sytuacji finansowej części przedsiębiorstw. Na relatywnie niski przyrost kredytów zagrożonych miała też wpływ zmiana zasad klasyfikacji ekspozycji z utratą wartości w jednym z banków. Konsekwencją stabilizacji poziomu kredytów zagrożonych oraz wysokiej dynamiki akcji kredytowej dla przedsiębiorstw było **obniżenie udziału** kredytów zagrożonych (z 12,4% do **10,5%**).

W kolejnych okresach może jednak dojść do pogorszenia jakości portfela kredytowego, co wynika z oczekiwanego w latach 2012-2013 zmniejszenia tempa wzrostu gospodarczego i pogorszenia sytuacji na rynku pracy. W konsekwencji należy liczyć się z pogorszeniem sytuacji finansowej części kredytobiorców, co będzie wywierało negatywną presję na jakość portfela kredytowego i wyniki banków.

- **Pomimo wysokiej bieżącej jakości portfela kredytów mieszkaniowych** (w niektórych bankach ulega jednak szybkiemu pogorszeniu), **w portfelu tym obserwowanych jest szereg zjawisk, które mogą niekorzystnie wpływać na przyszłą sytuację finansową banków.**

W 2011 r. zaobserwowano **wzrost liczby kredytobiorców mających problem z obsługą zobowiązań z tytułu kredytów mieszkaniowych**. Z badań UKNF wynika, że na koniec 2011 r. w portfelach banków było **31,6 tys. kredytów zagrożonych** oraz **39,3 tys. kredytów opóźnionych w spłacie powyżej 30 dni**.

Za niekorzystną należy uznać strukturę walutową portfela kredytowego, w której dominują kredyty walutowe (ponad 700 tys. kredytów o wartości blisko 200 mld zł, stanowiących ponad 60% całego portfela kredytowego). Generują one różne rodzaje ryzyka, zarówno po stronie klientów, jak i banków. W szczególności wynikają one z ryzyka kursowego oraz oczekiwanego w przyszłości znacznego wzrostu stóp procentowych instrumentów walutowych. Dodatkowo należy mieć na uwadze kwestię ryzyka związanego z finansowaniem tych kredytów, negatywnym postrzeganiem przez część uczestników rynku finansowego i agencje ratingowe oraz ich negatywny wpływ na skuteczność oddziaływania RPP. Niekorzystnym zjawiskiem jest przy tym wysoki udział w portfelu kredytów walutowych o dużych kwotach (23,1% wartości portfela stanowiły kredyty walutowe w wysokości powyżej 500 tys. zł, co było skutkiem osłabienia złotego, ale też wskazuje na skalę potencjalnych zagrożeń dla banków i ich klientów).

Z punktu widzenia kredytobiorców, największe zagrożenie polega na wystąpieniu niekorzystnych zmian kursów walut w sytuacji, w której będą oni zmuszeni do przedterminowego zakończenia umowy kredytowej. W takiej sytuacji, muszą liczyć się z możliwością poniesienia wysokich strat, które w przypadku kredytobiorców o przeciętnych dochodach mogą zagrozić stabilnemu funkcjonowaniu ich rodzin. Z punktu widzenia banku, ryzyko związane z kredytami walutowymi polega na możliwości silnego pogorszenia spłacalności tych kredytów w okresie osłabienia kursu złotego i dekoniunktury na rynku nieruchomości. W takiej sytuacji, portfel kredytów walutowych zacznie generować straty, które mogą doprowadzić do istotnego pogorszenia sytuacji finansowej banków, których biznes jest w znacznym stopniu uzależniony od jakości portfela kredytów mieszkaniowych.

Badania UKNF przeczą tezie o wyższej jakości kredytów walutowych. Według stanu na koniec 2011 r. **jakość kredytów walutowych i złotych była zbliżona**, a wyższy udział kredytów zagrożonych w portfelu kredytów złotych wynikał z przewalutowania części zagrożonych kredytów walutowych na złote (po skorygowaniu udział kredytów zagrożonych w kredytach złotych wynosił **2,45%**, a walutowych **2,27%**). W tym kontekście trzeba dodać, że **badania UKNF przeczą też tezie, że kredyty walutowe zostały udzielone osobom o wyższych dochodach** (ponad 250 tys. kredytów zostało udzielonych kredytobiorcom, w przypadku których dochód netto nie przekraczał 4 tys. zł, a ponad 150 tys. kredytobiorcom, których dochód netto był w granicach 4-6 tys. zł, co zważywszy na to, że często kredyty te były zaciągane przez dwóch kredytobiorców należy uznać za wartości przeciętne).

Za niekorzystne należy uznać wysokie średnie wartości LTV portfela kredytowego. Według badań UKNF, na koniec 2011 r. **wartość LTV całego portfela** kredytów mieszkaniowych wynosiła około **81,6% (złotowych 63,8%; walutowych 94,7%)**. W przypadku **252,9 tys. kredytów o łącznej wartości 103,1 mld zł LTV przekraczało 100%** (dla 139,2 tys. kredytów o wartości 62,8 mld zł LTV przekraczało 120%), przy czym zdecydowaną większość tych kredytów stanowiły kredyty walutowe. Oznacza to, że **dla kredytów stanowiących 33,1% wartości całego portfela, wartość nieruchomości stanowiących ich podstawowe zabezpieczenie była niższa od wartości udzielonych kredytów**. Ponadto w portfelach banków było ponad 250 tys. kredytów o LTV na poziomie 80-100%.

Potencjalnie największe ryzyko związane jest z portfelem kredytów udzielonych w latach 2007-2008, zwłaszcza kredytów walutowych. Wynika to z tego, że zostały one wygenerowane w sytuacji rekordowo wysokich cen nieruchomości oraz rekordowo mocnego złotego względem walut głównych (w przypadku kredytów walutowych udzielonych w tym okresie, **obecny stan zadłużenia wyrażony w złotych jest w wielu przypadkach o ponad 50% wyższy niż w momencie udzielenia kredytu**). Ponadto znaczna część tych kredytów została udzielona przy wysokich wartościach LTV (nierzadko przekraczających 100%), jak też przy obniżeniu standardów kredytowych (m.in. zaniżaniu kosztów utrzymania). **Wysokie ryzyko związane jest też z kredytami z lat 2009-2011**, co wynika z nadal wysokiego udziału kredytów walutowych w generowanej akcji kredytowej, wysokich wartości LTV oraz wysokich cen nieruchomości. Niepokoi przy tym szybkie pogorszenie jakości kredytów z lat 2009-2010 (udział kredytów opóźnionych w spłacie > 30 dni w roczniku 2009 wynosił 3,0%, podczas gdy w roczniku 2006 wynosił 2,9%, przy zbliżonej wartości portfela kredytowego). Oznacza to, że pomimo doświadczeń banków i klientów związanych z kryzysem finansowym, banki nadal prowadziły nazbyt liberalną politykę kredytową, a kredytobiorcy podejmowali nadmierne ryzyko. Z kolei **najniższe ryzyko generowane jest**

przez portfel kredytów udzielonych do końca 2005 r. (pomimo najniższej jakości bieżącej portfela tych kredytów), co wynika z faktu, że zostały one udzielone na niższe kwoty, a dodatkowo silny wzrost cen nieruchomości, jaki nastąpił po ich udzieleniu spowodował ograniczenie skali potencjalnych strat na poziomie klientów i banków (w większości przypadków sprzedaż nieruchomości powinna wystarczyć na spłatę zobowiązań wobec banku).

Istotnym zagrożeniem jest też **nadmierna koncentracja produktowa**, wynikająca z wysokiego udziału kredytów mieszkaniowych w bilansach niektórych banków (**w latach 2004-2011 udział kredytów mieszkaniowych w aktywach sektora bankowego wzrósł z 7% do 24%, a w kredytach dla sektora niefinansowego z 17% do 41%**, przy czym w niektórych bankach relacje te były znacznie wyższe). W konsekwencji banki te uzależniły swoją przyszłą sytuację finansową od przyszłej jakości portfela kredytów mieszkaniowych i przyszłej sytuacji na rynku nieruchomości, przy czym ze względu na wysoki udział kredytów walutowych, silny wpływ będzie wywierała sytuacja na rynku walutowym i poziom stóp procentowych kształtowanych przez decyzje zagranicznych władz monetarnych.

Ponadto ryzyko portfela kredytów mieszkaniowych związane jest z ograniczoną płynnością rynku, kredytami w ramach programu „Rodzina na swoim” (skokowy wzrost rat spłaty po 8 latach dopłat), silną koncentracją ubezpieczeń tych kredytów oraz z niezadowalającymi bazami danych o rynku nieruchomości.

Kreowana przez banki akcja kredytowa w obszarze kredytów mieszkaniowych generuje szereg rodzajów ryzyka, nie tylko dla banków i ich klientów, ale też dla całej gospodarki. Mając na uwadze wskazane rodzaje ryzyka i negatywne zjawiska, konieczna jest zasadnicza zmiana dotychczasowego modelu rozwoju kredytów mieszkaniowych.

Pomimo umiarkowanego tempa wzrostu polskiej gospodarki (według wstępnych szacunków tempo wzrostu PKB w 2011 r. wyniosło 4,3% wobec 3,9% w 2010 r.), w jej zewnętrznym otoczeniu **doszło do wzrostu ryzyka**. Wynika to m.in. z narastania kryzysu zadłużeniowego niektórych krajów strefy euro, pogorszenia perspektyw wzrostu globalnej gospodarki (zwłaszcza krajów strefy euro) oraz silnego pogorszenia nastrojów na rynkach finansowych i klimatu inwestycyjnego. Dodatkowo w latach 2012-2013 oczekiwane jest **zacieśnienie polityki fiskalnej mającej na celu wyjście Polski z procedury nadmiernego deficytu**.

W konsekwencji trzeba liczyć się z możliwością zmniejszenia tempa wzrostu polskiej gospodarki, zarówno na skutek spadku popytu zewnętrznego i wewnętrznego, jak też zmniejszenia skłonności do inwestowania przez przedsiębiorstwa oraz ograniczenia wydatków ze strony konsumentów. Według prognoz NBP zawartych w projekcji inflacji i PKB z marca 2012 r., **tempo wzrostu polskiej gospodarki zmniejszy się do 3,0% w 2012 r. oraz 2,3% w 2013 r.**, oczekiwane jest przy tym pogorszenie sytuacji na rynku pracy.

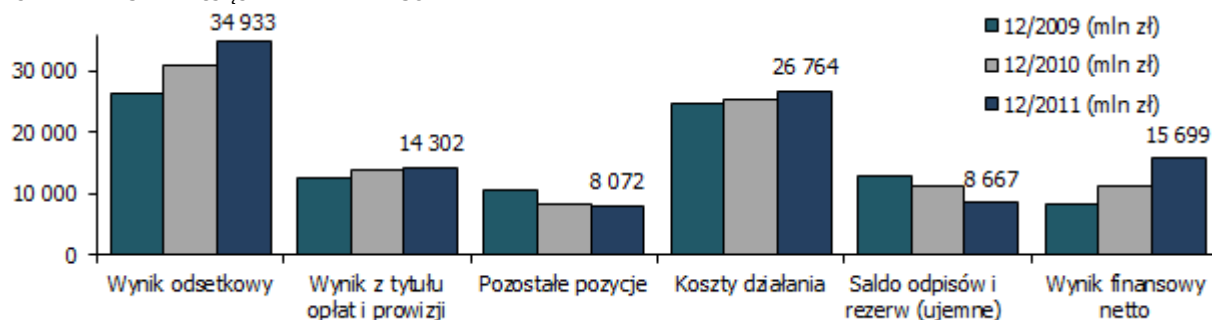
W związku z tym należy uznać, że **pomimo relatywnie dobrej sytuacji bieżącej, doszło do wzrostu ryzyka działalności banków w kolejnych okresach**. Pogorszenie nastrojów na rynkach finansowych, jak też oczekiwane zmniejszenie tempa wzrostu polskiej gospodarki i pogorszenie sytuacji na rynku pracy, niesie szereg potencjalnych zagrożeń. W szczególności banki muszą liczyć się z utrudnieniami w zarządzaniu płynnością oraz pogorszeniem sytuacji finansowej części kredytobiorców, co będzie wywierało negatywną presję na ich wyniki finansowe. Nie można też wykluczyć ograniczenia wsparcia ze strony podmiotów macierzystej grupy kapitałowej oraz przenoszenia ryzyka reputacji.

Dlatego niezbędne jest, aby banki stale monitorowały potencjalne zagrożenia oraz kontynuowały działania zmierzające do zapewnienia odpowiedniego bufora płynności, stabilnych źródeł finansowania, jak też wzmacniały swoją pozycję kapitałową. Z tego też wynikają zalecenia Przewodniczącego KNF dotyczące podziału zysku za 2011 r. oraz konieczności pozyskania przez banki stabilnych źródeł finansowania działalności.

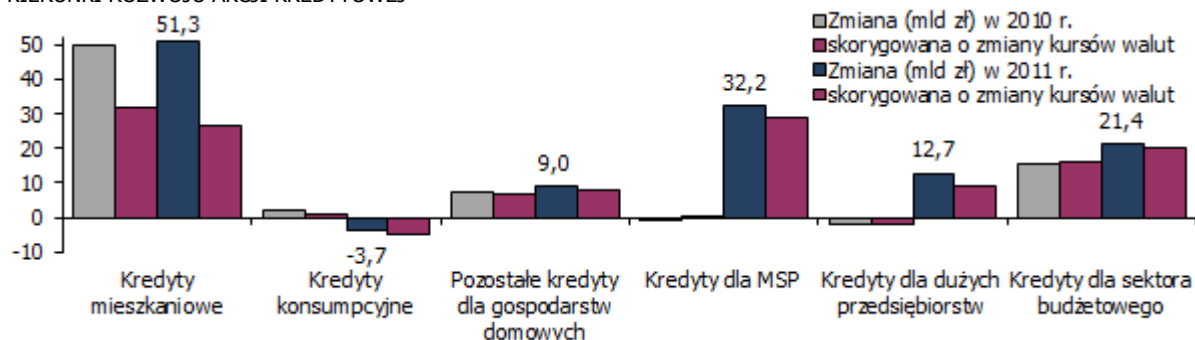
Wybrane charakterystyki sektora bankowego

	Wartość (mln zł; %)				Zmiana do			
					12/2010		12/2009	
	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	mln zł	%	mln zł	%
EUR/PLN	4,1082	3,9603	4,4112	4,4168	0,4565	11,5%	0,3086	7,5%
CHF/PLN	2,7661	3,1639	3,6165	3,6333	0,4694	14,8%	0,8672	31,4%
USD/PLN	2,8503	2,9641	3,2574	3,4174	0,4533	15,3%	0,5671	19,9%
Suma bilansowa	1 057 376	1 159 358	1 279 983	1 295 039	135 681	11,7%	237 663	22,5%
Udział niedopasowania walutowego	-6,1%	-5,9%	-5,8%	-6,0%	x	x	x	x
Wybrane pozycje rachunku wyników								
1/ Wynik działalności bankowej	49 607	53 083	42 351	57 308	x	x	7 701	15,5%
- wynik z tytułu odsetek	26 376	30 899	25 641	34 933	x	x	8 557	32,4%
- wynik z tytułu opłat i prowizji	12 459	13 754	10 413	14 302	x	x	1 843	14,8%
- pozostałe pozycje	10 772	8 429	6 297	8 072	x	x	-2 700	-25,1%
2/ Koszty działania	24 815	25 477	19 594	26 764	x	x	1 949	7,9%
3/ Saldo rezerw i odpisów (ujemne)	12 830	11 235	6 438	8 667	x	x	-4 164	-32,5%
4/ Wynik finansowy netto	8 278	11 420	11 964	15 699	x	x	7 421	89,6%
Wybrane pozycje bilansu								
1/ Aktywa								
- kasa i należności od b centralnych	50 519	50 419	52 536	40 247	-10 171	-20,2%	-10 272	-20,3%
- należności od banków	60 272	68 472	82 106	71 844	3 372	4,9%	11 572	19,2%
- kredyty	686 997	753 641	845 328	874 782	121 140	16,1%	187 785	27,3%
- instrumenty dłużne i kapitałowe	199 837	231 193	232 174	243 376	12 183	5,3%	43 538	21,8%
2a/ Zobowiązania	954 066	1 043 378	1 154 946	1 165 985	122 607	11,8%	211 918	22,2%
- depozyty i kredyty sek. finansowego	216 756	244 831	269 429	266 734	21 904	8,9%	49 979	23,1%
- depozyty sektora niefinansowego	567 169	620 363	650 605	698 505	78 142	12,6%	131 336	23,2%
- gospodarstwa domowe	387 681	422 360	453 143	477 373	55 013	13,0%	89 691	23,1%
- przedsiębiorstwa	165 126	182 781	181 636	205 867	23 086	12,6%	40 742	24,7%
- depozyty sektora budżetowego	51 975	52 957	66 811	48 981	-3 976	-7,5%	-2 994	-5,8%
2b/ Kapitały	103 309	115 980	125 037	129 054	13 074	11,3%	25 745	24,9%
Kredyty ogółem (wartość bil. brutto)	713 868	787 454	881 893	911 313	123 859	15,7%	197 445	27,7%
1/ Kredyty dla sektora finansowego	24 585	25 534	25 989	25 748	214	0,8%	1 164	4,7%
2/ Kredyty dla sektora niefinansowego	641 226	698 532	780 656	800 766	102 234	14,6%	159 540	24,9%
Gospodarstwa domowe	416 413	475 425	526 035	532 022	56 597	11,9%	115 609	27,8%
- kredyty mieszkaniowe	217 762	267 508	311 889	318 774	51 266	19,2%	101 011	46,4%
- złotowe	75 640	98 225	115 901	120 937	22 713	23,1%	45 297	59,9%
- walutowe	142 123	169 283	195 988	197 837	28 553	16,9%	55 714	39,2%
- kredyty konsumpcyjne	132 171	134 057	131 897	130 385	-3 673	-2,7%	-1 787	-1,4%
- pozostałe	66 479	73 860	82 248	82 864	9 003	12,2%	16 384	24,6%
Przedsiębiorstwa	222 080	219 688	250 781	264 548	44 860	20,4%	42 468	19,1%
- MSP	127 222	126 999	152 350	159 160	32 161	25,3%	31 938	25,1%
- duże przedsiębiorstwa	94 858	92 688	98 431	105 388	12 700	13,7%	10 530	11,1%
3/ Kredyty dla sektora budżetowego	48 057	63 387	75 248	84 798	21 411	33,8%	36 742	76,5%
Udział kredytów zagrożonych	7,1%	7,8%	7,5%	7,3%				
Kredyty ogółem	6,0%	7,2%	7,3%	7,2%	x	x	x	x
Gospodarstwa domowe	1,5%	1,8%	2,2%	2,3%	x	x	x	x
- kredyty mieszkaniowe	13,0%	17,3%	18,3%	18,0%	x	x	x	x
- kredyty konsumpcyjne	6,7%	8,1%	9,1%	9,2%	x	x	x	x
- pozostałe	11,6%	12,4%	10,7%	10,5%	x	x	x	x
Przedsiębiorstwa	13,4%	14,6%	12,7%	12,6%	x	x	x	x
- MSP	9,2%	9,4%	7,7%	7,5%	x	x	x	x
- duże przedsiębiorstwa					x	x	x	x
Udział kr. opóźnionych w spłacie	7,3%	7,5%	7,7%	7,3%				
Sektor niefinansowy opóźnienia > 30 dni	5,9%	6,2%	6,4%	6,0%	x	x	x	x
w tym > 90 dni	7,1%	7,8%	7,5%	7,3%	x	x	x	x
Adekwatność kapitałowa								
Fundusze własne	90 062	100 599	110 132	110 877	10 278	10,2%	20 815	23,1%
Całkowity wymóg kapitałowy	54 220	58 151	66 783	67 567	9 417	16,2%	13 347	24,6%
Nadwyżka fund. własnych nad wymogiem	35 842	42 448	43 350	43 309	861	2,0%	7 467	20,8%
Współczynnik wypłacalności	13,3	13,8	13,2	13,1	x	x	x	x

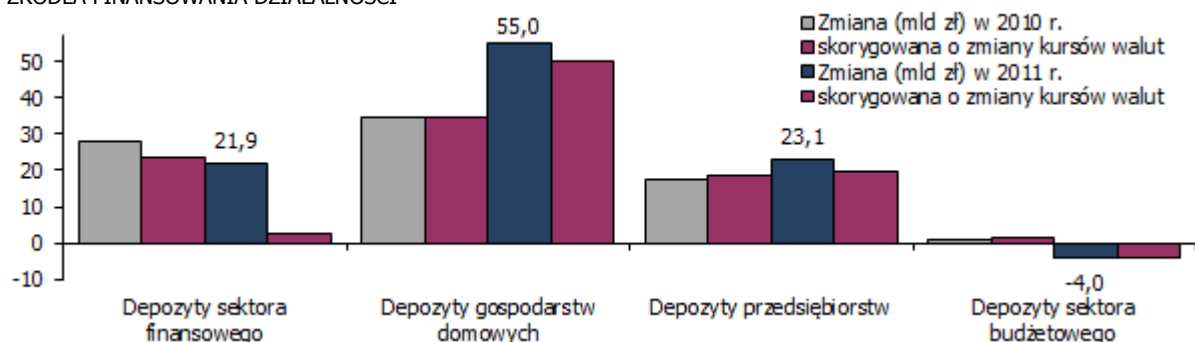
CZYNNIKI KSZTAŁTUJĄCE WYNIK FINANSOWY

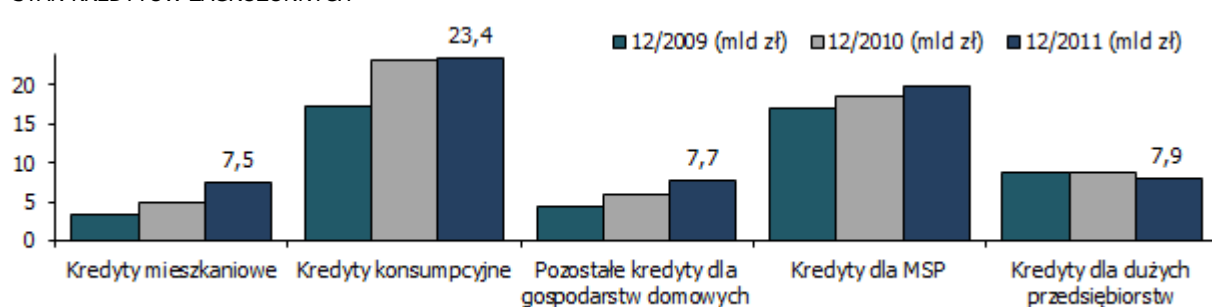
KIERUNKI ROZWOJU AKCJI KREDYTOWEJ

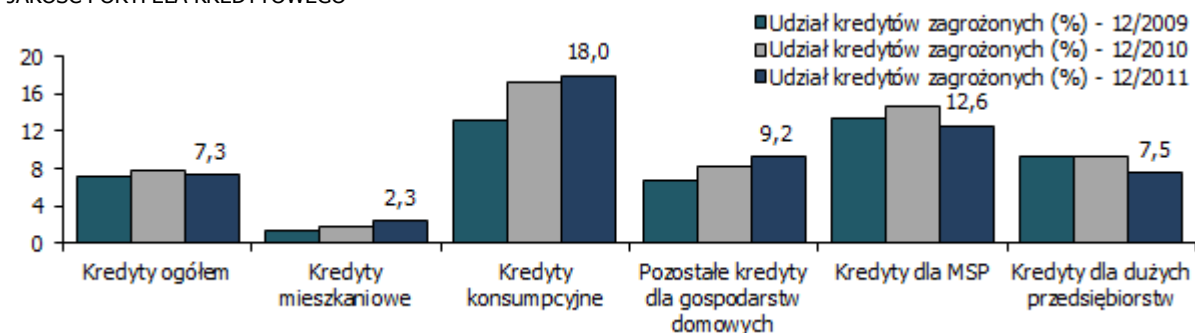
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI

STAN KREDYTÓW ZAGROŻONYCH

JAKOŚĆ PORTFELA KREDYTOWEGO

SPIS TREŚCI

1	UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE DZIAŁALNOŚCI BANKÓW	15
1.1	Sytuacja makroekonomiczna	15
1.2	Sytuacja na rynku finansowym	18
2	GŁÓWNE KIERUNKI ROZWOJU DZIAŁALNOŚCI SEKTORA BANKOWEGO	23
2.1	Struktura sektora bankowego i jego rola w gospodarce	23
2.2	Rozwój działalności – główne kierunki	27
2.3	Działalność kredytowa i inwestycyjna	28
2.4	Źródła finansowania działalności.....	43
2.5	Modele finansowania działalności banków, kwestia finansowania zagranicznego.....	50
2.6	Struktura walutowa bilansu, struktura terminów płatności aktywów i pasywów	55
2.7	Operacje pozabilansowe	60
3	WYNIK FINANSOWY SEKTORA BANKOWEGO	63
4	GŁÓWNE OBSZARY RYZYKA I ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA.....	70
4.1	Płynność.....	70
4.2	Ryzyko kredytowe	72
4.3	Adekwatność kapitałowa	89
	PODZIAŁ PORTFELA KREDYTOWEGO – METODOLOGIA UKNF	92
	PODZIAŁ SEKTOROWY GOSPODARKI	94
	SŁOWNIK WYBRANYCH POJĘĆ.....	98
	SPIS WYKRESÓW.....	101
	SPIS TABEL	105

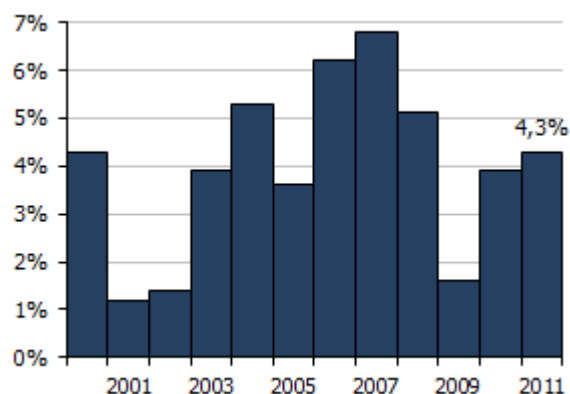
1 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE DZIAŁALNOŚCI BANKÓW¹

1.1 Sytuacja makroekonomiczna

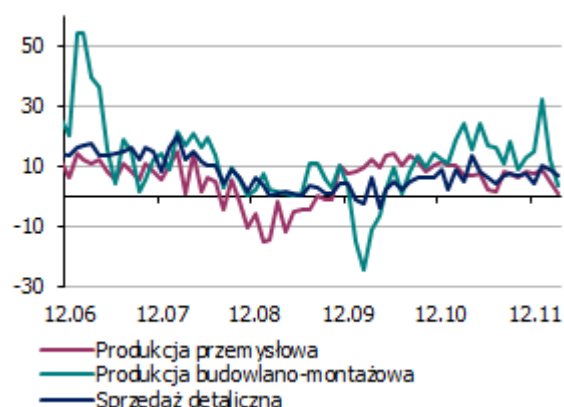
W 2011 r. utrzymało się umiarkowane tempo wzrostu gospodarczego. Według wstępnych szacunków tempo wzrostu PKB wyniosło 4,3% (wobec 3,9% w 2010 r.). Odnotowano przy tym:

- **wzrost produkcji** sprzedanej przemysłu (o 7,5%), produkcji budowlano-montażowej (o 12,0%) oraz wzrost sprzedaży detalicznej (o 1,3%);
- **wzrost wymiany handlowej** z zagranicą (eksport w złotych o 15,3%, w EUR o 12,8%; import odpowiednio o 14,6% i 12,1%);
- **poprawę wyników finansowych** sektora **przedsiębiorstw** (wynik finansowy netto wzrósł o 16,2% do 104,0 mld zł), nieznaczne obniżenie wskaźnika poziomu kosztów, przy nieznacznym pogorszeniu wskaźników płynności;

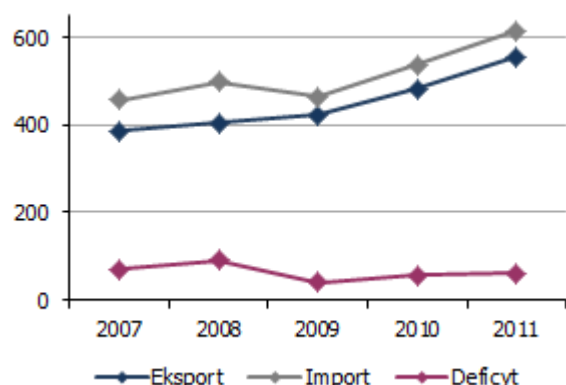
Wykres 1.
Roczne tempo wzrostu PKB (%)

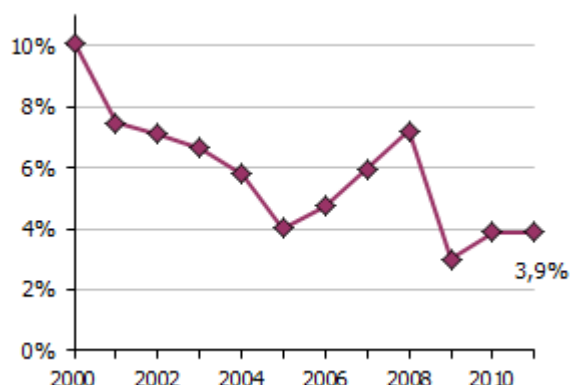
Wykres 2.
Roczne tempo wzrostu produkcji i sprzedaży detalicznej (%)

Wykres 3.
Wymiana handlowa w PLN (mld zł)

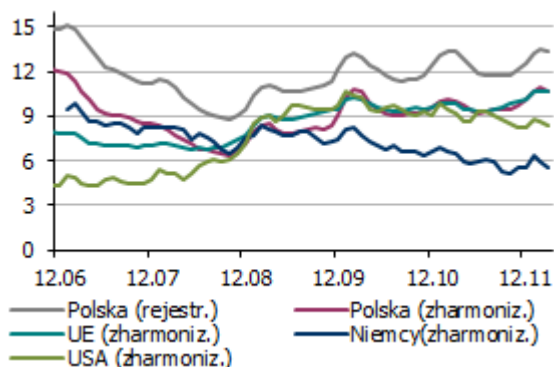

Wykres 4.
Deficyt handlowy / PKB (%)

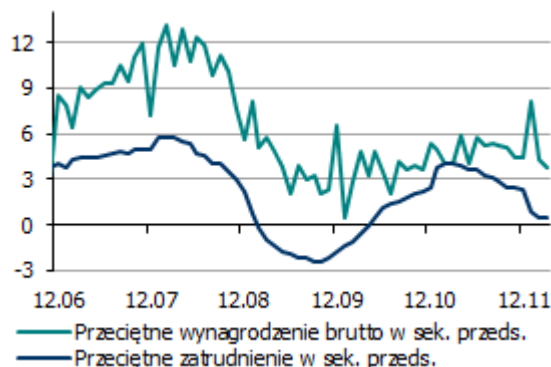

¹ Szerzej zob. „Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju”, GUS; „Produkt krajowy brutto. Szacunek wstępny”, GUS; „Obroty handlu zagranicznego ogółem i według krajów”, GUS; „Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych”, GUS; „Raport o inflacji”, NBP; „Komunikat z posiedzenia Rady Polityki Pieniężnej”, NBP; „Raport o stabilności systemu finansowego”, NBP; „Ogólnopolski raport o kredytach mieszkaniowych i cenach transakcyjnych nieruchomości” AMRON-SARFIN; „Monthly Bulletin”, ECB.

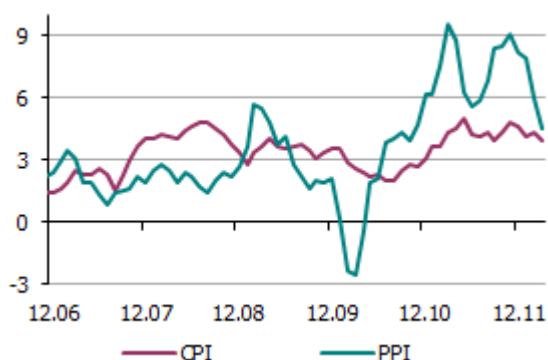
Wykres 5.
Stopa bezrobocia (%)

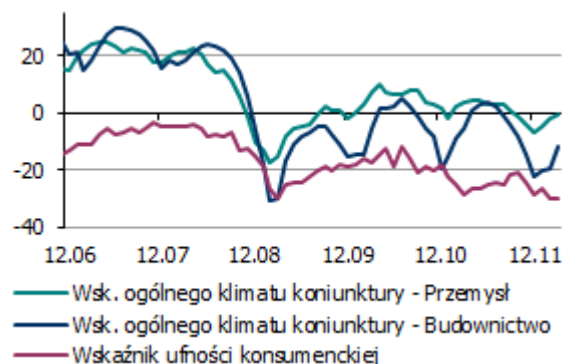
Wykres 6.
Roczne tempo wzrostu wynagr. i zatrud. w sek. przeds. (%)

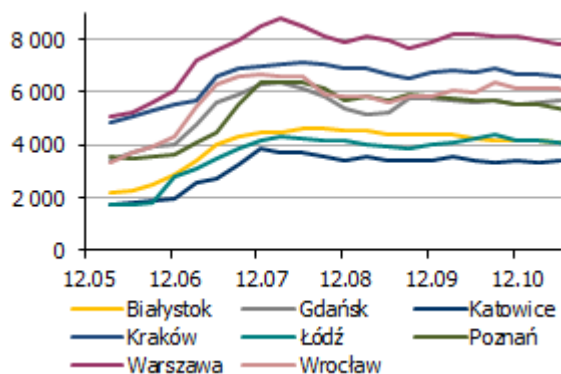
Wykres 7.
Roczne wskaźniki inflacji (%)

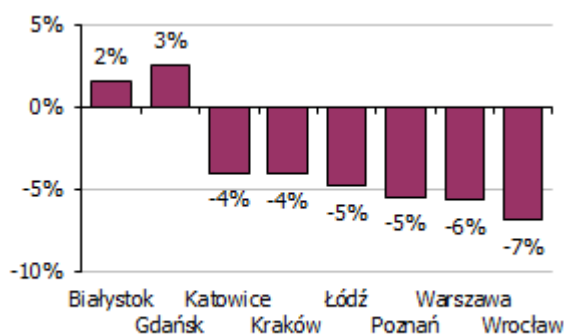
Wykres 8.
Wskaźniki klimatu koniunktury

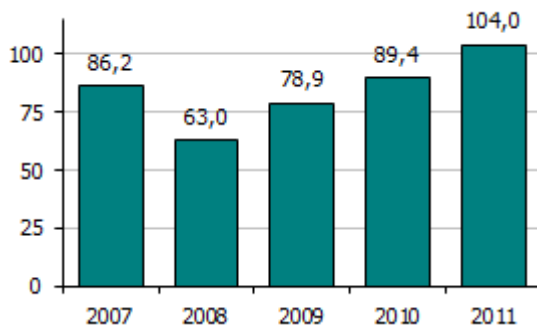
Wykres 9.
Średnie ceny transakcyjne 1 m.kw. mieszkania (zł)

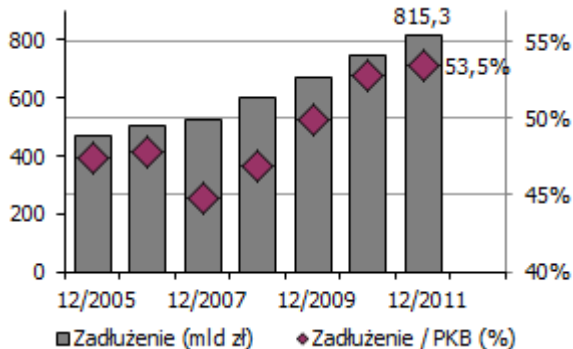
Wykres 10.
Zmiana śr. cen trans. mieszk. - IV kw. 2011/IV kw. 2010 (%)

Wykres 11.
Wyniki finansowe sektora przedsiębiorstw (mld zł)

Wykres 12.
Zadłużenie sektora finansów publicznych (mld zł; %)

Źródło: GUS, MF, Eurostat, AMRON SARFIN, obliczenia własne

- **wzrost zatrudnienia** (o 3,2%), choć w kolejnych miesiącach tempo wzrostu słabło. Pomimo wzrostu wynagrodzeń brutto w sektorze przedsiębiorstw (o 5,0%), siła nabywca płac brutto zwiększyła się w nieznacznym stopniu (o 0,9%). Stopa bezrobocia, pomijając wahania sezonowe, była relatywnie stabilna i w ostatnich okresach kształtuje się na poziomie około 2 pkt. proc. wyższym niż przed kryzysem (rejestrowanego około 11%-13%; a wg BAEL około 9%-10%);
- **utrzymanie się silnej presji inflacyjnej**, co związane było ze wzrostem cen surowców, żywności oraz wzrostem stawki VAT (wskaźnik CPI wzrósł z 3,1% na koniec 2010 r. do 4,6% na koniec 2011 r., a PPI z 6,2% do 8,2%);
- **pozostawanie wskaźników** ogólnego **klimatu koniunktury** w przemyśle i budownictwie oraz **ufności** konsumenckiej **w sferze niskich lub negatywnych odczytów**;
- **spadek cen mieszkań** (w IV kwartale 2011 r. średnie ceny transakcyjne na głównych rynkach nieruchomości były średnio o około 4%-7% niższe niż w IV kwartale 2010 r.). Odnotowano przy tym nieznaczny spadek liczby mieszkań oddanych do użytkowania (o 3,5%), chociaż z drugiej strony wystąpił wzrost liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto (o 2,6%) oraz liczby pozwoleń wydanych na budowę (o 5,2%). Jednocześnie na rynku deweloperskim odnotowano najwyższą w historii wartość oferty mieszkań dostępnych do sprzedaży, w tym mieszkań gotowych do odbioru²;
- **poprawę bieżącej sytuacji budżetu państwa** (deficyt wyniósł 25,1 mld zł wobec 44,6 mld zł w roku wcześniejszym; stopień realizacji planowanych na cały rok dochodów był wyższy, a wydatków niższy niż w 2010 r.; wzrost dochodów podatkowych o 9,3%). Z drugiej strony niepokoi szybko rosnące zadłużenie sektora finansów publicznych (zadłużenie sektora finansów publicznych wzrosło z 747,9 mld zł na koniec 2010 r. do 815,3 mld zł na koniec 2011 r.), ale **udało się wyhamować tempo wzrostu relacji długu publicznego do PKB**, która według wstępnych szacunków na koniec 2011 r. wyniosła 53,5% (wobec 52,8% w 2010 r.).

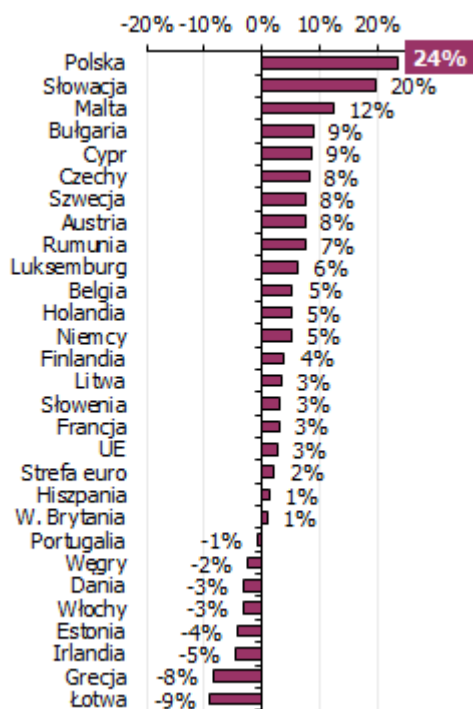
Tabela 1. Polska na tle krajów UE w latach 2006-2011 (mld EUR; %)

	PKB (mld EUR)		PKB na 1 mieszkańca EU=100		Zadłużenie sek. fin.pub. (% PKB)		Stopa bezrobocia		Rating kraju S&P		Tempo wzrostu PKB (%)						
	2006	2011	2006	2011	2006	2011	2006	2011	2006	2012	2007	2008	2009	2010	2011	2012p	2013p
UE	11 695	12 629	100	100			7,8	10,0			3,2	0,3	-4,3	2,0	1,5	0,0	1,3
Strefa euro	8 565	9 414	109	108			8,0	10,6			3,0	0,4	-4,3	1,9	1,5	-0,3	1,0
Austria	259	301	126	126	62,3	72,2	4,4	4,1	AAA	AA+	3,7	1,4	-3,8	2,3	3,1	0,8	1,7
Belgia	319	368	118	119	88,0	98,2	7,9	7,1	AA+	AA	2,9	1,0	-2,8	2,2	1,9	0,0	1,2
Bułgaria	26	38	38	44	21,6	16,3	8,2	11,8	BBB+	BBB	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,7	0,5	1,9
Cypr	15	18	91	99	64,7	71,6	4,4	9,5	A	BB+	5,1	3,6	-1,9	1,1	0,5	-0,8	0,3
Czechy	118	155	80	80	28,3	41,2	6,4	6,7	A-	AA-	5,7	3,1	-4,7	2,7	1,7	0,0	1,5
Dania	219	240	124	127	32,1	46,5	3,9	7,8	AAA	AAA	1,6	-0,8	-5,8	1,3	1,0	1,1	1,4
Estonia	13	16	66	64	4,4	6,0	5,7	11,7	A	AA-	7,5	-3,7	-14,3	2,3	7,6	1,6	3,8
Finlandia	166	192	114	115	39,6	48,6	7,3	7,6	AAA	AAA	5,3	0,3	-8,4	3,7	2,9	0,8	1,6
Francja	1 798	1 997	108	108	64,0	86,0	8,8	9,9	AAA	AA+	2,3	-0,1	-3,1	1,7	1,7	0,5	1,3
Grecja	209	215	92	90	107,3	165,3	8,7	21,0	A	CCC	3,0	-0,2	-3,3	-3,5	-6,9	-4,7	0,0
Hiszpania	986	1 073	105	100	39,7	68,5	8,3	23,2	AAA	BBB+	3,5	0,9	-3,7	-0,1	0,7	-1,8	-0,3
Holandia	540	602	131	133	47,4	65,2	4,0	4,9	AAA	AAA	3,9	1,8	-3,5	1,7	1,2	-0,9	0,7
Irlandia	178	156	146	128	24,5	108,2	4,3	14,7	AAA	BBB+	5,2	-3,0	-7,0	-0,4	0,7	0,5	1,9
Litwa	24	31	56	57	17,9	38,5	4,9	14,3	A	BBB	9,8	2,9	-14,8	1,4	5,9	2,4	3,5
Luksemburg	34	43	270	271	6,7	18,2	4,6	5,1	AAA	AAA	6,6	0,8	-5,3	2,7	1,6	1,1	2,1
Łotwa	16	20	51	51	10,7	42,6	6,2	14,6	A-	BBB-	9,6	-3,3	-17,7	-0,3	5,5	2,2	3,6
Malta	5	6	76	83	64,4	72,0	6,8	6,7	A	A-	4,3	4,1	-2,7	2,3	2,1	1,2	1,9
Niemcy	2 314	2 571	115	118	68,1	81,2	9,6	5,6	AAA	AAA	3,3	1,1	-5,1	3,7	3,0	0,7	1,7
Polska	272	370	52	63	47,7	56,3	11,9	10,0	BBB+	A-	6,8	5,1	1,6	3,9	4,3	2,7	2,6
Portugalia	161	171	79	80	69,3	107,8	9,2	14,6	AA-	BB	2,4	0,0	-2,9	1,4	-1,6	-3,3	0,3
Rumunia	98	136	38	46	12,4	33,3	7,2	7,5	BBB-	BB+	6,3	7,3	-6,6	-1,6	2,5	1,4	2,9
Słowacja	45	69	63	74	30,5	43,3	12,0	14,1	A	A	10,5	5,8	-4,9	4,2	3,3	1,8	2,9
Słowenia	31	36	88	85	26,4	47,6	5,4	8,7	AA	A+	6,9	3,6	-8,0	1,4	-0,2	-1,4	0,7
Szwecja	318	387	123	123	45,0	38,4	6,4	7,5	AAA	AAA	3,3	-0,6	-5,0	6,1	3,9	0,3	2,1
W. Brytania	1 949	1 737	120	112	43,4	85,7	5,5	8,3	AAA	AAA	3,5	-1,1	-4,4	2,1	0,7	0,5	1,7
Węgry	90	101	63	65	65,9	80,6	7,5	11,0	BBB+	BB+	0,1	0,9	-6,8	1,3	1,7	-0,3	1,0
Włochy	1 493	1 580	105	101	106,1	120,1	6,3	9,3	A+	BBB+	1,7	-1,2	-5,5	1,8	0,4	-1,4	0,4

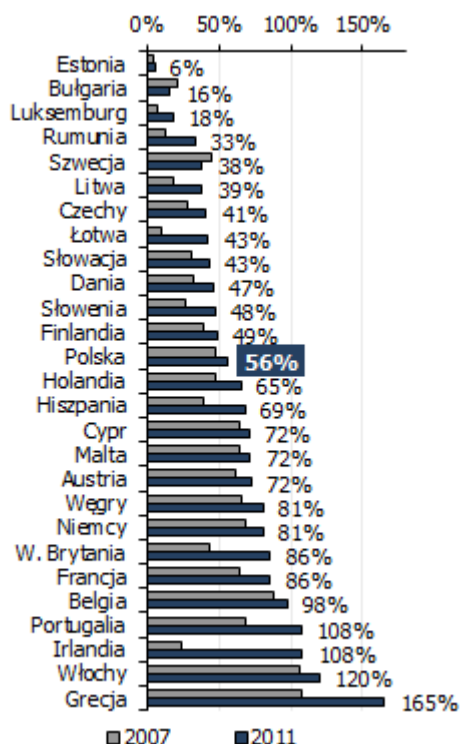
Źródło: Eurostat, prognoza KE (11/05/2012), Bloomberg; rating kraju – zadł. długoterm. w walutach obcych (ostatni z 22/05/2012).

² Według danych REAS w IV kwartale 2011 r. na sześciu badanych rynkach (Warszawa, Kraków, Łódź, Wrocław, Trójmiasto, Poznań) w ofercie sprzedaży deweloperów znajdowało się 48 tys. mieszkań, z czego 10,5 tys. było gotowych do odbioru - zob. „Rynek mieszkaniowy w Polsce”, REAS.

Wykres 13.
Skumulowany realny wzrost PKB w latach 2007-2011 (%)

Wykres 14.
Zadłużenie sektora finansów publicznych/PKB (%)

Źródło: Eurostat, obliczenia własne

Pomimo relatywnie dobrej sytuacji bieżącej, **perspektywy rozwoju polskiej gospodarki w kolejnych okresach pogorszyły się**. Wynika to z osłabienia globalnej koniunktury gospodarczej, narastania kryzysu zadłużeniowego w niektórych krajach strefy euro, jak też oczekiwanego w latach 2012-2013 zacieśnienia polityki fiskalnej mającej na celu wyjście Polski z procedury nadmiernego deficytu (zwiększy to jednak wiarygodność kredytową Polski). W konsekwencji trzeba liczyć się ze zmniejszeniem tempa wzrostu polskiej gospodarki, na skutek spadku części popytu zewnętrznego i wewnętrznego, jak też zmniejszenia skłonności do inwestowania przez część przedsiębiorstw oraz ograniczenia wydatków ze strony części konsumentów.

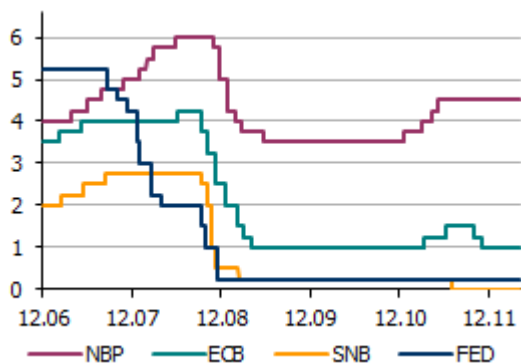
Według prognoz NBP zawartych w projekcji inflacji i PKB (z marca 2012 r.) najbardziej prawdopodobna jest realizacja scenariusza, w którym **tempo wzrostu polskiej gospodarki zmniejszy się do 3,0% w 2012 r.** oraz 2,3% w 2013 r. (wzrost powinien przyspieszyć od 2014 r.). Oczekiwane jest też pogorszenie sytuacji na rynku pracy.

Pomimo pogorszenia perspektyw rozwoju, **sytuacja polskiej gospodarki wygląda relatywnie dobrze na tle innych krajów UE**. Przejawia się to m.in. w najwyższym tempie wzrostu gospodarczego w latach 2007-2011 spośród wszystkich krajów UE, ograniczonym wzrostem relacji zadłużenia sektora finansów publicznych do PKB, jak też względnie stabilną rentownością papierów skarbowych i stabilnością lub wzrostem ratingów.

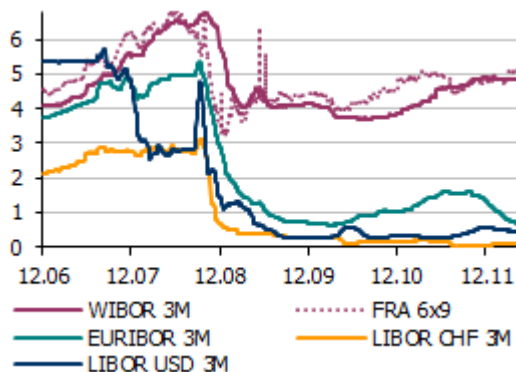
1.2 Sytuacja na rynku finansowym

W I półroczu 2011 r. sytuacja na globalnych rynkach finansowych była relatywnie stabilna. Największy wpływ na nastroje uczestników rynku wywierał rozwój sytuacji w tzw. peryferyjnych krajach strefy euro, napływ danych makroekonomicznych z USA, UE oraz Chin, ocena wpływu skutków trzęsienia ziemi w Japonii oraz rozwój sytuacji w krajach arabskich. Napływ negatywnych informacji na ogół powodował okresowy wzrost awersji do ryzyka, co znajdowało odzwierciedlenie na rynku walutowym, instrumentów dłużnych, akcji i surowców. Pomimo zmienności i utrzymującej się niepewności, w okresie tym odnotowano m.in. lokalne maksima na rynkach akcji i surowców, jak też obserwowano umocnienie walut rynków wschodzących.

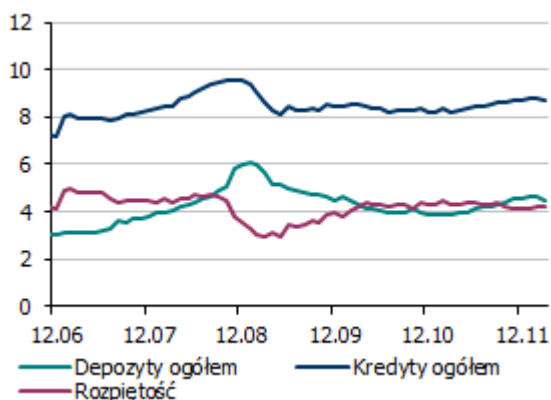
Wykres 15.
Podstawowe stopy procentowe banków centralnych (%)

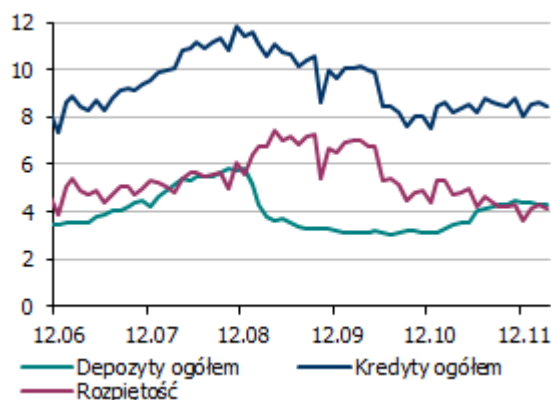
Wykres 16.
Stawki na rynku pieniężnym (%)

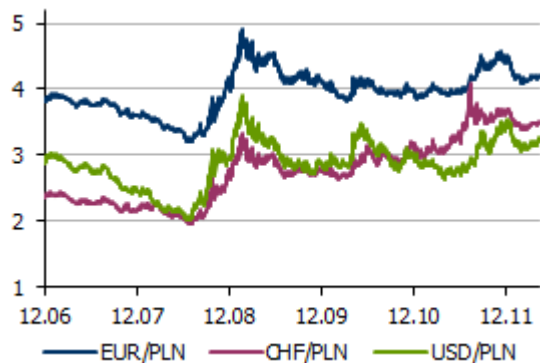
Wykres 17.
Średnie oprocentowanie depozytów i kredytów - OPS (%)

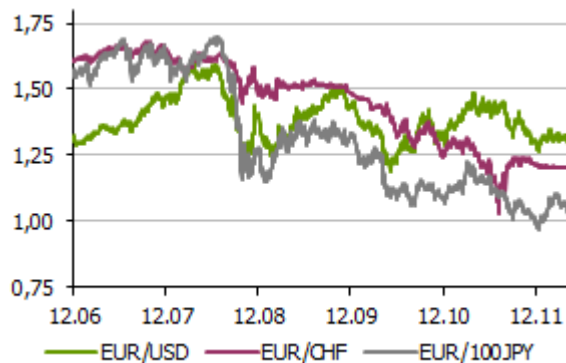
Wykres 18.
Średnie oprocentowanie depozytów i kredytów - OPN (%)

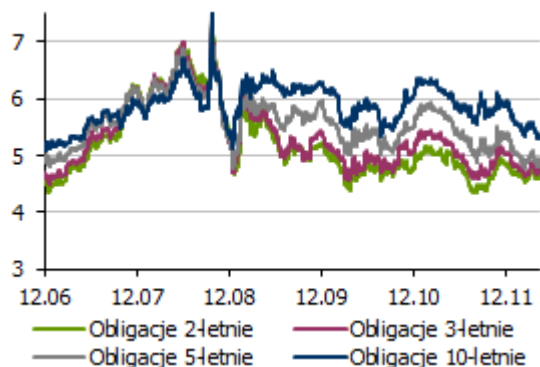
Wykres 19.
Kurs walut głównych względem złotego

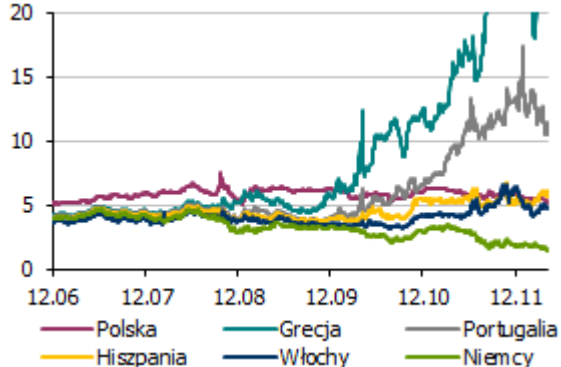
Wykres 20.
Kurs EUR względem walut głównych

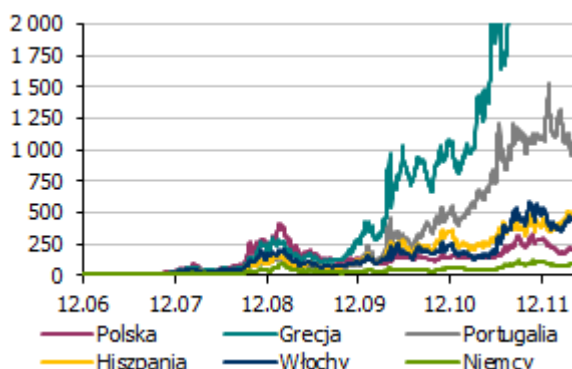
Wykres 21.
Rentowność polskich papierów skarbowych (%)

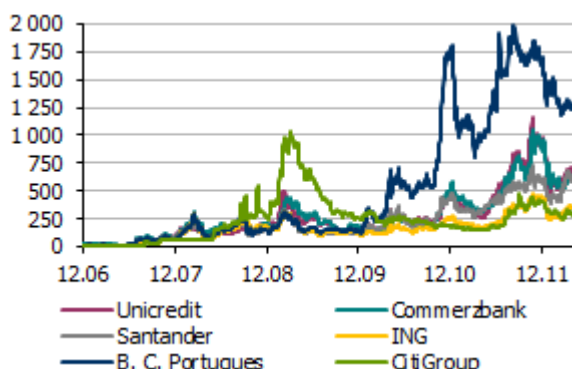
Wykres 22.
Rentowność 10-letnich obligacji skarbowych (%)

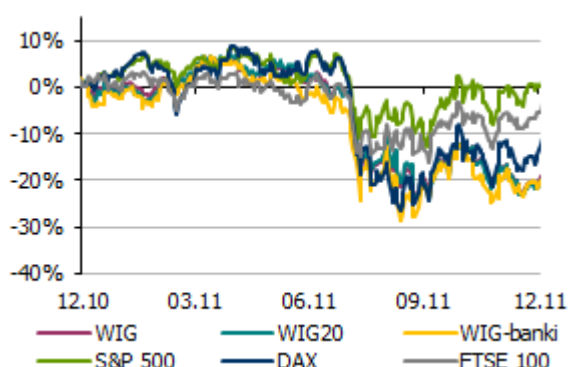
Wykres 23.
Stawki 5-letnich CDS (pkt. bazowe) - kraje

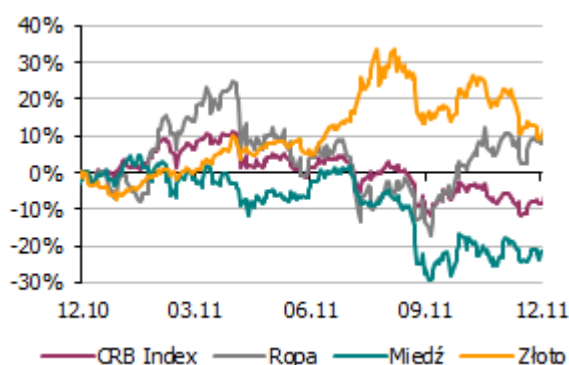
Wykres 24.
Stawki 5-letnich CDS – subordinated debt (pkt. bazowe) - banki

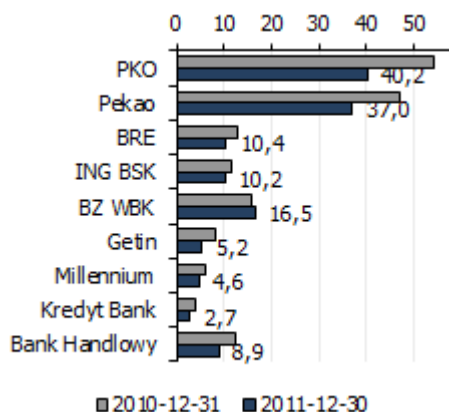
Wykres 25.
Zmiana wartości indeksów (%; 31/12/2010=100%)

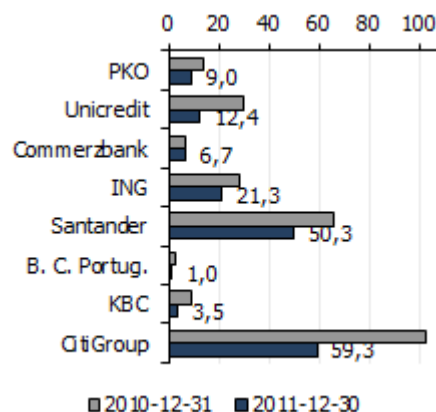
Wykres 26.
Zmiana cen surowców (%; 31/12/2010=100%)

Wykres 27.
Wartość rynkowa największych banków (mld zł)

Wykres 28.
Wart. rynk. inwestorów strateg. największych banków (mld EUR)

Źródło: Bloomberg, NBP, obliczenia własne

Na przełomie I i II półrocza doszło do silnego pogorszenia nastrojów na globalnych rynkach finansowych. Wynikało to z narastania kryzysu finansów publicznych niektórych krajów strefy euro, przedłużającego się procesu uchwalenia przez Kongres USA podwyższenia limitów zadłużenia USA, narastania obaw o sytuację finansową niektórych europejskich grup bankowych, połączonych z sygnałami słabnięcia tempa wzrostu gospodarczego w UE i USA oraz pogorszeniem nastrojów przedsiębiorstw i konsumentów. Proces ten został pogłębiony przez obniżki ratingów szeregu krajów i instytucji finansowych. O ile decyzje podjęte przez agencje ratingowe można uznać za zasadne, to w sytuacji dużej niepewności i nerwowości panującej na rynkach przyczyniły się one do pogłębienia zjawisk kryzysowych. Ponadto, konsekwencją obniżenia ratingu na ogół jest wzrost kosztów finansowania, jak też wyprzedaż papierów emitowanych przez dany podmiot (m.in. na skutek regulacji nadzorczych lub wewnętrznych zakazujących inwestowania w papiery o podwyższony profilu ryzyka), co

prowadzi do pogorszenia sytuacji danego podmiotu i może stanowić przesłankę do ponownego obniżenia ratingu. Istotnym czynnikiem pogłębiającym zjawiska kryzysowe był też przekaz medialny, który w sposób nadmierny eksponował kwestię potencjalnych zagrożeń, co wpływało na postawy uczestników rynku finansowego, przedsiębiorców i konsumentów. W rezultacie, część podmiotów ograniczała inwestycje i konsumpcję, a na rynkach finansowych rosło napięcie, co prowadziło do nasilenia zjawisk kryzysowych (m.in. niektóre podmioty ograniczały ekspozycje na instytucje będące przedmiotem negatywnych spekulacji medialnych, a banki zmniejszały wzajemne limity).

W rezultacie kumulacji negatywnych zjawisk doszło do silnej przeceny na rynkach akcji i surowców, wyprzedaży walut z rynków wschodzących, wzrostu rentowności papierów skarbowych niektórych krajów strefy euro, ograniczenia lub zaniku płynności rynku niezabezpieczonego finansowania średnio- i długoterminowego oraz wzrostu kosztu finansowania i stawek CDS. Do zaostrzenia sytuacji na rynku pieniężnym, przyczyniło się również ograniczenie ekspozycji na Europę ze strony amerykańskich funduszy rynku pieniężnego, co zmusiło europejskie banki do szukania alternatywnych źródeł finansowania. Jednocześnie obserwowano szybki wzrost depozytów lokowanych przez banki na rachunkach w EBC, co świadczyło o spadającym zaufaniu pomiędzy bankami.

Z punktu widzenia banków szczególne znaczenie miała kwestia możliwości pozyskania lub odnowienia finansowania. Jednocześnie pogorszenie koniunktury na rynkach akcji ograniczało możliwości pozyskania kapitału oraz wystawiało na ryzyko wrogiego przejęcia. Sytuację w zakresie płynności poprawiła interwencja głównych banków centralnych, które zobowiązały się do dostarczenia niezbędnej płynności (w szczególności EBC dokonał operacji tzw. LTRO oferując bankom blisko 500 mld EUR niskoprocentowanych 3-letnich pożyczek). Działania te należy jednak traktować jako środki niestandardowe i tymczasowe.

Na rynku krajowym należy zwrócić uwagę na:

- **zacieśnienie polityki pieniężnej przez RPP**, co było odpowiedzią na wzrost presji inflacyjnej (w styczniu, kwietniu, maju i czerwcu 2011 r. stopa referencyjna została podniesiona o 25 p.b. i na koniec 2011 r. wynosiła 4,50%)³;
- **wzrost stóp procentowych na rynku międzybankowym** (średnia stawka WIBOR 3M wzrosła z 3,8% w grudniu 2010 r. do 4,9% w grudniu 2011 r.). Jednocześnie, o ile w I połowie 2011 r., kwotowania stawek FRA wskazywały na oczekiwania dalszego wzrostu stóp procentowych, o tyle od sierpnia nastąpił ich spadek, co należy łączyć ze zmniejszeniem oczekiwań na dalsze zacieśnienie polityki pieniężnej, a nawet pojawienia się oczekiwań na jej złagodzenie (w grudniu 2011 r. przeciętne kwotowania FRA 6x9 kształtowały się na poziomie około 4,8%);
- **wzrost oprocentowania depozytów i kredytów**. Oprocentowanie nowo zawieranych umów (OPN) depozytowych wzrosło z około 3,1% w grudniu 2010 r. do około 4,4% w grudniu 2011 r.⁴, a kredytowych z około 7,5% do około 8,0%⁵.
- **brak pełnej efektywności działania rynku międzybankowego**, co przejawiało się m.in. w niskich wzajemnych limitach kredytowych oraz niechęci banków do podejmowania ryzyka (zob. dalej). W konsekwencji do zarządzania płynnością banki wykorzystywały głównie transakcje O/N, a udział transakcji o dłuższych terminach był niewielki (transakcje O/N stanowiły ponad 90% ogółu transakcji, podczas gdy w okresie poprzedzającym kryzys około 80%);
- wzrost rentowności papierów skarbowych na początku 2011 r., a następnie jej systematyczny spadek, który trwał do września, kiedy na skutek eskalacji zaburzeń na rynkach finansowych doszło do jej ponownego wzrostu (w grudniu 2011 r. średnia rentowność papierów skarbowych w przypadku 2-; 3-; 5- i 10 letnich obligacji skarbowych wynosiła odpowiednio: 4,9%; 5,1%; 5,3%; 5,9% i była zbliżona do poziomów notowanych w grudniu 2010 r., które wynosiły odpowiednio: 4,8%; 5,1%; 5,5%; 6,0%);
- **dalszy wzrost zaangażowania inwestorów zagranicznych w kupno papierów skarbowych emitowanych na rynku krajowym** (z 128,3 mld zł na koniec 2010 r. do 154,2 mld zł na koniec 2011r., co oznacza że inwestorzy ci posiadali blisko 30% papierów wyemitowanych na rynku krajowym). Zjawisko wzrostu zaangażowania inwestorów zagranicznych niewątpliwie sprzyja rozwojowi gospodarki, ale z

³ Jednocześnie RPP dokonywała podwyżek stopy lombardowej, depozytowej i redyskontowej (na koniec 2011 r. wynosiły one odpowiednio 6,00%; 3,00% i 4,75%).

⁴ Depozytów gospodarstw domowych z 3,6% do 4,7%, a przedsiębiorstw z 3,1% do 4,3%.

⁵ Kredytów konsumpcyjnych z 14,9% do 15,2% (rzeczywista stopa procentowa pozostała bez zmian i wynosiła 21,3%), kredytów mieszkaniowych z 6,1% do 7,0% (rzeczywista stopa procentowa z 6,6% do 7,4%), kredytów dla przedsiębiorstw z 5,9% do 6,6%.

drugiej strony powoduje wzrost systemowego ryzyka związanego z możliwością szybkiego wycofania części kapitału (może to prowadzić do wzrostu rentowności papierów skarbowych oraz osłabienia złotego);

- relatywną stabilizację złotego względem EUR i CHF w I połowie 2011 r. oraz odnotowane w tym okresie umocnienie względem USD. Jednak na skutek eskalacji zjawisk kryzysowych w III kwartale 2011 r. **doszło do osłabienia złotego względem walut głównych**. Sytuacja ustabilizowała się dopiero w końcu roku dzięki nieznacznej poprawie nastrojów inwestorów, interwencji BGK i NBP oraz ustalenia przez SNB minimalnego kursu CHF względem EUR (na poziomie 1,2). Złoty pozostał jednak słaby względem głównych walut (na koniec 2011 r. średni kurs w NBP 1 EUR, 1CHF i 1 USD wobec złotego wynosił odpowiednio: 4,4168; 3,6333; 3,4174 wobec: 3,9603; 3,1639; 2,9641 na koniec 2010 r.);
- kontynuację wzrostów na rynku akcji – do kwietnia, kiedy indeksy ustanowiły lokalne maksima, choć uwagę zwracał coraz bardziej „wybiórczy” charakter wzrostów (ceny akcji większości spółek zaczęły spadać), jak też bardzo niska płynność obrotu na części małych i średnich spółek⁶. Po ustanowieniu lokalnych maksimów, wartość indeksów zaczęła się stopniowo obniżać. W II półroczu, **doszło do bardzo silnych spadków na rynku akcji**, a znaczna część akcji zanotowała historyczne minima (na koniec 2011 r. wartość WIG, WIG 20, mWIG40, sWIG80 i WIG Banki była odpowiednio o: 20,8%; 21,9%; 22,5%; 30,5%; 21,7% niższa niż na koniec 2010 r.).

Pogorszenie nastrojów na rynkach finansowych, jak też oczekiwane zmniejszenie tempa wzrostu polskiej gospodarki i pogorszenie sytuacji na rynku pracy, niesie szereg potencjalnych zagrożeń dla banków. W szczególności banki muszą liczyć się z utrudnieniami w zarządzaniu płynnością oraz pogorszeniem sytuacji finansowej części kredytobiorców, co może wywierać negatywną presję na jakość portfela kredytowego i wyniki finansowe banków. Nie można też wykluczyć ograniczenia wsparcia ze strony podmiotów macierzystej grupy kapitałowej oraz przenoszenia ryzyka reputacji.

W związku z tym należy uznać, że **pomimo relatywnie dobrej sytuacji bieżącej, doszło do wzrostu ryzyka działalności banków w kolejnych okresach. Dlatego niezbędne jest, aby banki stale monitorowały potencjalne zagrożenia oraz kontynuowały działania zmierzające do zapewnienia odpowiedniego bufora płynności, stabilnych źródeł finansowania, jak też wzmacniały swoją pozycję kapitałową.** Z tego też wynikają zalecenia Przewodniczącego KNF dotyczące podziału zysku za 2011 r. oraz konieczności pozyskania przez banki stabilnych źródeł finansowania działalności.

Z drugiej strony, **kryzys to nie tylko zagrożenia, ale i potencjalne szanse.** W przypadku skutecznych działań ograniczających tempo narastania długu publicznego, jak też wykazania przez polską gospodarkę odporności na zjawiska kryzysowe, Polska ma szanse na zwiększenie napływu kapitału i inwestycji w średnim i długim okresie. Kryzys stwarza też okazję dla części przedsiębiorstw na szybszy rozwój oraz przejęcie słabszych konkurentów. Zatem w dłuższej perspektywie, obecny kryzys może stanowić impuls do przyspieszenia tempa wzrostu polskiej gospodarki.

⁶ To ostatnie zjawisko należy wiązać również z bardzo dużą liczbą spółek wprowadzonych do obrotu na przestrzeni ostatnich lat i bardzo szybkim rozwojem rynku New Connect. Konieczne staje się określenie dalszej strategii rozwoju rynku kapitałowego, gdyż obecna sytuacja może prowadzić do negatywnych konsekwencji w postaci spadku zainteresowania rynkiem ze strony drobnych i średnich inwestorów, braku rzetelnej wyceny rynkowej oraz łatwości manipulacji kursami akcji. **Wielkość rynku** - w tym liczba notowanych spółek i długość trwania sesji giełdowej - **powinna być dostosowana do skali działania gospodarki.**

2 GŁÓWNE KIERUNKI ROZWOJU DZIAŁALNOŚCI SEKTORA BANKOWEGO⁷

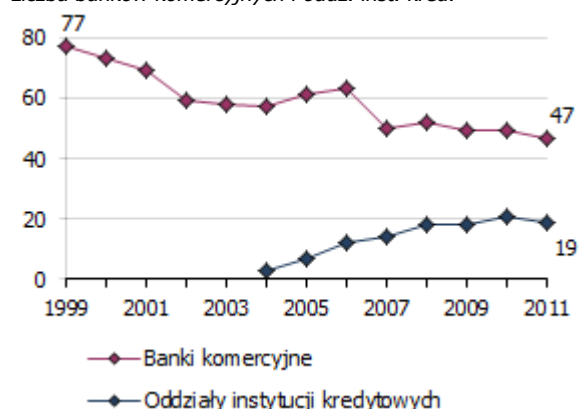
Utrzymujące się trudne uwarunkowania zewnętrzne oraz niepewność co do przyszłego rozwoju koniunktury, spowodowały, że **aktywność sektora mierzona tempem wzrostu sumy bilansowej, zatrudnienia i sieci sprzedaży była umiarkowana**. Tempo wzrostu akcji kredytowej nieznacznie wzrosło, przy czym odnotowano silne ożywienie akcji kredytowej dla sektora przedsiębiorstw oraz osłabienie wzrostu kredytów dla gospodarstw domowych. Tempo wzrostu depozytów sektora niefinansowego było nieznacznie wyższe niż w 2010 r., choć wynikało to z głównie z silnego wzrostu depozytów w ostatnich miesiącach 2011 r. Poziom finansowania zagranicznego pozostawał względnie stabilny.

2.1 Struktura sektora bankowego i jego rola w gospodarce

Struktura sektora bankowego pozostaje w ostatnich latach relatywnie stabilna.

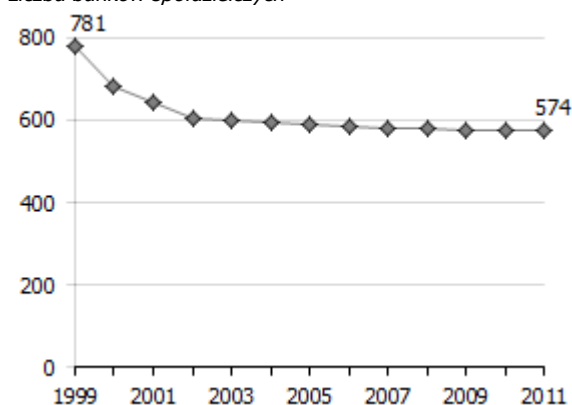
Wykres 29.

Liczba banków komercyjnych i oddz. inst. kred.

Wykres 30.

Liczba banków spółdzielczych

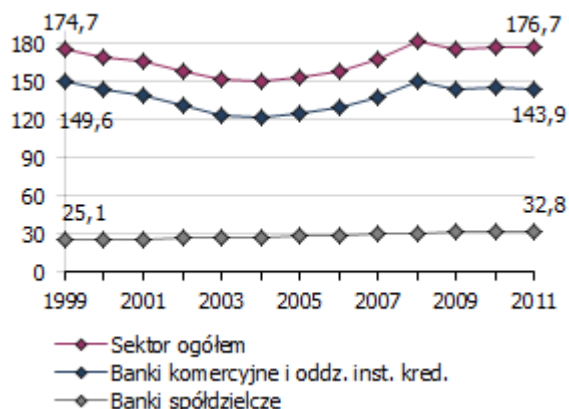

Na koniec 2011 r. **działalność operacyjną prowadziło 640 banków i oddziałów instytucji kredytowych**:

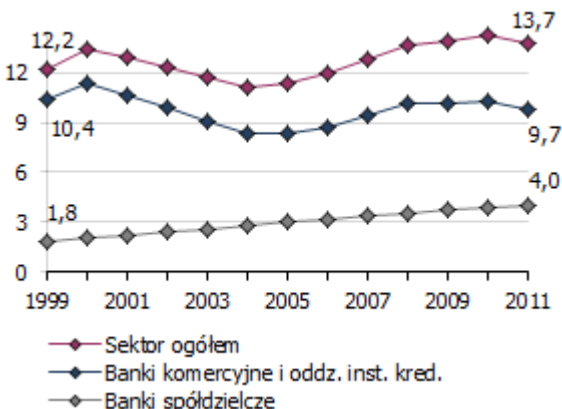
- liczba banków komercyjnych zmniejszyła się z 49 na koniec 2010 r. do 47 na koniec 2011 r. Wynikało to z przejścia AIG Bank Polska przez Santander Consumer Bank, połączenia ING Banku Hipotecznego z ING Bankiem Śląskim i Mazowieckiego Banku Regionalnego z Gospodarczym Bankiem Wielkopolskim (w rezultacie powstał SGB-Bank) oraz przekształcenia oddziału EFG Eurobank Ergasias w bank Polbank EFG działający na zasadach spółki akcyjnej;
- liczba oddziałów instytucji kredytowych zmniejszyła się z 21 do 19 (działalność zaprzestał KBL European Private Bankers, a oddział EFG Eurobank Ergasias przekształcił się w bank);
- liczba banków spółdzielczych zmniejszyła się z 576 do 574. Na koniec 2011 r. banki spółdzielcze były zrzeszone w 2 strukturach: Banku Polskiej Spółdzielczości (366) oraz SGB-Bank (207). Wyjątek stanowił Krakowski Bank Spółdzielczy, który funkcjonował samodzielnie.

⁷ Uwaga: Dane prezentowane w materiale pochodzą z bazy danych z dnia 06.02.2012 r. (nie uwzględniają późniejszych korekt). Źródłem danych i wykresów prezentowanych w dalszych partiach materiału są (o ile nie zaznaczono inaczej) dane UKNF.

Wykres 31.
Zatrudnienie (tys. osób)

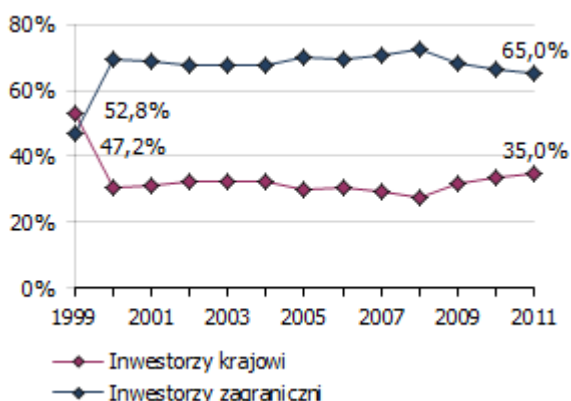

Wykres 32.
Liczba oddziałów i innych placówek (tys. sztuk)

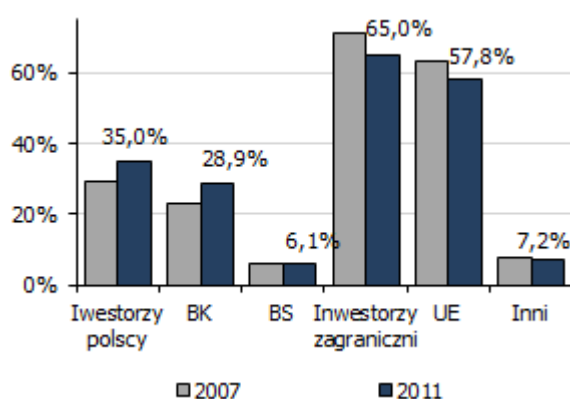

Poziom zatrudnienia i sieci sprzedaży pozostaje w ostatnich latach względnie stabilny. W 2011 r. odnotowano jednak nieznaczne **zmniejszenie zatrudnienia** (o 0,2 tys. osób) **oraz sieci sprzedaży** (o 0,5 tys. placówek), co wynikało z procesów restrukturyzacyjnych prowadzonych w niektórych bankach komercyjnych. W bankach spółdzielczych, podobnie jak w latach ubiegłych, odnotowano zarówno wzrost zatrudnienia, jak i sieci sprzedaży.

Wykres 33.
Struktura własnościowa sektora – udział w aktywach (%)

Wykres 34.
Udział w aktywach poszczególnych grup inwestorów (%)⁸

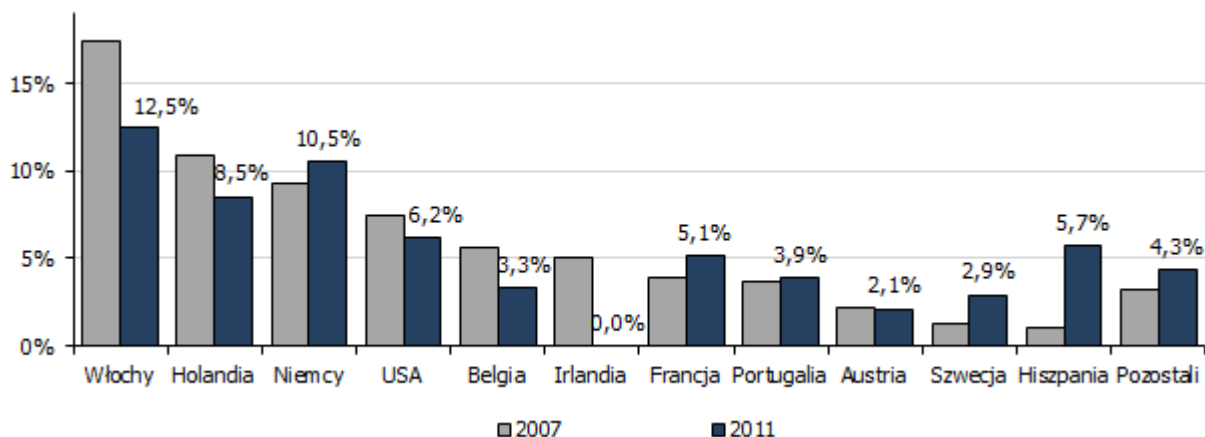
W strukturze własnościowej sektora bankowego trzeci rok z rzędu zaobserwowano **wzrost udziału banków kontrolowanych przez inwestorów krajowych w aktywach sektora bankowego**. Z drugiej strony, obserwowano wyhamowanie tempa wzrostu części banków kontrolowanych przez inwestorów zagranicznych, co należy wiązać z kryzysem finansowym i osłabieniem pozycji finansowej niektórych inwestorów strategicznych.

Na koniec 2011 r. **inwestorzy krajowi** kontrolowali 10 banków komercyjnych oraz wszystkie banki spółdzielcze (Skarb Państwa kontrolował 4 banki komercyjne - PKO Bank Polski, Bank Gospodarstwa Krajowego, Bank Poczty i Bank Ochrony Środowiska). Ich **udział w rynku** mierzony aktywami zwiększył się z 33,8% na koniec 2010 r. do **35,0%** na koniec 2011 r.

⁸ Inwestorzy polscy – banki w przypadku których większościowy pakiet akcji (50% plus 1 głos) należy do inwestorów krajowych. W grupie tej wyróżniono dwie podgrupy: banki komercyjne (BK) oraz banki spółdzielcze (BS). Inwestorzy zagraniczni – banki w przypadku których większościowy pakiet akcji (50% plus 1 głos) należy do inwestorów zagranicznych. W grupie tej wyróżniono dwie podgrupy: banki i oddziały instytucji kredytowych z krajów UE (UE) oraz podmioty, w przypadku których podmiot dominujący jest spoza UE (Inni).

Wykres 35.

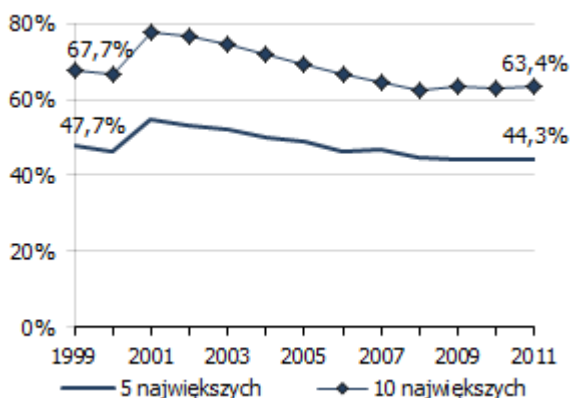
Zmiana udziału inwestorów z poszczególnych krajów w aktywach sektora w latach 2007-2011 (%)

Na koniec 2011 r. **inwestorzy zagraniczni** kontrolowali 37 banków komercyjnych oraz wszystkie oddziały instytucji kredytowych. Większościowe pakiety akcji posiadali inwestorzy z **18 krajów**, przy czym dominującą rolę odgrywali inwestorzy włoscy (kontrolujący 12,5% aktywów sektora), a w dalszej kolejności niemieccy (10,5%), holenderscy (8,5%), amerykańscy (6,2%), hiszpańscy (5,7%) i francuscy (5,1%).

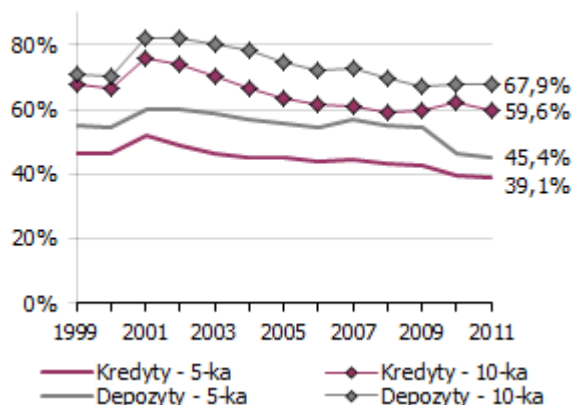
Wykres 36.

Udział największych banków w aktywach systemu (%)

Wykres 37.

Udział w kredytach i depozytach sektora niefinansowego (%)

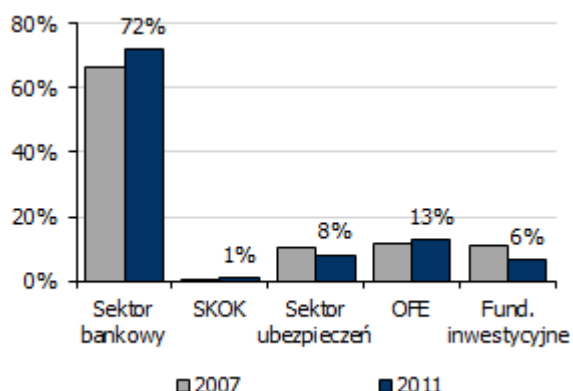

Poziom koncentracji polskiego sektora bankowego nie uległ istotnej zmianie. Udział 5 największych banków w aktywach sektora bankowego wynosił 44,3% (10-ciu największych 63,4%).

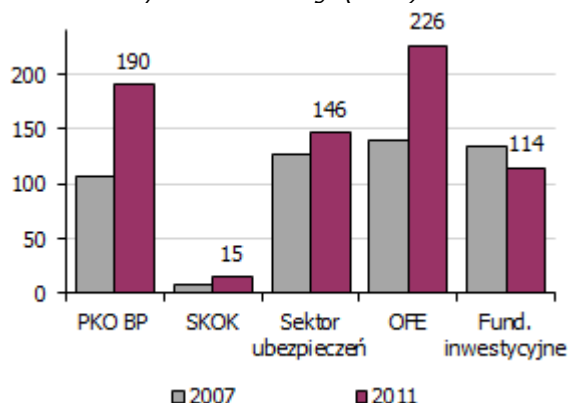
Niekwestionowaną **pozycję lidera zajmował PKO BP** (suma bilansowa na poziomie 190 mld zł), wicelidera Pekao (143 mld zł), a trzecią BRE (94 mld zł). W dalszej kolejności znajdowały się BGK, ING BSK, BZ WBK i Getin Noble (aktywa powyżej 50 mld zł).

Aktywa większości (316) banków spółdzielczych nie przekraczały 100 mln zł, a tylko 19 posiadało sumę bilansową przekraczającą 500 mln zł.

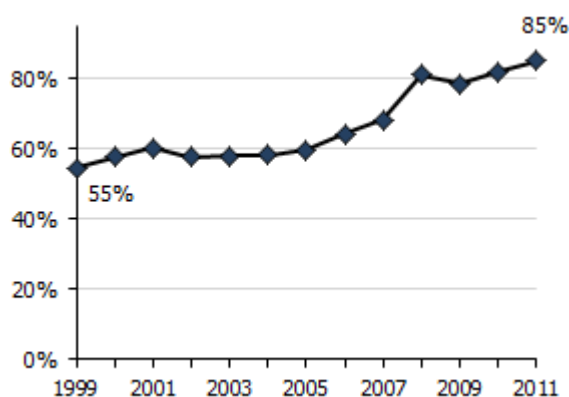
Wykres 38.
Struktura systemu finansowego (%)

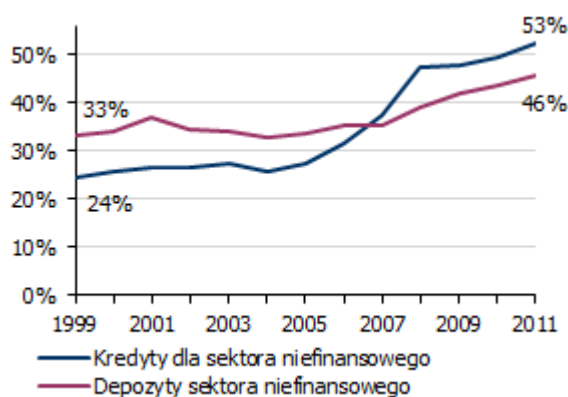
Wykres 39.
PKO BP na tle systemu finansowego (mld zł)

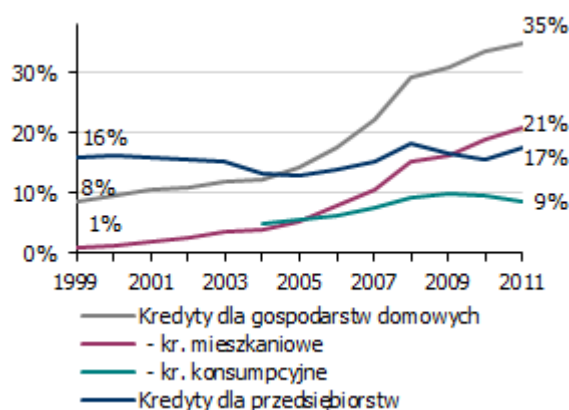
Wykres 40.
Udział aktywów sektora bankowego w PKB (%)

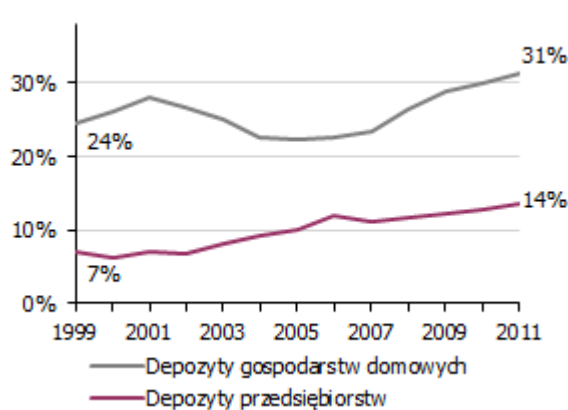
Wykres 41.
Udział kredytów i depozytów w PKB (%)

Wykres 42.
Udział kredytów dla sektora niefinansowego w PKB (%)

Wykres 43.
Udział depozytów sektora niefinansowego w PKB (%)

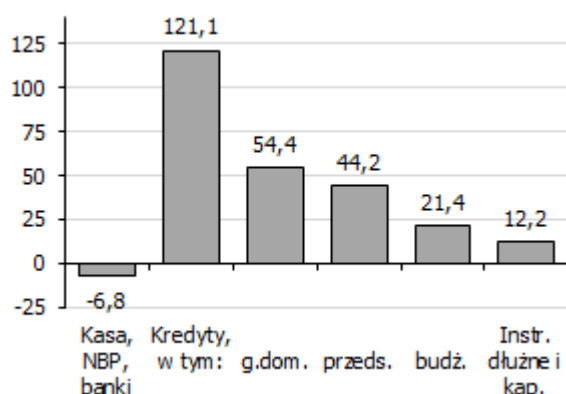
Na koniec 2011 r. **aktywa sektora bankowego stanowiły 72% całego systemu finansowego** (bez NBP), przy czym aktywa PKO BP były porównywalne lub wyższe od aktywów pozostałych komponentów systemu finansowego. W związku z tym **stabilność sektora bankowego ma kluczowe znaczenie dla stabilności całego systemu finansowego**.

W 2011 r. **wartość aktywów sektora bankowego w stosunku do PKB wzrosła** do około **85%**. W długim okresie uwagę zwraca systematyczny wzrost relacji wartości kredytów dla gospodarstw domowych w stosunku do wartości PKB (z około 16% w 1999 r. do około 35% w 2011 r.), zwłaszcza kredytów mieszkaniowych (z około 1% do około 21%) oraz depozytów gospodarstw domowych (z około 24% do około 31%) i przedsiębiorstw (z około 7% do około 14%). Z drugiej strony obserwowana jest długookresowa stabilizacja udziału w PKB kredytów dla przedsiębiorstw (około 15%-17%).

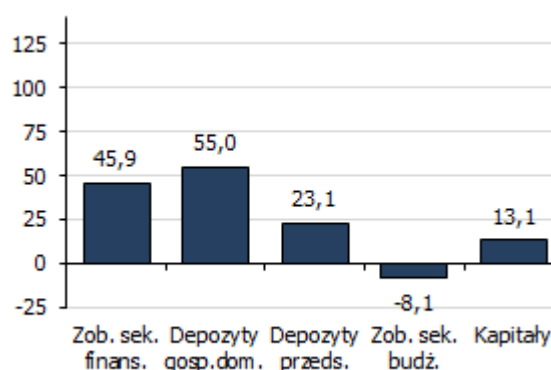
2.2 Rozwój działalności – główne kierunki

W 2011 r. odnotowano **wzrost sumy bilansowej** sektora bankowego o 135,7 mld zł (z 1 159,4 mld zł na koniec 2010 r. do 1 295,0 mld zł na koniec 2011 r.), tj. o **11,7%** (w 2010 r. o 9,6%). **Wzrost skali działania, wynikał głównie z rozwoju akcji kredytowej** (pozostałe pozycje aktywów wykazały nieduże zmiany), która była finansowana przede wszystkim wzrostem depozytów sektora niefinansowego, a w mniejszym stopniu wzrostem zobowiązań wobec sektora finansowego.

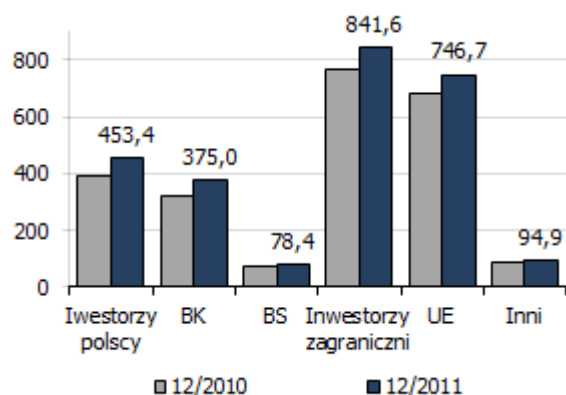
Wykres 44.
Zmiana głównych aktywów sektora w 2011 r. (mld zł)

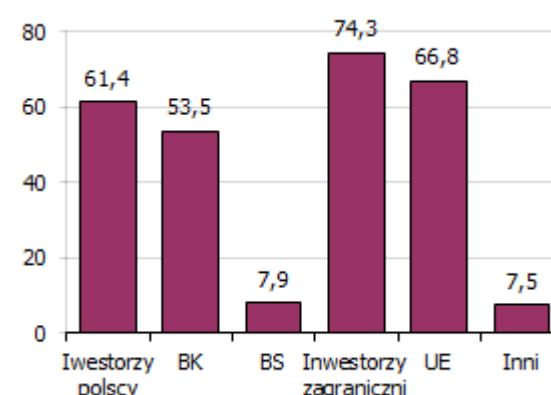
Wykres 45.
Zmiana głównych pasywów sektora w 2011 r. (mld zł)

Wykres 46.
Suma bilansowa wg grup banków (mld zł)

Wykres 47.
Zmiana sumy bilansowej w 2011 r. wg grup banków (mld zł)

W 2011 r. utrzymało się, obserwowane w ostatnich latach, **wyższe tempo wzrostu w bankach kontrolowanych przez inwestorów krajowych** (wzrost sumy bilansowej w tych bankach wyniósł 15,7% wobec 9,7% w bankach kontrolowanych przez inwestorów zagranicznych), co spowodowało zwiększenie ich udziału w aktywach sektora. Niższa dynamika wzrostu w bankach kontrolowanych przez inwestorów zagranicznych wynikała z utrzymujących się w części z nich tendencji stagnacyjnych, które można tłumaczyć trudną sytuacją finansową niektórych inwestorów strategicznych oraz zmianami w strategiach działania. Grupa tych banków jest jednak niejednorodna i w części z tych banków odnotowano znaczny wzrost skali działalności.

Relatywnie wysoki wzrost sumy bilansowej po części wynikał z osłabienia złotego względem walut głównych, co spowodowało wzrost nominalnej wartości portfela kredytów walutowych. Po wyeliminowaniu wpływu zmiany kursów walut względem złotego⁹ wzrost sumy bilansowej wyniósłby około 94 mld zł, tj. około **7,8%** (w 2010 r. około 84 mld zł, tj. około 7,5%).

⁹ Do ustalenia **tempa wzrostu skorygowanego o zmiany kursów walut** przyjęto ich poziom z końca 2011 r., przy czym ze względu na ograniczenia systemu sprawozdawczego, prezentowane w materiale dane należy traktować jako szacunki.

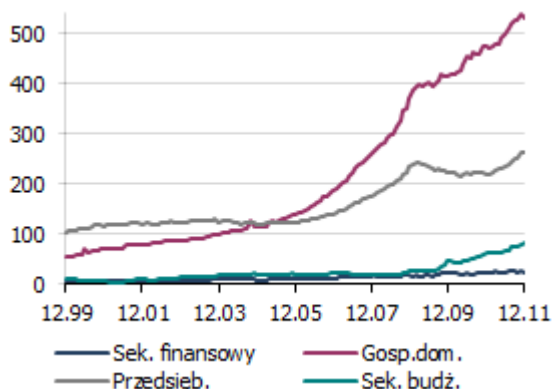
2.3 Działalność kredytowa i inwestycyjna

Wartość kredytów ogółem (według wartości bilansowej brutto) wzrosła w 2011 r. o 123,9 mld zł, tj. o **15,7%** (w IV kwartale o 29,4 mld zł; 3,3%), przy czym część tego wzrostu wynikała z osłabienia złotego. Po wyeliminowaniu wpływu zmiany kursów walut przyrost wyniósłby około 89 mld zł, tj. około **10,8%**, co oznacza że wzrost kredytów był wyższy niż w 2010 r. (około 55 mld zł, tj. około 7,3%).

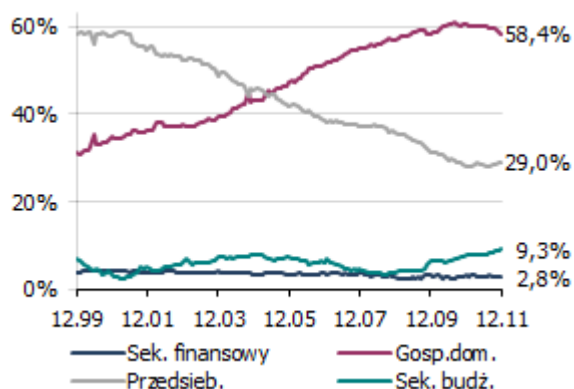
Tabela 2. Struktura portfela kredytowego wg wartości bilansowej brutto (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Kredyty ogółem, w tym:	653,6	713,9	787,5	881,9	911,3	27,7%	15,7%	3,3%
1/ Sektor finansowy	19,1	24,6	25,5	26,0	25,7	4,7%	0,8%	-0,9%
2/ Sektor niefinansowy	608,0	641,2	698,5	780,7	800,8	24,9%	14,6%	2,6%
- gospodarstwa domowe	372,4	416,4	475,4	526,0	532,0	27,8%	11,9%	1,1%
- przedsiębiorstwa	233,3	222,1	219,7	250,8	264,5	19,1%	20,4%	5,5%
- instytucje niekomercyjne	2,3	2,7	3,4	3,8	4,2	53,5%	22,7%	9,2%
3/ Sektor budżetowy	26,5	48,1	63,4	75,2	84,8	76,5%	33,8%	12,7%
Struktura kredytów wg waluty								
- złotowe	433,1	488,2	534,7	584,0	604,5	23,8%	13,0%	3,5%
- walutowe	220,5	225,7	252,7	297,9	306,8	36,0%	21,4%	3,0%

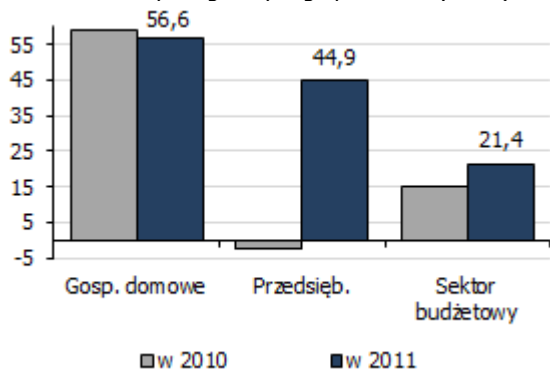
Wykres 48.
Kredyty dla głównych grup klientów (mld zł)

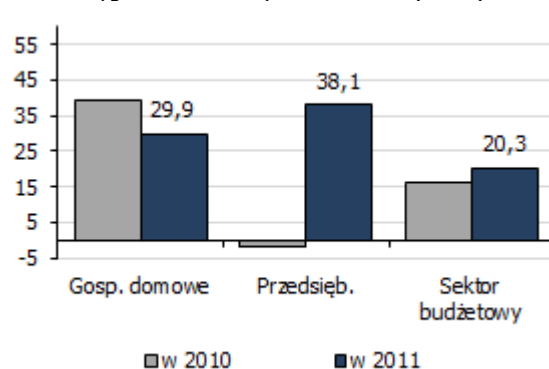
Wykres 49.
Struktura portfela kredytowego (%)

Wykres 50.
Zmiana stanu kredytów głównych grup klientów (mld zł)

Wykres 51.
Zmiana skorygowana o zmiany kursów walut (mld zł)

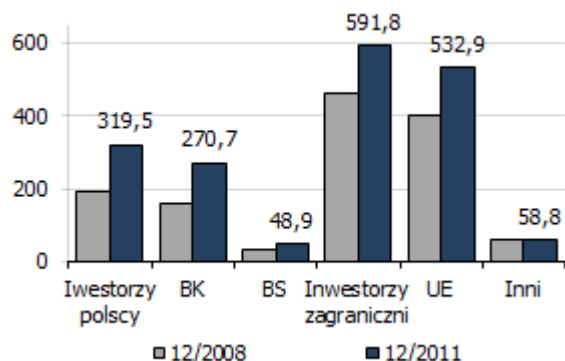

Największy wpływ na wzrost akcji kredytowej miało zwiększenie finansowania gospodarstw domowych, silne ożywienie akcji kredytowej dla sektora przedsiębiorstw oraz dalszy wzrost finansowania sektora budżetowego, przy czym po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walut, **przyrost kredytów dla przedsiębiorstw** (blisko

40 mld zł) **był wyższy niż przyrost kredytów dla gospodarstw domowych** (około 30 mld zł), co nie miało miejsca w ostatnich kilkunastu latach.

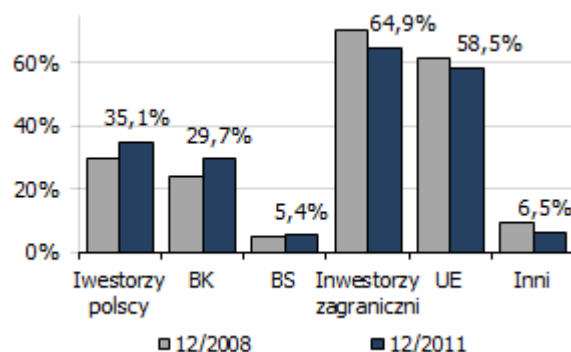
Wykres 52.

Stan kredytów wg grup banków (mld zł)

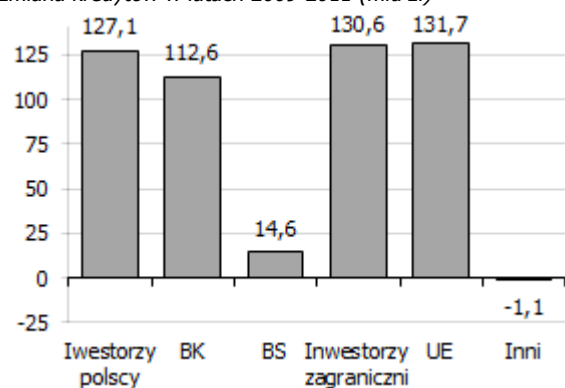
Wykres 53.

Udział w kredytach wg grup banków (mld zł)

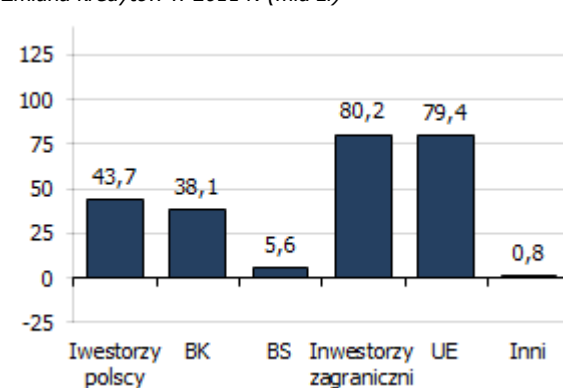
Wykres 54.

Zmiana kredytów w latach 2009-2011 (mld zł)

Wykres 55.

Zmiana kredytów w 2011 r. (mld zł)

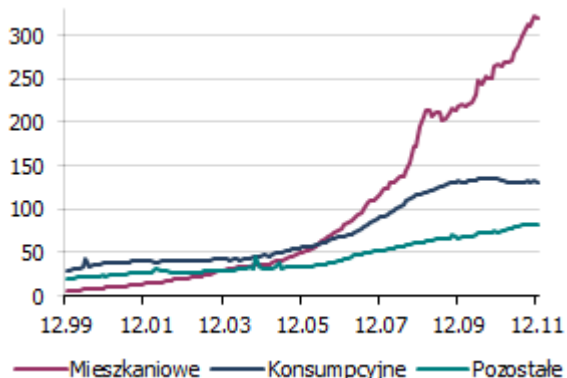
Po wyhamowaniu akcji kredytowej w latach 2009-2010, w 2011 r. zaobserwowano wzrost skali finansowania w bankach kontrolowanych przez inwestorów zagranicznych (część nominalnego przyrostu wynikała jednak z osłabienia złotego). Niemniej jednak w części z nich nadal była obserwowana stagnacja.

Tabela 3. Struktura kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł; %)

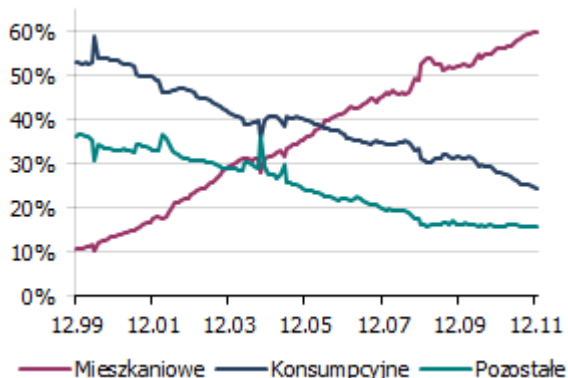
	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Kredyty ogółem, w tym:	372,4	416,4	475,4	526,0	532,0	27,8%	11,9%	1,1%
1/ Kredyty mieszkaniowe	195,1	217,8	267,5	311,9	318,8	46,4%	19,2%	2,2%
2/ Kredyty konsumpcyjne	116,6	132,2	134,1	131,9	130,4	-1,4%	-2,7%	-1,1%
3/ Pozostałe	60,7	66,5	73,9	82,2	82,9	24,6%	12,2%	0,7%
Struktura kredytów wg waluty								
- złotowe	220,4	259,0	290,8	313,1	317,5	22,6%	9,2%	1,4%
- walutowe	152,0	157,4	184,6	212,9	214,5	36,3%	16,2%	0,7%

Wartość portfela **kredytów dla gospodarstw domowych** zwiększyła się w 2011 r. o 56,6 mld zł, tj. o **11,9%** (w IV kwartale o 6,0 mld zł; 1,1%), przy czym po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost wyniósłby około 30 mld zł, a tempo wzrostu około **6,0%**. Wzrost akcji kredytowej wynikał ze **zwiększenia wartości kredytów mieszkaniowych oraz kredytów dla drobnych przedsiębiorców**, podczas gdy portfel kredytów konsumpcyjnych uległ redukcji.

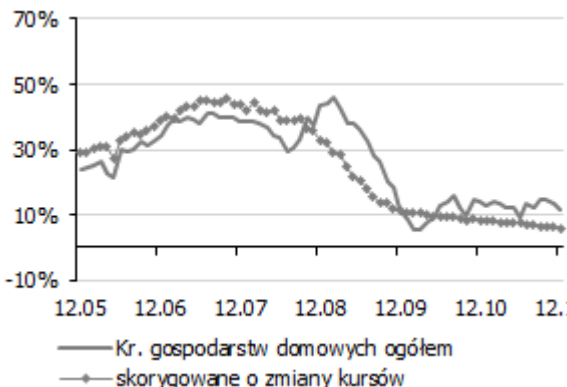
Wykres 56.
Struktura kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł)

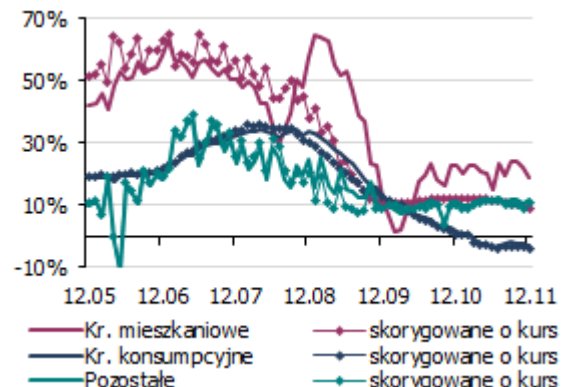
Wykres 57.
Struktura kredytów dla gospodarstw domowych (%)

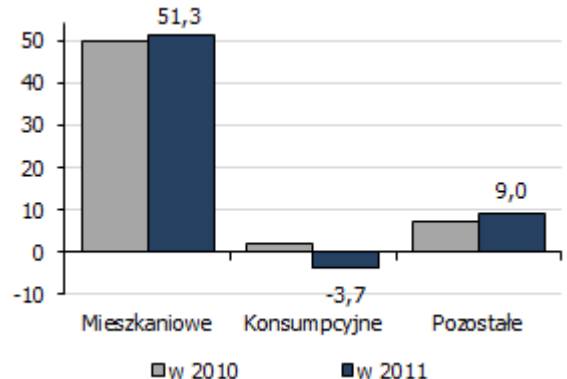
Wykres 58.
Roczne tempo wzrostu kredytów dla gosp. domowych (%)

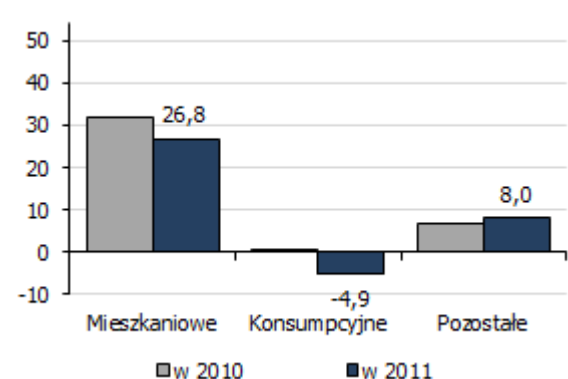
Wykres 59.
Roczne tempo wzrostu kredytów mieszkaniowych (%)

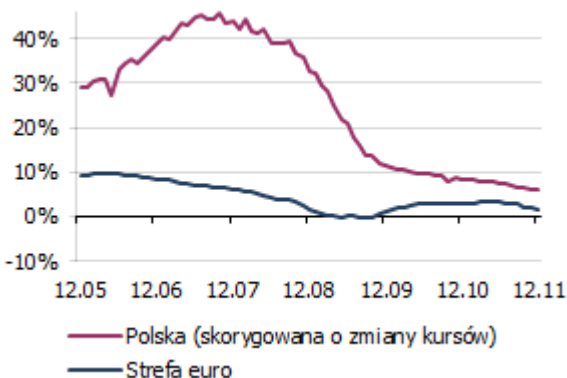
Wykres 60.
Zmiana stanu kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł)

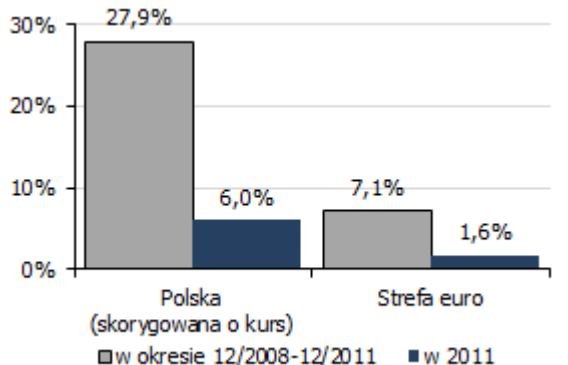
Wykres 61.
Zmiana skorygowana o zmiany kursów walut (mld zł)

Wykres 62.
Tempo wzrostu kr. dla gosp. dom. w Polsce i strefie euro (%)

Wykres 63.
Zmiana w 2011 r. i w latach 2008-2011 (%)

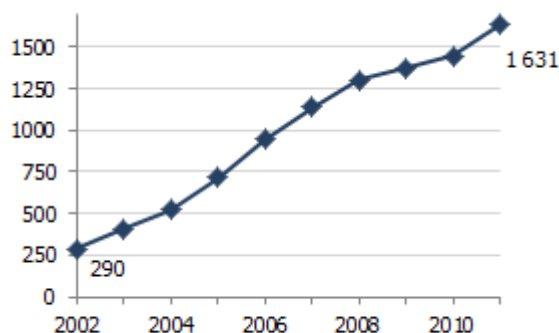
Obserwując długookresowe tendencje, uwagę zwraca stopniowy **spadek dynamiki** kredytów dla gospodarstw domowych (spadek tempa wzrostu kredytów mieszkaniowych, ujemna dynamika kredytów konsumpcyjnych, stabilizacja tempa wzrostu pozostałych kredytów). Należy to tłumaczyć efektem **bazy statystycznej** (wzrost podstawy), **samoregulacją ze strony banków** wynikającą z silnego pogorszenia jakości kredytów konsumpcyjnych oraz stopniowego pogarszania jakości kredytów mieszkaniowych, **działań regulacyjnych** (Rekomendacje S i T), jak też **zmianą postaw części gospodarstw domowych** na skutek doświadczeń kryzysu finansowego, w rezultacie czego część gospodarstw dokonała zmniejszenia stanu zadłużenia w bankach.

Wyhamowanie akcji kredytowej występuje również w krajach strefy euro, co potwierdza stwierdzenie o ograniczeniu akcji kredytowej w wyniku procesów samoregulacji ze strony banków, jak też ze względu na zmniejszenie popytu po stronie gospodarstw domowych.

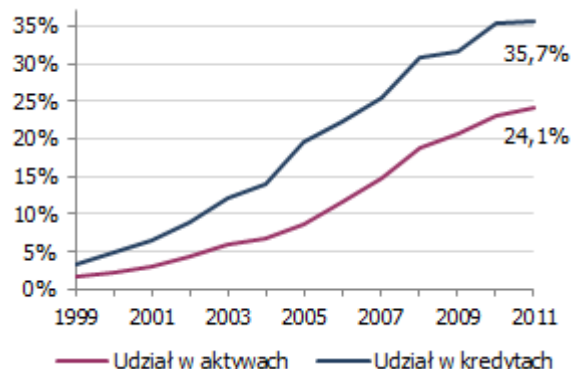
Tabela 4. Struktura kredytów mieszkaniowych (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Kredyty mieszkaniowe ogółem, w tym:	195,1	217,8	267,5	311,9	318,8	46,4%	19,2%	2,2%
- złotowe	59,1	75,6	98,2	115,9	120,9	59,9%	23,1%	4,3%
- walutowe	136,0	142,1	169,3	196,0	197,8	39,2%	16,9%	0,9%
- EUR	2,6	7,6	19,7	29,4	31,9	321,8%	61,5%	8,5%
- CHF	131,9	132,9	147,4	164,2	163,5	23,1%	10,9%	-0,4%
- inne waluty	1,5	1,7	2,1	2,4	2,4	44,8%	13,2%	1,9%

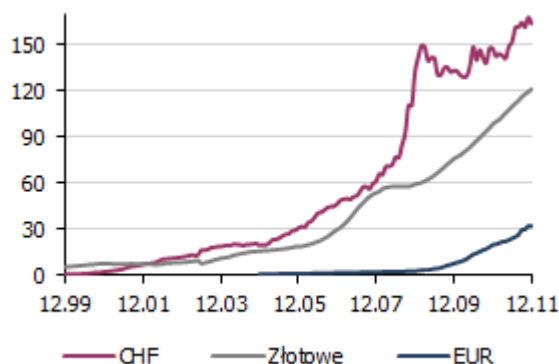
Wykres 64.
Liczba umów kredytowych na koniec okresu (tys. sztuk)

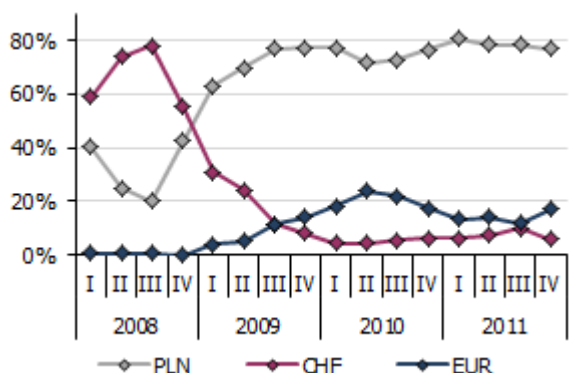
Wykres 65.
Rola kredytów mieszkaniowych w bilansach banków (%)

Wykres 66.
Struktura walutowa kredytów mieszkaniowych (mld zł)

Wykres 67.
Struktura nowo udzielanych kredytów mieszkaniowych (%)

Źródło: ZBP, AMRON-SARFIN, UKNF

Wartość kredytów mieszkaniowych (według wartości bilansowej brutto) **zwiększyła się** w 2011 r. o 51,3 mld zł, tj. o **19,2%** (w IV kwartale o 6,9 mld zł; 2,2%), przy czym w dużym stopniu wynikało to z osłabienia złotego względem walut głównych. Po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost wyniósłby około 27 mld zł, a tempo wzrostu około **9,2%**.

Na koniec 2011 r. w portfelach banków znajdowało się ponad 1,6 mln kredytów mieszkaniowych (wobec 1,4 mln na koniec 2010 r.).

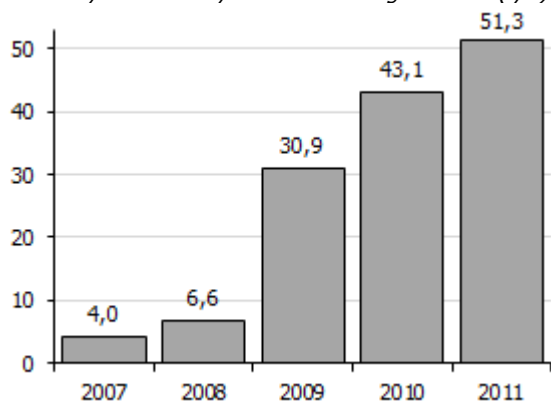
Kredyty mieszkaniowe stanowiły główną pozycję portfela kredytowego oraz aktywów sektora. Na koniec 2011 r. stanowiły one **35,7% kredytów ogółem** (kredyty według wartości bilansowej) oraz **24,4% sumy bilansowej** sektora bankowego, przy czym w bankach odgrywających kluczową rolę na rynku kredytów mieszkaniowych udział ten był istotnie wyższy (zob. rozdz. IV).

Za zjawisko pozytywne należy uznać kontynuację wyraźnej **dominacji kredytów złotych w strukturze nowo udzielanych** kredytów, które w poszczególnych kwartałach 2011 r. stanowiły około 80% nowo zawieranych umów. W konsekwencji wartość kredytów złotych zwiększyła się o 22,7 mld zł, tj. o 23,1%, a ich udział w portfelu kredytów mieszkaniowych wzrósł do 37,9% (z 36,7% na koniec 2010 r.).

Korzystne zmiany należy wiązać z działaniami nadzoru bankowego oraz wzrostem świadomości ryzyka kursowego po stronie klientów i banków, skutkujących zmniejszeniem popytu na kredyty walutowe oraz zaostrzeniem warunków ich udzielania przez banki.

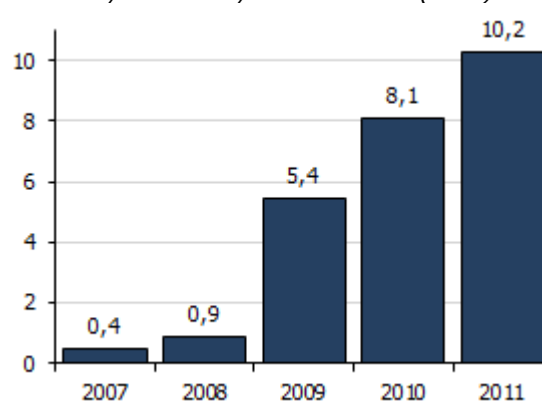
Wykres 68.

Liczba kredytów udzielonych w ramach Programu RnS (tys.)

Wykres 69.

Wartość kredytów udzielonych w ramach RnS (mld zł)

Źródło: BGK

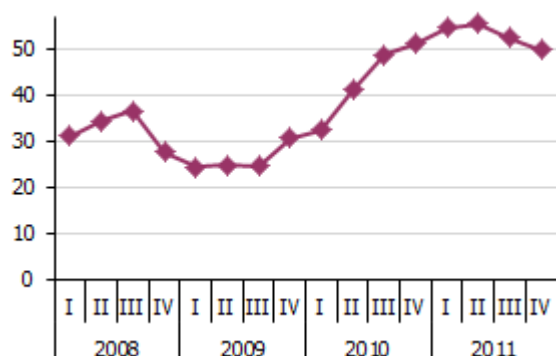
Czynnikiem sprzyjającym wzrostowi kredytów złotych był też Program „Rodzina na swoim”, który pomimo szeregu zastrzeżeń co do sposobu jego funkcjonowania oraz generowanego ryzyka dla systemu bankowego (wynikającego ze skokowego wzrostu rat spłaty klientów po 8 latach), powodował wzrost portfela kredytów złotych, gdyż tylko takie kredyty mogą być objęte programem (w 2011 r. w ramach tego programu udzielono 51,3 tys. kredytów na łączną kwotę 10,2 mld zł).

Wartość kredytów walutowych zwiększyła się wprawdzie o 28,6 mld zł, tj. o 16,9%, ale wynikało to głównie z osłabienia złotego. Po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost kredytów walutowych wyniósłby około 4 mld zł, tj. 2,0%. Pomimo silnego ograniczenia przez banki finansowania w walutach obcych, **około 20% udział w sprzedaży nowych kredytów, jest nadal zbyt wysoki.** Ze względu na ryzyko generowane przez kredyty walutowe, **powinny one stanowić produkt niszowy**, skierowany do bardzo wąskiej grupy klientów, którzy w naturalny sposób zabezpieczeni są przed ryzykiem kursowym (otrzymują stałe świadczenia w walucie kredytu). Pod koniec 2011 r. UKNF podjął indywidualne działania wobec banków w celu ograniczenia sprzedaży kredytów walutowych.

W 2011 r. **rynek walutowych kredytów mieszkaniowych rozwijany był przez średnie i mniejsze banki.** Duże banki (z kilku wyjątkami), dokonały istotnej korekty polityki kredytowej i większość z nich koncentrowała się na rozwoju akcji kredytowej w złotych, a udzielanie kredytów w EUR prawdopodobnie należy wiązać z przewalutowaniem części kredytów z CHF na EUR.

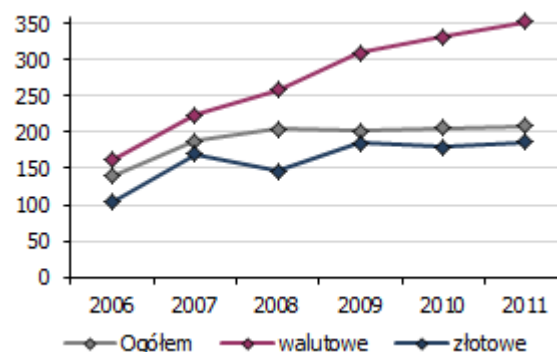
Wykres 70.

Udział kredytów o LTV > 80% w nowo udzielanych kredytach. (%)

Wykres 71.

Średnia wartość nowo udzielanych kredytów (tys. zł)

Źródło: ZBP, AMRON-SARFIN

Obok kontynuowania finansowania w walutach obcych, za **zjawiska niekorzystne** należy też uznać łagodzenie kluczowych parametrów opisujących skalę ryzyka podejmowanego przez banki i klientów, tj.:

- **duży udział kredytów o LTV powyżej 80%**, które stanowiły ponad 50% nowo udzielonych kredytów;
- **nadmierne wydłużanie okresu kredytowania** (kredyty udzielane na okres powyżej 25 lat stanowiły blisko 70% kredytów udzielonych w 2011 r.);
- dalszy **wzrost średniej kwoty nowo udzielanych kredytów walutowych**.

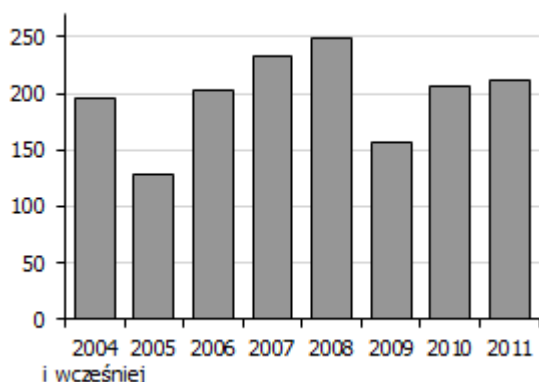
Powoduje to wzrost ryzyka dla banków i ich klientów, jak też ogranicza możliwości ewentualnej restrukturyzacji.

WYNIKI BADANIA PORTFELA KREDYTÓW MIESZKANIOWYCH¹⁰ STRUKTURA PORTFELA

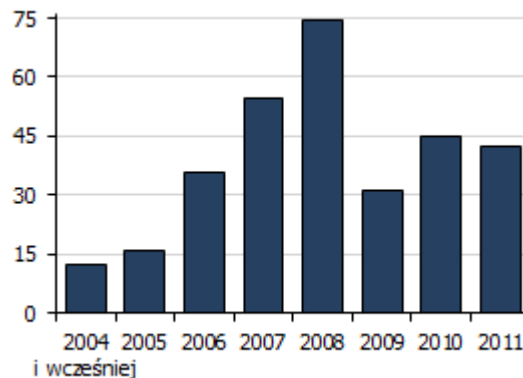
	Liczba kredytów (tys. sztuk)						Wartość bilansowa brutto (mld zł)					
	Ogółem	Złote	Waluty	CHF	EUR	inne	Ogółem	Złote	Waluty	CHF	EUR	inne
Ogółem	1 578,5	866,1	712,4	596,1	109,5	6,8	311,4	115,6	195,8	163,0	31,5	1,2
Kwota kredytu:												
- do 100 tys. zł	595,9	414,5	181,4	152,7	24,3	4,3	28,1	18,2	9,9	8,8	1,0	0,1
- 100-200 tys. zł	433,7	258,2	175,5	153,7	20,9	0,9	62,0	35,2	26,8	23,7	3,0	0,1
- 200-300 tys. zł	242,3	115,0	127,3	105,2	21,6	0,5	59,2	26,7	32,5	27,0	5,4	0,1
- 300-400 tys. zł	129,3	44,0	85,3	67,7	17,3	0,3	44,8	14,5	30,3	24,2	6,0	0,1
- 400-500 tys. zł	70,0	16,5	53,6	43,2	10,2	0,2	31,4	7,1	24,3	19,7	4,5	0,1
- powyżej 500 tys. zł	107,2	17,9	89,3	73,5	15,3	0,5	85,9	13,9	72,0	59,6	11,7	0,7
Okres zapadalności:												
- do 10 lat	271,7	196,1	75,5	63,1	10,7	1,7	16,7	10,6	6,1	5,2	0,9	0,1
- 10-20 lat	435,6	250,9	184,7	156,8	25,3	2,6	60,3	26,7	33,6	29,2	4,2	0,2
- 20-25 lat	242,6	103,8	138,8	126,0	11,8	1,1	57,1	16,3	40,7	37,7	2,9	0,2
- 25-30 lat	502,2	265,3	236,9	186,6	49,4	1,0	132,3	49,8	82,6	63,6	18,5	0,5
- powyżej 30 lat	126,5	50,1	76,4	63,6	12,4	0,4	45,0	12,3	32,7	27,4	5,1	0,3
Średnia wartość LTV:												
- do 70%	923,9	585,0	339,0	285,5	48,3	5,1	110,5	59,3	51,2	43,3	7,6	0,3
- 70-80%	122,1	71,1	51,0	41,6	9,2	0,2	28,7	13,8	14,9	11,7	3,2	0,1
- 80-90%	120,1	69,4	50,7	38,6	11,9	0,2	31,0	14,1	16,9	12,3	4,5	0,1
- 90-100%	133,5	83,6	49,9	35,7	13,9	0,3	35,9	17,6	18,2	12,5	5,6	0,1
- 100-110%	71,8	27,1	44,6	30,8	13,5	0,3	24,3	6,7	17,6	11,8	5,7	0,1
- 110-120%	41,9	5,8	36,2	27,2	8,8	0,2	16,1	1,5	14,6	10,9	3,6	0,1
- 120-130%	29,4	1,8	27,6	26,1	1,4	0,1	11,9	0,5	11,4	10,7	0,6	0,1
- powyżej 130%	109,8	4,5	105,4	103,5	1,6	0,3	50,8	1,1	49,7	48,7	0,7	0,4

¹⁰ Badaniem objęto banki komercyjne i oddziały instytucji kredytowych mające zaangażowanie na rynku kredytów mieszkaniowych. Łączna suma zaraportowanych przez banki kredytów wynosiła 311,4 mld zł, co stanowiło 97,7% ogółu kredytów udzielonych przez sektor bankowy według danych systemu FINREP.

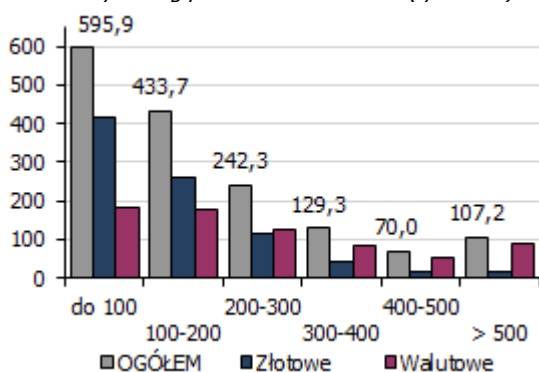
Liczba kredytów wg roku udzielenia (tys. sztuk)

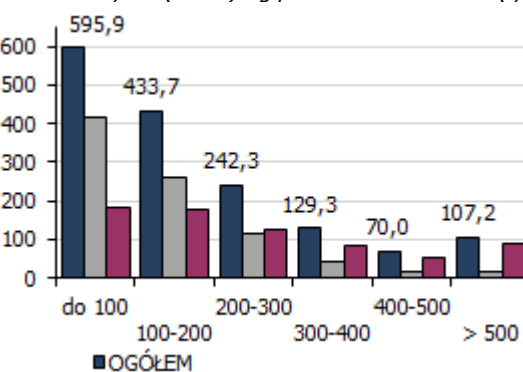
Wartość kredytów wg roku udzielenia (tys. sztuk)

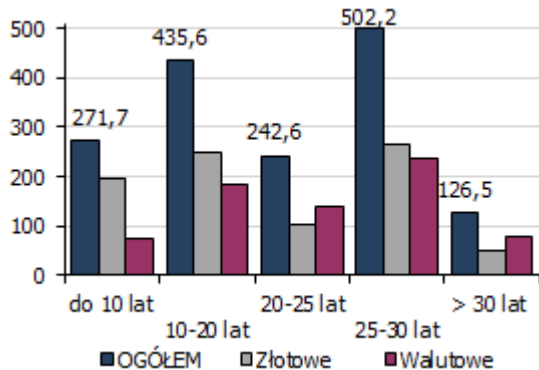
Liczba kredytów wg przedziału ich wartości (tys. sztuk)

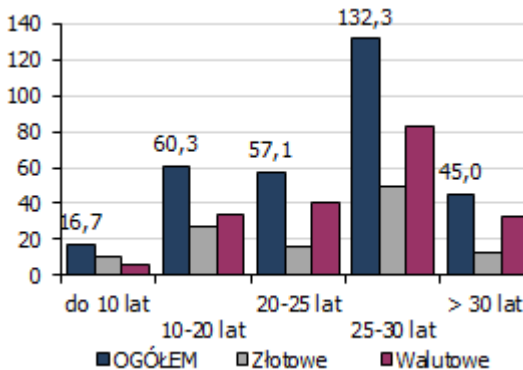
Wartość kredytów (mld zł) wg przedziału ich wartości (tys. zł)

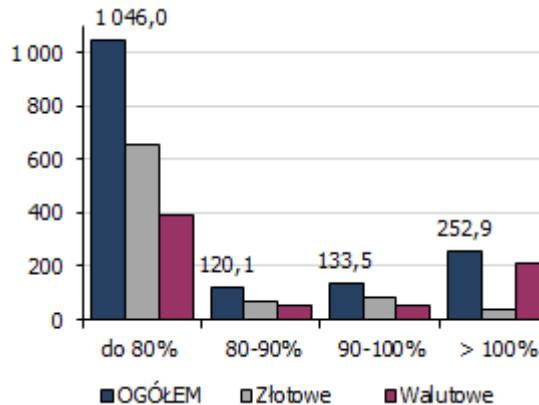
Liczba kredytów (tys. sztuk) wg okresu ich zapadalności (lata)

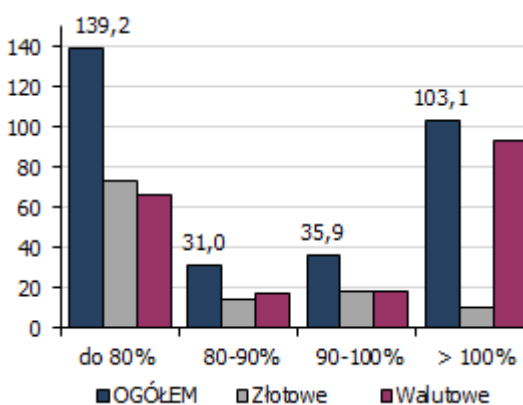
Wartość kredytów (mld zł) wg okresu ich zapadalności (lata)

Liczba kredytów (tys. sztuk) wg wartości ich LTV (%)

Wartość kredytów (mld zł) wg wartości ich LTV (%)

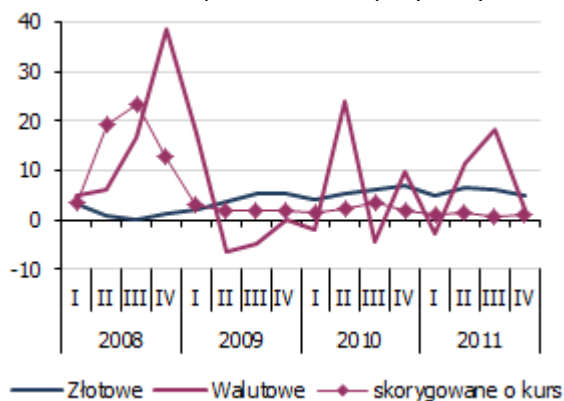
Nadmiernie ekspansywna polityka kredytowa banków doprowadziła do wykształcenia niekorzystnej struktury portfela kredytowego. Na podstawie wyników badania UKNF można stwierdzić m.in., że:

- w portfelu kredytowym było **252,9 tys. kredytów o łącznej wartości 103,1 mld zł, w przypadku których wartość LTV przekraczała 100%** (w tym 139,2 tys. kredytów o łącznej wartości 62,8 mld zł, w przypadku których wartość LTV przekraczała 120%). Większość tych kredytów stanowiły kredyty walutowe (213,8 tys. kredytów o łącznej wartości 93,3 mld zł);
- średnia wartość kredytów walutowych była dwukrotnie wyższa od średniej wartości kredytów złotych (274,8 tys. zł wobec 133,5 tys. zł). Zwraca przy tym uwagę wysoki udział kredytów walutowych o wartości przekraczającej 500 tys. zł (stanowiły one tylko 5,7% ogólnej liczby kredytów, ale 23,1% ich ogólnej wartości).

Taka struktura portfela kredytowego **stanowi źródło potencjalnego ryzyka systemowego** (zob. rozdz. IV).

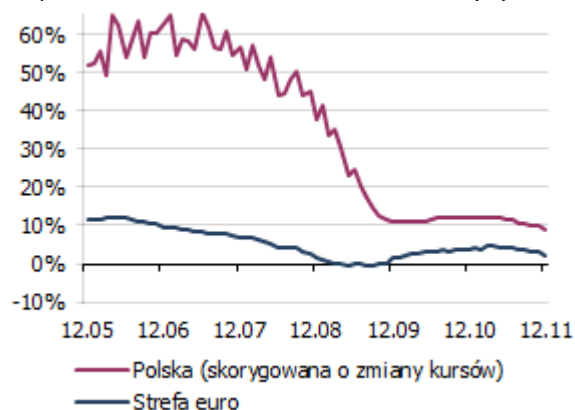
Wykres 72.

Kwartałna zmiana kredytów mieszkaniowych (mld zł)

Wykres 73.

Tempo wzrostu kr. mieszk. w Polsce i strefie euro (%)

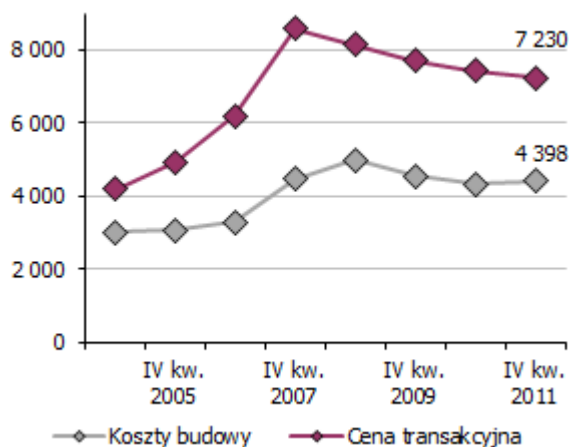

W II połowie 2011 r. zaobserwowano pewne **obniżenie dynamiki wzrostu kredytów mieszkaniowych** (skorygowanej o zmiany kursów walutowych). Należy to łączyć z zaostreniem polityki kredytowej w niektórych bankach, zmianami w Programie „Rodzina na swoim” (obniżeniem tzw. współczynnika przeliczeniowego) oraz wstrzymaniem popytu ze strony części potencjalnych kredytobiorców na skutek wzrostu obaw o przyszłą sytuację materialną (skutek ponownego nasilenia zjawisk kryzysowych) lub braku akceptacji dla obecnego poziomu cen.

W 2012 r. czynnikiem wpływającym na ograniczenie dynamiki akcji kredytowej może być pełne wejście w życie zapisów Rekomendacji S (m.in. zalecenie obliczania zdolności kredytowej o maksymalnie 25 letni okres kredytowania) oraz działania samoregulacyjne ze strony banków, wynikające ze stopniowego pogorszenia jakości tych kredytów.

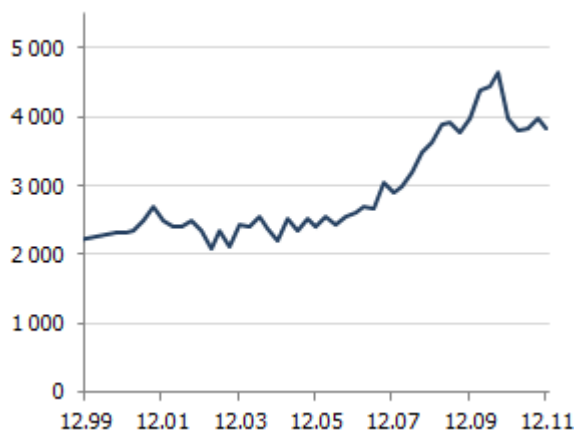
Wykres 74.

Przeciętny koszt budowy i cena sprzedaży 1 m kw. mieszkania w Warszawie (zł)

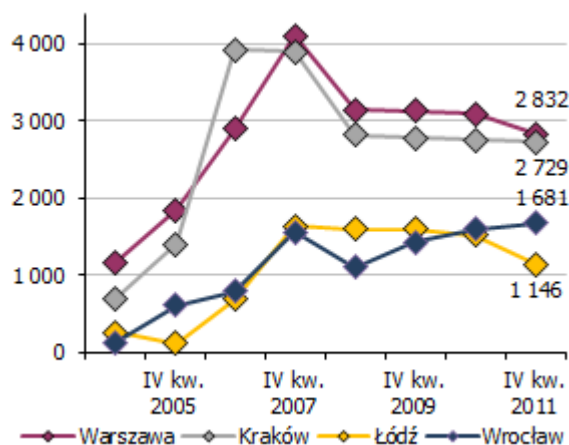
Wykres 75.

Przeciętny koszt budowy 1 m kw. powierzchni mieszkalnej w całym kraju

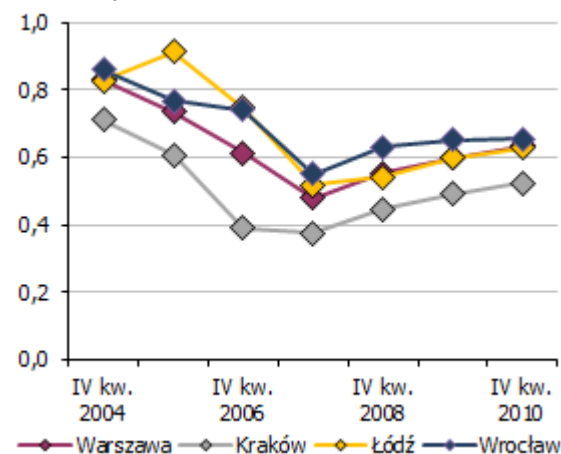
Wykres 76.

Zysk dewelopera na 1 m kw. mieszkania w największych miastach kraju (zł)

Wykres 77.

Dostępność dochodowa 1 m kw. mieszkania¹¹ w największych miastach kraju

Źródło: „Informacja o cenach mieszkań i sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce – IV kwartał 2011”, NBP; GUS; obliczenia własne.

Istotną barierą rozwoju rynku kredytów mieszkaniowych są też wysokie ceny nieruchomości, które powodują ograniczenie ich dostępności dla przeciętnych gospodarstw domowych. W tym kontekście trzeba stwierdzić, że bardzo szybki rozwój kredytów mieszkaniowych w latach 2005-2008, w połączeniu z brakiem odpowiedniej podaży i konkurencji, doprowadził do silnego wzrostu cen nieruchomości, który tylko w ograniczonym zakresie znajdował uzasadnienie we wzroście kosztów produkcji. W szczególności, procesowi temu sprzyjały tanie i łatwo dostępne kredyty w walutach obcych, wysokie wartości LTV w momencie udzielenia kredytu oraz długie okresy kredytowania. W konsekwencji, ceny zaczęły kształtować się pod wpływem dostępności kredytów i skłonności klientów do zadłużania.

Czynnikiem utrwalającym niekorzystne relacje cenowe była wcześniejsza formuła Programu RnS, która stosowała zbyt wysokie wskaźniki przeliczeniowe.

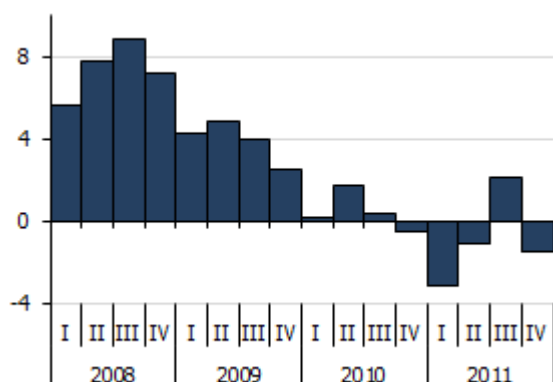
¹¹ Zdefiniowana tu jako relacja przeciętnego wynagrodzenia brutto (miesięcznego) do przeciętnej ceny sprzedaży przez dewelopera na danym rynku.

Tabela 5. Struktura kredytów konsumpcyjnych (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Kredyty konsumpcyjne ogółem, w tym:	116,6	132,2	134,1	131,9	130,4	-1,4%	-2,7%	-1,1%
- karty kredytowe	12,9	15,2	14,7	13,8	13,5	-10,8%	-8,0%	-2,2%
- samochodowe	8,3	7,9	7,7	7,1	6,8	-14,7%	-12,4%	-4,6%
- ratalne ¹²	39,8	44,5	46,4	46,6	45,9	3,2%	-0,9%	-1,4%
- pozostałe ¹³	55,7	64,6	65,3	64,4	64,2	-0,6%	-1,7%	-0,3%

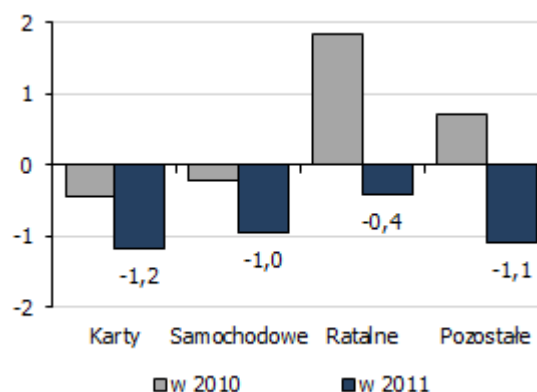
Wykres 78.

Kwartałna zmiana stanu kredytów konsumpcyjnych (mld zł)

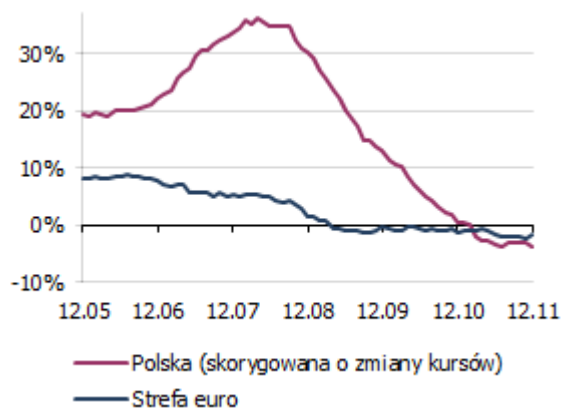
Wykres 79.

Zmiana stanu poszczególnych kredytów (mld zł)

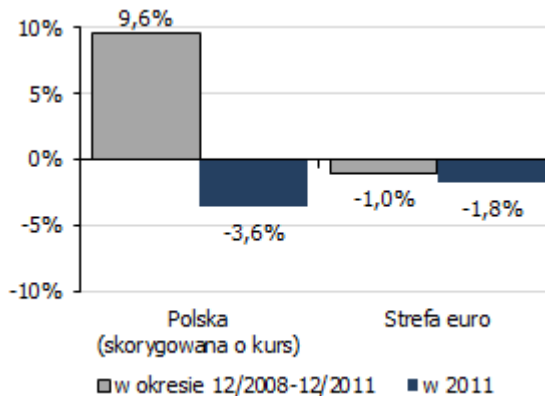
Wykres 80.

Tempo wzrostu kr. konsumpc. w Polsce i strefie euro (%)

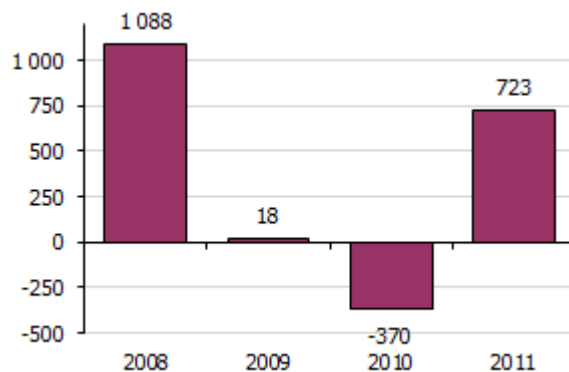
Wykres 81.

Zmiana kredytów w latach 2008-2011 i w 2011 r. (%)

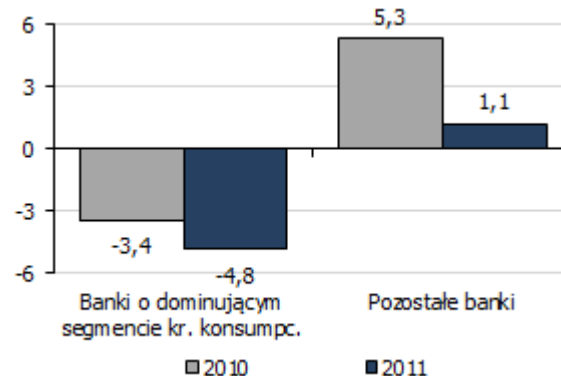
Wykres 82.

Wyniki banków o dominującym segmencie kr. kons. (mln zł)

Wykres 83.

Zmiana kr. kons. bez uwzględnienia sprzedaży części portfela (mld zł)

¹² Kategoria ta obejmuje również kredyty gotówkowe spłacane w ratach.

¹³ Kategoria ta obejmuje kredyty w rachunku bieżącym oraz kredyty gotówkowe spłacane jednorazowo.

Wartość kredytów konsumpcyjnych zmniejszyła się w 2011 r. o 2,2 mld zł tj. o **2,7%** (w IV kwartale spadek wyniósł 1,5 mld zł; -1,1%), a po uwzględnieniu wpływu zmian kursów walut o około 3,6%. Należy jednak mieć na uwadze, że na zmiany wartości portfela wpływały też **zdarzenia o charakterze jednorazowym**. W szczególności banki dokonały **sprzedaży portfela** kredytów konsumpcyjnych o łącznej wartości **2,6 mld zł**, jak też spisania w ciężar rezerw (wyksięgowania z bilansu) kredytów o wartości 0,8 mld zł.

Zmniejszenie akcji kredytowej dotyczyło głównie kredytów samochodowych (-12,4%; w okresie ostatnich dwóch lat -14,7%) **oraz zadłużenia z tytułu kart kredytowych** (-8,0%; w okresie ostatnich dwóch lat -10,8%). W przypadku zadłużenia z tytułu pozostałych kredytów spadek był znacznie niższy.

Odnotowany w 2011 r. **spadek wartości kredytów konsumpcyjnych wynikał z ograniczenia akcji kredytowej przez banki** mające znaczący udział w rynku tych kredytów, a **które w ubiegłych latach poniosły wysokie straty w tym segmencie**. Spadek został pogłębiony przez **sprzedaż części portfela kredytowego**.

Obserwowany w ostatnich okresach silny **spadek dynamiki kredytów konsumpcyjnych** (szczyt dynamiki przypadł na połowę 2008 r.) **należy wiązać** ze splotem kilku czynników:

- **samoregulacją ze strony banków** na skutek silnego pogorszenia jakości kredytów konsumpcyjnych i związanej z tym koniecznością tworzenia wysokich odpisów;
- **uchwaleniem Rekomendacji T** (nie dotyczy to jednak wszystkich banków);
- **kryzysem finansowym, w rezultacie którego doszło do pewnej zmiany postaw banków i ich klientów**, które oddziaływały w kierunku ograniczenia podaży i popytu (w szczególności może to dotyczyć kredytów samochodowych i ratalnych o wyższych kwotach);
- **wzrostem konkurencji ze strony podmiotów niebankowych**;
- **zmianą strategii działania niektórych banków specjalizujących się w consumer finance**, których właściciele próbują rozwijać instytucje niebankowe udzielające kredyty (w celu ominięcia zapisów Rekomendacji T oraz ograniczenia oddziaływania ze strony nadzoru bankowego);
- **rozwojem finansowania małych rodzinnych firm**, w przypadku których może dochodzić do zacierania różnic pomiędzy wykorzystaniem kredytu na cele produkcyjne i konsumpcję.

Szybki rozwój akcji kredytowej w latach 2007-2009 odbywał się często w drodze nadmiernego rozluźnienia standardów polityki kredytowej. W rezultacie, doszło do szybkiego pogorszenia jakości kredytów konsumpcyjnych (na koniec lat 2008-2010 udział kredytów zagrożonych wynosił odpowiednio: 8%, 13% i 17%). Pociągnęło to za sobą konieczność utworzenia wysokich odpisów, co spowodowało spadek zysków lub wystąpienie strat w niektórych bankach (w 2008 r. wartość odpisów dokonanych z tytułu kredytów konsumpcyjnych wynosiła 3 mld zł, a w latach 2009-2010 wynosiła po około 7 mld zł). **Wzrost odpisów na kredyty konsumpcyjne był główną przyczyną obniżenia wyników finansowych sektora w latach 2009-2010**. W konsekwencji **doprowadziło to do samoregulacji i zaostrzenia polityki kredytowej banków**.

Czynnikiem ograniczającym rozwój kredytów konsumpcyjnych jest też uchwalenie Rekomendacji T. Jednak należy zwrócić uwagę, że **pomimo uchwalenia rekomendacji w niektórych bankach doszło do wyraźnego wzrostu akcji kredytowej**. Ponadto, **część banków przyjęła rekomendację pozytywnie, wskazując że ograniczyła ona negatywną presję konkurencji**.

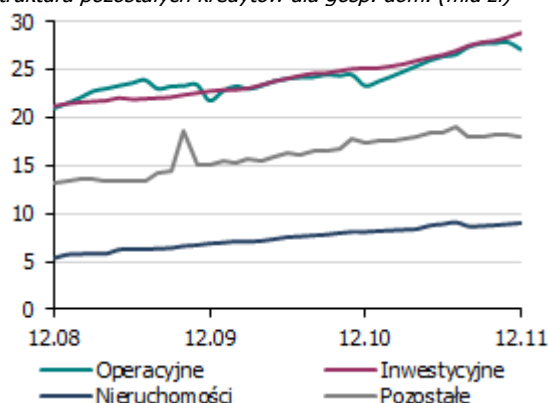
Ograniczająco na wzrost kredytów konsumpcyjnych oddziałuje również **rozwój konkurencji ze strony instytucji niebankowych** (SKOKI, sieci handlowe, firmy udzielające pożyczek), która w przyszłości powinna się jeszcze bardziej nasilić. Jednak **za niekorzystną należy uznać sytuację, w której banki lub ich podmioty dominujące prowadzą lub zamierzają podjąć tego rodzaju działalność**. Powoduje to przenoszenie ryzyka kredytowego w inne miejsce tej samej grupy kapitałowej, wzrostu ryzyka zgodności i reputacji, zmniejszenia przejrzystości działania, jak też wywiera negatywną presję konkurencji.

Tabela 6. Struktura pozostałych kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Pozostałe kredyty dla gosp. dom. ogółem, w tym:	60,7	66,5	73,9	82,2	82,9	24,6%	12,2%	0,7%
- operacyjne	21,0	21,7	23,3	27,7	27,1	24,6%	16,3%	-2,1%
- inwestycyjne	21,2	22,7	25,1	27,8	28,8	26,6%	14,6%	3,5%
- na nieruchomości	5,4	6,9	8,1	8,7	9,0	30,9%	11,4%	3,6%
- pozostałe	13,2	15,1	17,4	18,0	18,0	19,0%	3,5%	-0,4%

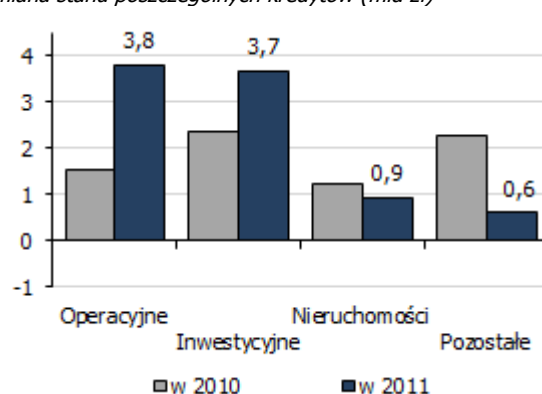
Wykres 84.

Struktura pozostałych kredytów dla gosp. dom. (mld zł)

Wykres 85.

Zmiana stanu poszczególnych kredytów (mld zł)

Portfel **pozostałych kredytów dla gospodarstw domowych**, obejmujący głównie kredyty operacyjne i inwestycyjne dla przedsiębiorców indywidualnych oraz rolników indywidualnych, zwiększył się w 2011 r. o 9,0 mld zł, tj. o **12,2%** (w IV kwartale o 0,6 mld zł; 0,7%). Akcja kredytowa była rozwijana przez większość banków działających na tym rynku.

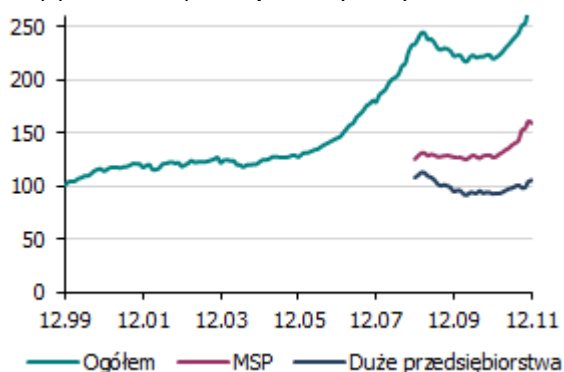
Relatywnie wysoka dynamika tych kredytów, zwłaszcza w obszarze kredytów operacyjnych i inwestycyjnych powinna mieć korzystny wpływ na kontynuację ożywienia w gospodarce.

Tabela 7. Struktura kredytów dla przedsiębiorstw (mld zł; %)¹⁴

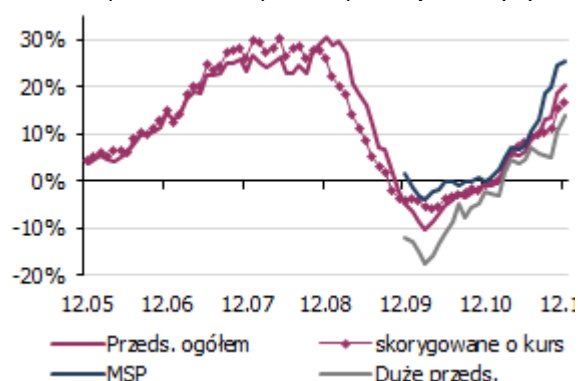
	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Kredyty ogółem, w tym:	233,3	222,1	219,7	250,8	264,5	19,1%	20,4%	5,5%
1/ MSP	125,3	127,2	127,0	152,3	159,2	25,1%	25,3%	4,5%
- operacyjne	47,2	46,0	46,2	57,9	57,6	25,1%	24,6%	-0,5%
- inwestycyjne	32,2	34,1	35,2	42,8	47,5	39,1%	35,1%	10,9%
- na nieruchomości	37,8	37,0	35,0	39,1	39,8	7,6%	13,8%	1,7%
- pozostałe	8,0	10,0	10,6	12,5	14,3	41,9%	34,1%	14,2%
2/ Duże przedsiębiorstwa	108,0	94,9	92,7	98,4	105,4	11,1%	13,7%	7,1%
- operacyjne	59,2	48,4	44,2	48,9	47,8	-1,2%	8,1%	-2,3%
- inwestycyjne	33,2	30,3	30,1	32,7	36,5	20,3%	21,3%	11,5%
- na nieruchomości	9,7	10,3	9,2	7,6	8,4	-18,4%	-8,8%	10,9%
- pozostałe	6,0	5,8	9,2	9,2	12,7	117,1%	38,5%	37,8%
Struktura kredytów wg waluty								
- złotowe	173,2	163,8	165,1	183,8	192,9	17,7%	16,8%	4,9%
- walutowe	60,1	58,3	54,6	67,0	71,7	23,0%	31,3%	7,0%

¹⁴ Uwaga: **Struktura podmiotowa kredytów została zniekształcona**, ze względu na zmianę klasyfikacji portfela w jednym z banków. W szczególności rzutuje to na dynamikę i jakość portfela, w podziale na MSP i duże przedsiębiorstwa. W związku z tym zrezygnowano z opisu tych zjawisk.

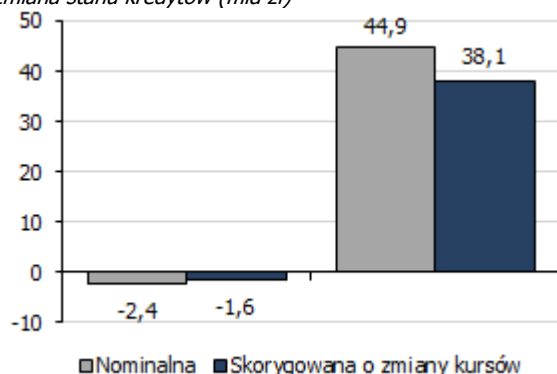
Wykres 86.
Kredyty dla sektora przedsiębiorstw (mld zł)

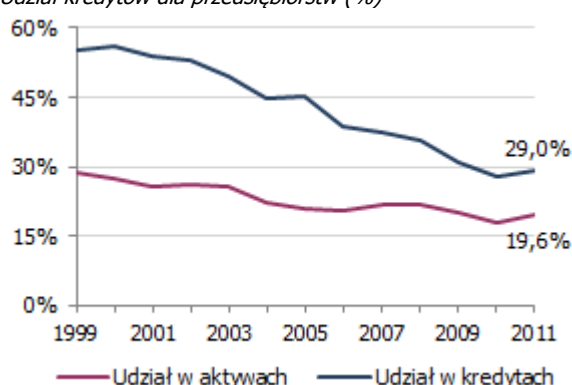
Wykres 87.
Roczne tempo wzrostu kredytów dla przedsiębiorstw (%)

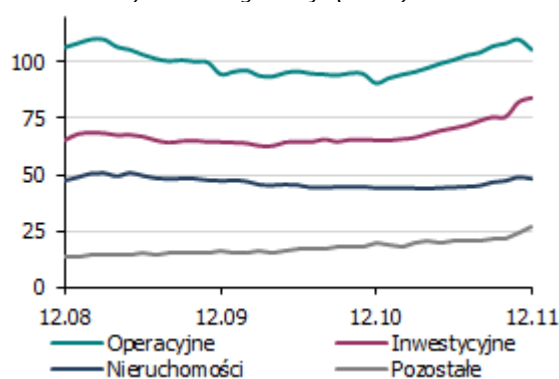
Wykres 88.
Zmiana stanu kredytów (mld zł)

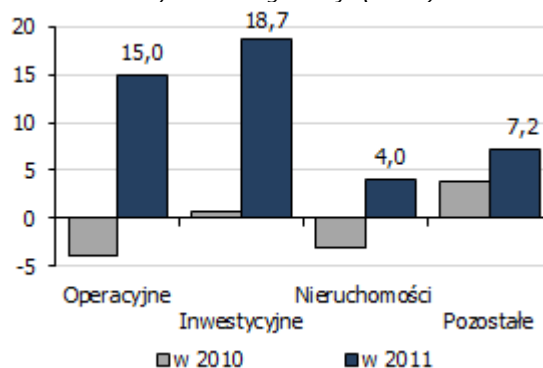
Wykres 89.
Udział kredytów dla przedsiębiorstw (%)

Wykres 90.
Struktura kredytów według rodzaju (mld zł)

Wykres 91.
Zmiana stanu kredytów według rodzaju (mld zł)

W 2011 r. **doszło do silnego ożywienia akcji kredytowej dla przedsiębiorstw**. Wartość kredytów zwiększyła się o 44,9 mld zł, tj. o **20,4%**, a po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych o około 38 mld zł, tj. około 16,8%. Warto przy tym zwrócić uwagę, że pomimo pogorszenia klimatu inwestycyjnego w II połowie 2011 r., w IV kwartale wzrost akcji kredytowej wyniósł 13,8 mld zł, tj. 5,5% (po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost wyniósłby około 13 mld zł). Zwraca przy tym uwagę, **wzrost akcji kredytowej dla dużych przedsiębiorstw, które od 2009 r. zmniejszały poziom zadłużenia w bankach** (z wyjątkiem III kwartału 2010 r.).

Za korzystną należy uznać też strukturę produktową przyrostu, tj. przede wszystkim **wzrost kredytów operacyjnych** (o 15,0 mld zł; 16,5%) i **inwestycyjnych** (o 18,7 mld zł; 28,7%), co z jednej strony świadczy o wzroście aktywności w gospodarce, a z drugiej powinno mieć korzystne przełożenie na tempo wzrostu gospodarki w kolejnych okresach.

Realizuje się zatem scenariusz, w którym **utrzymujące się ożywienie w gospodarce przekłada się na wzrost popytu na kredyt ze strony przedsiębiorstw, a stabilizacja jakości portfela kredytowego na zwiększenie jego podaży ze strony banków.**

Jak już wcześniej stwierdzono, po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych, **po raz pierwszy od lat 90-tych wzrost kredytów dla przedsiębiorstw przewyższył wzrost kredytów dla gospodarstw domowych**, co w bieżącej sytuacji należy uznać za korzystne z punktu widzenia rozwoju gospodarki.

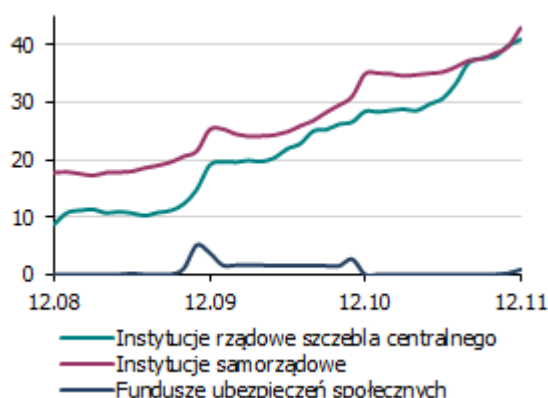
Zagrożeniem dla rozwoju akcji kredytowej w kolejnych okresach może być pogorszenie klimatu inwestycyjnego, pogorszenie koniunktury u głównych partnerów handlowych Polski, jak też oczekiwane osłabienie tempa wzrostu polskiej gospodarki. Może to prowadzić do ponownego ograniczenia popytu na kredyt ze strony części przedsiębiorstw, jak też bardziej selektywnej jego podaży przez banki. Trudno też określić, jaki wpływ na politykę kredytową banków będzie miało pogorszenie sytuacji finansowej części przedsiębiorstw budowlanych.

Tabela 8. Struktura kredytów dla sektora budżetowego (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Kredyty ogółem	26,5	48,1	63,4	75,2	84,8	76,5%	33,8%	12,7%
Struktura kredytów wg podmiotu i produktu								
1/ Instytucje rządowe szczebla centralnego	8,8	19,0	28,4	37,7	41,0	115,2%	44,1%	8,7%
2/ Instytucje samorządowe	17,7	25,2	35,0	37,6	43,0	70,3%	22,9%	14,4%
3/ Fundusze ubezpieczeń społecznych	0,0	3,8	0,0	0,0	0,8	-77,6%	x	x
Struktura kredytów wg waluty								
- złotowe	22,0	41,0	53,7	63,0	70,2	71,4%	30,7%	11,5%
- walutowe	4,5	7,1	9,7	12,3	14,6	105,6%	50,6%	18,9%

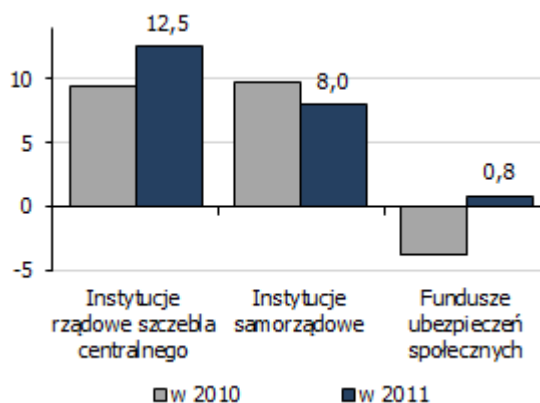
Wykres 92.

Struktura kredytów dla sektora budżetowego (mld zł)

Wykres 93.

Zmiana stanu kredytów (mld zł)

Wartość **kredytów dla sektora budżetowego** zwiększyła się w 2011 r. o 21,4 mld zł, tj. o **33,8%** (w IV kwartale o 9,6 mld zł; 12,7%), przy czym wartość kredytów dla instytucji szczebla centralnego wzrosła o 12,5 mld zł, tj. o 44,1%, a dla instytucji samorządowych o 8,0 mld zł, tj. o 22,9%.

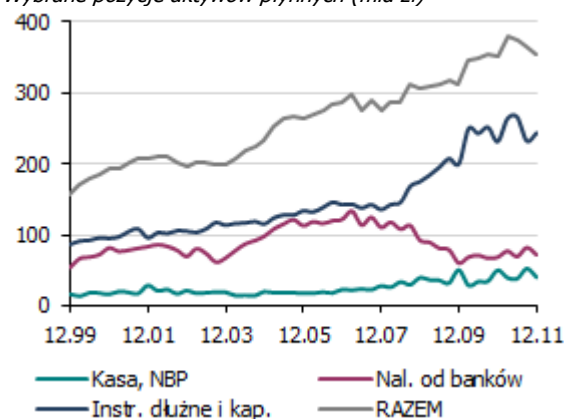
Obserwowany w ostatnich latach silny wzrost finansowania sektora budżetowego należy łączyć m.in. z realizacją inwestycji infrastrukturalnych, co odbywa się przy wykorzystaniu środków pomocowych z UE oraz kredytów bankowych.

Tabela 9. Kasa, banki centralne, sektor finansowy, instrumenty dłużne i kapitałowe (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Kasa, środki w bankach centralnych	39,6	50,5	50,4	52,5	40,2	-20,3%	-20,2%	-23,4%
- kasa	14,1	12,5	12,8	13,5	13,4	7,2%	5,1%	-0,4%
- środki w bankach centralnych	25,5	38,0	37,7	39,1	26,8	-29,4%	-28,7%	-31,3%
Należności od banków	92,3	60,3	68,5	82,1	71,8	19,2%	4,9%	-12,5%
- rezydent	51,2	38,0	44,4	52,5	41,4	8,8%	-6,8%	-21,2%
- nierezydent	41,1	22,2	24,1	29,6	30,5	37,0%	26,6%	2,8%
Struktura należności, wg waluty ¹⁵								
- złotowe	56,1	38,8	42,1	48,7	39,0	0,5%	-7,4%	-19,9%
- walutowe	36,1	21,5	26,4	33,4	32,9	53,0%	24,7%	-1,7%
Portfel instrumentów dłużnych i kapitałowych	174,9	199,8	231,2	232,2	243,4	21,8%	5,3%	4,8%
1/ Instrumenty dłużne	173,3	197,6	228,9	229,5	240,5	21,7%	5,0%	4,8%
- banki centralne	18,5	41,0	74,6	87,6	93,4	127,9%	25,1%	6,6%
- skarbowe	147,7	149,0	143,8	127,6	130,8	-12,2%	-9,0%	2,5%
bony	36,4	30,5	15,5	9,0	6,6	-78,4%	-57,6%	-26,5%
obligacje	111,3	118,4	128,2	118,6	124,2	4,9%	-3,2%	4,7%
- pozostałe	7,1	7,7	10,5	14,3	16,3	113,1%	55,3%	14,0%
2/ Instrumenty kapitałowe	1,6	2,2	2,3	2,7	2,9	30,3%	27,4%	8,9%

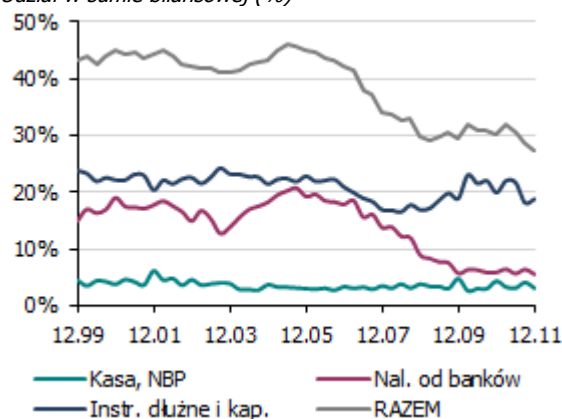
Wykres 94.

Wybrane pozycje aktywów płynnych (mld zł)

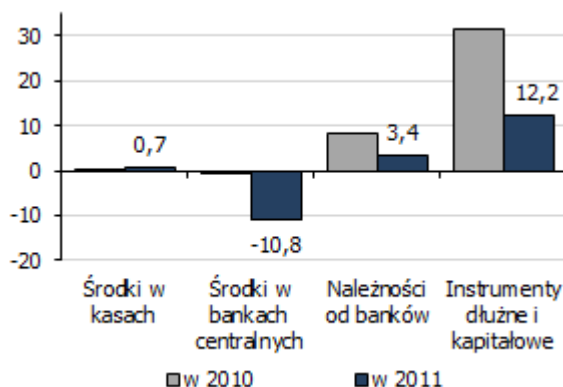
Wykres 95.

Udział w sumie bilansowej (%)

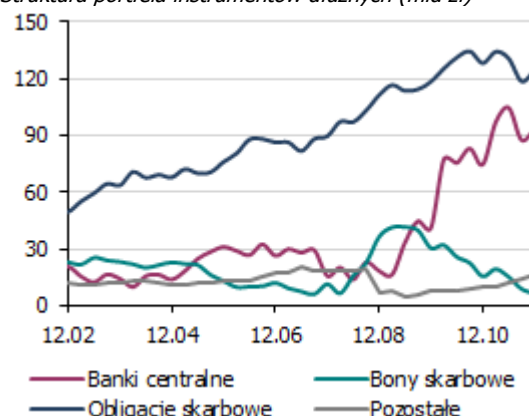
Wykres 96.

Zmiana stanu wybranych pozycji aktywów (mld zł)

Wykres 97.

Struktura portfela instrumentów dłużnych (mld zł)

Łączna wartość najpłynniejszych aktywów (zdefiniowanych tu jako suma środków zgromadzonych w kasach, bankach centralnych, należności od banków oraz portfela instrumentów dłużnych i kapitałowych) wyniosła na koniec 2011 r. 355,5 mld zł i była **zbliżona do ich stanu na koniec 2010 r.** (350,1 mld zł). W

¹⁵ Ze względu na ograniczenia systemu sprawozdawczego wartość oszacowana na podstawie wartości bilansowej brutto.

trakcie roku stan tych środków ulegał jednak wahaniom. Stabilizacja stanu tych środków, w połączeniu ze wzrostem akcji kredytowej spowodowała dalsze **obniżenie udziału tych środków w sumie bilansowej** (z 30,2% na koniec 2010 r. **do 27,4%** na koniec 2011 r.).

W strukturze portfela instrumentów dłużnych warto odnotować dalszy wzrost bonów pieniężnych NBP, wynikający z dalszego spadku emisji bonów skarbowych (zjawisko charakterystyczne dla ostatnich lat, wynikające ze zmiany przez Ministerstwo Finansów struktury pozyskiwanych środków) oraz zmniejszenie poziomu obligacji skarbowych.

2.4 Źródła finansowania działalności

Struktura źródeł finansowania banków pozostaje relatywnie stabilna. Wartość zobowiązań ogółem zwiększyła się w 2011r. o 122,6 mld zł, tj. o **11,8%** (w IV kwartale o 11,0 mld zł; 1,0%), przy czym po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost wyniósłby około 91 mld zł, tj. około **8,5%**.

Tabela 10. Struktura źródeł finansowania działalności (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Zobowiązania	947,2	954,1	1 043,4	1 154,9	1 166,0	22,2%	11,8%	1,0%
Struktura podmiotowa zobowiązań:								
1/ Zobowiązania wobec banków centralnych	18,2	14,5	0,7	0,5	0,4	-97,5%	-50,5%	-20,3%
2/ Zobowiązania wobec sektora finansowego	316,0	269,4	316,4	375,1	362,2	34,4%	14,5%	-3,4%
w tym depozyty i kredyty	230,8	216,8	244,8	269,4	266,7	23,1%	8,9%	-1,0%
3/ Zobowiązania wobec sektora niefinansowego	516,6	579,4	631,9	664,9	712,7	23,0%	12,8%	7,2%
w tym depozyty	499,0	567,2	620,4	650,6	698,5	23,2%	12,6%	7,4%
4/ Zobowiązania wobec sektora budżetowego	54,0	55,9	59,8	75,1	51,7	-7,6%	-13,5%	-31,2%
w tym depozyty	52,7	52,0	53,0	66,8	49,0	-5,8%	-7,5%	-26,7%
5/ Inne zobowiązania ¹⁶	42,5	34,8	34,6	39,4	38,8	11,6%	12,2%	-1,5%
Struktura zobowiązań wg kraju¹⁷:								
1/ Rezydent	736,9	769,8	828,6	908,2	923,6	20,0%	11,5%	1,7%
2/ Nierezydent	210,3	184,2	214,8	246,7	242,4	31,6%	12,8%	-1,8%
Informacja uzupełniająca:								
1/ Zobowiązania wobec grupy macierzystej	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	145,9	x	x	x
2/ Zobowiązania wobec banków	238,1	196,5	227,7	264,6	249,1	26,8%	9,4%	-5,9%
w tym depozyty i kredyty	160,3	147,8	166,2	176,3	170,1	15,1%	2,3%	-3,5%
3/ Zobowiązania z tytułu własnej emisji	12,5	19,4	24,4	38,6	42,8	120,2%	75,4%	10,7%
4/ Zobowiązania podporządkowane	7,6	8,9	9,7	10,4	10,1	13,6%	3,8%	-2,8%
Kapitały	88,1	103,3	116,0	125,0	129,1	24,9%	11,3%	3,2%

Główną pozycję zobowiązań stanowią depozyty sektora niefinansowego (na koniec 2011 r. stanowiły 59,9% ogółu zobowiązań wobec 59,5% na koniec 2010 r.) oraz depozyty i kredyty otrzymane z sektora finansowego (22,9% wobec 23,5%), a w dalszej kolejności depozyty sektora budżetowego oraz emisje własne.

Z punktu widzenia kraju pochodzenia środków dominują zobowiązania krajowe (na koniec 2011 r. stanowiły 79,2% zobowiązań wobec 79,4% na koniec 2010 r.). Jednak w niektórych bankach decydującą rolę odgrywa finansowanie zagraniczne.

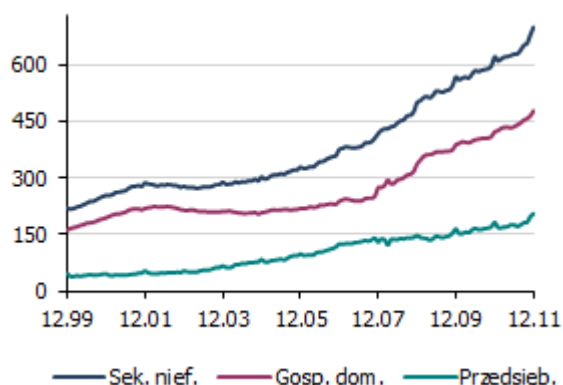
¹⁶ Inne zobowiązania obejmują: zobowiązania finansowe z tytułu przeniesienia aktywów finansowych, zobowiązania finansowe zabezpieczające, rezerwy (głównie świadczenia pracownicze i rezerwy na zobowiązania pozabilansowe), zobowiązania z tytułu podatku dochodowego, rezerwa na ryzyko ogólne/IBNR, przychody zastrzeżone i inne zobowiązania.

¹⁷ W przypadku części pozycji wykazanej w tabeli jako „Inne zobowiązania” system sprawozdawczy nie dokonuje rozbicia na rezydenta i nierezydenta. W związku z tym całość tej pozycji przypisano rezydentowi, choć część tych zobowiązań stanowią zobowiązania wobec nierezydenta.

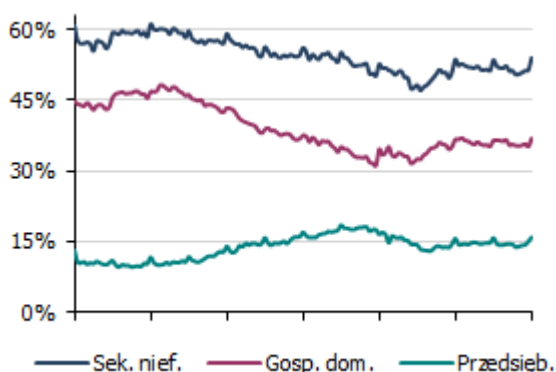
Tabela 11. Depozyty sektora niefinansowego (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Depozyty sektora niefinansowego ogółem, w tym:	499,0	567,2	620,4	650,6	698,5	23,2%	12,6%	7,4%
- gospodarstwa domowe	336,9	387,7	422,4	453,1	477,4	23,1%	13,0%	5,3%
- przedsiębiorstwa	148,0	165,1	182,8	181,6	205,9	24,7%	12,6%	13,3%
- instytucje niekomercyjne	14,2	14,4	15,2	15,8	15,3	6,3%	0,3%	-3,6%
Struktura wg waluty								
- złotowe	394,2	507,4	557,7	583,5	623,7	22,9%	11,8%	6,9%
- walutowe	104,9	59,7	62,7	67,1	74,8	25,2%	19,4%	11,5%

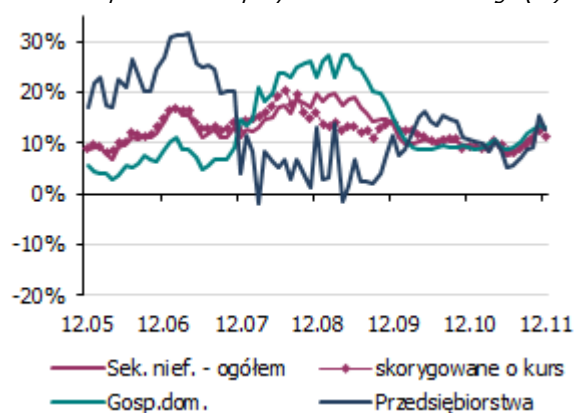
Wykres 98.
Depozyty sektora niefinansowego (mld zł)

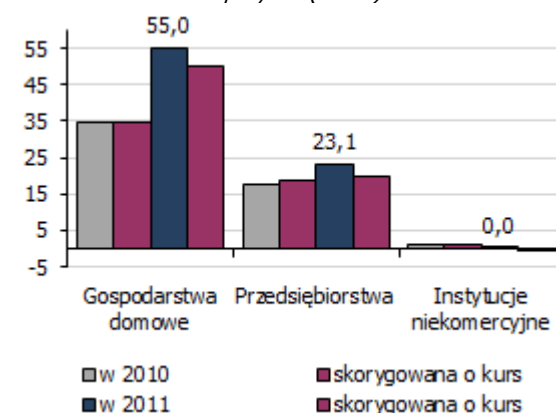
Wykres 99.
Udział depozytów w sumie bilansowej (%)

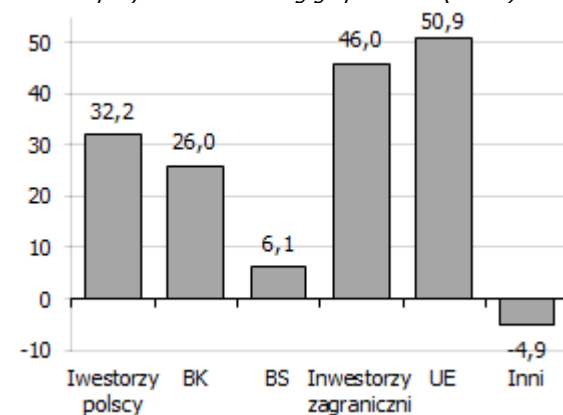
Wykres 100.
Roczne tempo wzrostu depozytów sek. niefinansowego (%)

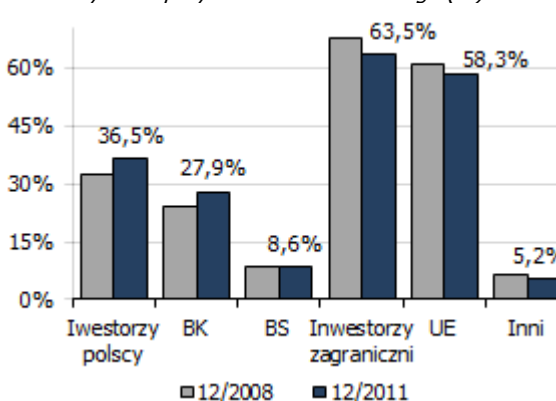
Wykres 101.
Roczna zmiana stanu depozytów (mld zł)

Wykres 102.
Zmiana depozytów w 2011 r. wg grup banków (mld zł)

Wykres 103.
Udział w rynku depozytów sek. niefinansowego (%)

Wartość **depozytów sektora niefinansowego zwiększyła się** w 2011 r. o 78,1 mld zł, tj. o **12,6%**, przy czym po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost depozytów wyniósłby około 70 mld zł, tj. około **11,2%**. Większość przyrostu dokonała się w IV kwartale 2011 r. (47,9 mld zł), co po części jest zjawiskiem cyklicznym, a po części wynikało z poprawy oferty depozytowej banków w II połowie 2011 r. oraz silnych spadków na rynku akcji, co spowodowało przeniesienie części ulokowanych tam środków do banków.

Decydujący wpływ na przyrost depozytów sektora niefinansowego miał **wzrost depozytów gospodarstw domowych**, których wartość zwiększyła się o 55,0 mld zł, tj. o 13,0%¹⁸, przy czym ich zasadniczy przyrost wystąpił w II połowie 2011 r., a zwłaszcza w IV kwartale (wzrost o 24,2 mld zł; 5,3%). Jak już stwierdzono, należy to wiązać ze wzrostem oprocentowania depozytów oraz spadkami na rynku akcji.

Wartość **depozytów przedsiębiorstw zwiększyła się** o 23,1 mld zł, tj. o 12,6%¹⁹, przy czym do września odnotowywano zmniejszenie ich stanu, po czym w IV kwartale nastąpił duży wzrost (o 24,2 mld zł; 13,3%). Obserwowany przez większą część roku spadek poziomu depozytów przedsiębiorstw jest po części zjawiskiem o charakterze cyklicznym (na początku roku na ogół obserwowany jest „odpływ” depozytów przedsiębiorstw z sektora bankowego), choć w minionym roku okres spadku depozytów był wyraźnie dłuższy niż w latach ubiegłych. Prawdopodobnie należy to wiązać z utrzymującym się wzrostem aktywności gospodarczej i towarzyszącym mu wzrostem poziomu inwestycji. Z kolei, silny wzrost w IV kwartale 2011 r. da się wytłumaczyć zjawiskami o charakterze cyklicznym (odwrotnie niż na początku roku, w końcu roku na ogół obserwowany jest znaczny wzrost depozytów przedsiębiorstw), które zostały wzmocnione przez poprawę sytuacji finansowej części przedsiębiorstw oraz poprawę oferty depozytowej banków.

PRODUKTY ANTYPODATKOWE		
	Lokaty	Rachunki oszczędnościowe
Liczba	10,1 mln	1,8 mln
Wartość	94,7 mld zł	11,3 mld zł
Udział w depozytach sektora niefinansowego	13,5%	1,6%

Niekorzystnym zjawiskiem w strukturze depozytów był **wysoki stan tzw. "lokata antypodatkowych"**. Według badania UKNF, na koniec 2011 r. w bankach było złożonych 10,1 mln lokat tego typu, o łącznej wartości 94,7 mld zł (ponad 50 mld zł miało termin wymagalności do końca marca 2012 r., a tylko 2 mld zł zapada po 2012 r.). Ponadto banki miały otwartych 1,8 mln rachunków oszczędnościowych o charakterze antypodatkowym, na których było zgromadzonych 11,3 mld zł.

Produkty o charakterze antypodatkowym generują szereg rodzajów ryzyka, m.in.:

- ryzyko zgodności (tworzenie produktów tylko w celu ułatwienia klientom omijania przepisów podatkowych budzi wątpliwości prawne i etyczne, jest też niezgodne z zaleceniami EBA),
- ryzyko podatkowe (w przyszłości stanowisko organów podatkowych wobec lokat antypodatkowych może ulec zmianie i banki mogą być zmuszone do zapłaty należnych podatków - przykładem takiego ryzyka może być zmiana stanowiska władz skarbowych wobec podatków od pakietów medycznych dla pracowników),
- ryzyko reputacyjne (bank jako instytucja zaufania publicznego powinien działać w sposób budzący zaufanie i wiarygodność oraz niedający podstawy do żadnych wątpliwości),
- ryzyko płynności (niestabilna, wrażliwa cenowo baza depozytowa),
- ryzyko koncentracji (uzależnienie banku od depozytów, które mogą być w każdej chwili wycofane przez klientów),

¹⁸ Po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost wyniósłby około 50 mld zł (11,8%).

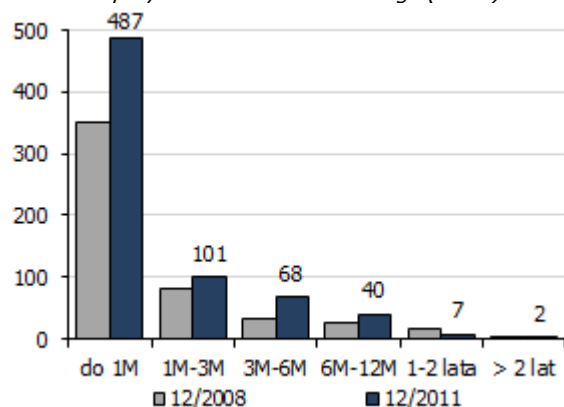
¹⁹ Po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost wyniósłby około 20 mld zł (10,7%).

- ryzyko związane z negatywną presją konkurencji (banki niestosujące tego typu oferty były narażone na utratę części depozytów lub też były „zmuszone” do wprowadzenia tego typu oferty).

W związku z tym **Przewodniczący KNF** zwrócił bankom uwagę na niektóre z wymienionych rodzajów ryzyka i **zalecił wycofanie z oferty wszystkich produktów, które mają charakter „antypodatkowy”**.

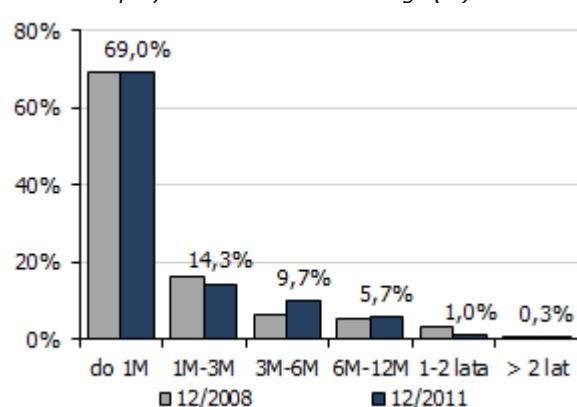
Wykres 104.

Struktura depozytów sektora niefinansowego (mld zł)

Wykres 105.

Struktura depozytów sektora niefinansowego (%)

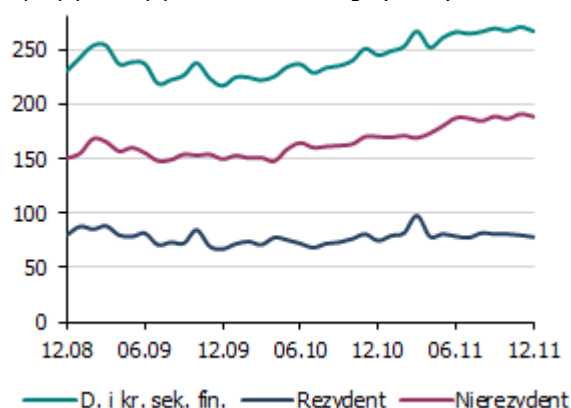
Niekorzystnym zjawiskiem obserwowanym w strukturze bazy depozytowej, jest **znikomy udział depozytów o terminach wymagalności powyżej 1 roku (1,3%)**, co w związku z wysokim udziałem długoterminowych kredytów powoduje wzrost ryzyka płynności (zob. dalej).

W kontekście ryzyka związanego z depozytami trzeba też zwrócić uwagę na kwestię zmian w ustawie o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, która od 31/12/2010 r. **zwiększyła kwotę środków gwarantowanych przez BFG do poziomu stanowiącego równowartość 100 000 EUR** oraz skróciła okres wypłaty tych środków do 20 dni. Wynikało to z konieczności dostosowania krajowych przepisów do Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/14/WE z dnia 11 marca 2009 r., która zmieniała dyrektywę 94/19/WE w sprawie systemów gwarancji depozytów w odniesieniu do poziomu gwarancji oraz terminu wypłaty (100 000 EUR, 20 dni). Było to jedno z działań zmierzających do przeciwdziałania kryzysowi finansowemu. Z jednej strony, rozwiązanie to **zwiększa bezpieczeństwo systemu bankowego, ale z drugiej niesie za sobą pewien czynnik destabilizacji**. Wynika to z faktu, że część klientów będzie lokowała depozyty w bankach, które posiadają najlepsze oferty depozytów bez oceny profilu ryzyka banku (jedynym wyznacznikiem będzie wysokość płaconych przez bank odsetek). Klienci ci mają bowiem świadomość, że w przypadku „upadku” banku ich środki zostaną w pełni i szybko zwrócone do kwoty 100 000 EUR. Zmiany te **sprzyjają bankom o „agresywnych” strategiach działania** i zapewne tłumaczą duży sukces w pozyskiwaniu depozytów przez niektóre z banków.

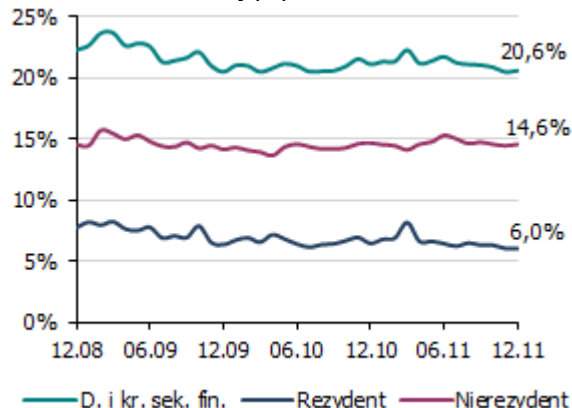
Tabela 12. Depozyty i kredyty sektora finansowego (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Depozyty i kredyty sektora finansowego, w tym:	230,8	216,8	244,8	269,4	266,7	23,1%	8,9%	-1,0%
- rezydent	80,2	67,1	74,8	80,7	78,2	16,4%	4,5%	-3,2%
- nierezydent	150,6	149,6	170,1	188,7	188,6	26,1%	10,9%	-0,1%
Struktura wg waluty								
- złotowe	113,1	104,1	104,9	106,2	104,9	0,7%	0,0%	-1,2%
- walutowe	117,6	112,6	139,9	163,3	161,8	43,7%	15,7%	-0,9%

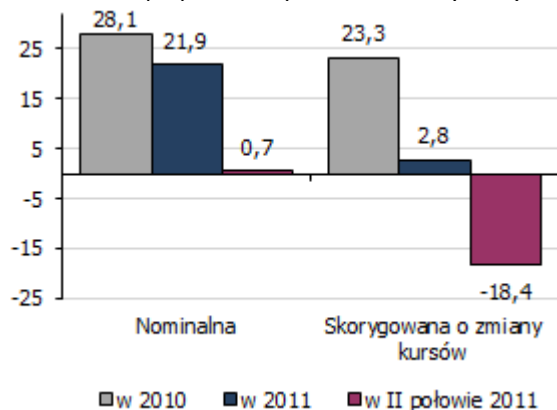
Wykres 106.
Depozyty i kredyty sektora finansowego (mld zł)

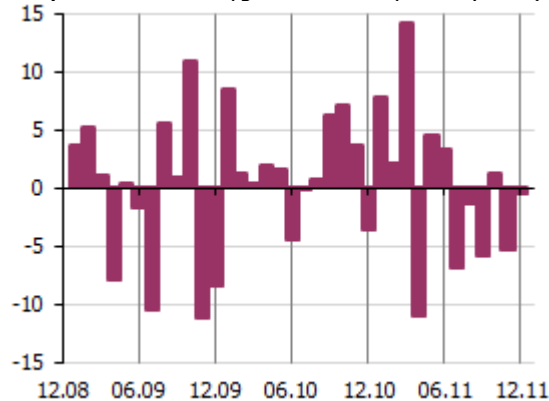
Wykres 107.
Udział w sumie bilansowej (%)

Wykres 108.
Zmiana stanu depozytów i kredytów sek. finans. (mld zł)

Wykres 109.
Miesięczne wahania skorygowane o zmiany kursu (mld zł)

Depozyty i kredyty sektora finansowego zwiększyły się o 21,9 mld zł, tj. o 8,9% (w IV kwartale zmniejszyły się o 2,7 mld zł; -1,0%), ale po wyeliminowaniu wpływu kursów walutowych przyrost wyniósłby około 2,8 mld zł, tj. około **1,0%**.

Obserwowany w II połowie 2011 r. spadek depozytów i kredytów sektora finansowego w tzw. ujęciu realnym (skorygowanym o zmiany kursów walut) wynikał z operacji na rynku pieniężnym przeprowadzonych przez dwa oddziały instytucji kredytowych oraz częściowej zmiany struktury finansowania w dwóch bankach.

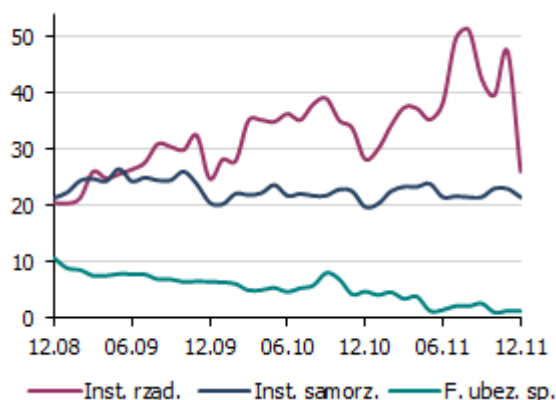
Większość kredytów i depozytów sektora finansowego pochodzi od podmiotów grupy macierzystej, co z jednej strony zwiększa stabilność tych środków, ale z drugiej uzależnia banki od sytuacji spółki matki (zob. dalej).

Tabela 13. Depozyty sektora budżetowego (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Depozyty sektora budżetowego ogółem, w tym:	52,7	52,0	53,0	66,8	49,0	-5,8%	-7,5%	-26,7%
- instytucje rządowe szczebla centralnego	20,6	24,8	28,3	42,6	26,1	5,2%	-7,8%	-38,6%
- instytucje samorządowe	21,5	20,6	19,8	21,6	21,6	4,7%	8,8%	-0,1%
- fundusze ubezpieczeń społecznych	10,7	6,5	4,8	2,7	1,3	-80,5%	-73,4%	-52,1%

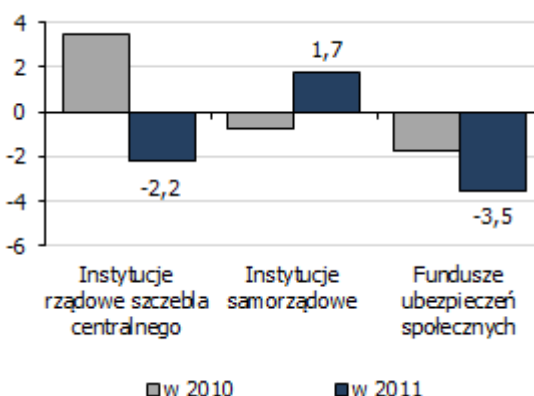
Wykres 110.

Depozyty sektora budżetowego²⁰ (mld zł)

Wykres 111.

Zmiana stanu depozytów (mld zł)

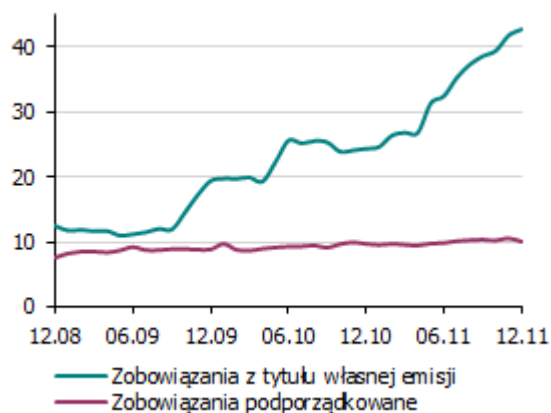

Wartość depozytów sektora budżetowego uległa zmniejszeniu w 2011 r. o 4,0 mld zł, tj. o **7,5%**, przy czym wartość depozytów instytucji rządowych zmniejszyła się (o 2,2 mld zł; -7,8%), depozytów instytucji samorządowych wzrosła (o 1,8 mld zł; 8,8%), a wartość środków ulokowanych przez fundusze ubezpieczeń społecznych zmniejszyła się (o 3,5 mld zł; -73,4%).

Spadek poziomu depozytów instytucji rządowych należy łączyć ze zmianą ustawy o finansach publicznych, która weszła w życie 1 maja 2011 r.²¹ W jej rezultacie nastąpił odpływ środków budżetowych z części banków.

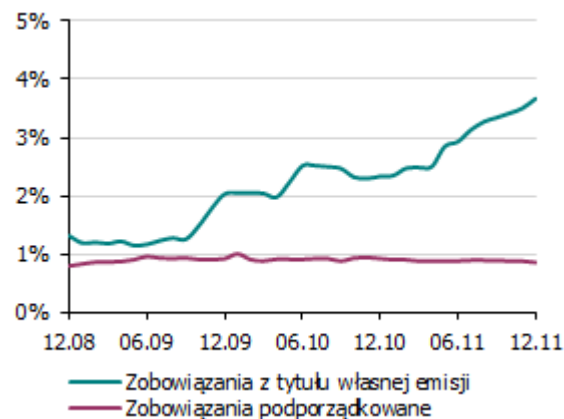
Wykres 112.

Emisje własne i pożyczki podporządkowane (mld zł)

Wykres 113.

Udział w zobowiązaniach sektora bankowego (%)

W 2011 r. odnotowano **znaczny wzrost zobowiązań z tytułu emisji własnych papierów wartościowych**, których wartość zwiększyła się o 18,4 mld zł, tj. o **75,4%** (z 24,4 mld zł do 42,8 mld zł). Wynikało to głównie z dużych emisji dokonanych przez dwa duże banki.

Pomimo znacznego wzrostu, środki z tytułu emisji własnych stanowiły jedynie 3,7% ogółu zobowiązań systemu bankowego, choć w niektórych bankach rola tego źródła finansowania była istotna.

²⁰ Silny spadek depozytów obserwowany w IV kwartale (-17,8 mld zł; -26,7%) jest zjawiskiem charakterystycznym dla tego okresu.

²¹ Zgodnie z zapisami ustawy NFZ, wszystkie agencje wykonawcze oraz inne państwowe osoby prawne (z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, banków i spółek prawa handlowego) są zobligowane do lokowania złotych wolnych środków pieniężnych w formie depozytu u Ministra Finansów (obowiązek nie obejmuje środków pochodzących z dotacji z budżetu).

Wartość zobowiązań podporządkowanych zwiększyła się o 0,4 mld zł, tj. **o 3,8%** (z 9,7 mld zł do 10,1 mld zł). Wynikało to głównie ze wzrostu wartości tych zobowiązań na skutek osłabienia złotego.

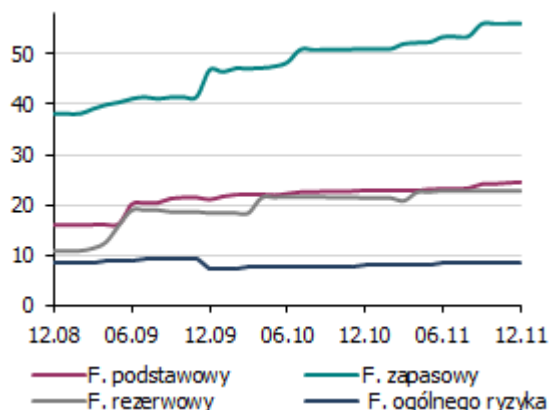
Zobowiązania podporządkowane stanowiły marginalne źródło finansowania banków, na które przypadało 0,9% ogółu zobowiązań.

Tabela 14. Kapitały sektora bankowego (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Kapitały ogółem, w tym:	88,1	103,3	116,0	125,0	129,1	24,9%	11,3%	3,2%
- kapitał podstawowy	16,1	21,1	23,0	24,2	24,6	16,5%	7,0%	1,7%
- kapitał zapasowy	38,1	46,9	51,0	56,0	56,1	19,7%	10,0%	0,1%
- kapitały rezerwowe	10,9	18,4	21,4	22,8	22,8	23,8%	6,4%	-0,2%
- fundusz ogólnego ryzyka	8,4	7,5	8,0	8,4	8,4	11,1%	3,9%	0,0%
- kapitał z aktualizacji wyceny	0,3	0,5	1,0	1,4	1,3	146,9%	36,9%	-3,2%
- zysk (strata) roku bieżącego	13,6	8,3	11,4	12,0	15,7	89,6%	37,5%	31,2%
- pozostałe pozycje	0,8	0,6	0,2	0,3	0,2	-65,2%	11,4%	-30,0%

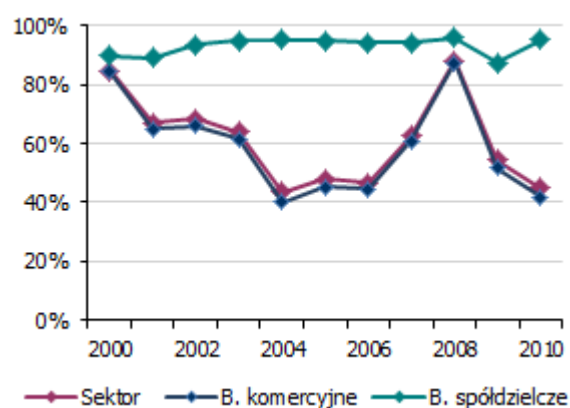
Wykres 114.

Główne pozycje funduszy (mld zł)

Wykres 115.

Podział zysków – udział zysku zatrzymanego (%)

Kapitały (fundusze) sektora bankowego, wzrosły o 13,1 mld zł, tj. **11,3%**. Wzrost kapitałów wynikał z akumulacji zysków bieżącego roku oraz przekształcenia Polbank EFG z oddziału w bank działający w formie spółki akcyjnej.

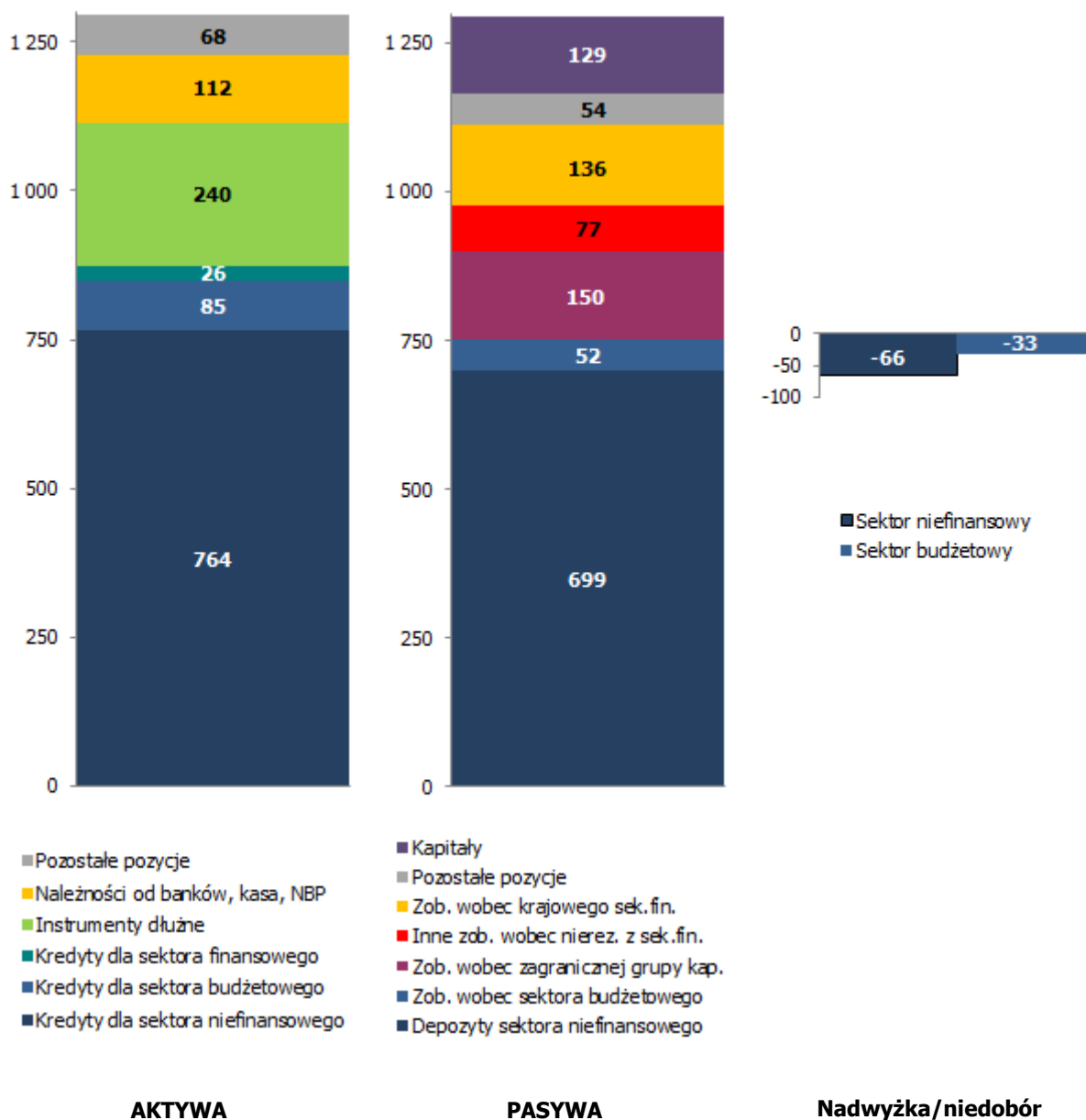
W 2011 r. **banki przeznaczyły na zasilenie kapitałów około 45% zysku wypracowanego w 2010 r.** (w 2010 r. było to 54%, a w rekordowym pod tym względem 2009 r. 88%). Trzeba przy tym podkreślić różnice w podziale zysków pomiędzy bankami komercyjnymi i spółdzielczymi. W przypadku banków komercyjnych około 42% zysku za 2010 r. zostało pozostawionych w bankach, a reszta została wypłacona akcjonariuszom, podczas gdy w przypadku banków spółdzielczych 94% zysku pozostało w bankach, co jest charakterystyczne dla tej grupy banków.

Z uwagi na wskazane wcześniej trudne uwarunkowania zewnętrzne działalności banków, jak też ze względu na już zakumulowane, ale jeszcze niezmaterializowane ryzyko, kwestia utrzymania przez banki wysokiego poziomu kapitałów ma szczególne znaczenie. Dlatego też, **Przewodniczący KNF zdecydował się na wydanie bankom zaleceń odnośnie wypłat z zysku za rok 2011** w celu dalszego wzmocnienia ich bazy kapitałowej i zdolności do absorpcji nieoczekiwanych strat.

2.5 Modele finansowania działalności banków, kwestia finansowania zagranicznego

Głównym źródłem finansowania działalności banków są depozyty sektora niefinansowego, które na koniec 2011 r. stanowiły 53,9% sumy bilansowej. W dalszej kolejności są to zobowiązania wobec podmiotów zagranicznych działających w macierzystej grupie kapitałowej (11,5% sumy bilansowej), podmiotów krajowego sektora finansowego (10,5%), zagranicznych podmiotów sektora finansowego (5,9%), sektora budżetowego (4,0%), pozostałe zobowiązania (4,1%) oraz kapitały (10,0%).

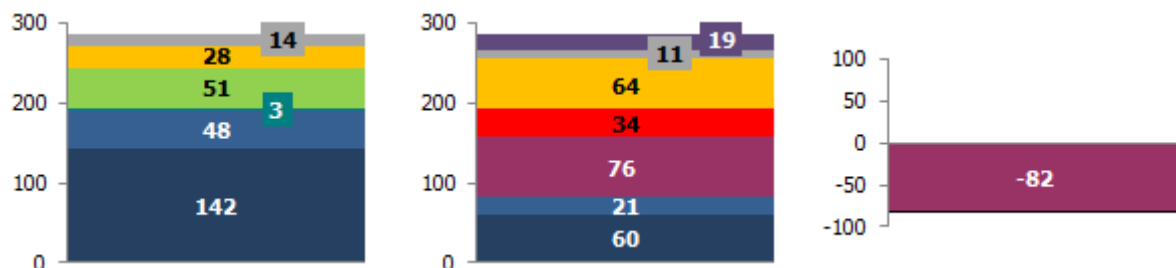
STRUKTURA ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI SEKTORA BANKOWEGO (mld zł) STAN NA 31/12/2011

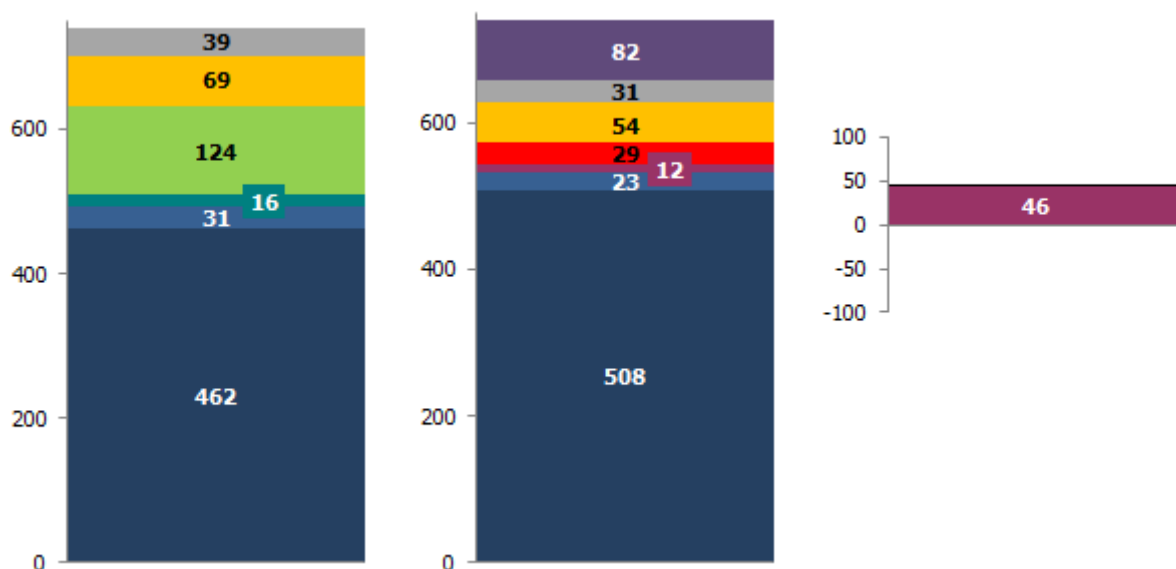
Pomiędzy poszczególnymi bankami zachodzą jednak istotne różnice w strukturze finansowania działalności, co wynika z różnic w ich modelu biznesowym.

**STRUKTURA ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI BANKÓW WG MODELU BIZNESU (mld zł)
STAN NA 31/12/2011**

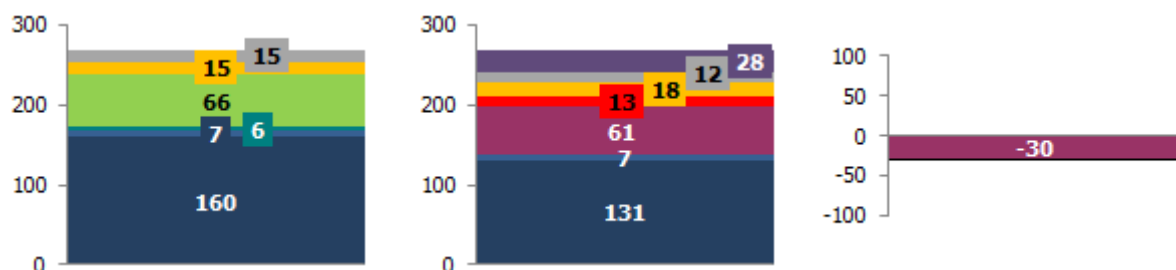
Banki opierające działalność na środkach z sektora finansowego – 22,1% aktywów sektora

Banki opierające działalność o depozyty sektora niefinansowego – 57,1% aktywów sektora

Banki o strategiach mieszanych – 20,8% aktywów sektora

AKTYWA ■ Pozostałe pozycje ■ Należności od banków, kasa, NBP ■ Instrumenty dłużne ■ Kredyty dla sektora finansowego ■ Kredyty dla sektora budżetowego ■ Kredyty dla sektora niefinansowego	PASYWA ■ Kapitały ■ Pozostałe pozycje ■ Zob. wobec krajowego sek.fin. ■ Inne zob. wobec niez. z sek.fin. ■ Zob. wobec zagranicznej grupy kap. ■ Zob. wobec sektora budżetowego ■ Depozyty sektora niefinansowego	Nadwyżka/niedobór depozytów sek. niefinans.

Biorąc pod uwagę strukturę finansowania można wyodrębnić trzy grupy banków:

- banki opierające działalność na środkach pozyskanych z sektora finansowego;
- banki opierające działalność na depozytach sektora niefinansowego;
- banki o mieszanych strategiach finansowania działalności.

Banki opierające działalność na środkach pozyskanych z sektora finansowego

Grupa ta składa się z 36 banków i oddziałów instytucji kredytowych, które na koniec 2011 r. skupiały **22,1% aktywów** sektora, **18,6% kredytów** dla sektora niefinansowego, **8,6% depozytów** sektora niefinansowego. Banki te wykazywały **najwyższy niedobór depozytów sektora niefinansowego w stosunku do wygenerowanej akcji kredytowej (82,2 mld zł)**.

Grupa ta jest jednak bardzo niejednorodna i w jej obrębie można wyróżnić kilka podgrup: oddziały instytucji kredytowych, małe banki kontrolowane przez inwestorów zagranicznych, banki hipoteczne, średniej wielkości banki kontrolowane przez inwestorów zagranicznych, banki zrzeszające banki spółdzielcze oraz BGK.

Banki tej grupy wykazują **największy stopień uzależnienia od finansowania zagranicznego**. Na koniec 2011 r. łączna wartość środków pochodzących od nierezydenta z sektora finansowego wynosiła w tej grupie 110,6 mld zł (48,9% ogółu środków nierezydenta) i stanowiła 38,7% sumy bilansowej. Z tego **76,1 mld zł przypadało na środki otrzymane z zagranicznych grup kapitałowych (50,9% ogółu środków z macierzystych grup kapitałowych)**.

Skala finansowania zagranicznego jest jednak zdeterminowana przez kilka banków. Wysoki poziom finansowania zagranicznego w tych bankach wynika przede wszystkim z rozwoju walutowych kredytów mieszkaniowych, które finansowane były w oparciu o środki pochodzące z macierzystej grupy kapitałowej. Dodatkowym elementem generującym zapotrzebowanie na środki zagraniczne, zwłaszcza w przypadku oddziałów instytucji kredytowych, jest **działalność na rynku pieniężnym** (operacje na bonach pieniężnych NBP i papierach skarbowych, operacje na rynku międzybankowym), jak też rozwojem akcji kredytowej dla przedsiębiorstw.

Źródło tego finansowania należy uznać za względnie stabilne. Wynika to z mocnej pozycji kapitałowej inwestorów strategicznych oraz ich planów rozwoju działalności w Polsce. **Należy jednak liczyć się z możliwością stopniowego zmniejszenia jego skali, co wynika z zaleceń UKNF zmierzających do ograniczenia finansowania gospodarstw domowych w walutach obcych i zmniejszenia stopnia uzależnienia banków od środków pochodzących z grupy**. W konsekwencji zapotrzebowanie tych banków na finansowanie zagraniczne powinno ulegać stopniowemu zmniejszeniu.

Spadek finansowania zagranicznego może wynikać też ze zmniejszenia akcji kredytowej, na skutek spadku popytu, czy też zmniejszenia skali operacji na rynku pieniężnym lub kapitałowym.

Banki opierające działalność na depozytach z sektora niefinansowego

Grupa ta składa się z 18 banków komercyjnych oraz banków spółdzielczych, które na koniec 2011 r. skupiały **57,1% aktywów** sektora, **60,4% kredytów** dla sektora niefinansowego oraz **72,7% depozytów** sektora

niefinansowego. Banki te wykazywały **nadwyżkę depozytów sektora niefinansowego w stosunku do wygenerowanej akcji kredytowej (46,1 mld zł)**.

Grupę charakteryzuje **niewielkie/marginalne finansowanie zagraniczne**, które stanowi 5,6% sumy bilansowej tej grupy (**12,4 mld zł środków pochodzących z zagranicznych grup kapitałowych** oraz 29,1 mld zł innych środków pochodzących od nierezydentów z sektora finansowego).

Istotne finansowanie ze strony podmiotów macierzystej grupy kapitałowej dotyczy tylko trzech banków. **Poziom tego finansowania można uznać za względnie stabilny**, aczkolwiek podobnie, jak w przypadku poprzedniej grupy, można oczekiwać stopniowego ograniczania jego skali ze względu na zalecenia UKNF.

Banki o mieszanych strategiach finansowania

Grupa ta składa się z 12 banków komercyjnych, które na koniec 2011 r. skupiały **20,8% aktywów** sektora, **21,0% kredytów** dla sektora niefinansowego, **18,7% depozytów** sektora niefinansowego. Banki te wykazywały **niedobór depozytów sektora niefinansowego w stosunku do wygenerowanej akcji kredytowej (29,6 mld zł)**.

Większość banków tej grupy jest w znacznym stopniu uzależniona od finansowania zagranicznego. Na koniec 2011 r. wartość środków pochodzących od nierezydenta z sektora finansowego wynosiła w tej grupie 74,0 mld zł (32,7% ogółu środków nierezydenta) i stanowiła 27,5% sumy bilansowej tej grupy banków. Z tego **61,0 mld zł przypadało na środki otrzymane z zagranicznych grup kapitałowych (40,8% ogółu środków z macierzystych grup kapitałowych)**.

Wysoki poziom finansowania zagranicznego w tej grupie wynikał głównie z rozwoju walutowych kredytów mieszkaniowych (w mniejszym stopniu również kredytów konsumpcyjnych), które finansowane były w oparciu o środki pochodzące z macierzystej grupy kapitałowej. Dodatkowym elementem generującym zapotrzebowanie na środki zagraniczne jest **działalność na rynku pieniężnym**, jak też akcja kredytowa dla przedsiębiorstw.

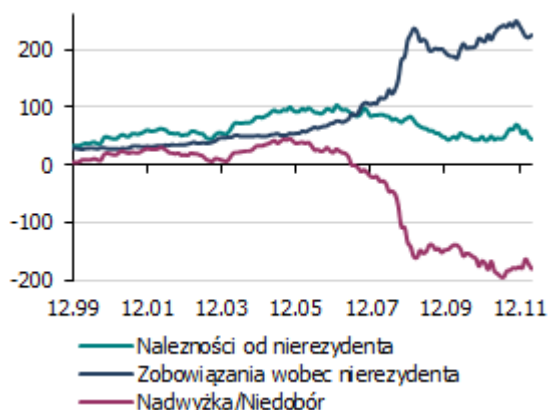
Biorąc pod uwagę sytuację finansową i plany inwestorów strategicznych względem polskiego rynku, poziom tego finansowania można uznać za stabilny. Niemniej jednak podobnie, jak w przypadku innych grup, można oczekiwać stopniowego ograniczania jego skali ze względu na zalecenia nadzoru (ograniczenie finansowania gospodarstw domowych w walutach obcych, zmniejszenie stopnia uzależnienia banków od środków pochodzących z grupy).

Reasumując powyższą analizę, **w polskim sektorze bankowym można wyodrębnić trzy modele finansowania działalności.** Pierwszy oparty na środkach pozyskanych z sektora finansowego (przy uwzględnieniu niejednorodności tej grupy), drugi opierający się na finansowaniu działalności w oparciu o depozyty sektora niefinansowego oraz trzeci będący modelem pośrednim, w którym istotną rolę odgrywają środki pozyskane od sektora finansowego, jak i depozyty sektora niefinansowego.

Zwraca przy tym uwagę, że w przypadku pierwszej i trzeciej grupy **duże znaczenie odgrywa finansowanie zagraniczne, pochodzące głównie od podmiotów macierzystej grupy kapitałowej.** Należy jednak zaznaczyć, że **poziom tego finansowania jest względnie stabilny, a obserwowane wahania w znacznym stopniu wynikają ze zmian kursów walut, jak też operacji dokonywanych na rynku pieniężnym.**

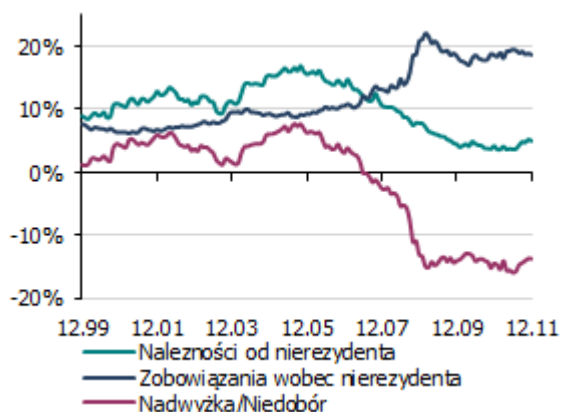
Wykres 116.

Należności i zobowiązania wobec nierezydenta (mld zł)

Wykres 117.

Udział w sumie bilansowej (%)

Na koniec 2011 r. **wartość zobowiązań wobec nierezydenta wynosiła 242,4 mld zł, co oznacza wzrost o 27,5 mld zł** (w listopadzie odnotowano rekordowy stan tych środków – 250 mld zł), tj. **o 12,8%** w stosunku do końca 2010 r. Znaczna część tego przyrostu wynikała jednak z osłabienia złotego. Po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost wyniósłby około 7 mld zł, tj. około **2,8%**. Wprawdzie w II półroczu 2011 r. w tzw. „ujęciu realnym” (skorygowanym o zmiany kursów walut) odnotowano zmniejszenie stanu środków nierezydenta (o około 16 mld zł), które jak już wcześniej stwierdzono wynikało głównie z operacji na rynku pieniężnym przeprowadzonych przez dwa oddziały instytucji kredytowych oraz częściowej zmiany struktury finansowania w dwóch bankach.

Udział finansowania zagranicznego pozostaje relatywnie stabilny (na koniec 2011 r. ich udział w sumie bilansowej wynosił **18,7%** wobec 18,5% na koniec 2010 r.), **przy czym skala finansowania pomiędzy poszczególnymi bankami istotnie się różniła.**

Największy udział zobowiązań wobec nierezydenta występował w małych bankach i oddziałach kontrolowanych przez kapitał zagraniczny, w przypadku których na ogół przekraczał 50%, co wynikało ze strategii działania tych podmiotów (finansowanie w oparciu o środki banku matki). Wysoki był też udział tych środków w kilku średnich i dużych bankach kontrolowanych przez inwestorów zagranicznych, które w minionych okresach rozwijały akcje w zakresie kredytów mieszkaniowych (w mniejszym stopniu również kredytów konsumpcyjnych). Jednak ze względu na brak odpowiedniej bazy depozytowej (we wszystkich tych bankach relacja kredyty/depozyty przekraczała 100%, a w niektórych 200%), banki te wykorzystywały finansowanie zagraniczne, na ogół pochodzące z macierzystej grupy kapitałowej. Według danych przekazanych przez banki do UKNF, **wartość środków pochodzących od podmiotów macierzystych** wynosiła na koniec 2011 r. **145,9 mld zł**, (w badaniu nie uwzględniono oddziałów instytucji kredytowych, w przypadku których znaczna część finansowania pochodzi z banku „matki”). Z tej kwoty 34,8 mld zł miało termin wymagalności powyżej 3 lat, 38,2 mld zł było wymagalne w okresie powyżej roku do 3 lat, a pozostałe były wymagalne w okresie do roku (środki te są jednak systematycznie odnawiane).

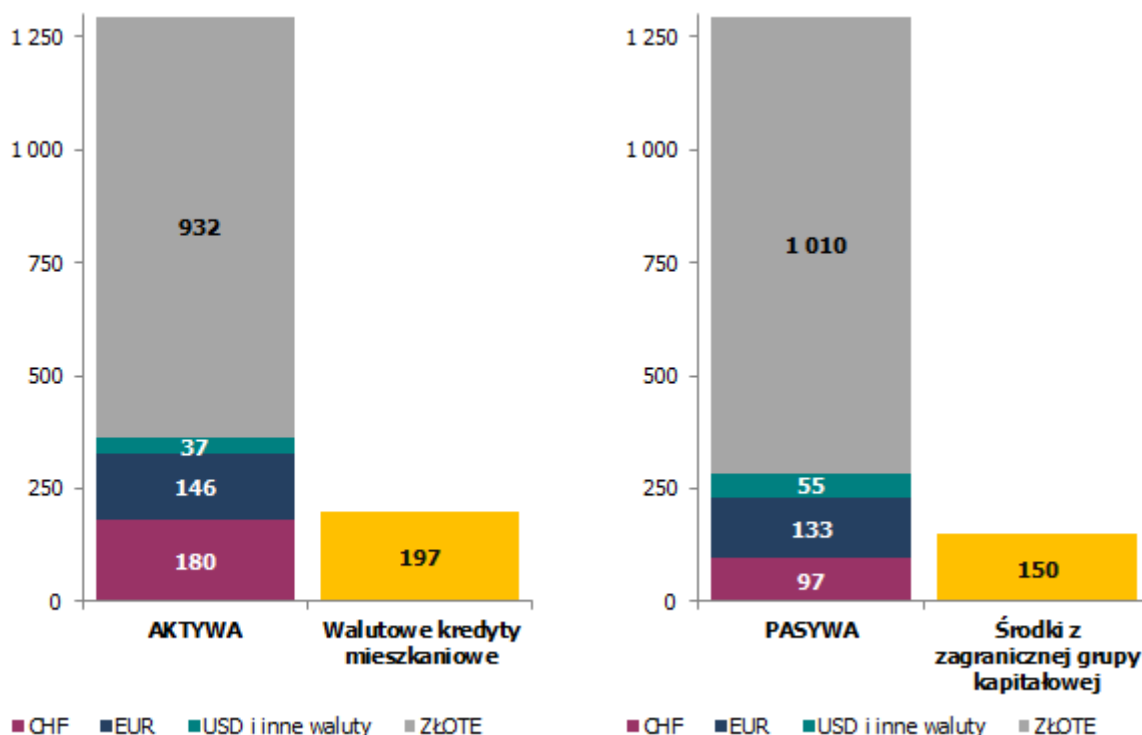
Reasumując, można stwierdzić, że **poziom finansowania zagranicznego pozostaje względnie stabilny, a obserwowane wahania wynikają głównie ze zmian kursów walut oraz strategii inwestycyjnych** realizowanych na rynku pieniężnym przez niektóre banki i oddziały instytucji kredytowych. W szczególności, wahania kursów walut na poziomie 5-10% mogą wywoływać zmiany nominalnej wartości stanu tych środków na poziomie 10-20 mld zł. Podobnie wahania mogą wynikać z kumulacji operacji dokonywanych przez aktywnych uczestników rynku pieniężnego.

W kolejnych okresach, **w kierunku pewnego ograniczenia finansowania zagranicznego mogą oddziaływać zalecenia UKNF dotyczące ograniczenia finansowania gospodarstw domowych w walutach obcych oraz dywersyfikacji i wydłużenia źródeł finansowania działalności.** W rezultacie powinno nastąpić zmniejszenie zapotrzebowania na środki pochodzące z macierzystej grupy kapitałowej. **Intencją UKNF jest aby był to proces stopniowy, który nie będzie prowadził do zaburzeń w funkcjonowaniu rynków i istotnego wzrostu kosztu finansowania.**

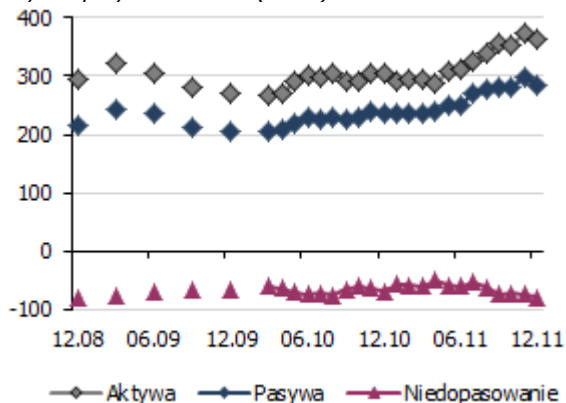
2.6 Struktura walutowa bilansu, struktura terminów płatności aktywów i pasywów

W strukturze bilansu obserwowane są zjawiska, które generują szereg rodzajów ryzyka i mogą stanowić źródło potencjalnego zagrożenia. Część zjawisk jest naturalnym elementem działalności banków i wynika z funkcji, jakie pełnią one w gospodarce (m.in. łączenia podmiotów poszukujących finansowania z podmiotami dysponującymi nadwyżkami środków, przy czym struktura popytu i podaży środków jest na ogół różna i rolę banków jest jej dopasowanie). Jednak część niekorzystnych obserwacji wynika z nadmiernie ekspansywnych modeli biznesowych niektórych banków.

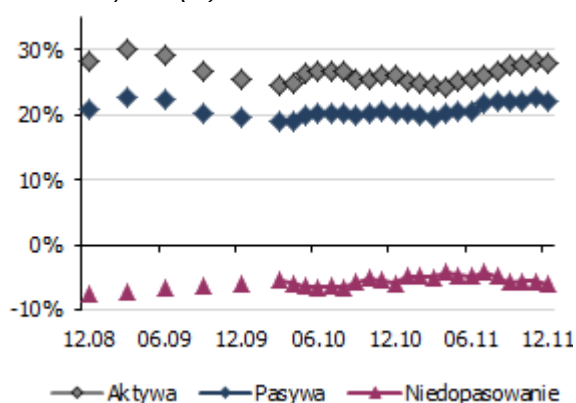
STRUKTURA WALUTOWA BILANSU SEKTORA BANKOWEGO (mld zł) STAN NA 31/12/2011

Wykres 118.
Aktywa i pasywa walutowe (mld zł)

Wykres 119.
Udział w aktywach (%)

Na koniec 2011 r. wartość **aktywów walutowych** wynosiła 363,1 mld zł i stanowiła **28,0% sumy bilansowej** (wobec 26,3% na koniec 2010 r.). Wartość **pasywów walutowych** wynosiła 285,0 mld zł i stanowiła **22,0%**

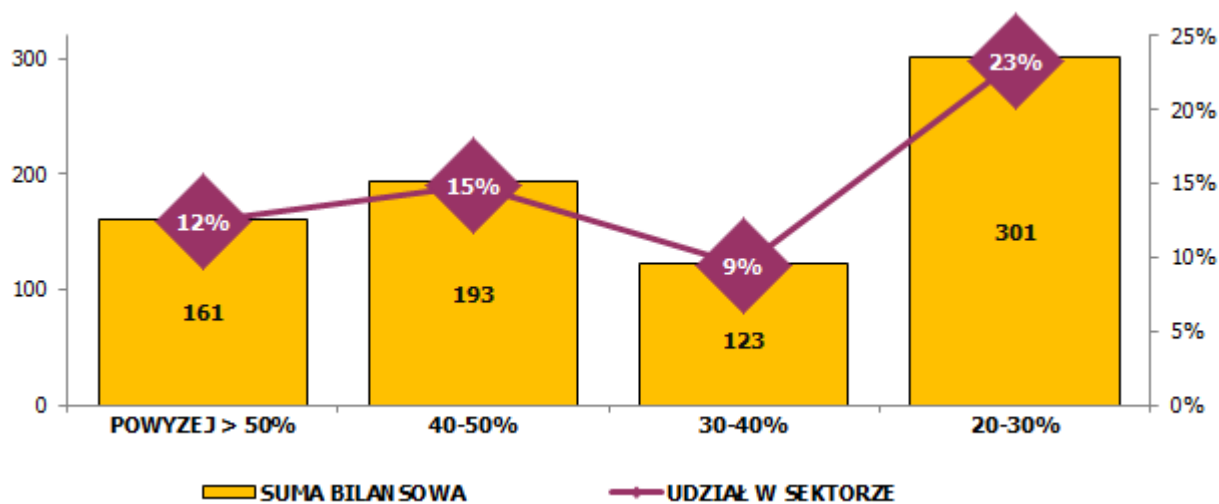
sumy bilansowej (wobec 20,4% na koniec 2010 r.). Obserwowany w 2011 r. wzrost pozycji walutowych (aktywów o 58,7 mld zł, tj. o 19,3%; pasywów o 48,5 mld zł, tj. o 20,5%) wynikał głównie z osłabienia złotego.

Aktywa denominowane w CHF stanowiły 13,9% sumy bilansowej, EUR 11,2%, a w pozostałych walutach 2,9%. W strukturze pasywów udział ten wynosił odpowiednio: 7,5%; 10,2% i 4,3%.

Wysoki udział aktywów walutowych wynika przede wszystkim z rozwoju walutowych kredytów mieszkaniowych (głównie w CHF), których wartość bilansowa na koniec 2011 r. wynosiła 196,6 mld zł i stanowiła 54,1% tych aktywów. **Łączna wartość należności walutowych od gospodarstw domowych** wynosiła 212,7 mld zł i **stanowiła 58,6% ogółu należności walutowych banków, podczas gdy należności od przedsiębiorstw** wynosiły 70,0 mld zł i stanowiły **19,7%**.

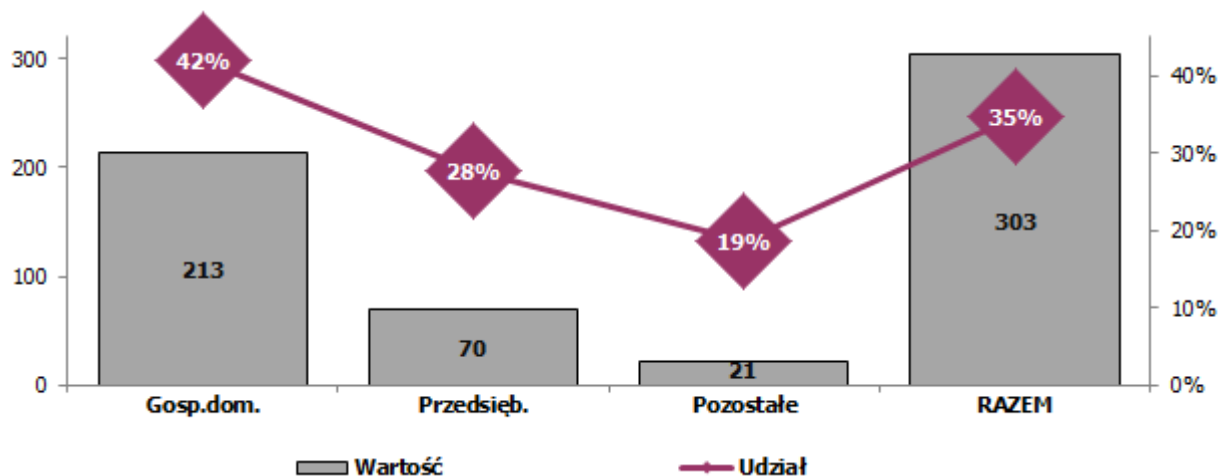
Wysoka wartość kredytów walutowych udzielonych gospodarstwom domowym wskazuje na skalę ryzyka podejmowanego przez banki, jak i ich klientów oraz przyczynia się do wzrostu ryzyka w systemie finansowym. W szczególności trzeba mieć na uwadze, że **większość gospodarstw domowych nie jest w żaden sposób zabezpieczona przed ryzykiem walutowym** (za zabezpieczoną można uznać znikomą część klientów otrzymujących stałe wpływy w walutach obcych). Wprawdzie, dzięki zawieranej transakcjom pochodnym, banki są w stanie zabezpieczyć bieżące przepływy strumieni finansowych przed ryzykiem kursowym i stóp procentowych, ale tylko w ograniczonym zakresie mogą zabezpieczyć się przed niewypłacalnością klientów wynikającą z pogorszenia ich sytuacji finansowej na skutek niekorzystnych zmian kursów walut i stóp procentowych.

BANKI W KTÓRYCH AKTYWA WALUTOWE PRZEKRACZAJĄ 20% SUMY BILANSOWEJ (mld zł; %) STAN NA 31/12/2011

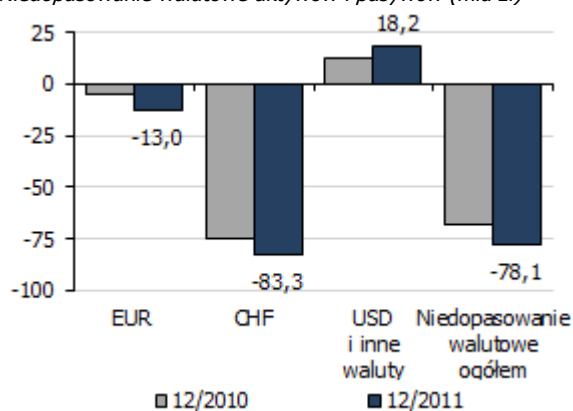
W tym kontekście, za niekorzystną należy uznać sytuację, w której **znaczna część dużych i średnich banków**, działających prawie wyłącznie na terytorium Polski, **ma wysoki udział aktywów walutowych**, co jak już stwierdzono wynika głównie z rozwoju walutowych kredytów dla gospodarstw domowych, a tylko w ograniczonym stopniu z tytułu kredytów walutowych dla przedsiębiorstw (przedsiębiorstwa są często w znacznym stopniu zabezpieczone przed ryzykiem kursowym, dzięki stałym wpływom walutowym z tytułu prowadzonej działalności z partnerami zagranicznymi lub też zawieranej transakcjom zabezpieczającym).

**KREDYTY KTÓRYCH OPROCENTOWANIE
UZALEŻNIONE JEST OD DECYZJI ZAGRANICZNYCH WŁADZ MONETARNYCH
STAN NA 31/12/2011 (mld zł; %)**

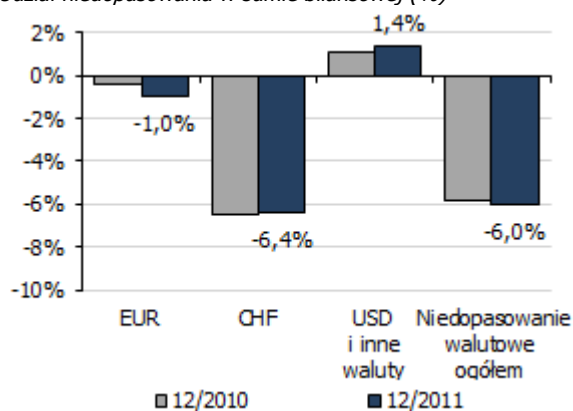

Wysoki udział kredytów walutowych wskazuje nie tylko na skalę ryzyka podejmowanego przez banki i ich klientów, **ale ogranicza również możliwości oddziaływania RPP i NBP na cenę pieniądza** w gospodarce. Na koniec 2011 r. **oprocentowanie 35% ogółu kredytów** (42% kredytów dla gospodarstw domowych i 62% kredytów mieszkaniowych) **było uzależnione od decyzji zagranicznych władz monetarnych**.

Wykres 120.
Niedopasowanie walutowe aktywów i pasywów (mld zł)

Wykres 121.
Udział niedopasowania w sumie bilansowej (%)

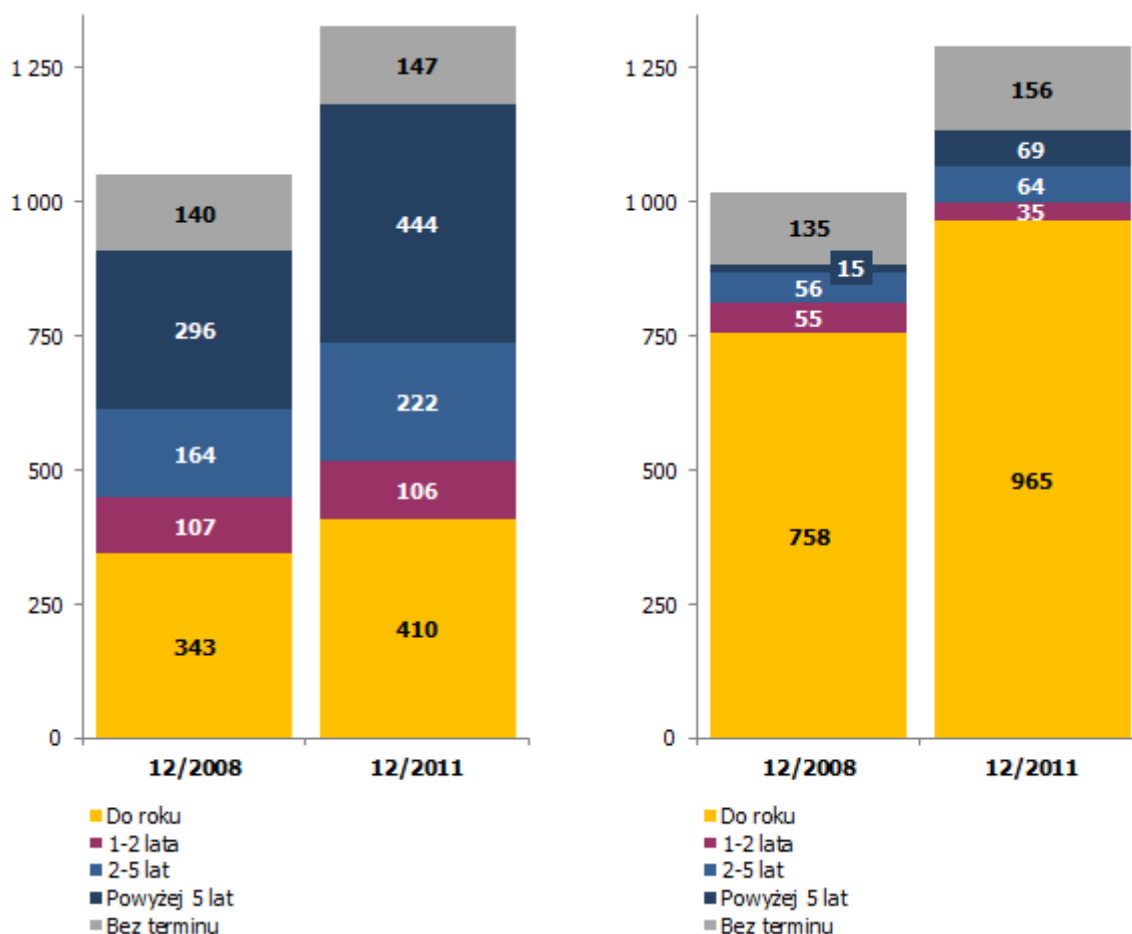

Na skutek osłabienia złotego względem walut głównych, **niedopasowanie walutowe²² struktury bilansu w ujęciu kwotowym uległo pogłębieniu** i na koniec 2011 r. wynosiło **78,1 mld zł** (wobec 67,9 mld zł na koniec 2010 r.). **Jednak jego udział w sumie bilansowej pozostał stabilny** (wzrost z 5,9% na koniec 2010 r. do **6,0%** na koniec 2011 r.). Niedopasowanie **dotyczyło głównie CHF** (-83,3 mld zł; -6,4% sumy bilansowej), a w mniejszym stopniu EUR (-13,0 mld zł; -1,0% sumy bilansowej) i wynikało z faktu, że nie wszystkie banki udzielające kredytów w tych walutach posiadały źródła finansowania w walucie kredytu (w celu finansowania akcji kredytowej wykorzystywały transakcje typu swap). W przypadku pozostałych walut banki posiadały nadwyżkę (18,2 mld zł; 1,4%).

Niedopasowanie walutowe jest przede wszystkim pochodną działalności kilku banków, które w minionych okresach prowadziły szeroką działalność w zakresie walutowych kredytów mieszkaniowych, nie mając źródeł ich finansowania w walucie kredytu.

²² Zdefiniowane jako różnica pomiędzy pasywami walutowymi, a aktywami walutowymi.

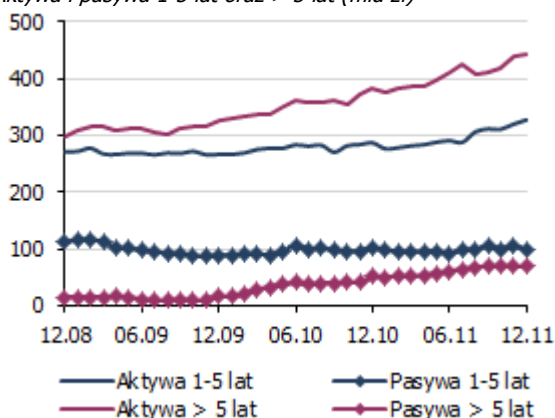
STRUKTURA TERMINÓW PŁATNOŚCI BILANSU SEKTORA (mld zł)

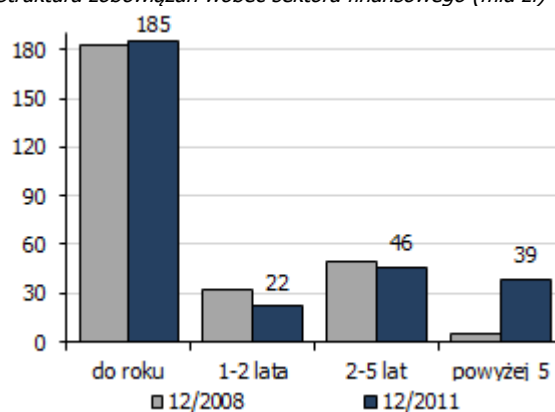
AKTYWA

PASYWA

Wykres 122.
Aktywa i pasywa 1-5 lat oraz > 5 lat (mld zł)

Wykres 123.
Struktura zobowiązań wobec sektora finansowego (mld zł)

Struktura bilansu banków wykazuje duże dysproporcje pod względem terminów zapadalności aktywów i wymagalności pasywów. W szczególności, na koniec 2011 r. aktywa zapadalne w okresie powyżej 1 roku stanowiły 59,6%, podczas gdy pasywa o analogicznym okresie wymagalności 13,0%. Jeszcze większe dysproporcje, występowały w okresie powyżej 5 lat, w którym aktywa stanowiły 34,3% sumy bilansowej, a

pasywa 5,3% oraz **w terminach płatności powyżej 10 lat, na które przypadało 19,7% aktywów tylko 1,4% pasywów**²³.

Niedopasowanie, jak już wcześniej stwierdzono, w znacznej mierze wynika z funkcji jaką pełnią banki w gospodarce. Jednak **główną przyczyną dużych dysproporcji jest szybki rozwój długoterminowych kredytów mieszkaniowych, które finansowane są w oparciu o krótkoterminowe depozyty oraz środki pozyskiwane od zagranicznych podmiotów dominujących (w znacznym stopniu krótkoterminowe), a tylko w znikomym stopniu przez długoterminowe zobowiązania.**

Taką strategię rozwoju banków można tłumaczyć:

- relatywnie niskim kosztem pozyskania depozytów od sektora niefinansowego (w szczególności depozytów bieżących);
- łatwym dostępem do finansowania zagranicznego w okresie poprzedzającym upadek banku inwestycyjnego Lehman Brothers;
- niechęcią banków do pozyskania finansowania długoterminowego wynikającą m.in. z konieczności większych obowiązków informacyjnych wobec potencjalnych inwestorów;
- niedostatecznym docenianiem kwestii ryzyka płynności wynikającego z realizowanej strategii finansowania działalności.

Podstawowym ryzykiem związanym z nadmiernym niedopasowaniem terminów płatności aktywów i pasywów jest ryzyko płynności. W szczególności banki muszą liczyć się z możliwością wzrostu skali wycofywanych depozytów na skutek zaburzeń na rynkach finansowych, pogorszenia postrzegania danej instytucji, silnego wzrostu atrakcyjności oferty depozytowej konkurencji lub alternatywnych inwestycji. Wówczas może się okazać, że skala generowanych wpływów będzie niewystarczająca na pokrycie zwiększonych wypływów, a zarazem bank nie będzie posiadał wystarczającej ilości płynnych aktywów dostępnych do szybkiej sprzedaży (ze względu na wysoki udział kredytów długoterminowych). W takiej sytuacji bank będzie zmuszony do szybkiej i znaczącej poprawy oferty depozytowej (silny wzrost kosztów) lub też będzie musiał pozyskać istotne finansowanie na rynku lub w banku centralnym. To z kolei może się przełożyć na materializację ryzyka utraty reputacji ze wszystkimi negatywnymi konsekwencjami.

Brak odpowiednich długoterminowych źródeł finansowania, nabiera dodatkowego znaczenia w kontekście CRD IV/CRR, które wprowadzają nową miarę płynności, tzw. NSFR (wskaźnik stabilnego finansowania).

$$\text{NSFR} = \frac{\text{Dostępna wartość finansowania stabilnego}}{\text{Wymagany poziom finansowania stabilnego}} > 100\%$$

W ramach wyliczania dostępnej wartości finansowania stabilnego, poszczególnym pozycjom pasywów przypisywane są wagi (0-100%), określające jaką ich część będzie dostępna w okresie powyżej 1 roku. W mianowniku poszczególnym pozycjom aktywów również przypisywane są wagi (0-100%) zgodnie z ogólną regułą, że im mniej płynna jest dana pozycja tym wyższa jest jej waga (następuje wzrost mianownika).

²³ W przypadku analizy struktury terminów płatności bilansu należy mieć na uwadze ograniczenia wynikające z systemu sprawozdawczego, a w szczególności:

- występowanie pozycji „bez określonego terminu”, w której prezentowane są aktywa i pasywa, którym nie można przyporządkować określonego terminu oraz należności, których umowy termin spłaty upłynął (m.in. środki pieniężne w kasie, środki trwałe, wartości niematerialne i prawne, inwestycje kapitałowe, kapitały własne, aktywa/zobowiązania z tytułu podatku dochodowego, rezerwy);
- dane sprawozdawcze dotyczą wielkości nominalnych, w związku z czym suma pozycji według wartości nominalnych nie będzie równa sumie bilansowej. Jednak skala tego zniekształcenia jest nieduża. W przypadku aktywów ich wartość jest zawyżona w stosunku do wartości bilansowej o 2,6% (główne zniekształcenie wynika z kwestii odpisów/rezerw), a w przypadku pasywów zaniżona o 0,4%.

Ograniczenia te nie wpływają jednak na istotę formułowanych spostrzeżeń i wniosków.

Podstawowym celem wprowadzenia tej miary, **jest uniknięcie nadmiernej transformacji terminów płatności oraz zapewnienie średnio- i długoterminowej płynności**. Zgodnie z planami nowa norma płynności ma wejść w życie w 2018 r.

Mając na uwadze nowe regulacje, UKNF przeprowadził w 2011 r. (według danych na 30 czerwca) badanie mające na celu określenie wpływu oczekiwanych zmian regulacyjnych na sytuację poszczególnych banków. Badaniem objęto 44 banki. Średni wskaźnik NSFR dla badanej grupy banków wyniósł 107%, przy czym 11 banków nie osiągnęło wymaganego minimum (łączny niedobór stabilnych źródeł finansowania wyniósł około 35 mld zł). Jednak zwiększenie wolumenu finansowania w dłuższym okresie (powyżej roku), lub też pozyskanie większej ilości depozytów od sektora niefinansowego spowodowałyby wzrost wskaźnika NSFR w tych 11 bankach, do wymaganego minimum.

Mając na uwadze powyższe ryzyka, jak też przyszłe wymogi regulacyjne, **banki powinny zwiększyć udział długoterminowych, stabilnych źródeł finansowania m.in. w drodze uatrakcyjnienia długoterminowej oferty depozytowej oraz emisji długoterminowych instrumentów dłużnych** (m.in. opartych o jednorodne portfele kredytów mieszkaniowych o wysokiej jakości).

Niezbędna jest też pomoc państwa we wsparciu procesu rozwoju rynku instrumentów dłużnych, jak też stworzenie mechanizmów pobudzających skłonność do długoterminowego oszczędzania, m.in. w drodze zachęt podatkowych.

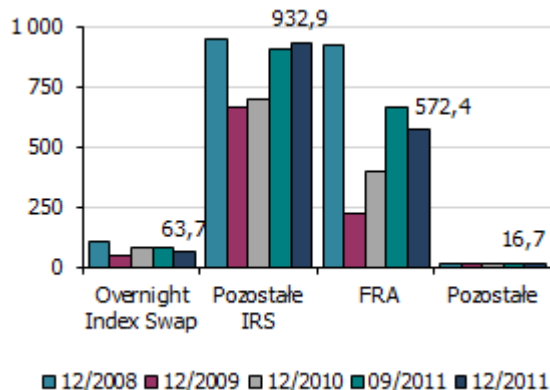
2.7 Operacje pozabilansowe

W 2011 r. odnotowano **wzrost skali operacji pozabilansowych**, co z jednej strony wynikało ze wzrostu akcji kredytowej, a z drugiej z rozwoju sytuacji na rynkach finansowych.

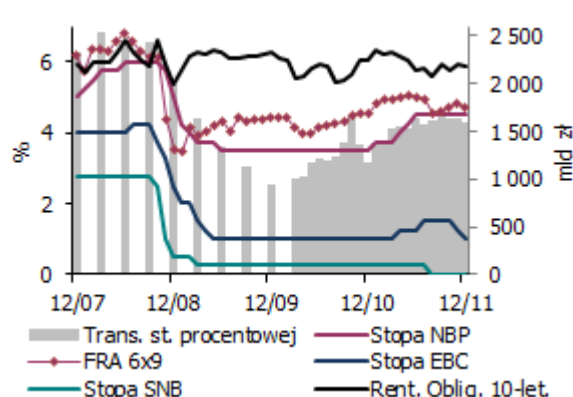
Wartość udzielonych zobowiązań dotyczących finansowania zwiększyła się do **200,5 mld zł** (o 21,4%). Większość zobowiązań (78,4%) stanowiły zobowiązania wobec podmiotów sektora niefinansowego i wynikały z tytułu przyznanych linii kredytowych (143,1 mld zł). **Wartość gwarancji udzielonych** przez banki zwiększyła się do **50,6 mld zł** (o 4,1%), z czego większość (78,9%) stanowiły gwarancje udzielone na rzecz podmiotów sektora niefinansowego (w tym 12,7 mld zł z tytułu gwarancji spłaty kredytów).

Z drugiej strony banki dysponowały zobowiązaniami otrzymanymi od innych podmiotów, dotyczącymi finansowania w wysokości 68,0 mld zł (w tym 58,8 mld zł przypadają na zobowiązania udzielone przez podmioty sektora finansowego) oraz gwarancjami udzielonymi przez inne podmioty na kwotę 95,6 mld zł (w tym 67,1 mld zł zostało udzielonych przez podmioty sektora niefinansowego).

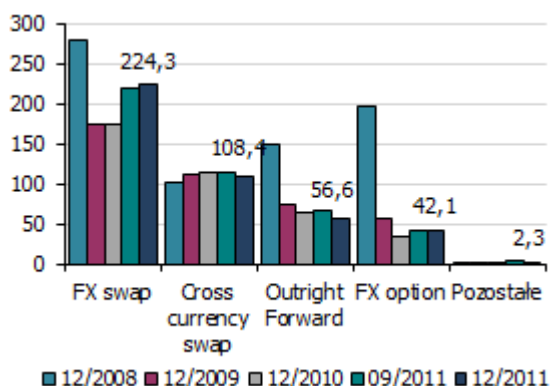
Wykres 124.
Transakcje stopy procentowej (mld zł)

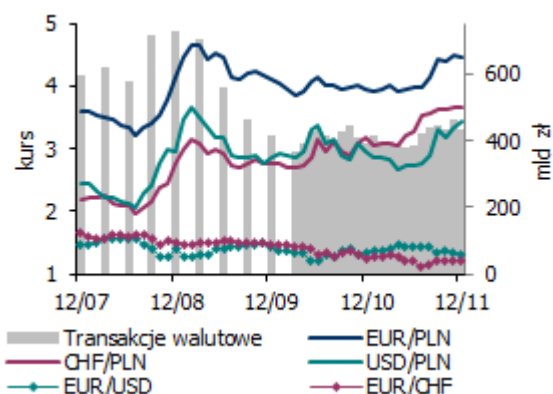
Wykres 125.
Skala transakcji a zmienność stóp procentowych (mld zł; %)

Wykres 126.
Transakcje walutowe (mld zł)

Wykres 127.
Skala transakcji a zmienność kursów walut (mld zł; zł)

Na koniec 2011 r. **wartość nominalna zawartych transakcji instrumentami pochodnymi** wynosiła 2 024,9 mld zł i była o 28,2% wyższa niż na koniec 2010 r. Otwarte pozycje na instrumentach pochodnych wykazało 47 banków, przy czym **na 5 banków przypadało prawie 70% zawartych transakcji** (według wartości nominalnej), a na 10 banków ponad 90%.

Obserwowany w 2011 r. wzrost wartości otwartych pozycji wynikał przede wszystkim **ze wzrostu wolumenu transakcji IRS oraz transakcji FRA, co wynikało z oczekiwań zmiany stóp procentowych** (zacieśnienie polityki pieniężnej przez RPP). W konsekwencji banki dążyły do zabezpieczenia się przed ryzykiem stopy procentowej (przede wszystkim z tytułu potencjalnych strat na skutek spadku cen papierów skarbowych), jak też rozwijały strategie inwestycyjne o charakterze spekulacyjnym i arbitrażowym.

W I połowie 2011 r. wartość pozycji otwartych na rynku walutowych instrumentów pochodnych utrzymywała się na poziomie zbliżonym do końca 2010 r. Związane to było z relatywną stabilnością kursów walutowych, a w związku z tym stabilizacją popytu przedsiębiorstw na zabezpieczenie przed ryzykiem kursowym. Do stabilności poziomu otwartych pozycji przyczyniła się też obserwowana w ostatnich okresach zmiana w zarządzaniu przez banki ryzykiem związanym z portfelem walutowych kredytów mieszkaniowych. Z jednej strony, części banków udało się pozyskać długoterminowe finansowanie w walutach obcych (na ogół od podmiotów grupy macierzystej). Z drugiej, banki coraz częściej stosowały długoterminowe transakcje CIRS, zamiast rolowania krótkoterminowych transakcji fx swap. W III kwartale 2011 r. **odnotowano jednak wzrost otwartych pozycji na walutowych instrumentach pochodnych**, co wynikało z silnego osłabienia złotego, a w konsekwencji zwiększonego popytu klientów na zabezpieczenie przed ryzykiem kursowym.

Instrumenty pochodne w portfelach banków to **przede wszystkim instrumenty będące przedmiotem obrotu na rynku pozagiełdowym**, co z jednej strony wynika z lepszego rozwoju rynku pozagiełdowego, a z drugiej z możliwości lepszego dopasowania warunków transakcji do potrzeb inwestorów²⁴.

W strukturze produktowej dominowały instrumenty pochodne stopy procentowej (głównie w złotych), których wartość nominalna na koniec 2011 r. stanowiła 78,3% ogółu otwartych pozycji na instrumentach pochodnych. Wśród nich najważniejsze instrumenty stanowiły IRS (46,1% ogółu otwartych pozycji na wszystkich instrumentach pochodnych), FRA (28,3%) i OIS (3,1%), przy czym najlepiej rozwiniętym rynkiem był rynek FRA²⁵. Na **walutowe instrumenty pochodne** przypadało 21,4% ogółu otwartych pozycji, przy czym największe znaczenie miały transakcje Fx swap (11,1%), CIRS (5,4%) i outright forward (2,8%). Pozostałe rodzaje instrumentów pochodnych miały marginalne znaczenie.

²⁴ Szerzej na temat rynku instrumentów pochodnych zob. kolejne edycje „Rozwoju systemu finansowego w Polsce”, NBP.

²⁵ Wyższa nominalna wartość transakcji IRS niż FRA wynika z faktu, że transakcje IRS często zawierane są na okresy kilkuletnie, co powoduje, że pozostają one dłużej w pozabilansie.

W strukturze podmiotowej dominowały transakcje zawarte pomiędzy samymi bankami, które na koniec 2011 r. stanowiły 92,7% wolumenu wszystkich zawartych transakcji. Udział transakcji zawieranych z pozostałymi instytucjami sektora finansowego był bardzo niski (1,7%), co wynikało m.in. z ograniczonego zainteresowania tym rynkiem ze strony funduszy inwestycyjnych oraz braku odpowiednich przepisów wykonawczych, które umożliwiałyby funduszom emerytalnym zabezpieczenie się przed niekorzystnymi zmianami cen posiadanych obligacji skarbowych. Niewielki był też udział transakcji z podmiotami sektora niefinansowego (5,0%), przy czym należy tu odróżnić transakcje instrumentami związanymi ze stopą procentową, gdzie udział pomiotów sektora niefinansowego był znikomy (2,0% transakcji na stopę procentową), od transakcji walutowymi instrumentami pochodnymi, gdzie ich udział był znaczący (15,3% transakcji walutowych). Trzeba przy tym dodać, że istotną przyczyną spadku aktywności sektora niefinansowego na rynku walutowych instrumentów pochodnych były doświadczenia lat 2008-2009 w zakresie transakcji opcyjnych, co zmniejszyło popyt przedsiębiorstw na te produkty. Ponadto nowelizacja przez KNF Rekomendacji A i I zmusiła banki m.in. do poprawy procesu informowania klientów o ryzyku związanym z transakcjami, wzmocnienia standardów dokumentacji transakcji pochodnych, jak też położenia nacisku na oferowanie klientom prostych produktów.

W strukturze ze względu na **kraj pochodzenia** uwagę zwraca **wysoki udział operacji zawieranych z nierezydentami** (na koniec 2011 r. stanowiły one 55,6% ogółu otwartych pozycji), co związane jest z ich wysokim udziałem w transakcjach IRS (bez OIS), FRA oraz fx swap i CIRS.

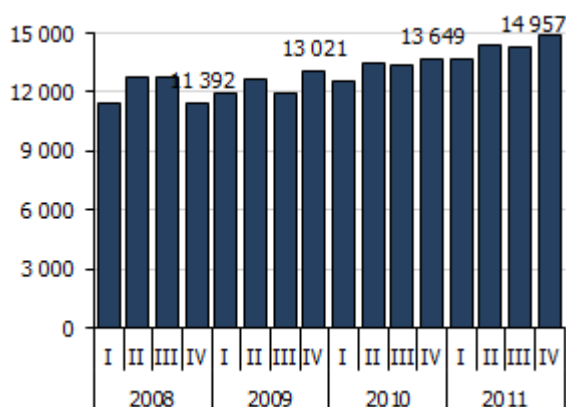
3 WYNIK FINANSOWY SEKTORA BANKOWEGO

W 2011 r. odnotowano **silny wzrost zysku netto sektora bankowego**. Głównym źródłem poprawy był **wzrost wyniku odsetkowego oraz zmniejszenie ujemnego salda odpisów i rezerw**.

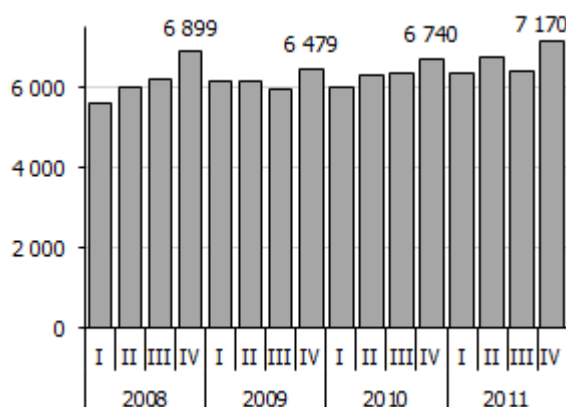
Tabela 15. Wybrane elementy rachunku wyników sektora bankowego (mln zł; %)

	Wynik w okresie I-XII				Zmiana 2011/ 2010		Wynik w czterech ostatnich kwartałach			
	2008	2009	2010	2011	mln zł	%	I/2011	II/2011	III/2011	IV/2011
Wynik działalności bankowej	48 412	49 607	53 083	57 308	4 225	8,0%	13 688	14 393	14 270	14 957
- wynik z tytułu odsetek	28 012	26 376	30 899	34 933	4 034	13,1%	8 175	8 652	8 815	9 292
- wynik z tytułu opłat i prowizji	11 439	12 459	13 754	14 302	548	4,0%	3 401	3 577	3 435	3 890
- pozostałe pozycje	8 961	10 772	8 429	8 072	-357	-4,2%	2 112	2 164	2 021	1 775
Koszty działania	24 713	24 815	25 477	26 764	1 286	5,0%	6 390	6 774	6 429	7 170
Amortyzacja	2 335	2 544	2 534	2 590	56	2,2%	623	631	601	735
Saldo rezerw i odpisów (ujemne)	5 511	12 830	11 235	8 667	-2 568	-22,9%	2 114	2 178	2 147	2 228
WYNIK FINANSOWY NETTO	13 556	8 278	11 420	15 699	4 279	37,5%	3 783	4 007	4 174	3 735

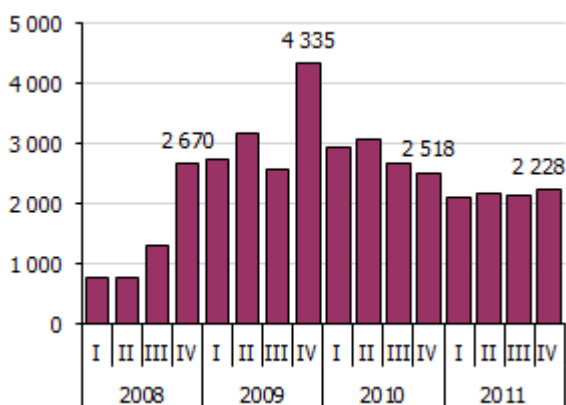
Wykres 128.
Wynik działalności bankowej (mln zł)

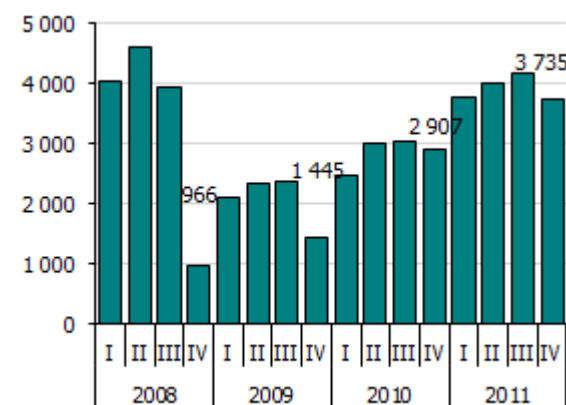
Wykres 129.
Koszty działania (mln zł)

Wykres 130.
Ujemne saldo odpisów/rezerw (mln zł)

Wykres 131.
Wynik finansowy netto (mln zł)

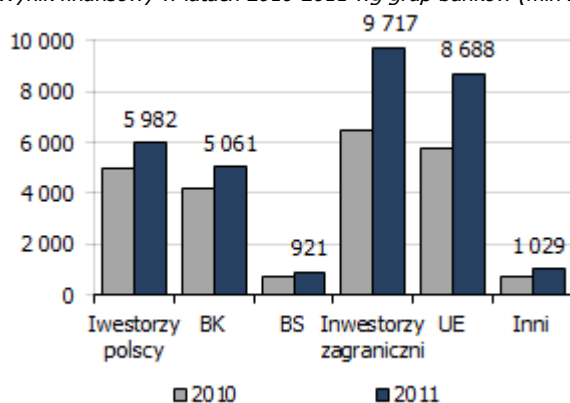
Wynik finansowy netto sektora bankowego wyniósł **15,7 mld zł**, co oznacza jego wzrost w stosunku do analogicznego okresu 2010 r. o 4,3 mld zł, tj. o **37,5%** (35,9%), przy czym:

- poprawa wyników nastąpiła w **500 podmiotach skupiających 89,5% aktywów** sektora;

- uwagę zwraca **dodatni wynik banków, które w 2010 r. notowały wysokie straty;**
- **wynik banków spółdzielczych wzrósł w nieco mniejszym stopniu niż w całym sektorze** (wzrost o 25,2% z 736 mln zł do 921 mln zł), przy czym 461 banków odnotowało poprawę wyników (skupiały one 83,9% aktywów tej grupy banków), a w 113 doszło do ich pogorszenia;
- na koniec 2011 r. **6 banków komercyjnych, 8 oddziałów instytucji kredytowych i 1 bank spółdzielczy wykazały stratę netto** w łącznej wysokości **520 mln zł**, a ich łączny udział w aktywach sektora wynosił 2,9%. Oznacza to jednak poprawę w stosunku do 2010 r., kiedy łączna skala strat wyniosła 1 265 mln zł, a stratę wykazało 20 podmiotów skupiających 8,2% aktywów sektora.

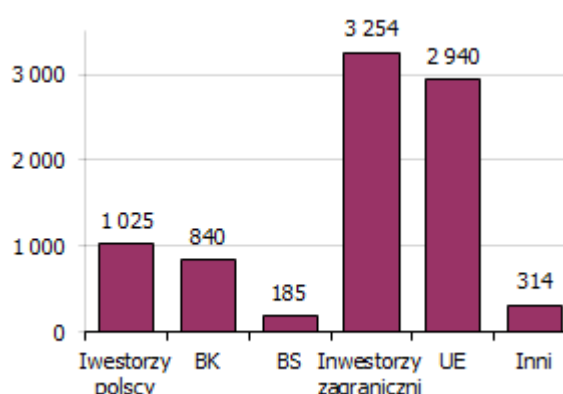
Wykres 132.

Wynik finansowy w latach 2010-2011 wg grup banków (mln zł)

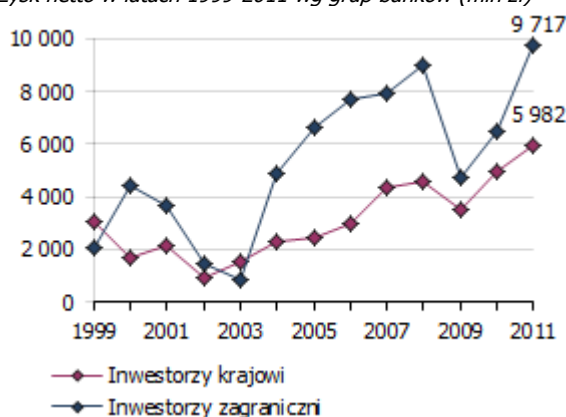
Wykres 133.

Zmiana wyniku netto (mln zł)

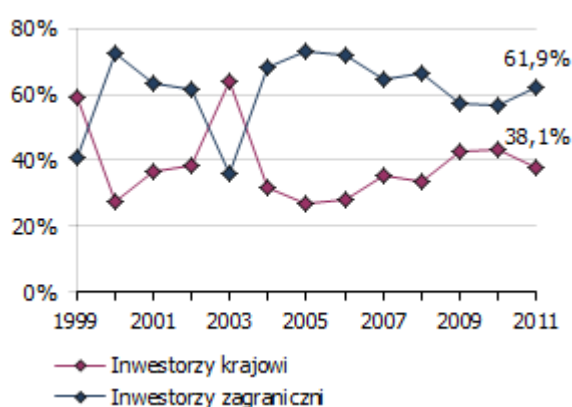
Wykres 134.

Zysk netto w latach 1999-2011 wg grup banków (mln zł)

Wykres 135.

Udział w wyniku sektora (%)

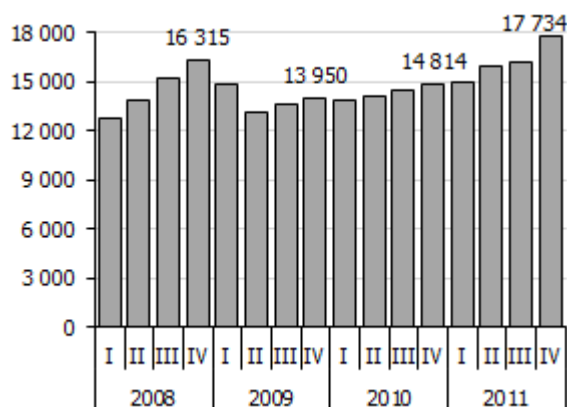
Na poziomie poszczególnych grup banków uwagę zwraca duża poprawa wyników finansowych w grupie banków kontrolowanych przez inwestorów zagranicznych. Wynikało to jednak z silnego pogorszenia wyników tych banków w latach 2009-2010 (w 2008 r. wynik netto w tej grupie banków wyniósł 9,0 mld zł, po czym spadł w 2009 r. do poziomu 4,7 mld zł)²⁶. W konsekwencji udział tej grupy banków w generowaniu wyniku finansowego sektora bankowego wzrósł do 61,9% (z 56,6%), choć nadal był on niższy niż ich udział w aktywach sektora.

²⁶ W przypadku banków kontrolowanych przez inwestorów krajowych spadek wyników miał miejsce jedynie w 2009 r. (z 4,5 mld zł w 2008 r. do 3,5 mld zł w 2009 r.).

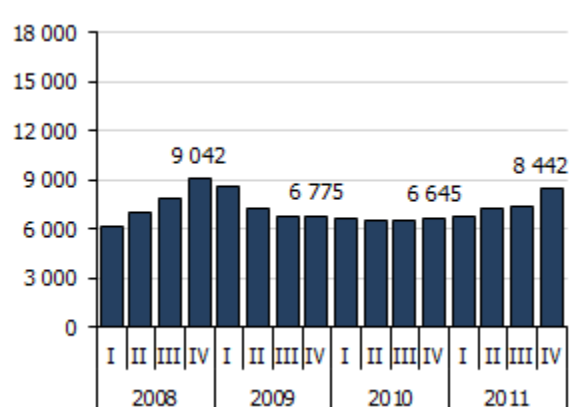
Tabela 16. Wynik odsetkowy sektora bankowego (mln zł; %)

	Wynik w okresie I-XII				Zmiana 2011/ 2010		Wynik w czterech ostatnich kwartałach			
	2008	2009	2010	2011	mln zł	%	I/2011	II/2011	III/2011	IV/2011
PRZYCHODY	58 094	55 585	57 268	64 749	7 482	13,1%	14 949	15 917	16 150	17 734
1/ Sektor finansowy	8 372	5 538	5 450	7 216	1 766	32,4%	1 557	1 716	1 842	2 102
2/ Sektor niefinansowy	41 406	41 075	41 770	45 591	3 821	9,1%	10 643	11 191	11 251	12 506
Gospodarstwa domowe	27 079	29 114	30 059	31 707	1 648	5,5%	7 598	7 931	7 591	8 588
Kredyty konsumpcyjne	14 101	16 358	17 006	15 959	-1 047	-6,2%	4 042	3 980	3 726	4 211
Kredyty mieszkaniowe	8 266	7 560	8 133	10 075	1 942	23,9%	2 247	2 529	2 520	2 780
- złotowe	4 418	4 356	5 258	6 545	1 286	24,5%	1 478	1 659	1 551	1 857
- walutowe	3 847	3 205	2 875	3 530	656	22,8%	769	870	969	922
Pozostałe kredyty	4 712	5 195	4 920	5 673	753	15,3%	1 308	1 423	1 344	1 597
Przedsiębiorstwa	14 125	11 743	11 441	13 564	2 123	18,6%	2 977	3 187	3 575	3 826
Instytucje niekomercyjne	202	218	270	319	50	18,5%	69	73	86	92
3/ Sektor budżetowy	1 835	1 793	2 066	2 769	703	34,0%	597	650	724	798
4/ Instrumenty dłużne	6 481	7 179	7 982	9 174	1 192	14,9%	2 151	2 360	2 333	2 329
KOSZTY	30 082	29 209	26 368	29 816	3 448	13,1%	6 774	7 265	7 335	8 442
1/ Sektor finansowy	11 392	8 926	7 056	8 340	1 284	18,2%	1 833	2 109	2 111	2 287
2/ Sektor niefinansowy	16 116	18 206	17 221	19 226	2 005	11,6%	4 444	4 575	4 588	5 618
Gospodarstwa domowe	9 856	13 534	12 634	13 321	687	5,4%	3 207	3 212	3 037	3 865
Przedsiębiorstwa	5 847	4 259	4 225	5 522	1 297	30,7%	1 152	1 275	1 450	1 645
Instytucje niekomercyjne	413	414	361	383	22	6,0%	85	88	101	108
3/ Sektor budżetowy	2 574	2 077	2 092	2 250	158	7,6%	497	581	636	537

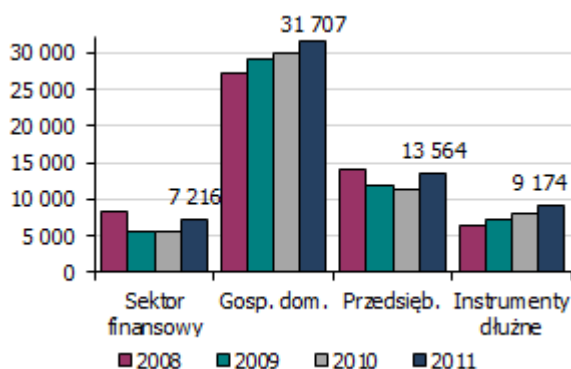
Wykres 136.
Przychody i koszty odsetkowe (mln zł)

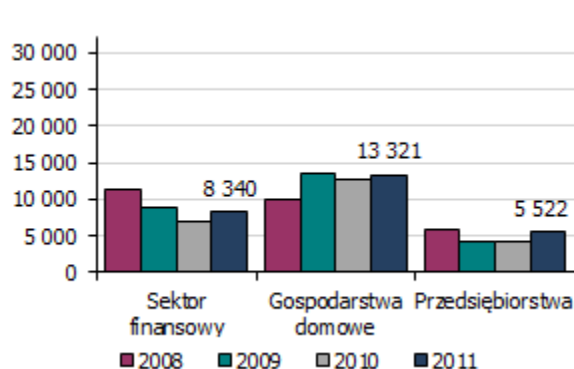
Wykres 137.
Wybrane przychody i koszty odsetkowe (mln zł)

Wykres 138.
Wybrane przychody odsetkowe (mln zł)

Wykres 139.
Wybrane koszty odsetkowe (mln zł)

Wynik odsetkowy wzrósł o 13,1% (o 4 034 mln zł). Głównym czynnikiem poprawy był znaczący wzrost przychodów odsetkowych (o 7 482 mln zł), czemu sprzyjało zwiększenie wolumenu kredytów oraz dokonane

przez RPP podwyżki stóp procentowych. Wzrost kosztów odsetkowych był znacznie niższy (4 034 mln zł). Trzeba jednak dodać, że w II połowie 2011 r. tempo wzrostu kosztów odsetkowych uległo zwiększeniu, co po części wynikało ze wzrostu bazy depozytowej, a po części ze wzrostu oprocentowania depozytów. W konsekwencji, w skali całego roku tempo wzrostu kosztów odsetkowych zrównało się z tempem wzrostu przychodów odsetkowych i wyniosło 13,1%.

Wzrost przychodów odsetkowych wynikał głównie ze wzrostu przychodów od kredytów udzielonych sektorowi niefinansowemu (o 3 821 mln zł; 9,1%), a w mniejszym stopniu również przychodów od sektora finansowego (o 1 766 mln zł; 32,4%), od instrumentów dłużnych (o 1 192 mln zł; 14,9%) oraz od kredytów dla sektora budżetowego (o 703 mln zł; 34,0%). Zwraca przy tym uwagę **spadek przychodów z tytułu kredytów konsumpcyjnych** (o 1 047 mln zł; -6,2%), który jednak został zrekompensowany **silnym wzrostem przychodów z tytułu kredytów mieszkaniowych** (o 1 942 mln zł; 23,9%) i **od kredytów dla przedsiębiorstw** (o 2 123 mln zł; 18,6%). Spadek przychodów odsetkowych od kredytów konsumpcyjnych wynikał ze spadku ich wolumenu oraz wzrostu kredytów zagrożonych i opóźnionych w spłacie, które nie przynosiły przychodów lub przynosiły je nieregularnie.

Po stronie kosztów uwagę zwraca **relatywnie niski wzrost odsetek płaconych na rzecz gospodarstw domowych** (o 687 mln zł; 5,4%), przy znaczącym wzroście kosztów płaconych na rzecz sektora finansowego oraz sektora przedsiębiorstw. Wynikało to z faktu, że **w I połowie 2011 r. banki dążyły do poprawy wyniku odsetkowego „kosztem” klientów detalicznych** i dopiero w czerwcu 2011 r. zdecydowały się na istotne uatrakcyjnienie oprocentowania depozytów.

Pozostałe pozycje wyniku działalności bankowej **miały niewielki wpływ na poprawę wyników** banków. **Wynik z tytułu prowizji i opłat wzrósł** (o 548 mln zł; **4,0%**), a **pozostały wynik** działalności bankowej **zmniejszył się** (o 357 mln zł; **-4,2%**), co należy wiązać m.in. ze słabnącym tempem wzrostu akcji kredytowej dla gospodarstw domowych, słabą koniunkturą na rynku kapitałowym oraz ograniczonymi możliwościami dalszego wzrostu opłat z tytułu usług bankowych.

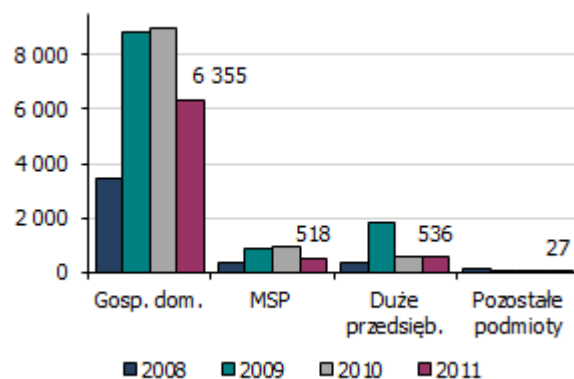
Tempo wzrostu kosztów było umiarkowane (wzrost o 1 286 mln zł; **5,0%**), przy czym tempo wzrostu kosztów pracowniczych (3,7%) było nieznacznie niższe od wzrostu kosztów ogólnego zarządu (5,7%). Koszty amortyzacji uległy nieznacznemu zwiększeniu (2,2%).

Tabela 17. Saldo odpisów/rezerw celowych (mln zł; %)

	Wynik w okresie I-XII				Zmiana 2011/ 2010		Wynik w czterech ostatnich kwartałach			
	2008	2009	2010	2011	mln zł	%	I/2011	II/2011	III/2011	IV/2011
Saldo odpisów i rezerw, w tym:	-5 511	-12 830	-11 235	-8 667	2 568	-22,9%	-2 114	-2 178	-2 147	-2 228
1/ Odpisy z tytułu akt.finans.	-4 275	-11 556	-10 545	-7 437	3 109	-29,5%	-1 749	-1 898	-1 709	-2 081
Gospodarstwa domowe	-3 420	-8 807	-9 004	-6 355	2 649	-29,4%	-1 720	-1 575	-1 523	-1 537
Kredyty konsumpcyjne	-3 047	-7 108	-7 017	-3 646	3 371	-48,0%	-1 157	-945	-898	-647
- karty kredytowe	-342	-888	-937	-286	651	-69,5%	-126	-68	-53	-38
- samochodowe	-93	-191	-195	-149	46	-23,6%	-64	-14	-49	-21
- ratalne	-760	-2 467	-2 036	-1 273	763	-37,5%	-385	-401	-256	-230
- pozostałe	-1 852	-3 563	-3 849	-1 938	1 911	-49,6%	-581	-461	-539	-357
Kredyty mieszkaniowe	-247	-562	-867	-1 321	-454	52,4%	-258	-292	-332	-439
Pozostałe kredyty	-125	-1 137	-1 120	-1 389	-268	24,0%	-305	-339	-293	-452
Przedsiębiorstwa	-702	-2 681	-1 524	-1 055	470	-30,8%	-41	-306	-182	-525
- MSP	-358	-842	-955	-518	437	-45,7%	47	-224	122	-463
- duże przedsiębiorstwa	-344	-1 839	-569	-536	33	-5,8%	-88	-82	-304	-62
Pozostałe podmioty	-153	-68	-17	-27	-9	53,7%	12	-17	-3	-19
2/ Pozostałe pozycje										
- rezerwy	-398	-524	-769	-665	104	-13,5%	-154	-151	-226	-134
- odpisy z tytułu akt. niefinans.	-153	-210	-87	-108	-21	23,8%	-9	-27	-49	-23
- wynik IBNR/Rezerwa na ryzyko ogólne	-685	-541	166	-457	-623	-375%	-203	-101	-164	10

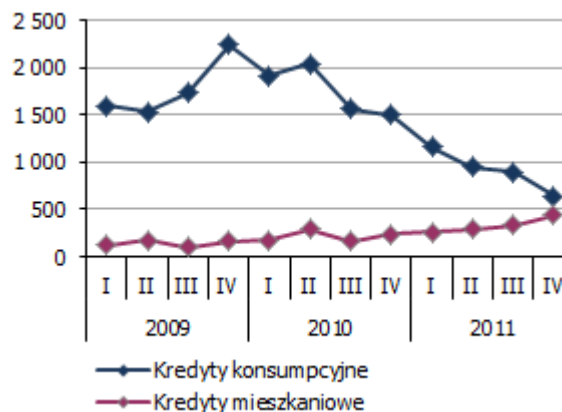
Wykres 140.

Odpisy z tytułu utraty wartości aktywów finansowych (mln zł)

Wykres 141.

Odpisy na kredyty konsumpcyjne i mieszkaniowe (mln zł)

Drugim czynnikiem decydującym o silnej poprawie wyników finansowych banków (obok wzrostu wyniku odsetkowego) było **zmniejszenie** o 2 568 mln zł, tj. o **22,9% ujemnego salda odpisów/rezerw**²⁷. Trzeba jednak dodać, że **w bankach spółdzielczych odnotowano wzrost ujemnego salda odpisów** (z 173 mln zł do 270 mln zł, tj. o 19,7%).

Poprawa w tym zakresie wynikała przede wszystkim ze **spadku odpisów na kredyty konsumpcyjne** (o 3 371 mln zł; **-48,0%**), przy czym dotyczyło to wszystkich głównych produktów (spłacanych jednorazowo o 1 911 mln zł, ratalnych 763 mln zł, kart kredytowych o 651 mln zł, samochodowych o 46 mln zł). W mniejszym stopniu na poprawę salda odpisów wpłynęło zmniejszenie odpisów na kredyty dla sektora przedsiębiorstw (o 470 mln zł; -30,8%).

W kierunku wzrostu ujemnego salda rezerw oddziaływało **zwiększenie odpisów na kredyty mieszkaniowe** (o 454 mln zł; **52,4%**), pozostałych kredytów dla gospodarstw domowych (o 268 mln zł; 24,0%) oraz wzrost odpisów z tytułu IBNR/rezerw na ryzyko ogólne (o 623 mln zł).

Obserwując zmiany jakie następują w poziomie odpisów, uwagę zwraca systematyczny spadek odpisów z tytułu kredytów konsumpcyjnych, a zarazem systematyczny wzrost odpisów z tytułu kredytów mieszkaniowych (w IV kwartale 2011 r. odpisy z tytułu kredytów konsumpcyjnych wyniosły 647 mln zł i były najniższe od 3 lat, podczas gdy odpisy na kredyty mieszkaniowe wzrosły do 439 mln zł i były najwyższe w historii).

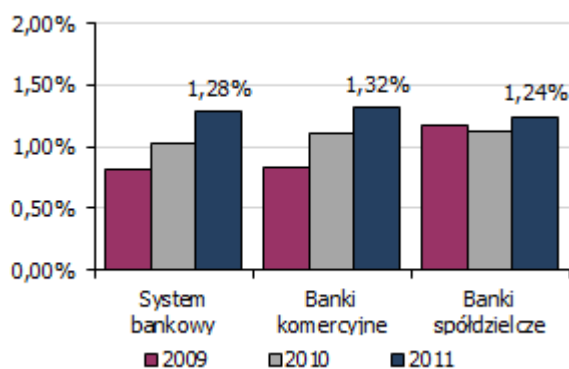
Zjawiska obserwowane w ostatnich kwartałach zdają się świadczyć o tym, że w większości banków doszło do przełomu w narastaniu niekorzystnych zjawisk. Jednak w związku z oczekiwanym zmniejszeniem tempa wzrostu gospodarki i pogorszeniem sytuacji na rynku pracy, **otwartym jest pytanie o kontynuację pozytywnych tendencji w kolejnych okresach.**

²⁷ Przy uwzględnieniu korekty danych wynikającej ze zmiany formy działania Polbank EFG skala redukcji ujemnego salda odpisów byłaby niższa.

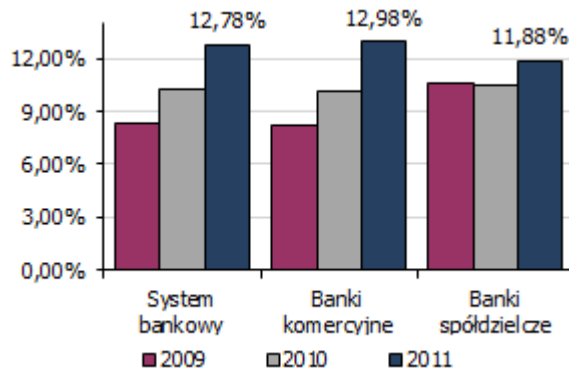
Tabela 18. Wybrane miary efektywności sektora bankowego (mln zł; %; tys. zł)

	Sektor bankowy			w tym banki komercyjne			w tym banki spółdzielcze		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Wynik finansowy netto	8 278	11 420	15 699	7 620	10 833	14 458	686	736	921
Banki wykazujące stratę									
- liczba banków wykazujących stratę	16	20	15	9	7	6	x	2	1
- udział w aktywach sektora	7,9%	8,2%	2,9%	5,4%	5,6%	2,7%	x	0,0%	0,0%
- łączna wartość strat	-1 716	-1 265	-520	-1 225	-648	-435	x	-15	-1
ROA - Wynik netto / średnie aktywa	0,81	1,03	1,28	0,83	1,10	1,32	1,18	1,12	1,24
ROE - Wynik netto / średnie fund. podstawowe	8,37	10,21	12,78	8,22	10,19	12,98	10,54	10,46	11,88
C/I - Koszty / dochody	54,21	52,26	50,85	52,87	50,61	49,21	71,62	69,31	66,64
Wynik z działalności bankowej / średnie aktywa	4,83	4,78	4,66	4,82	4,80	4,71	5,86	5,71	5,74
- wynik odsetkowy / średnie aktywa	2,57	2,79	2,84	2,50	2,76	2,85	4,15	4,14	4,30
- wynik pozaodsetkowy / średnie aktywa	2,26	2,00	1,82	2,32	2,03	1,86	1,72	1,58	1,44
Koszty działania banku / średnie aktywa	2,41	2,30	2,18	2,34	2,22	2,12	3,96	3,72	3,60
- pracownicze / średnie aktywa	1,30	1,29	1,20	1,23	1,22	1,13	2,86	2,66	2,53
- ogólnego zarządu / średnie aktywa	1,11	1,01	0,98	1,11	1,00	0,98	1,11	1,06	1,07
Koszty działania banku / wynik dział. bankowej	49,97	47,98	46,71	48,61	46,20	44,99	67,63	65,07	62,74
Koszty działania banku / wynik z tytułu odsetek	93,97	82,42	76,62	93,71	80,22	74,37	95,62	89,88	83,66
Koszty działania banku / wynik pozaodsetkowy	106,72	114,82	119,64	100,98	108,96	113,87	230,98	235,76	250,82
Saldo odpisów/rezerw / średnie aktywa	1,14	1,04	0,63	1,16	1,06	0,66	0,15	0,27	0,30
Aktywa na zatrudnionego (w mln zł)	6,07	6,59	7,33	6,85	7,46	8,40	1,90	2,21	2,42
Koszty pracownicze na zatrudnionego (w tys. zł)	76,98	81,13	83,22	82,22	86,61	89,92	51,23	54,70	57,84
Zysk brutto na zatrudnionego (w tys. zł)	69,96	88,78	114,07	78,37	101,81	133,53	26,75	30,01	36,02

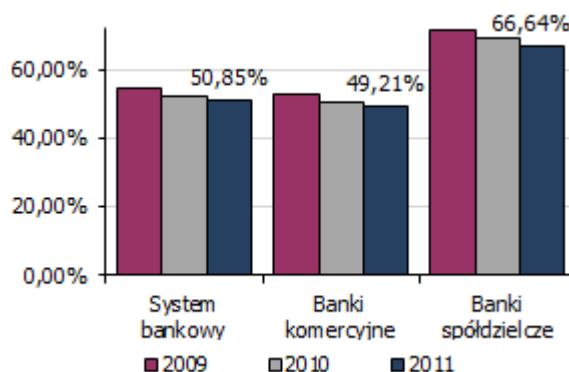
Wykres 142.
ROA - Wynik netto / średnie aktywa (%)

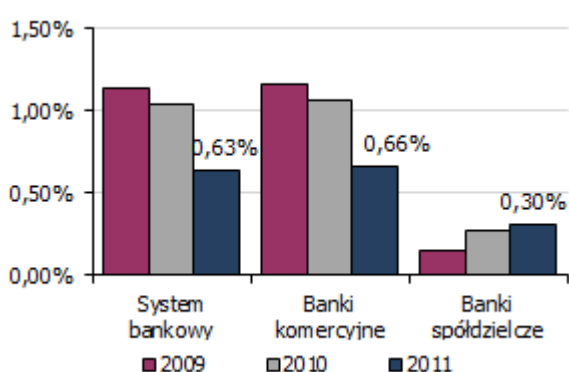
Wykres 143.
ROE - Wynik netto / średnie fund. podstawowe (%)

Wykres 144.
C/I - Koszty / dochody (%)

Wykres 145.
Saldo odpisów/rezerw / średnie aktywa (%)

Pozytywne tendencje przełożyły się na **poprawę większości miar efektywności działania banków**. W szczególności w 2011 r. w porównaniu do 2010 r. nastąpiło:

- nieznaczne zwiększenie marży odsetkowej z 2,79% do 2,84%;
- zmniejszenie wskaźnika kosztów operacyjnych (C/I) z 52,26% do 50,85% oraz udziału kosztów działania w średnich aktywach (z 2,30% do 2,18%) i generowanym wyniku działalności bankowej (z 47,98% do 46,71%);
- obniżenie udziału ujemnego salda odpisów/rezerw w średnich aktywach z 1,04% do 0,63%;
- zwiększenie ROA z 1,03% do 1,28% oraz ROE z 10,21% do 12,78%.

Poprawa wskaźników efektywności działania dotyczyła zarówno banków komercyjnych, jak i spółdzielczych. W przypadku banków spółdzielczych uwagę zwraca systematyczna poprawa wskaźnika C/I, choć z drugiej strony odnotowano nieznaczne pogorszenie (wzrost) udziału salda odpisów/rezerw w średnich aktywach.

Na podstawie planów finansowych **w 2012 r. można oczekiwać stabilizacji wyniku netto na poziomie z 2011 r.** Należy jednak dodać, że blisko 1/3 ankietowanych banków oczekuje pogorszenia wyników.

4 GŁÓWNE OBSZARY RYZYKA I ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA

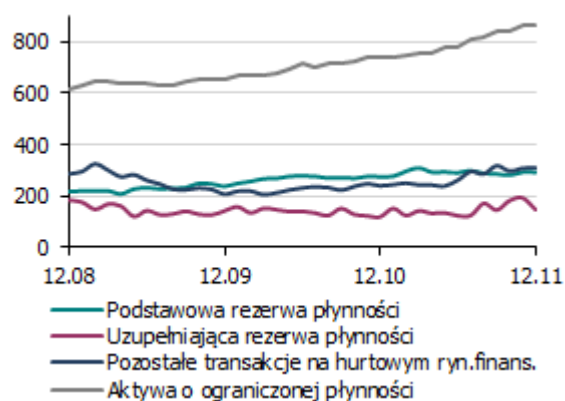
4.1 Płynność

Bieżącą sytuację banków w zakresie płynności można uznać za zadowalającą, aczkolwiek w kilku bankach obserwowano zjawiska, które wymagały interwencji nadzoru.

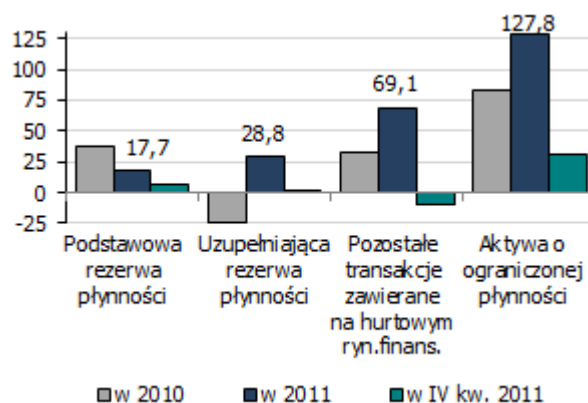
Tabela 19. Liczba banków i oddz. inst. kredyt. niespełniających na koniec miesiąca norm Uchwały 386/2008

	01/10	02/10	03/10	04/10	05/10	06/10	07/10	08/10	09/10	10/10	11/10	12/10
Banki komercyjne	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Oddziały instytucji kredytowych	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1
Banki spółdzielcze	5	6	7	7	5	10	6	6	6	4	4	3
Łączny udział w aktywach sektora (%)	0,2%	0,7%	0,2%	0,7%	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%
	01/11	02/11	03/11	04/11	05/11	06/11	07/11	08/11	09/11	10/11	11/11	12/11
Banki komercyjne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oddziały instytucji kredytowych	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-
Banki spółdzielcze	3	1	1	2	-	3	2	-	5	5	2	2
Łączny udział w aktywach sektora (%)	0,0%	0,0%	0,0%	2,1%	2,1%	2,1%	2,1%	-	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%

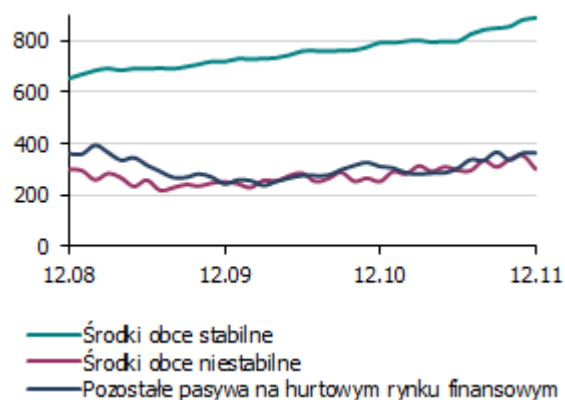
Wykres 146.
Wybrane aktywa²⁸ (mld zł)

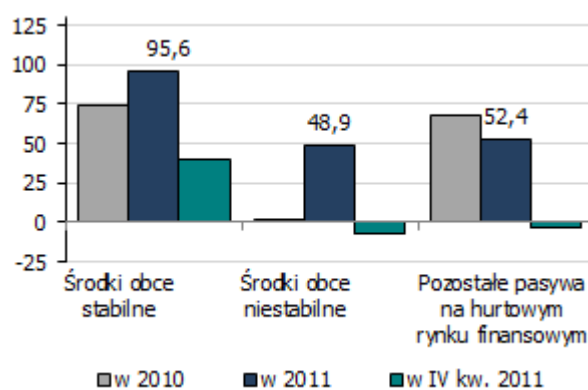
Wykres 147.
Zmiana stanu (mld zł)

Wykres 148.
Wybrane pasywa²⁹ (mld zł)

Wykres 149.
Zmiana stanu (mld zł)

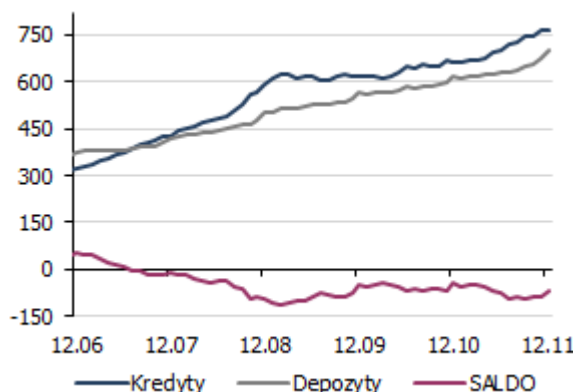

²⁸ Definicje zob. uchwała KNF nr 386/2008 w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności.

²⁹ Tamże.

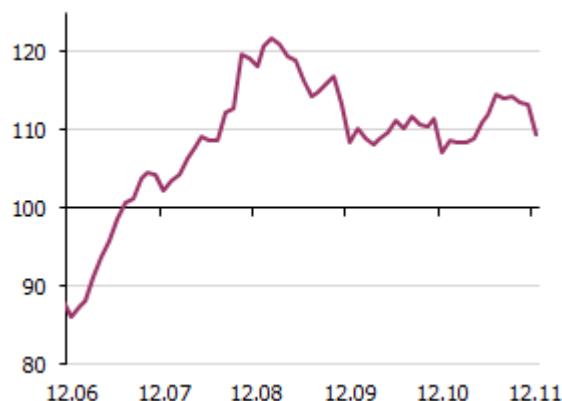
Wykres 150.

Kredyty i depozyty sektora niefinansowego (mld zł)

Wykres 151.

Relacja kredytów do depozytów sektora niefinansowego (%)

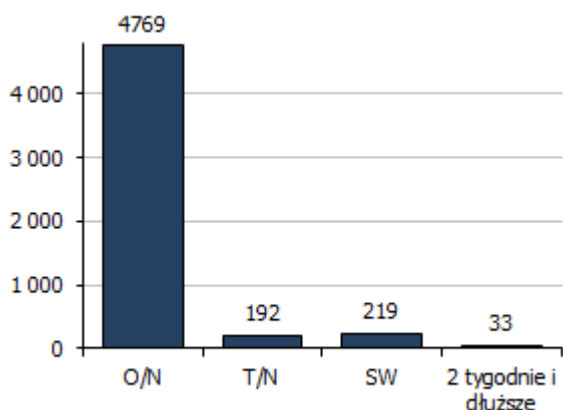
Bieżąca sytuacja w zakresie płynności była dobra:

- **przestrzeganie zapisów uchwały KNF nr 386/2008** w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności, **można uznać za zadowalające**. Liczba naruszeń uchwały była niewielka i generalnie dotyczyła podmiotów mających marginalne znaczenie w skali systemu;
- w 2011 r. **odnotowano wzrost podstawowej rezerwy płynności** o 6,4% (z 276,2 mld zł na koniec 2010 r. do 293,9 mld zł na koniec 2011 r.) oraz uzupełniającej rezerwy płynności o 24,1% (z 119,6 mld zł do 148,5 mld zł). Jednocześnie nastąpiło zwiększenie o 12,0% (z 794,1 mld zł do 889,8 mld zł) stabilnych środków obcych;
- **relacja kredytów do depozytów** określająca skalę zapotrzebowania na środki z rynku finansowego, po osiągnięciu maksimum na przełomie lat 2008 i 2009 **pozostaje relatywnie stabilna** wahając się w granicach 107-114% (na koniec 2011 r. wynosiła 109,4% wobec 107,2% na koniec 2010 r.).

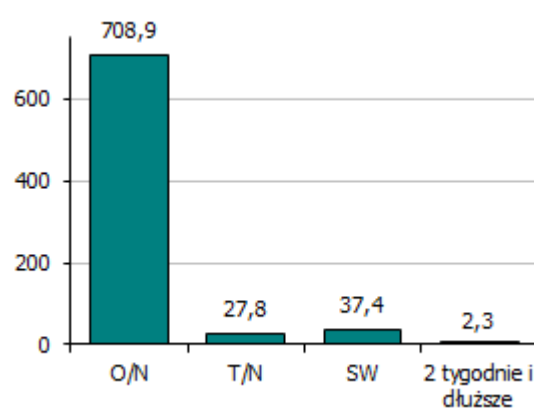
Głównym utrudnieniem w zarządzaniu płynnością jest spadek zaufania pomiędzy uczestnikami rynku finansowego, będący pochodną globalnego kryzysu finansowego, narastania kryzysu zadłużeniowego niektórych krajów strefy euro, pogorszenia perspektyw wzrostu gospodarczego oraz obniżenia ratingów poszczególnych krajów i instytucji finansowych. W związku z tym banki muszą liczyć się z możliwością występowania okresowych silnych zaburzeń w funkcjonowaniu rynków finansowych i powinny dążyć do wzrostu stabilności źródeł finansowania oraz wypracowania strategii, które będą dostosowane do trudnych warunków.

WYBRANE WYNIKI BADANIA UKNF SYTUACJI NA RYNKU MIĘDZYBANKOWYM³⁰

Liczba transakcji zawartych w 2011 r. wg okresu trwania

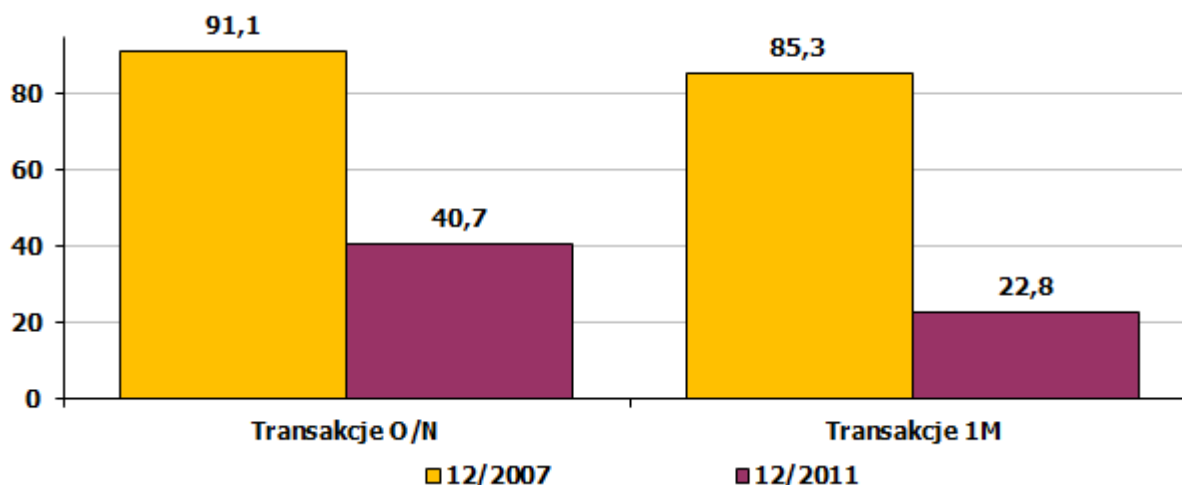

Wartość transakcji zawartych w 2011 r. (mld zł)

³⁰ Badanie ankietowe UKNF, którym objęto 15 banków, głównych uczestników rynku.

Wzajemne limity na transakcje O/N i 1M pomiędzy bankami (mld zł)

Niekorzystna sytuacja panuje na krajowym rynku międzybankowym, który charakteryzuje ograniczona efektywność działania. Przejawia się to w niskich obrotach na rynku, niskim udziale transakcji o dłuższych terminach zapadalności niż 1 dzień oraz niskich wzajemnych limitach kredytowych, które zostały silnie ograniczone w latach 2008-2009, na skutek obaw związanych z narastaniem kryzysu finansowego (z badań UKNF wynika, że w 2011 r. banki zawarły 5213 transakcje o łącznej wartości 776,3 mld zł, z czego 91,5% ogólnej liczby transakcji i 91,3% ich ogólnej wartości stanowiły transakcje O/N).

Biorąc pod uwagę bieżącą sytuację polskiego sektora bankowego **nie ma żadnych uzasadnionych przyczyn, aby rynek funkcjonował w ograniczonym zakresie.** Dlatego konieczna jest odbudowa wzajemnego zaufania, do czego przyczyniłoby się m.in. zwiększenie wzajemnych limitów.

4.2 Ryzyko kredytowe

W I półroczu 2011 r. obserwowano stabilizację lub poprawę jakości portfela kredytowego (z wyjątkiem kredytów mieszkaniowych). Jednak w II półroczu, w niektórych obszarach odnotowano niekorzystne zjawiska.

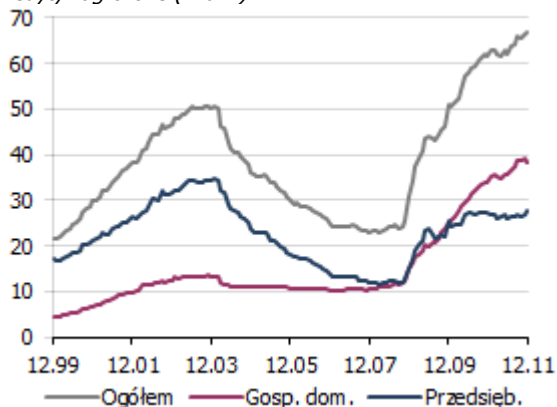
Tabela 20. Kredyty ze stwierdzoną utratą wartości (zagrożone) i ich udział w portfelu (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Udział w portfelu (%)				
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011
Kredyty zagrożone ogółem, w tym:	30,7	50,9	61,8	65,9	66,8	4,7%	7,1%	7,8%	7,5%	7,3%
1/ Sektor finansowy	0,4	0,2	0,2	0,2	0,1	2,0%	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%
2/ Sektor niefinansowy	30,0	50,7	61,4	65,5	66,4	4,9%	7,9%	8,8%	8,4%	8,3%
- gospodarstwa domowe	14,8	24,9	34,1	38,6	38,5	4,0%	6,0%	7,2%	7,3%	7,2%
- przedsiębiorstwa	15,2	25,7	27,2	26,8	27,8	6,5%	11,6%	12,4%	10,7%	10,5%
- instytucje niekomercyjne	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	2,9%	1,5%	2,0%	0,7%	1,0%
3/ Sektor budżetowy	0,3	0,1	0,2	0,2	0,3	0,9%	0,2%	0,3%	0,3%	0,3%
3/ Sektor budżetowy	0,3	0,1	0,2	0,2	0,3	0,9%	0,2%	0,3%	0,3%	0,3%

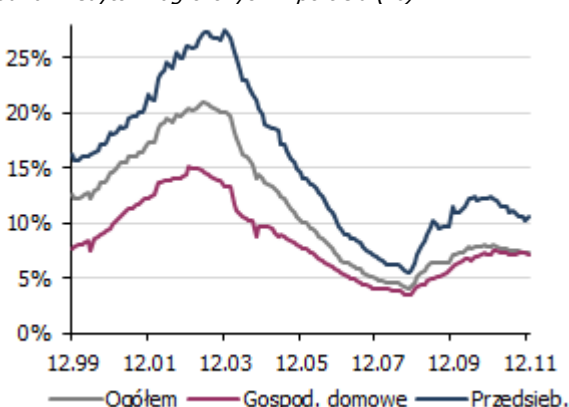
Wartość kredytów zagrożonych zwiększyła się w 2011 r. o 5,0 mld zł, tj. o 8,0%, przy czym większość przyrostu wystąpiła w III kwartale (3,7 mld zł). Pomimo to **udział** tych kredytów w portfelu **zmniejszył się** z 7,8% na koniec 2010 r. do **7,3%** na koniec 2011 r., co wynikało z szybszego wzrostu wartości całego portfela kredytowego.

Istotny wpływ na obserwowane zmiany wpływ miały zdarzenia o charakterze jednorazowym. W kierunku obniżenia poziomu kredytów zagrożonych i opóźnionych w spłacie oddziaływała sprzedaż lub spisanie w ciężar rezerw części portfela kredytowego oraz zmiana zasad klasyfikacji należności i zmiana zasad rachunkowości w zakresie portfela kredytowego w dwóch bankach (dotyczyło to 3,5 mld zł kredytów konsumpcyjnych oraz 0,9 mld zł kredytów dla przedsiębiorstw). Z kolei, w kierunku ich zwiększenia wpłynęła zmiana zasad klasyfikacji portfela kredytowego w jednym banku.

Wykres 152.
Kredyty zagrożone (mld zł)

Wykres 153.
Udział kredytów zagrożonych w portfelu (%)

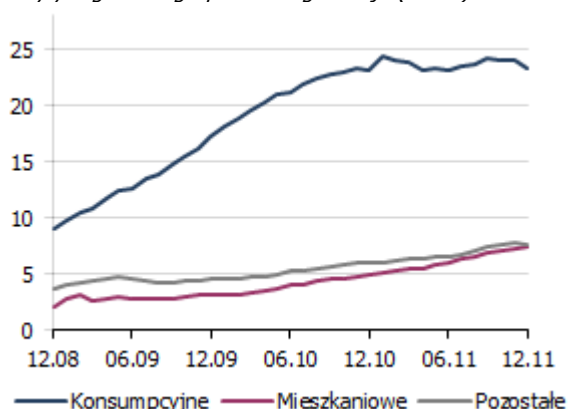

Przyrost kredytów zagrożonych wystąpił przede wszystkim w obszarze kredytów udzielonych gospodarstwu domowemu, a w znacznie mniejszym stopniu w obszarze kredytów udzielonych sektorowi przedsiębiorstw. Sytuacja w portfelu kredytów dla sektora finansowego i budżetowego pozostała stabilna, a jakość tych portfeli była wysoka.

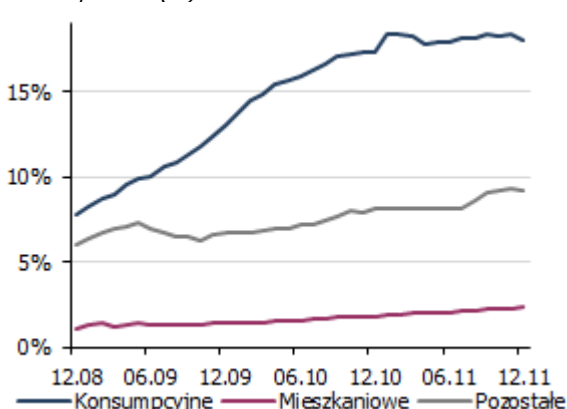
Tabela 21. Kredyty zagrożone gospodarstw domowych i ich udział w portfelu (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Udział w portfelu (%)				
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011
Kredyty zagrożone ogółem, w tym:	14,8	24,9	34,1	38,6	38,5	4,0%	6,0%	7,2%	7,3%	7,2%
1/ Kredyty konsumpcyjne	9,1	17,2	23,2	24,2	23,4	7,8%	13,0%	17,3%	18,3%	18,0%
2/ Kredyty mieszkaniowe	2,1	3,2	4,9	6,9	7,5	1,1%	1,5%	1,8%	2,2%	2,3%
3/ Pozostałe	3,6	4,5	6,0	7,5	7,7	6,0%	6,7%	8,1%	9,1%	9,2%

Wykres 154.
Kredyty zagrożone gosp. dom. wg rodzaju (mld zł)

Wykres 155.
Udział w portfelu (%)

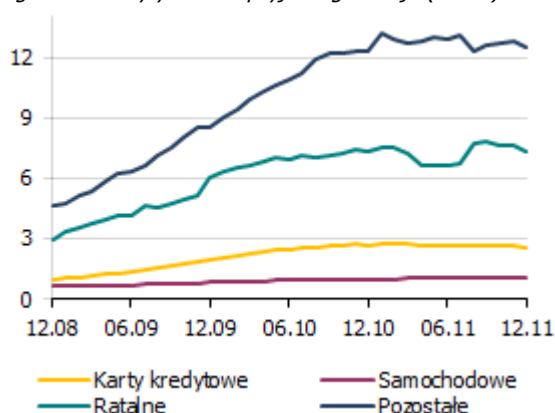
Wartość kredytów zagrożonych gospodarstw domowych zwiększyła się w 2011 r. o 4,4 mld zł, tj. o 13,0%, ale dzięki zbliżonej dynamice wartości całego portfela kredytowego, **udział kredytów zagrożonych**

pozostał na poziomie z końca 2010 r. i na koniec 2011 r. wynosił **7,2%**. Przyrost kredytów zagrożonych **wynikał głównie ze wzrostu wartości zagrożonych kredytów mieszkaniowych**, a w mniejszym stopniu również kredytów operacyjnych i inwestycyjnych udzielonych przedsiębiorcom indywidualnym.

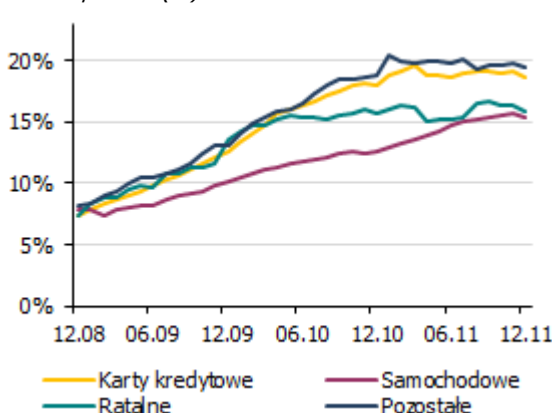
Tabela 22. Kredyty konsumpcyjne ze stwierdzoną utratą wartości (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Udział w portfelu (%)				
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011
Kredyty zagrożone ogółem, w tym:	9,1	17,2	23,2	24,2	23,4	7,8%	13,0%	17,3%	18,3%	18,0%
- karty kredytowe	0,9	1,9	2,7	2,7	2,5	7,4%	12,6%	18,1%	19,2%	18,7%
- samochodowe	0,6	0,8	1,0	1,1	1,0	7,8%	10,2%	12,7%	15,4%	15,4%
- ratalne	2,9	6,0	7,3	7,8	7,3	7,3%	13,6%	15,7%	16,7%	15,9%
- pozostałe	4,6	8,5	12,3	12,6	12,5	8,2%	13,1%	18,8%	19,6%	19,5%

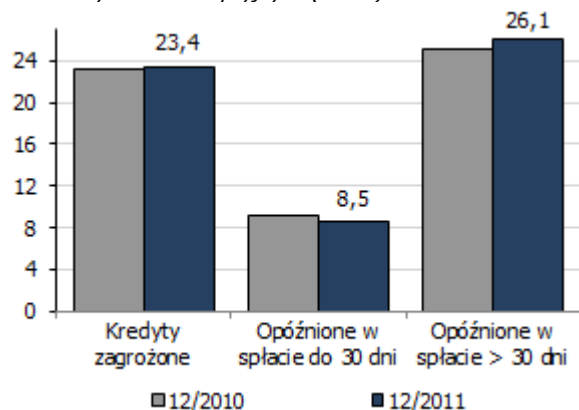
Wykres 156.
Zagrożone kredyty konsumpcyjne wg rodzaju (mld zł)

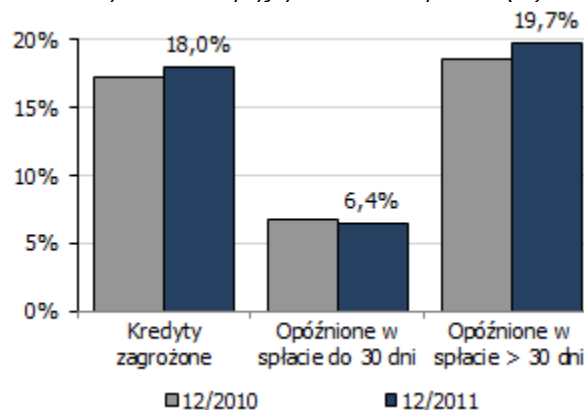
Wykres 157.
Udział w portfelu (%)

Wykres 158.
Jakość kredytów konsumpcyjnych (mld zł)

Wykres 159.
Jakość kredytów konsumpcyjnych – udział w portfelu (%)

Wartość zagrożonych kredytów konsumpcyjnych pozostała na poziomie zbliżonym do końca 2010 r. (wzrost o 0,2 mld zł). **Wynikało to jednak ze sprzedaży oraz spisania w ciężar strat części portfela tych kredytów** (jak już wcześniej stwierdzono transakcje te dotyczyły portfela kredytów o łącznej wartości 3,4 mld zł.). **Gdyby nie te transakcje, to przyrost kredytów zagrożonych byłby znacząco wyższy** (3,6 mld zł).

Udział kredytów zagrożonych zwiększył się do 18,3% na koniec 2011 r. (z 17,3% na koniec 2010 r.), co wynikało ze spadku ogólnej wartości całego portfela kredytów konsumpcyjnych.

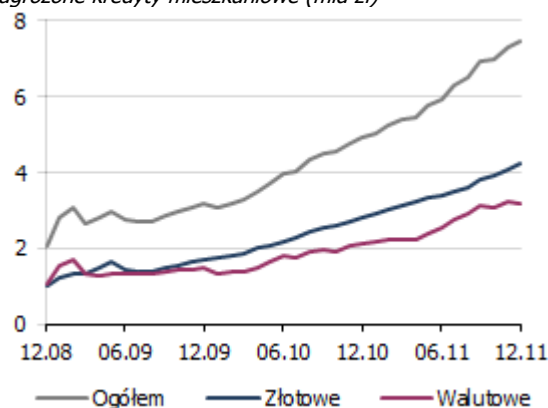
Wartość kredytów opóźnionych w spłacie do 30 dni nieznacznie się obniżyła (z 9,1 mld zł na koniec 2010 r. do 8,5 mld zł na koniec 2011 r.), a opóźnionych w spłacie **powyżej 30 dni wzrosła** (z 25,2 mld zł na koniec 2010 r. do 26,1 mld zł na koniec 2011 r.). Zwraca przy tym uwagę fakt, że wartość kredytów opóźnionych w spłacie powyżej 30 dni była o 2,7 mld zł wyższa niż kredytów ze stwierdzoną już utartą wartością, **co** w przyszłych okresach **najprawdopodobniej będzie wywierało negatywną presję na jakość portfela mierzoną udziałem kredytów zagrożonych oraz wyniki finansowe banków.**

Tabela 23. Kredyty mieszkaniowe ze stwierdzoną utratą wartości (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Udział w portfelu (%)				
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011
Kredyty zagrożone ogółem, w tym:	2,1	3,2	4,9	6,9	7,5	1,1%	1,5%	1,8%	2,2%	2,3%
- złotowe	1,0	1,7	2,8	3,8	4,3	1,7%	2,3%	2,8%	3,3%	3,5%
- walutowe	1,1	1,5	2,1	3,1	3,2	0,8%	1,1%	1,3%	1,6%	1,6%

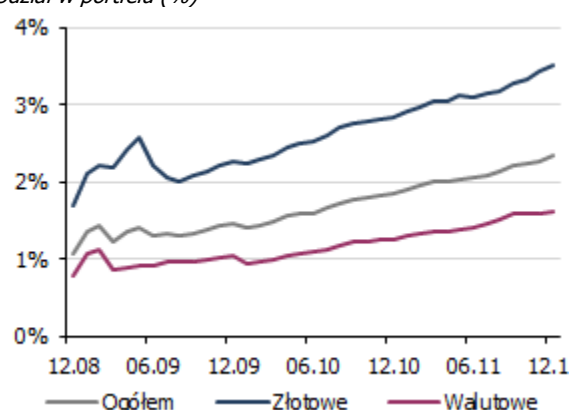
Wykres 160.

Zagrożone kredyty mieszkaniowe (mld zł)

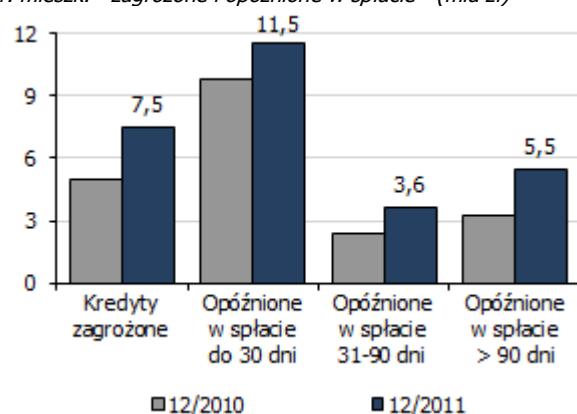
Wykres 161.

Udział w portfelu (%)

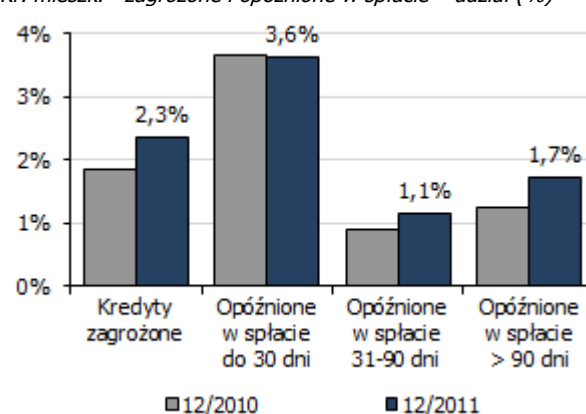
Wykres 162.

Kr. mieszk. - zagrożone i opóźnione w spłacie - (mld zł)

Wykres 163.

Kr. mieszk. - zagrożone i opóźnione w spłacie - udział (%)

Decydujący wpływ na obserwowany w skali sektora w 2011 r. **wzrost kredytów zagrożonych miał przyrost zagrożonych kredytów mieszkaniowych, których stan zwiększył się o 2,5 mld zł**, tj. o 51,2% (w IV kwartale o 0,5 mld zł; 7,8%). Konsekwencją znacznego przyrostu zagrożonych kredytów mieszkaniowych było pogorszenie jakości portfela tych kredytów przejawiające się **wzrostem udziału kredytów zagrożonych** z 1,8% na koniec 2010 r. **do 2,3%** na koniec 2011 r. Na podstawie wyników badań UKNF można stwierdzić, że na koniec 2011 r. **liczba kredytów zagrożonych wynosiła 31,6 tys.**

Odnotowano również pogorszenie spłacalności kredytów. Wartość kredytów opóźnionych w spłacie do 30 dni wzrosła z 9,8 mld zł na koniec 2010 r. do 11,5 mld zł na koniec 2011 r., a **opóźnionych w spłacie powyżej**

30 dni z 5,7 mld zł do **9,1 mld zł**. Na podstawie wyników badań UKNF można stwierdzić, że na koniec 2011 r. opóźnionych w spłacie powyżej 30 dni było **39,3 tys. kredytów**.

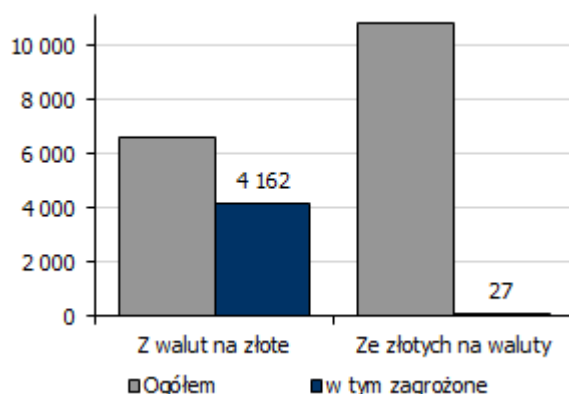
Uwagę zwraca, że **przyrost kredytów opóźnionych w spłacie powyżej 30 dni (3,4 mld zł) był wyższy niż przyrost kredytów zagrożonych (2,5 mld zł), tak samo jak ich udział w portfelu kredytowym (2,9% wobec 2,3%)**. Najprawdopodobniej będzie to wywierało **negatywną presję na jakość portfela mierzoną udziałem kredytów zagrożonych oraz wyniki finansowe banków w kolejnych okresach**.

Wartość zagrożonych kredytów **złotowych** wzrosła do 4,3 mld zł (wzrost o 1,5 mld zł; 52,4%), a ich udział w portfelu tych kredytów wzrósł do 3,5% (z 2,8%). Wartość zagrożonych kredytów **walutowych** wzrosła do 3,2 mld zł (wzrost o 1,1 mld zł; 49,6%), a ich udział w portfelu tych kredytów wzrósł do 1,6% (z 1,3%). Przy interpretacji danych dotyczących jakości kredytów mieszkaniowych ze względu na rodzaj waluty należy mieć na uwadze **zniekształcenia wynikające z przewalutowania** kredytów, jak też **wyższą przedterminową spłacalność kredytów złotych**. Te dwa czynniki powodują „zanizanie jakości” portfela kredytów złotych oraz „zawyżanie jakości” portfela kredytów walutowych.

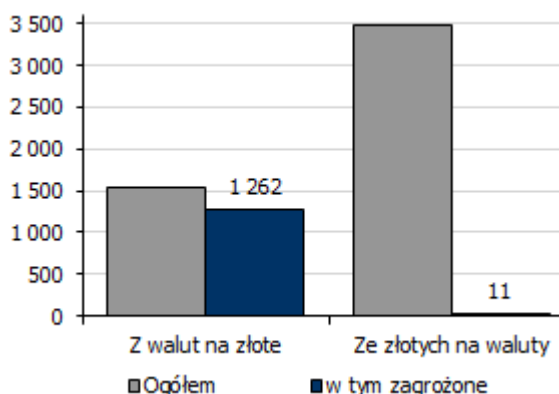
WYNIKI BADANIA PORTFELA KREDYTÓW MIESZKANIOWYCH PRZEVALUTOWANIA KREDYTÓW

	Rok udzielenia kredytu								Razem
	do 2005	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
1/ Walutowe zamienione na złote									
- liczba kredytów	2 588	746	659	727	1 095	231	271	260	6 577
w tym zagrożone	600	585	556	678	1 006	220	266	251	4 162
- wartość kredytów (mln zł)	264	127	168	346	525	44	32	35	1 543
w tym zagrożone (mln zł)	74	107	148	329	499	42	31	33	1 262
2/ Złotowe zamienione na walutowe									
- liczba kredytów	1 201	491	1 783	4 973	859	419	868	214	10 808
w tym zagrożone	0	2	5	16	3	0	1	0	27
- wartość kredytów (mln zł)	159	93	510	1 854	361	171	267	58	3 473
w tym zagrożone (mln zł)	0	1	2	6	2	0	0	0	11

Liczba przewalutowanych kredytów (sztuki)

Wartość przewalutowanych kredytów (mln zł)

Na podstawie badań UKNF można stwierdzić, że **do końca 2011 r. banki przewalutowały na złote 6,6 tys. kredytów walutowych** o łącznej wartości **1 543 mln zł**, z tego **4,2 tys. kredytów** o łącznej wartości **1 262 mln zł** stanowiły **kredyty zagrożone**. Jednocześnie banki dokonały zamiany ze złotych na waluty 10,8 tys. kredytów o łącznej wartości 3 473 mln zł, z tego zaledwie 27 kredytów o łącznej wartości 11 mln zł stanowiły kredyty zagrożone.

Najwięcej zagrożonych kredytów walutowych zamienionych na kredyty złotowe pochodzi z lat 2007-2008 (1,7 tys. kredytów o łącznej wartości 828 mln zł). To potwierdza tezę, że w szczytowej fazie boomu na rynku nieruchomości banki prowadziły nazbyt liberalną politykę kredytową.

Mając na uwadze wyniki badań ankietowych można dokonać korekty danych sprawozdawczych i ustalić faktyczną jakość portfela kredytów, ze względu na rodzaj waluty w jakiej pierwotnie zostały udzielone (bez uwzględnienia kwestii przedterminowej spłaty). W tym celu należy od portfela kredytów złotych odjąć kredyty, które zostały pierwotnie udzielone w walutach obcych (zarówno o statusie „normalne”, jak i „zagrożone”) oraz dodać do niego kredyty, które zostały pierwotnie udzielone w złotych (zarówno o statusie „normalne”, jak i „zagrożone”), a obecnie sprawozdawane są w portfelu kredytów walutowych. Analogicznej korekty należy dokonać na portfelu kredytów walutowych.

SKORYGOWANA JAKOŚĆ KREDYTÓW MIESZKANIOWYCH WG RODZAJU WALUTY KREDYTU

KREDYTY ZŁOTOWE

1/ Dane sprawozdawcze

- kredyty ogółem	120 937
- w tym kredyty zagrożone	4 262
- udział kredytów zagrożonych	3,52%

2/ KOREKTA danych sprawozdawczych

Zwiększenia z tytułu kredytów złotych zamienionych na kredyty walutowe

- kredyty ogółem	3 473
- w tym kredyty zagrożone	11

Zmniejszenia z tytułu kredytów walutowych zamienionych na kredyty złotowe

- kredyty ogółem	-1 543
- w tym kredyty zagrożone	-1 262

3/ DANE SKORYGOWANE

- kredyty ogółem	122 867
- w tym kredyty zagrożone	3 010
- udział kredytów zagrożonych	2,45%

KREDYTY WALUTOWE

1/ Dane sprawozdawcze

- kredyty ogółem	197 837
- w tym kredyty zagrożone	3 199
- udział kredytów zagrożonych	1,62%

2/ KOREKTA danych sprawozdawczych

Zwiększenia z tytułu kredytów walutowych zamienionych na kredyty złotowe

- kredyty ogółem	1 543
- w tym kredyty zagrożone	1 262

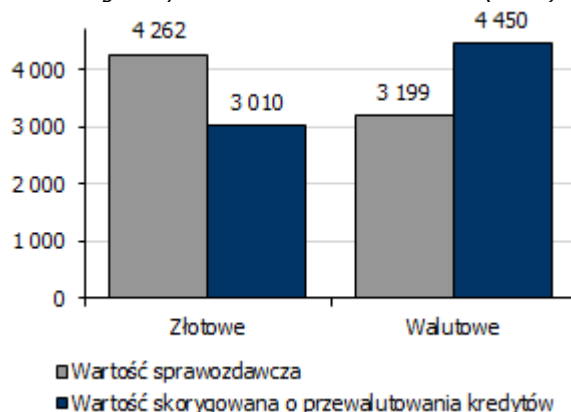
Zmniejszenia z tytułu kredytów złotych zamienionych na kredyty walutowe

- kredyty ogółem	-3 473
- w tym kredyty zagrożone	-11

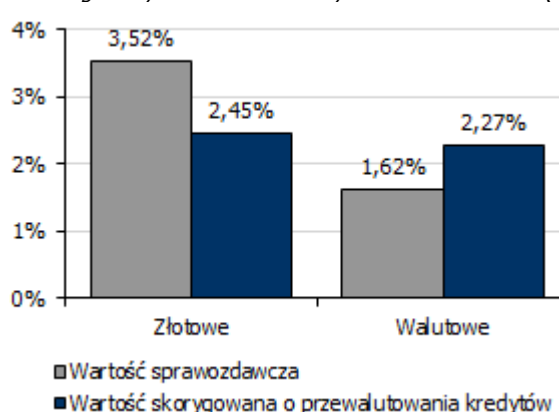
3/ DANE SKORYGOWANE

- kredyty ogółem	195 907
- w tym kredyty zagrożone	4 450
- udział kredytów zagrożonych	2,27%

Wartość zagrożonych kr. mieszk. na koniec 2011 r. (mln zł)

Udział zagrożonych kr. mieszkaniowych na koniec 2011 r. (%)

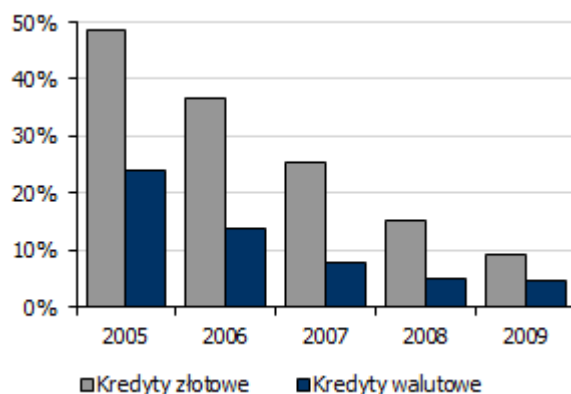

Po dokonaniu korekty o przewalutowania kredytów można stwierdzić, że na koniec 2011 r. łączna wartość kredytów zagrożonych udzielonych pierwotnie w złotych wynosiła 3,0 mld zł, a faktyczny udział kredytów zagrożonych w portfelu kredytów złotych wynosił 2,45%. Z kolei w przypadku kredytów walutowych łączna wartość kredytów zagrożonych wynosiła 4,5 mld zł, a udział kredytów zagrożonych wynosił 2,27%.

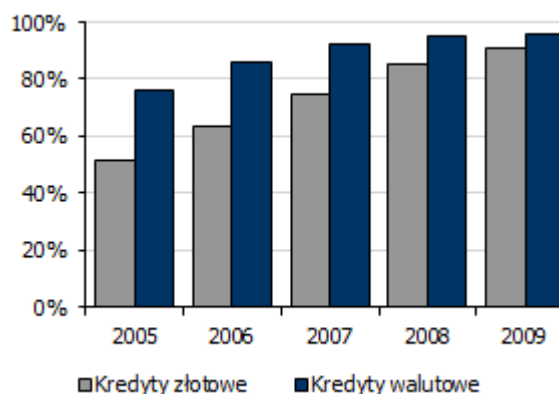
PRZEDTERMINOWA SPŁATA KREDYTÓW MIESZKANIOWYCH WG RODZAJU WALUTY

	Udział spłaconych kredytów mieszkaniowych w kredytach z lat 2005-2009				
	2005	2006	2007	2008	2009
Kredyty złotowe	48,7%	36,8%	25,4%	15,0%	9,3%
Kredyty walutowe	23,9%	13,7%	7,6%	5,0%	4,5%

Kredyty spłacone z poszczególnych roczników (%)

Kredyty pozostałe do spłaty w poszczególnych rocznikach (%)

Źródło: BIK (stan na 06/2011)

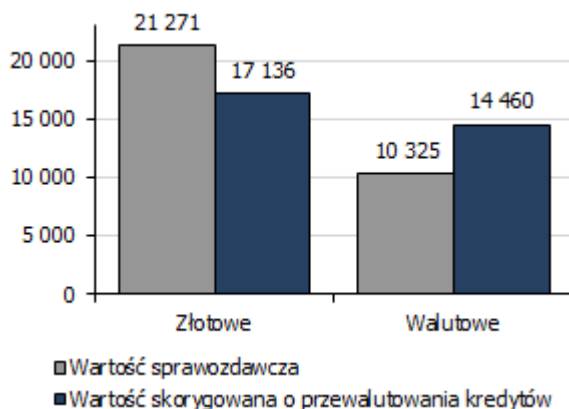
Dodatkowym czynnikiem wpływającym na zniekształcenie obrazu faktycznej jakości portfela wygenerowanych kredytów ze względu na rodzaj waluty jest **zjawisko przedterminowej spłaty kredytów, które powoduje że z puli kredytów znika część dobrych kredytów** (przy założeniu braku dopływu nowych kredytów jakość portfela kredytów pozostałych do spłaty ulega pogorszeniu, gdyż zwiększa się udział kredytów zagrożonych).

Na podstawie danych BIK można stwierdzić, że **kredyty złotowe są znacznie częściej spłacane przedterminowo niż kredyty walutowe**. W konsekwencji zjawisko to wpływa pośrednio na obniżenie jakości portfela kredytów złotych pozostałych do spłaty. Gdyby kredyty te nadal były utrzymywane, to byłyby wykazywane jako prawidłowe, a tym samym zmniejszałyby się udział kredytów zagrożonych.

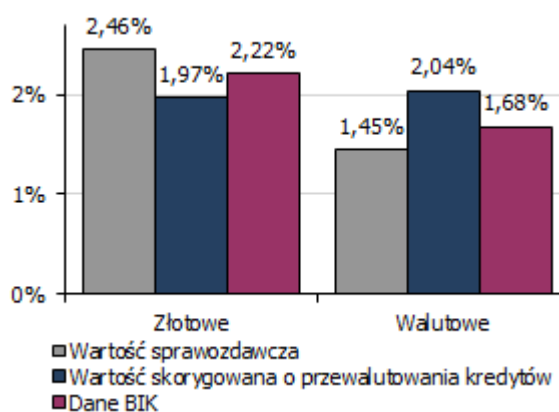
Wyższa przedterminowa spłata kredytów złotych wynika m.in. z niższej przeciętnej wartości umowy kredytowej oraz braku negatywnego wpływu zmian kursów walutowych na skalę zadłużenia (osłabienie złotego spowodowało wzrost zadłużenia kredytobiorców posiadających zadłużenie w walutach obcych, który uniemożliwia im lub czyni nieopłacalną przedterminową spłatę kredytu – zob. dalej).

Należy mieć na uwadze, że możliwa jest sytuacja, w której spłata kredytu wynika z przejścia klienta do innego banku (oferującego lepsze warunki) lub też przedterminowej spłacie podlega „zły” kredyt (zamknięcie umowy). Niemniej jednak nie wydaje się, aby to eliminowało zjawisko wyższej przedterminowej spłaty kredytów złotych i jego wpływu na jakość portfela kredytów złotych.

Zagrożone kr. mieszk. - ujęcie ilościowe (sztuki) - 12/2011

Udział zagroż. kr. mieszk. – ujęcie ilościowe (%) - 12/2011

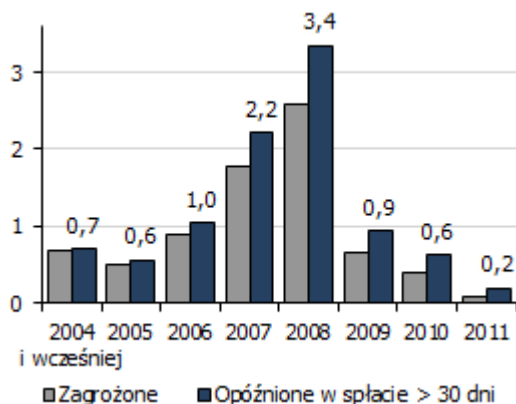
W tym miejscu trzeba też się odnieść do **różnic w ocenie jakości portfela kredytów mieszkaniowych**, jaka występuje **między** danymi publikowanymi przez **UKNF i BIK**. Po pierwsze, wynika to z innego ujęcia. Dane BIK bazują na ujęciu ilościowym (relacji liczby kredytów zagrożonych do ogólnej liczby kredytów), a nie wartościowym, które ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia ryzyka znajdującego się w portfelu banków. Po drugie, przyczyną niezgodności jest definicja kredytów zagrożonych, która w ujęciu BIK oparta jest na opóźnieniu w spłacie powyżej 90 dni. Po trzecie, różnice wynikają z zakresu bazy danych (próba BIK jest nieznacznie większa). W końcu dane BIK nie uwzględniają kwestii przewalutowań kredytów.

Przyjmując ujęcie ilościowe, dane o jakości kredytów UKNF i BIK są zbliżone. Jednak po dokonaniu korekty związanej z przewalutowaniami kredytów, okazuje się, że **jakość kredytów złotych jest wyższa** niż jakość kredytów walutowych. W związku z tym należy stwierdzić, że w świetle danych UKNF, sformułowania zawarte w raportach BIK o wyższej jakości kredytów walutowych nie znajdują potwierdzenia.

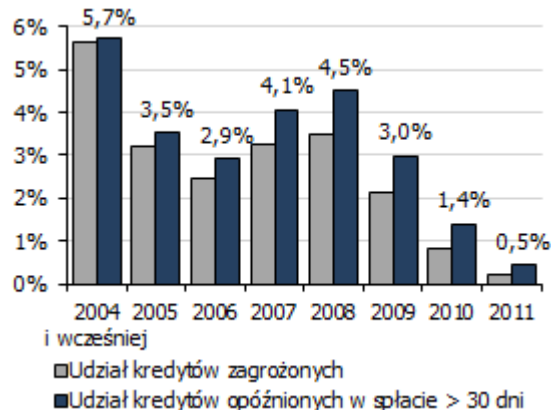
Reasumując, po uwzględnieniu czynników zniekształcających, **jakość złotych i walutowych kredytów mieszkaniowych jest porównywalna**. Gdyby dodatkowo uwzględnić wyższą przedterminową spłacalność kredytów złotych (lub przyjąć ujęcie „ilościowe”), to bazując na danych UKNF, jakość kredytów złotych była na koniec 2011 r. wyższa niż kredytów walutowych.

WYNIKI BADANIA PORTFELA KREDYTÓW MIESZKANIOWYCH JAKOŚĆ KREDYTÓW WG ROKU UDZIELENIA

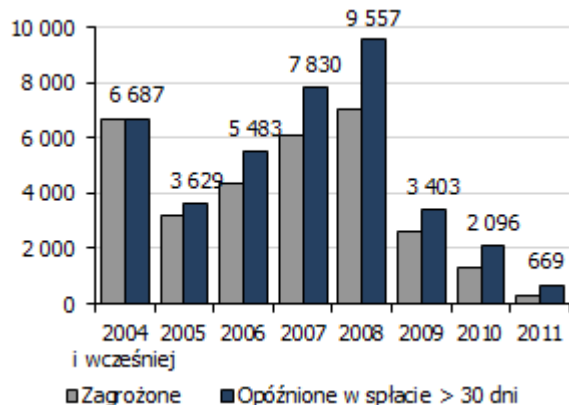
Kr. zagr. i opóźnione >30 dni wg roku udzielenia (mld zł)

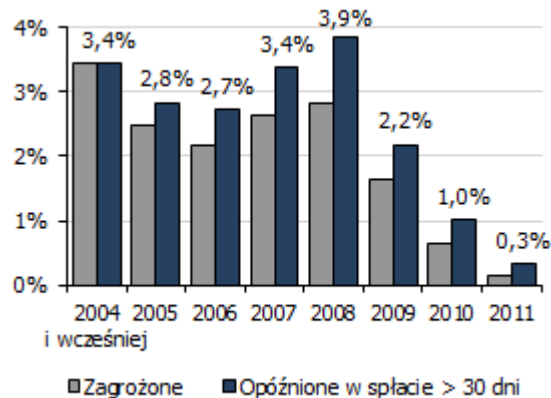
Udział w danym roczniku (%)

Liczba kr. zagr. i opóźnione >30 dni wg roku udzielenia (sztuki)

Udział w danym roczniku (%) - 12/2011

Na podstawie wyników badania UKNF, można stwierdzić, że **najniższą jakość przedstawia portfel kredytów z lat 2007-2008**, co przejawia się nie tylko najwyższą liczbą oraz najwyższą wartością kredytów zagrożonych i opóźnionych w spłacie (po części wynika to z rekordowo wysokiej akcji kredytowej w tych latach), ale i najwyższym udziałem kredytów zagrożonych i opóźnionych w spłacie. Udział kredytów **zagrożonych** w kredytach z lat 2007 i 2008 wynosi odpowiednio **3,3%** i **3,5%**, a kredytów **opóźnionych w spłacie powyżej 30 dni 4,1%** i **4,5%**. Wprawdzie jakość kredytów udzielonych przed 2005 r. jest niższa, ale wynika to z faktu „dojrzwania” tego portfela, jak też dużej liczby kredytów spłaconych przed terminem. Niska jakość kredytów z lat 2007-2008 potwierdza stwierdzenia, że największe ryzyko kredytowe zawarte jest właśnie w tych dwóch rocznikach, co wynika z jednej strony z rekordowo wysokich cen mieszkań w tym okresie, a z drugiej z nadmiernie ekspansywnego rozwoju akcji kredytowej, który w niektórych przypadkach odbywał się przy naruszeniu zasad rzetelnej oceny zdolności kredytowej, jak też zaniżaniu kosztów utrzymania. Trzeba dodać, że w okresie tym część klientów o przeciętnych dochodach decydowała się na kredyt walutowy, pod wpływem błędnych analiz dotyczących perspektyw rozwoju sytuacji na rynku mieszkaniowym i kursu złotego. Ponadto **część klientów decydowała się na kredyt walutowy, gdyż dzięki temu mogła uzyskać wyższą zdolnością kredytową** (dzięki niskim stopom procentowym w CHF), **co umożliwiało im zakup szybko drożących mieszkań** (w przypadku kredytu złotowego nie posiadaliby zdolności kredytowej umożliwiającej uzyskanie kredytu na zakup wybranego mieszkania).

Niekorzystnym zjawiskiem jest też **szybkie pogorszenie jakości kredytów z lat 2009-2010** (udział kredytów zagrożonych w kredytach z 2009 r. wynosi 2,1% (opóźnionych w spłacie > 30 dni 3,0%), podczas gdy roczniku 2006 wynosi 2,5% (2,9%), przy zbliżonej wartości portfela kredytowego. Oznacza to, że pomimo doświadczeń banków i klientów związanych z kryzysem finansowym, banki prowadziły nazbyt liberalną politykę kredytową, a kredytobiorcy podejmowali nadmierne ryzyko.

Pomimo relatywnie wysokiej bieżącej jakości portfela kredytów mieszkaniowych portfel ten generuje szereg rodzajów ryzyka. W szczególności trzeba mieć na uwadze:

- **wysoki udział kredytów walutowych;**
- **wysokie średnie wartości LTV portfela kredytowego, wysokie przeciętne kwoty kredytów walutowych oraz długie okresy kredytowania;**
- **ograniczenia po stronie baz danych mogących służyć rzetelnej wycenie nieruchomości;**
- **nadmierną koncentrację produktową;**
- **skokowy wzrost rat spłaty kredytów w ramach Programu „RnS” (po 8 latach);**
- **ograniczoną płynność obrotu na rynku nieruchomości, co stawia pytania o realną wartość posiadanych przez banki zabezpieczeń w sytuacji konieczności ich realizacji na dużą skalę;**
- **wysoką koncentrację systemu ubezpieczania kredytów;**
- **brak danych o liczbie klientów, którzy obsługują swoje zobowiązania z tytułu kredytów w drodze zaciągnięcia innych zobowiązań lub zaprzestania ich obsługi (np. czynszu).**

Kredyty walutowe generują różne rodzaje ryzyka, zarówno po stronie klientów, jak i banków, a w szczególności ryzyko silnego wzrostu zadłużenia wyrażonego w złotych związane z możliwością osłabienia złotego oraz ryzyko wzrostu kosztów obsługi zadłużenia na skutek wzrostu stóp procentowych instrumentów walutowych z ich rekordowo niskich poziomów.

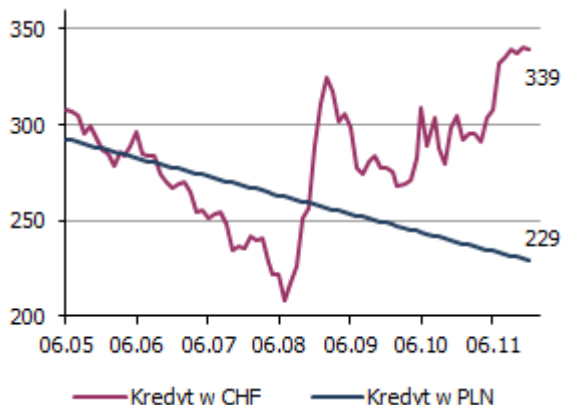
Jak **dotychczas materializacji uległo jedynie ryzyko kursowe, które w znacznym stopniu zostało skompensowane przez redukcję stóp procentowych SNB i EBC** do rekordowo niskich poziomów. W przypadku przewyższenia obecnego kryzysu finansowego, można oczekiwać umocnienia złotego, a tym samym poprawy sytuacji finansowej klientów mających zadłużenie w walutach obcych. Jednak wówczas można też oczekiwać wzrostu stóp procentowych (CHF, EUR), co będzie oddziaływać w kierunku wzrostu kosztu obsługi zadłużenia przez klientów posiadających kredyt walutowy. Ponadto nie można wykluczyć sytuacji, w której pomimo przewyższenia kryzysu w strefie euro, złoty pozostanie względnie słaby względem walut głównych (np. pogorszenie sytuacji makroekonomicznej polskiej gospodarki). W przypadku, gdyby doszło do wzrostu stóp procentowych dla CHF i EUR, a jednocześnie złoty pozostałby słaby w stosunku do walut głównych, należy liczyć się z możliwością istotnego pogorszenia spłacalności części kredytów walutowych.

Największe ryzyko związane jest z kredytami walutowymi udzielonymi w latach 2007-2008, które zostały wygenerowane w sytuacji rekordowo wysokich cen nieruchomości, rekordowo mocnego złotego względem walut głównych. Na skutek osłabienia złotego w przypadku tych kredytów doszło do silnego wzrostu stanu zadłużenia wyrażonego w złotych, które w wielu przypadkach przekracza 50%. W konsekwencji większość kredytobiorców z tego okresu zmuszona jest do utrzymania kredytu walutowego, gdyż w przeciwnym razie musieliby zrealizować stratę dodatkowo pogłębioną przez spadek cen nieruchomości (w przypadku wielu gospodarstw domowych zagrażałoby to ich stabilnemu funkcjonowaniu). Oznacza to, że pomimo niższych rat spłaty, obecna **sytuacja tych kredytobiorców jest gorsza niż kredytobiorców, którzy zaciągnęli kredyt w złotych.** Ponadto (jak już wcześniej stwierdzono), w okresie tym wielu klientów decydowało się na kredyt walutowy ze względu na możliwość wykazania wyższej zdolności kredytowej. Klientów tych należy zaliczyć do grupy podwyższonego ryzyka, jako szczególnie wrażliwych na zmiany kursów walut i stóp procentowych. Trzeba też pamiętać, że w okresie tym kredyty były udzielane przy nadmiernym poluzowaniu standardów kredytowych, a zarazem przy niskich marżach.

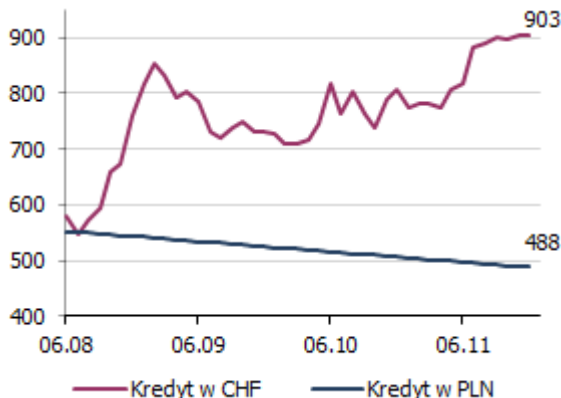
Z punktu widzenia kredytobiorcy, największe zagrożenie związane z kredytami walutowymi polega na możliwości wystąpienia niekorzystnych zmian kursów walut w sytuacji, w której będzie on zmuszony do przedterminowego zakończenia umowy kredytowej (np. na skutek zmniejszenia lub utraty źródeł dochodów lub trudnej sytuacji rodzinnej). W takiej sytuacji, **kredytobiorcy muszą liczyć się z możliwością poniesienia wysokich strat, które w przypadku kredytobiorców o przeciętnych dochodach mogą zagrozić stabilnemu funkcjonowaniu ich rodzin.** W skrajnych przypadkach, kiedy silne osłabienie złotego połączy się z dekoniunkturą na rynku nieruchomości, może dojść do sytuacji, w której pomimo sprzedaży mieszkania i przeznaczenia całości środków na spłatę zadłużenia, wyrażona w złotych wartość zadłużenia pozostałego do spłaty może być wyższa niż w momencie zaciągnięcia kredytu.

SYMULACJA SYTUACJI FINANSOWEJ KREDYTOBIORCÓW WG RODZAJU WALUTY KREDYTU STAN NA 12/2011

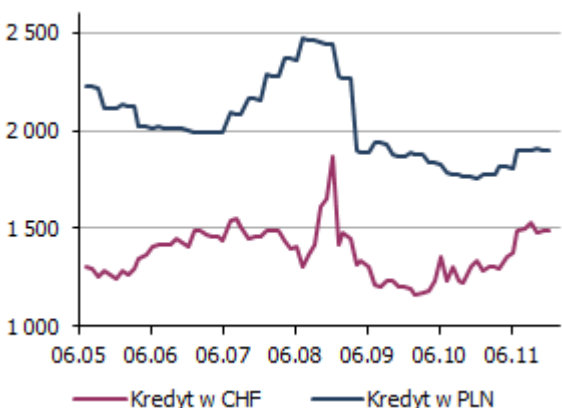
Stan zadłużenia (tys. zł) – kredyt z 06/2005

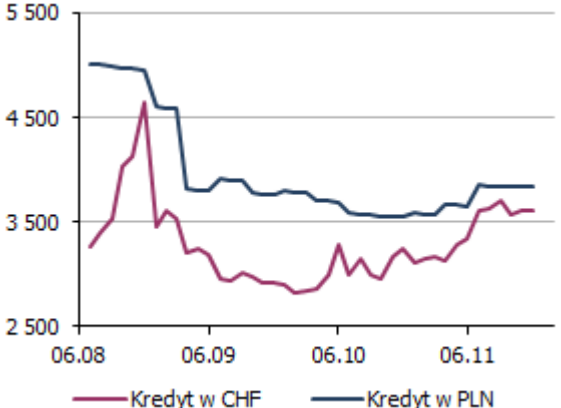
Stan zadłużenia (tys. zł) – kredyt z 06/2008

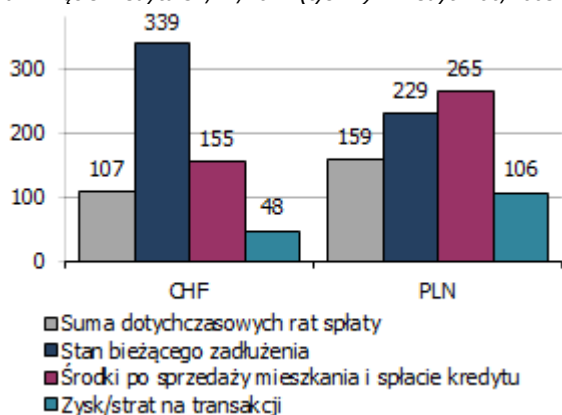
Wysokość raty kapitałowo odsetkowej (zł) – kredyt z 06/2005

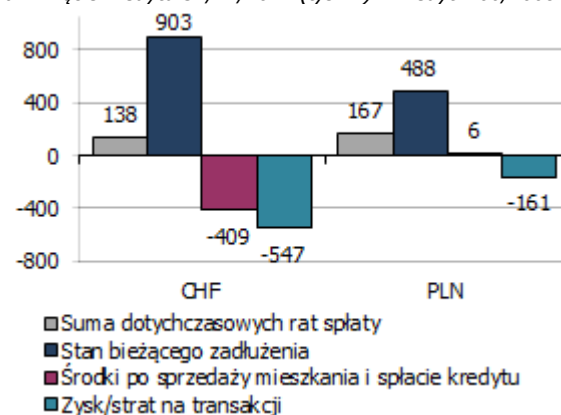
Wysokość raty kapitałowo odsetkowej (zł) – kredyt z 06/2008

Zamknięcie kredytu 31/12/2011 (tys. zł) – kredyt z 06/2005

Zamknięcie kredytu 31/12/2011 (tys. zł) – kredyt z 06/2008

Założenia:

- Kredyt zaciągnięty na kupno mieszkania o powierzchni 65 m. kw.; okres spłaty 30 lat, LTV 100%, system spłaty w ratach malejących (dla uproszczenia obliczeń), zmiana oprocentowania co 3 miesiące, spread dla kredytów walutowych 2% dla kursu kupna i 3% dla kursu sprzedaży;
- Wysokość kredytu odpowiada cenie mieszkania w okresie jego zakupu – dla kredytu z czerwca 2005 r. było to około 293 tys. zł (cena 1 m.kw. mieszkania w Warszawie wynosiła około 4500 zł), a dla kredytu z czerwca 2008 r. około 553 tys. zł (cena 1 m.kw. mieszkania w Warszawie wynosiła około 8500 zł);
- Cena sprzedaży mieszkania wg średniej ceny z IV kwartału 2011 r., tj. około 494 tys. zł (cena 1 m.kw. mieszkania w Warszawie wynosiła około 7600 zł).

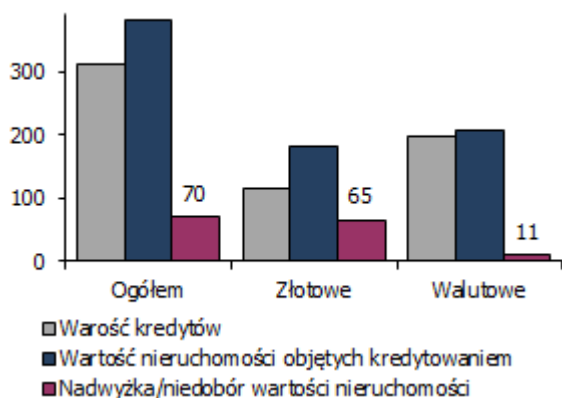
Ujemna wartość środków uzyskanych po sprzedaży mieszkania **w przypadku kredytu walutowego z czerwca 2008 r.** oznacza, że **pomimo sprzedaży mieszkania i przeznaczenia całości środków uzyskanych z jego sprzedaży na spłatę kredytu klient nadal będzie miał zadłużenie wobec banku** (w przykładzie 409 tys. zł, tj. ponad 70% początkowego stanu).

Z punktu widzenia banku, ryzyko związane z kredytami walutowymi polega na możliwości istotnego pogorszenia spłacalności tych kredytów w okresie osłabienia kursu złotego i dekoniunktury na rynku nieruchomości. Dodatkowym elementem ryzyka jest kwestia finansowania (nie wszystkie banki mające znaczny portfel kredytów walutowych mają zapewnione stabilne źródła jego finansowania) oraz negatywne postrzeganie kredytów walutowych dla gospodarstw domowych przez analityków i agencje ratingowe, co może znaleźć odzwierciedlenie w obniżeniu ratingu poszczególnych banków. Wysoki udział kredytów walutowych w aktywach sektora utrudnia też prowadzenie polityki monetarnej i kształtowanie ceny pieniądza w gospodarce. Ponadto, szerokie finansowanie w niskooprocentowanych kredytach walutowych było jednym z czynników przyczyniających się do skokowego wzrostu cen nieruchomości w latach 2005-2007, a tym samym ograniczenia dostępności mieszkań dla przeciętnych gospodarstw domowych.

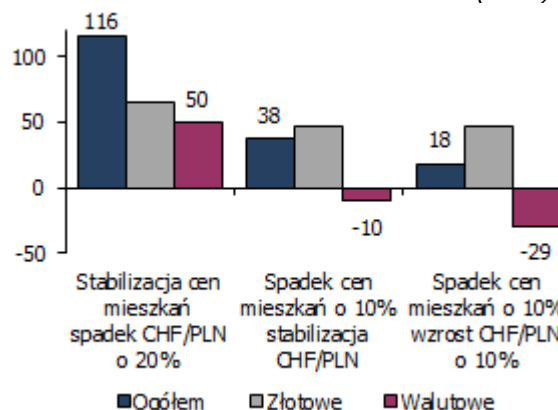
Mając na uwadze wszystkie te czynniki należy stwierdzić, że kredyty walutowe powinny zostać wycofane ze standardowej oferty banków. Powinny one stanowić produkt niszowy, skierowany tylko do klientów będących w naturalny sposób zabezpieczony przed ryzykiem kursowym w postaci stałych dochodów w walucie kredytów lub bardzo wąskiej grupy najzamożniejszych klientów, którzy są w stanie zaabsorbować niekorzystne zmiany kursów walut i stóp procentowych w długich okresach czasu.

WYNIKI BADANIA PORTFELA KREDYTÓW MIESZKANIOWYCH WARTOŚĆ LTV PORTFELA

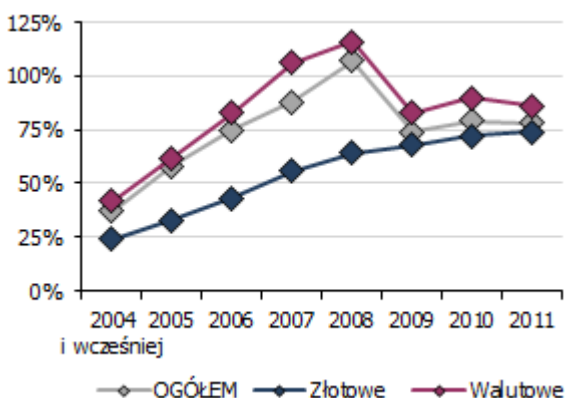
Parametry portfela kredytów mieszkaniowych

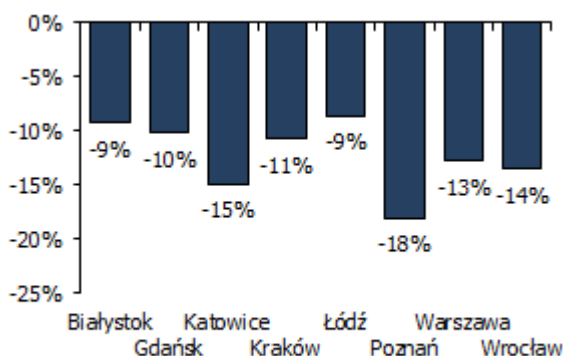
Symulacja zmian nadwyżki/niedoboru wartości zabezpieczeń³¹ w zależności od zmian kursów walut i cen nieruchomości. (mln zł)

LTV wg roku udzielenia i rodzaju kredytu

Spadek cen mieszkań od szczytu hossy³² (%)

Źródło: UKNF, AMRON-SARFIN, obliczenia własne

³¹ Dla uproszczenia i lepszego odzwierciedlenia zjawiska przyjęto, że wszystkie kredyty walutowe są udzielone w CHF oraz ograniczono się do zabezpieczenia w postaci nieruchomości będącej przedmiotem kredytu.

³² W niektórych projektach deweloperskich skala spadku cen sięga kilkudziesięciu procent.

Ryzyko generowane przez portfel kredytów mieszkaniowych wynika również z jego niekorzystnej struktury pod względem wartości LTV. Na koniec 2011 r.:

- **średnia wartość LTV całego portfela kredytów mieszkaniowych wynosiła około 81,6%**, przy czym w przypadku kredytów **złotowych** wynosiła około **63,8%**, a **walutowych** około **94,7%**;
- w portfelach banków znajdowało się **252,9 tys. kredytów** o łącznej **wartości 103,1 mld zł**, w przypadku których wartość **LTV przekraczała 100%** (w tym 139,2 tys. kredytów o łącznej wartości 62,8 mld zł, w przypadku których wartość LTV przekraczała 120%). **Większość tych kredytów stanowiły kredyty walutowe** (213,8 tys. kredytów o łącznej wartości 93,3 mld zł);
- w portfelach banków znajdowało się też **253,6 tys. kredytów** o łącznej **wartości 66,8 mld zł**, w przypadku których wartość **LTV wahała się w granicach 80-100%** (w tym 133,5 tys. kredytów o łącznej wartości 35,9 mld zł, w przypadku których wartość LTV przekraczała 90%).

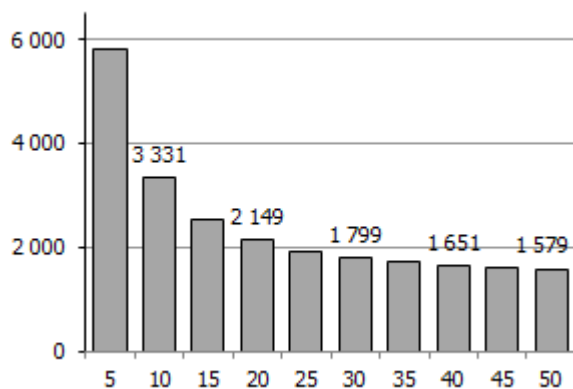
Oznacza to, że **w przypadku 16,0% liczby kredytów stanowiących 33,1% wartości całego portfela kredytowego, wartość nieruchomości stanowiących podstawowe zabezpieczenie udzielonych kredytów była niższa od wartości udzielonych kredytów.** W przypadku istotnego pogorszenia jakości tych kredytów i **konieczności realizacji przez banki zabezpieczeń na masową skalę** (w postaci sprzedaży mieszkań lub portfela kredytów, przy braku możliwości skutecznej realizacji innych zabezpieczeń), **część klientów i banków musiałaby ponieść straty**, które zostałyby spotęgowane przez związany z tym dodatkowy spadek cen nieruchomości.

SYMULACJA WYSOKOŚCI RAT SPŁATY W ZALEŻNOŚCI OD POZIOMU STÓP PROCENTOWYCH I DŁUGOŚCI OKRESU SPŁATY

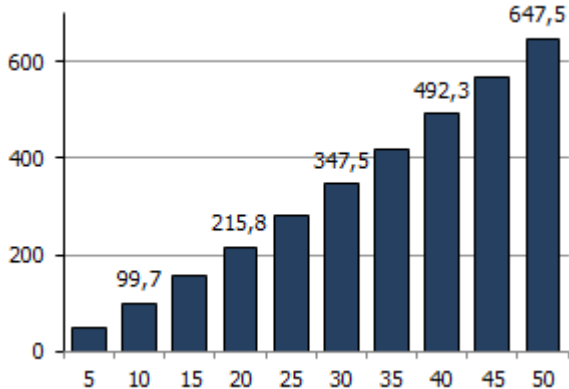
	Wysokość raty spłaty w zależności od stopy procentowej i okresu kredytowania							Łączny koszt odsetkowy kredytu w zależności od stopy procentowej i okresu kredytowania						
	2%	3%	4%	5%	6%	7%	8%	2%	3%	4%	5%	6%	7%	8%
5 lat	5 258	5 391	5 525	5 661	5 800	5 940	6 083	15 500	23 436	31 497	39 682	47 990	56 422	64 975
10 lat	2 760	2 897	3 037	3 182	3 331	3 483	3 640	31 248	47 619	64 482	81 836	99 674	117 991	136 779
15 lat	1 931	2 072	2 219	2 372	2 532	2 696	2 867	47 495	72 914	99 431	127 029	155 683	185 367	216 052
20 lat	1 518	1 664	1 818	1 980	2 149	2 326	2 509	64 236	99 310	136 306	175 168	215 830	258 215	302 237
25 lat	1 272	1 423	1 584	1 754	1 933	2 120	2 315	81 469	126 790	175 053	226 131	279 871	336 101	394 635
30 lat	1 109	1 265	1 432	1 610	1 799	1 996	2 201	99 189	155 332	215 609	279 767	347 515	418 527	492 466
35 lat	994	1 155	1 328	1 514	1 711	1 917	2 131	117 391	184 911	257 896	335 906	418 439	504 959	594 929
40 lat	908	1 074	1 254	1 447	1 651	1 864	2 086	136 069	215 498	301 831	394 363	492 308	594 861	701 249
45 lat	843	1 013	1 199	1 398	1 609	1 829	2 057	155 216	247 059	347 322	454 943	568 781	687 715	810 714
50 lat	791	966	1 157	1 362	1 579	1 805	2 038	174 823	279 559	394 273	517 450	647 529	783 039	922 694

Założenia: 1/ Kredyt w wysokości 300 000 zł 2/ Raty spłaty równe

Rata kredytu w zależności od lat kredytowania (zł)

Koszty odsetkowe w zależności od lat kredytowania (zł)

Założenia: 1/ Kredyt w wysokości 300 000 zł 2/Raty spłaty równe 3/Stopa procentowa 6%

W kontekście powszechnie stosowanych przez banki długich okresów kredytowania należy stwierdzić, m.in. że:

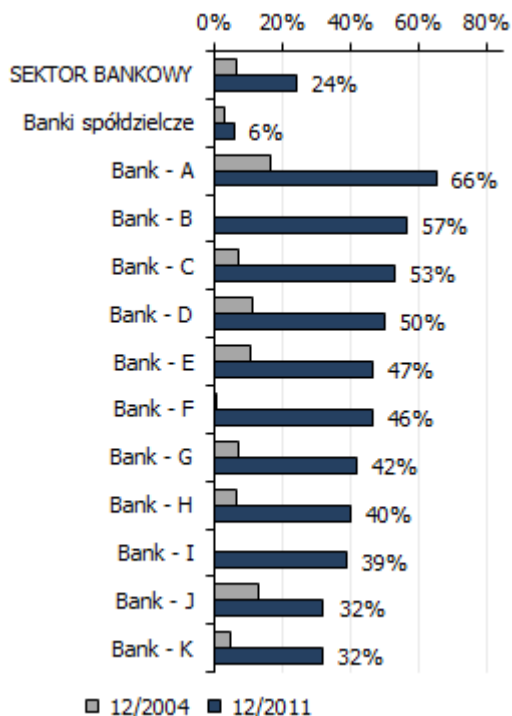
- **nadmierne wydłużanie okresu nie leży w interesie klientów banków.** Zmniejszenie wysokości raty spłaty uzyskane dzięki wydłużeniu okresu kredytowania powyżej 20-25 lat jest niewielkie, natomiast następuje silny wzrost łącznych kosztów odsetkowych.

Wydłużanie okresu kredytu ma sens jedynie przy bardzo niskich stopach procentowych (to tłumaczy wysoki popyt na niskooprocentowane 30-40 letnie kredyty walutowe). Jednak zaciągając kredyt na bardzo długie okresy spłaty nie można zakładać, że stopy procentowe będą cały czas kształtowały się na niskich poziomach;

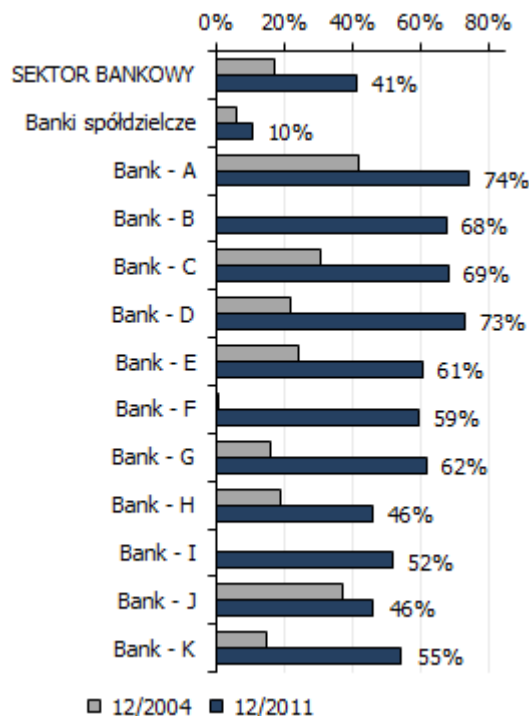
- istnieje obawa, że **część kredytów udzielonych na długie okresy została przyznana klientom, których sytuacja finansowa uniemożliwiła zaciągnięcie kredytu** na krótszy okres ze względu na zbyt niską zdolność kredytową. To oznacza, że klientów tych należy zaliczyć do grupy podwyższonego ryzyka;
- **nadmierne wydłużenie okresu spłaty zwiększa również ekspozycję klienta** (a pośrednio i banku) **na ryzyko stopy procentowej**, gdyż zwiększa się wrażliwość wysokości miesięcznej raty od zmian stopy procentowej;
- nadmiernie wydłużone okresy kredytowania są podstawową przyczyną dużej deformacji w strukturze terminów płatności bilansów banków;
- **nadmierne wydłużanie okresu kredytowania zwiększa trudność oszacowania skali ryzyka związanego z kredytem i może stanowić przeszkodę w rozwoju rynku instrumentów dłużnych opartych o wierzytelności hipoteczne.**

Kolejnym ryzykiem związanym z portfelem kredytów mieszkaniowych jest **ryzyko nadmiernej koncentracji produktowej** w bankach posiadających dominującą pozycję na rynku kredytów mieszkaniowych.

Wykres 164.
Udział kredytów mieszkaniowych w sumie bilansowej (%)

Wykres 165.
Udział kr. mieszk. w kredytach dla sektora niefinansowego (%)

Obserwując zmiany jakie nastąpiły pomiędzy końcem 2004 r. (tj. u progu boomu na rynku nieruchomości i rynku kredytów mieszkaniowych), a końcem 2011 r., można stwierdzić że w okresie tym doszło do **silnego wzrostu udziału kredytów mieszkaniowych w aktywach sektora bankowego** (z 7% na koniec 2004 r. do **24%** na koniec 2011 r.) oraz w kredytach dla sektora niefinansowego (z 17% do **41%**). Jeszcze większe zmiany zaszły **na poziomie banków** zajmujących kluczową pozycję na rynku tych kredytów. W wielu z nich nastąpił **wzrost**

udziału z kilku do kilkudziesięciu procent, w związku z czym można mówić o zasadniczej zmianie ich modelu biznesowego.

Zmiany, jakie nastąpiły w latach 2004-2011 powodują określone konsekwencje i generują różne rodzaje ryzyka. W szczególności, **wiele banków w bardzo dużym stopniu uzależniło swoją przyszłą sytuację finansową od przyszłej jakości portfela kredytów mieszkaniowych i przyszłej sytuacji na rynku nieruchomości**. Jednocześnie, ze względu na wysoki udział kredytów walutowych, **silny wpływ na jakość portfela tych kredytów będzie wywierała sytuacja na rynku walutowym oraz poziom stóp procentowych kształtowanych pod wpływem decyzji zagranicznych władz monetarnych (głównie SNB i ECB)**.

WYNIKI BADANIA PORTFELA KREDYTÓW MIESZKANIOWYCH SITUACJA DOCHODOWA KREDYTOBIORCÓW³³

	Liczba kredytów (sztuki)				Wartość kredytów (mln zł)			
	Razem	Udział	PLN	Waluty	Razem	Udział	PLN	Waluty

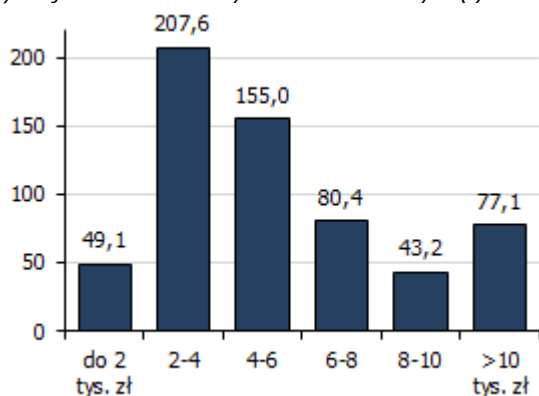
Szacunkowa wartość dochodu netto kredytobiorców na koniec 2011 r.

	Razem	Udział	PLN	Waluty	Razem	Udział	PLN	Waluty
RAZEM, w tym:	1 442 932	100,0%	830 529	612 403	291 264	100,0%	112 686	178 578
do 2 tys. zł	123 103	8,5%	74 028	49 075	10 025	3,4%	4 397	5 628
2-4 tys. zł	564 027	39,1%	356 417	207 610	71 942	24,7%	34 461	37 481
4-6 tys. zł	364 293	25,2%	209 305	154 988	72 321	24,8%	30 243	42 077
6-8 tys. zł	165 771	11,5%	85 378	80 394	43 452	14,9%	15 341	28 111
8-10 tys. zł	82 061	5,7%	38 831	43 230	26 135	9,0%	8 071	18 063
>10 tys. zł	143 677	10,0%	66 570	77 107	67 390	23,1%	20 172	47 218

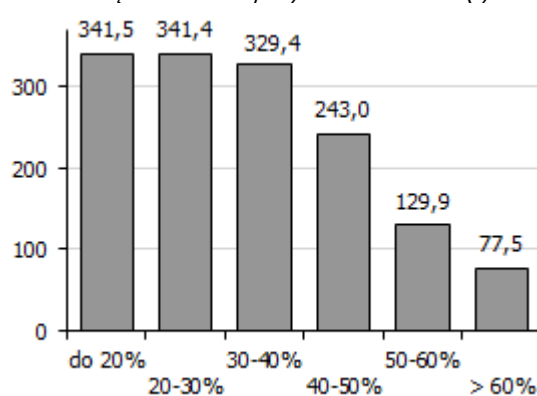
Szacunkowa wartość DTI (dochód netto/wysokość raty spłaty)

	Razem	Udział	PLN	Waluty	Razem	Udział	PLN	Waluty
RAZEM, w tym:	1 462 659	100,0%	831 177	631 482	293 454	100,0%	112 716	180 738
do 20%	341 547	23,4%	182 251	159 297	48 698	16,6%	15 908	32 790
20-30%	341 354	23,3%	182 003	159 351	62 748	21,4%	19 924	42 824
30-40%	329 369	22,5%	191 047	138 322	67 792	23,1%	25 772	42 020
40-50%	242 983	16,6%	153 005	89 978	53 721	18,3%	24 737	28 984
50-60%	129 871	8,9%	79 907	49 964	33 839	11,5%	15 217	18 621
> 60%	77 535	5,3%	42 964	34 571	26 656	9,1%	11 159	15 497

Sytuacja dochodowa kredytobiorców walutowych (tys. sztuk)

Rozkład obciążenia ratami spłaty dochodów netto (tys. sztuk)

Według szacunkowych danych na koniec 2011 r. **w przypadku blisko 15% kredytobiorców, wysokość rat spłaty przekraczała 50% ich dochodu netto** (wartość ich zadłużenia stanowiła około 20% portfela kredytowego), **co należy uznać za zbyt wysokie obciążenia** (ponadto ponad 15% kredytobiorców miało obciążenie spłatą na poziomie około 40-50% ich dochodów netto). Wprawdzie część z tych kredytów mogła

³³ Uwaga: Ze względu na brak wypełnienia przez niektóre banki danych lub też ich niepełne wypełnienie, liczba i wartość kredytów nie są zgodne z danymi przedstawionymi wcześniej.

zostać przyznana osobom o wysokich dochodach, ale nawet w ich przypadku tak duże obciążenie ratami spłaty w długim terminie należy uznać za ryzykowne.

Zwraca też uwagę **duża liczba kredytów walutowych udzielonych osobom, których sytuację dochodową należy uznać za przeciętną, co przeczy tezie, o wysokich dochodach kredytobiorców walutowych** (ponad 250 tys. kredytów udzielonych zostało kredytobiorcom, w przypadku których dochód netto nie przekraczał 4 tys. zł; do tego w granicach 4-6 tys. zł było ponad 150 tys. kolejnych kredytów). Można zatem stwierdzić, że **w dużej części kredyty walutowe zostały udzielone osobom o przeciętnych dochodach**. W tym kontekście warto też zwrócić uwagę na zbliżone populacje kredytobiorców złotych i walutowych o najwyższych dochodach. Świadczy to o tym, że znaczna część najzamożniejszych klientów banków decydowała się na kredyt złotowy, a nie walutowy.

POLITYKA KREDYTOWA BANKÓW I WYMAGANIA REGULACYJNE W KRAJACH UE

	Źródło: "HOUSING FINANCE IN THE EURO AREA" ECB 2009				Źródło: "Global Financial Stability Report" April 2011, IMF			Uwagi
	Typowy okres kredytowania	Przeciętne DTI	Dodatkowe wymogi kapitałowe	Typowe LTV osób kupujących pierwszą nieruchomość	Typowy okres kredytowania	Dominujący typ stopy procentowej	Maksymalna wartość LTV	
Austria	30			84	25-30	stała	80	2008 – zakaz udzielania kredytów walutowych
Belgia	20			80	20	stała	100	
Cypr	20-25			80				max LTV 80%
Dania					30		80	max LTV 80%; max 30/35 lat
Finlandia	20-25		LTV > 70	81				2010 - max LTV 90%; kalkulacja zdolności kredytowej max 25 lat
Francja	19			91	15-20	stała	100	
Grecja	15-20	16,9 (2007)	LTV > 75	73				
Hiszpania	30	20,7 (2005)	LTV > 80	72	30	zmienna	100	
Holandia	30	18,6 (2007)		101	30	stała	125	
Irlandia	31-35		LTV > 75	83	21-35	zmienna	100+	
Luksemburg	20 i więcej			87				
Malta	30-40			63				
Niemcy	25-30	17,7 (2003)		70	20-30	stała	80	
Norwegia								2010 - max LTV 90%
Portugalia	30-40	14,0 (2006)	LTV > 75	71	25-35	zmienna	90	
Słowenia	20 i więcej			65				
Szwecja					30	zmienna	80-95	2010 - max LTV 85%
W. Brytania ³⁴					25	zmienna	110	
Węgry								2010 - max LTV 75%
Włochy	22	16,6 (2006)	LTV > 80	65	20		80	

Źródło: ECB, IMF, informacje publikowane przez organy nadzoru w poszczególnych krajach.

³⁴ W wyniku kryzysu banki w W. Brytanii dokonały silnej samoregulacji, co w szczególności dotyczyło LTV (wg. Council of Mortgage Lenders kupujący po raz pierwszy nieruchomości pożyczają obecnie około 80% jej wartości). Jednocześnie cały czas toczy się dyskusja na temat ustanowienia ograniczeń w postaci LTV, DTI i maksymalnego okresu kredytowania.

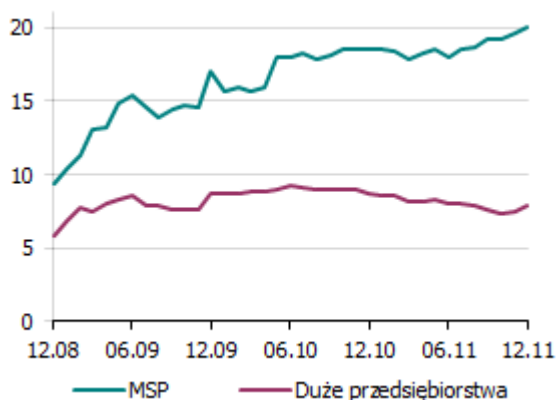
W kontekście polityki kredytowej prowadzonej przez polskie banki należy zwrócić uwagę, że jest ona łagodniejsza od standardów stosowanych w większości krajów europejskich.

Reasumując dotychczasowe rozważania należy stwierdzić, że **pomimo relatywnie wysokiej jakości kredytów mieszkaniowych, w portfelu tym obserwowanych jest szereg niekorzystnych zjawisk** (w szczególności narastanie problemów z obsługą zadłużenia u coraz większej liczby kredytobiorców, niekorzystna struktura portfela ze względu na rodzaj waluty kredytu i wartość LTV, niezadowolające źródła finansowania). Ponadto należy mieć na uwadze ograniczenie oddziaływania instrumentów polityki pieniężnej na skutek wysokiego udziału kredytów walutowych oraz konieczność rozwoju długoterminowych źródeł finansowania opartych m.in. o kredyty hipoteczne (ze względu na doświadczenia „kryzysu subprime” jednym z podstawowych warunków sukcesu rozwoju tego rynku, jest generowanie kredytów mieszkaniowych o wysokiej jakości i możliwie prostym do oszacowania ryzyku). **W związku z tym konieczna jest zasadnicza zmiana dotychczasowego modelu rozwoju kredytów mieszkaniowych.**

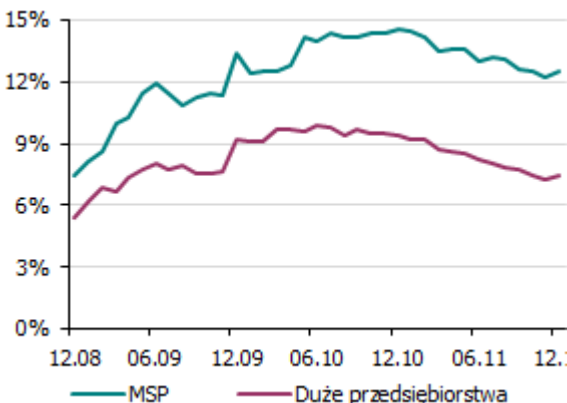
Tabela 24. Kredyty zagrożone sektora przedsiębiorstw i ich udział w portfelu (mld zł; %) ³⁵

	Wartość (mld zł)					Udział w portfelu (%)				
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011
Kredyty zagrożone ogółem, w tym:	15,2	25,7	27,2	26,8	27,8	6,5%	11,6%	12,4%	10,7%	10,5%
1/ MSP	9,3	17,0	18,5	19,3	20,0	7,5%	13,4%	14,6%	12,7%	12,6%
- operacyjne	4,0	5,9	5,9	6,4	6,4	8,5%	12,8%	12,8%	11,1%	11,1%
- inwestycyjne	1,9	4,0	4,6	4,0	4,3	5,9%	11,7%	13,0%	9,3%	9,1%
- nieruchomości	2,7	5,9	6,5	6,9	7,4	7,2%	16,0%	18,6%	17,8%	18,6%
- pozostałe	0,7	1,2	1,6	1,9	1,9	9,2%	11,6%	14,8%	15,4%	13,3%
2/ Duże przedsiębiorstwa	5,8	8,7	8,7	7,6	7,9	5,4%	9,2%	9,4%	7,7%	7,5%
- operacyjne	3,2	4,6	4,1	3,7	3,5	5,4%	9,5%	9,2%	7,6%	7,3%
- inwestycyjne	1,8	2,3	2,6	2,2	2,6	5,5%	7,6%	8,6%	6,6%	7,2%
- nieruchomości	0,3	0,5	0,7	0,5	0,5	3,5%	4,9%	8,0%	6,2%	6,5%
- pozostałe	0,5	1,3	1,3	1,2	1,2	7,6%	22,6%	14,4%	13,3%	9,3%

Wykres 166.
Kredyty zagrożone sektora przedsiębiorstw (mld zł)

Wykres 167.
Zmiana stanu zagrożonych kredytów przedsiębiorstw (mld zł)

Wartość kredytów zagrożonych dla przedsiębiorstw wzrosła w 2011 r. o 0,6 mld zł, tj. o 2,3%, przy czym ich zasadniczy przyrost nastąpił w IV kwartale 2011 r. (o 1,0 mld zł). Czynnikiem sprzyjającym stabilizacji poziomu kredytów zagrożonych była poprawa sytuacji finansowej części przedsiębiorstw. Na relatywnie niski przyrost kredytów zagrożonych miała też wpływ zmiana zasad klasyfikacji ekspozycji z utratą wartości w jednym z banków. Konsekwencją stabilizacji poziomu kredytów zagrożonych oraz wysokiej dynamiki akcji kredytowej dla przedsiębiorstw było **obniżenie udziału** kredytów zagrożonych (z 12,4% do **10,5%**).

³⁵ Uwaga: Zmiany stanu kredytów zagrożonych MSP i dużych przedsiębiorstw zostały zniekształcone, ze względu na wskazaną wcześniej zmianę klasyfikacji portfela kredytowego w jednym z banków. W związku z tym zrezygnowano z opisu tych zjawisk.

W nadchodzących okresach zachodzi obawa pogorszenia jakości kredytów przedsiębiorstw, co wynika z oczekiwanego zmniejszenia tempa wzrostu gospodarki. Ponadto, w związku z ujawnionymi ostatnio problemami w zakresie płynności niektórych przedsiębiorstw budowlanych specjalizujących się m.in. w budowie dróg i autostrad, zachodzi obawa o pogorszenie jakości portfela udzielonych im kredytów.

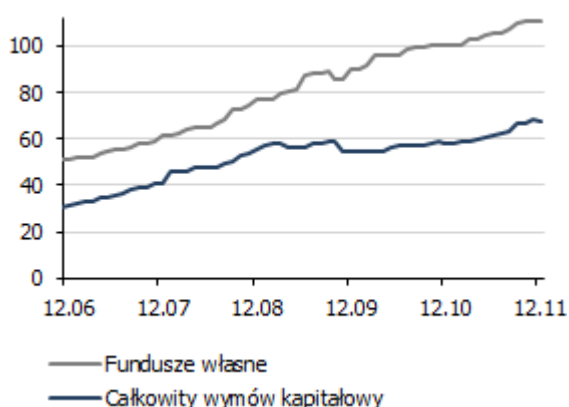
4.3 Adekwatność kapitałowa

Bieżącą sytuację sektora bankowego w zakresie bazy kapitałowej można uznać za dobrą.

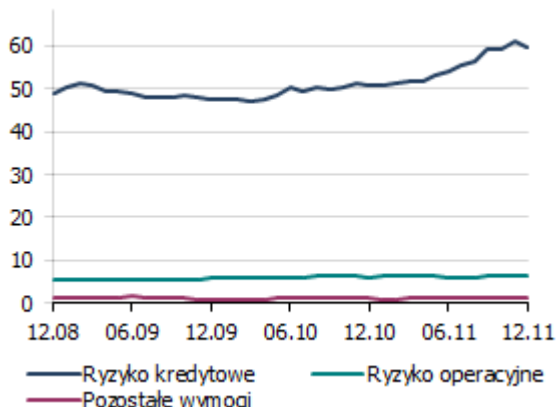
Tabela 25. Adekwatność kapitałowa (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	12/2008	12/2009	12/2010	09/2011	12/2011	12/2009	12/2010	09/2011
Fundusze własne dla wyliczenia CAR	76,9	90,1	100,6	110,1	110,9	23,1%	10,2%	0,7%
Rachunek funduszy własnych:								
1/ Fundusze własne podstawowe	73,7	86,4	98,2	106,2	106,6	23,4%	8,5%	0,3%
2/ Fundusze własne uzupełniające	8,5	9,9	11,4	12,8	13,0	30,9%	13,8%	1,6%
3/ Zmniejszenia funduszy dla wyliczenia CAR	-5,8	-6,5	-9,3	-9,1	-9,0	37,8%	-3,1%	-0,8%
- podstawowych	-4,2	-5,2	-7,7	-7,5	-7,4	42,2%	-3,6%	-0,7%
- uzupełniających	-1,6	-1,3	-1,6	-1,6	-1,6	20,4%	-0,2%	-1,0%
4/ Kapitał krótkoterminowy	0,4	0,3	0,3	0,2	0,3	11,7%	20,1%	48,3%
Całkowity wymóg kapitałowy, w tym:	55,6	54,2	58,2	66,8	67,6	24,6%	16,2%	1,2%
- ryzyko kredytowe	48,6	47,3	50,9	59,2	59,7	26,3%	17,4%	0,9%
- ryzyko operacyjne	5,7	6,0	6,1	6,3	6,4	6,5%	4,6%	0,6%
- ryzyko ogólnego stóp procentowych	0,7	0,6	0,5	0,6	0,6	1,3%	14,1%	1,4%
- ryzyko cen	0,4	0,3	0,5	0,5	0,4	44,0%	-11,8%	-11,5%
- ryzyko rozliczenia - dostawy	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-6,5%	-5,6%	-0,1%
- inne i przejściowe wymogi kapitałowe	0,2	0,1	0,2	0,2	0,5	619,2%	150,1%	164,5%
Nadwyżka/niedobór funduszy własnych	21,2	35,8	42,4	43,3	43,3	20,8%	2,0%	-0,1%
Współczynnik wypłacalności	11,2	13,3	13,8	13,2	13,1	x	x	x

Wykres 168. Fundusze własne i całkowity wymóg kapitałowy (mld zł)

Wykres 169. Struktura całkowitego wymogu kapitałowego (mld zł)

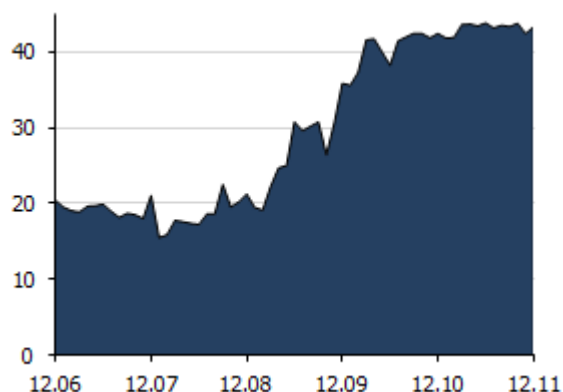
Wartość funduszy własnych ogółem krajowego sektora bankowego **wzrosła** w 2011 r. o 10,3 mld zł, tj. o 10,2%.

Na koniec 2011 r., **wszystkie banki komercyjne spełniały wymóg minimalnych funduszy** własnych na poziomie 5 mln EUR. **W przypadku banków spółdzielczych**, osłabienie złotego spowodowało, że **3 z nich nie spełniały wymogu minimalnych funduszy** własnych na poziomie 1 mln EUR, ale skala niedoborów była

nieduża. Trzeba dodać, że poziom funduszy banków spółdzielczych można uznać za odporny na skutki ewentualnego dalszego osłabienia złotego (przyjmując hipotetycznie, że 1 EUR=5 PLN tylko 25 banków musiałyby pozyskać dodatkowy kapitał - w 1 banku niedobór przekraczałby 1,5 mln zł, w 4 wahały się w granicach 500-900 tys. zł, w 17 w granicach 100-500 tys. zł, a w 3 byłyby niższy niż 100 tys. zł).

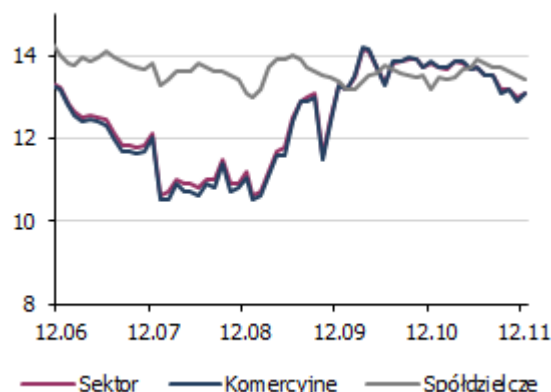
Wykres 170.

Nadwyżka fund. własnych nad całkowitym wymogiem (mld zł)

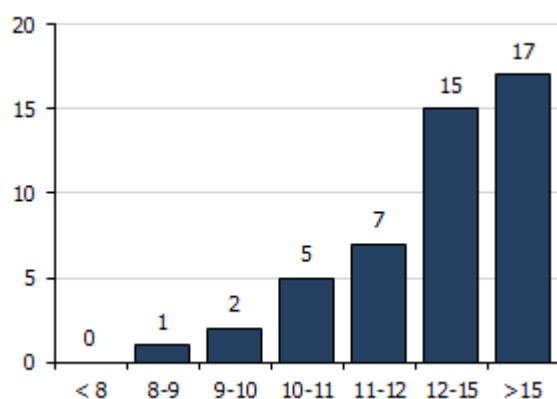
Wykres 171.

CAR - współczynnik wypłacalności (%)

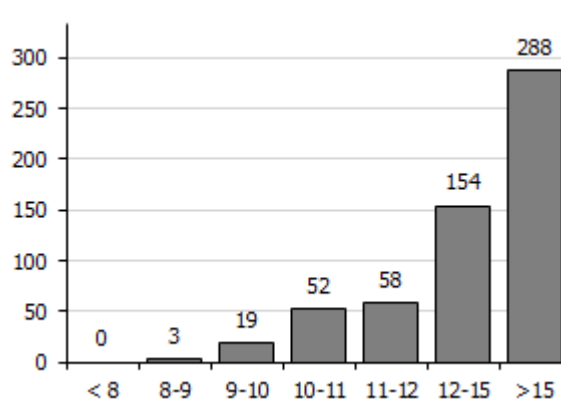
Wykres 172.

Rozkład banków komercyjnych względem CAR – 12/2011

Wykres 173.

Rozkład banków spółdzielczych względem CAR – 12/2011

Wartość całkowitego wymogu kapitałowego wzrosła w 2011 r. o 9,4 mld zł, tj. **16,2%** (do 67,6 mld zł). Główną przyczyną wzrostu było zwiększenie wymogu z tytułu ryzyka kredytowego o 8,9 mld zł (do 59,7 mld zł) na skutek wzrostu akcji kredytowej oraz osłabienia złotego, skutkującego wzrostem wartości złotej kredytów walutowych (tym samym wzrostem wymogu kapitałowego). Wartość wymogu z tytułu ryzyka operacyjnego wzrosła o 0,3 mld zł (do 6,4 mld zł), a wymogów z tytułu pozostałych rodzajów ryzyka o niespełna 0,3 mld zł (do 1,5 mld zł).

Pomimo wzrostu całkowitego wymogu kapitałowego, **nadwyżka funduszy własnych nad całkowitym wymogiem kapitałowym uległa nieznacznemu zwiększeniu** (z 42,4 mld zł na koniec 2010 r. do 43,3 mld zł na koniec 2011 r.), co wynikało z wyższego wzrostu funduszy własnych w ujęciu kwotowym.

Współczynnik wypłacalności w sektorze bankowym **uległ obniżeniu** z 13,8% na koniec 2010r. **do 13,1%** na koniec 2011 r., przy czym **wszystkie banki posiadały współczynnik na poziomie przekraczającym ustawowe minimum (8%)**.

Na poziomie poszczególnych banków warto zwrócić uwagę na:

- **dobrą pozycję kapitałową większości spośród największych banków** (suma bilansowa > 10 mld zł). Na koniec 2011 r. współczynnik wypłacalności na poziomie niższym niż 10% występował jedynie w 3 bankach, w 11 kształtował na poziomie 10-12%, a w pozostałych przekraczał 12%. Jednocześnie tylko w 5 bankach tej grupy współczynnik Tier 1 był niższy niż 9%;
- **dobrą pozycję kapitałową pozostałych banków komercyjnych**. We wszystkich bankach wartość współczynnika wypłacalności przekraczała 10%, a poziom poniżej 12% występował tylko w 1 banku. Jednocześnie we wszystkich bankach tej grupy wskaźnik Tier 1 był niższy niż 9%;
- **dobrą sytuację kapitałową większości banków spółdzielczych**. Spośród 575 banków spadek funduszy własnych wystąpił tylko w 24 bankach, przy czym tylko w 4 sięgał 10%-20%. W pozostałych nastąpił wzrost funduszy, przy czym w 254 o więcej niż 10%. Na koniec 2011 r. tylko 22 banki posiadały współczynnik wypłacalności poniżej 10%, 110 w granicach 10%-12%, a pozostałe powyżej 12%. Jednocześnie tylko 27 banków spółdzielczych posiadało współczynnik Tier 1 poniżej 9%.

Pomimo dobrej sytuacji bieżącej, **rekomendowane jest dalsze wzmocnienie bazy kapitałowej**. Wynika to z poziomu ryzyka zakumulowanego w bilansach banków oraz trudnych uwarunkowań zewnętrznych, które mogą wywoływać silne zaburzenia w funkcjonowaniu rynków finansowych oraz wpływać na pogorszenie sytuacji finansowej części kredytobiorców. W związku z tym **Przewodniczący KNF wydał bankom indywidualne zalecenia odnośnie ograniczenia wypłat z zysku za rok 2011**, co ma służyć dalszemu wzmocnieniu bazy kapitałowej oraz zdolności do absorpcji nieoczekiwanych strat.

PODZIAŁ PORTFELA KREDYTOWEGO – METODOLOGIA UKNF

Sektor finansowy (bez banków i oddziałów instytucji kredytowych)

Sektor niefinansowy

- Przedsiębiorstwa
 - MSP
 - Operacyjne
 - Inwestycyjne
 - Na nieruchomości
 - Pozostałe kredyty i należności
 - Duże przedsiębiorstwa
 - Operacyjne
 - Inwestycyjne
 - Na nieruchomości
 - Pozostałe kredyty i należności
- Gospodarstwa domowe
 - Mieszkaniowe
 - Złotowe
 - Walutowe
 - Konsumpcyjne
 - Karty kredytowe
 - Samochodowe
 - Ratalne
 - Pozostałe
 - Pozostałe
 - Operacyjne
 - Inwestycyjne
 - Na nieruchomości
 - Pozostałe kredyty i należności
- Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych

Sektor instytucji rządowych i samorządowych

- Instytucje rządowe szczebla centralnego
- Instytucje samorządowe
- Fundusze ubezpieczeń społecznych

Kredyty operacyjne – kredyty przeznaczone na finansowanie bieżącej działalności firmy, gospodarstwa rolnego tj. np. na spłatę zobowiązań wobec dostawców, wypłatę wynagrodzeń, kosztów bieżących. W tej kategorii należy wykazywać również: kredyty dyskontowe, eksportowe oraz kredyty w rachunku bieżącym (z wyjątkiem kredytów w rachunku bieżącym dla osób prywatnych).

Kredyty inwestycyjne – kredyty na finansowanie nowych lub powiększenie istniejących zdolności wytwórczych i usługowych kredytobiorcy oraz inne przedsięwzięcia o charakterze inwestycji wspólnych i towarzyszących, udzielone na finansowanie przedsięwzięć zmierzających do: odtworzenia, modernizacji i zwiększenia majątku trwałego, z wyłączeniem kredytów samochodowych oraz kredytów na nieruchomości (wykazywanych odrębnie). W przypadku, gdy kredyt udzielany jest na realizację różnorodnych celów (np. zakup gruntu, budowę zakładu przemysłowego oraz zakup maszyn i urządzeń) klasyfikacji kredytu należy dokonać w oparciu o cel przeważający w kwocie kredytu.

Kredyty mieszkaniowe – umownie przyjmuje się, że są to kredyty udzielone gospodarstwom domowym na: nabycie, budowę, przebudowę, rozbudowę lub nadbudowę domu albo lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość oraz adaptację pomieszczeń (budyneków) niemieszkalnych na cele mieszkalne, nabycie spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego lub prawa odrębnej własności lokalu mieszkalnego w spółdzielni mieszkaniowej, remont domu albo lokalu, o których mowa powyżej, nabycie działki budowlanej lub jej części pod budowę domu jednorodzinnego lub budynku mieszkalnego, w którym jest lub ma być położony lokal mieszkalny, inne cele związane z zaspokajaniem potrzeb mieszkaniowych, w szczególności na pokrycie kosztów partycypacji w kosztach budowy mieszkań przez towarzystwa budownictwa społecznego.

Kredyty na nieruchomości – pozostałe kredyty mieszkaniowe (udzielone innym podmiotom niż gospodarstwa domowe), kredyty na nieruchomości komercyjne oraz kredyty na pozostałe nieruchomości.

Kredyty na cele konsumpcyjne – kredyty i pożyczki udzielone osobom prywatnym, które zostały udzielone na cele niezwiązane z działalnością gospodarczą lub prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Kredyty te obejmują:

- kredyty **w rachunku karty kredytowej** - wykorzystane środki w ramach przyznanego limitu kredytowego określonego przez bank w ramach przyznanej karty kredytowej, bez żadnych ograniczeń w zakresie celu, na jaki kredyt został udzielony oraz niezależnie od przyjętej formy spłaty;
- kredyty **samochodowe**;
- kredyty **ratalne** - kredyty spłacane w ratach (zazwyczaj w okresie od 1 do 3 lat) i przeznaczone na zakup dóbr konsumpcyjnych (np. artykułów gospodarstwa domowego) lub finansowanie bieżących potrzeb gospodarstw domowych (np. kredyty świąteczne, wakacyjne etc.). Do kategorii tej zalicza się również kredyty balonowe. **Z kategorii tej wyłączone kredyty samochodowe oraz kredyty spłacane jednorazowo**;
- **pozostałe** – kredyty, które są **spłacane jednorazowo**. Obejmują one również **kredyty w rachunku bieżącym** dla gospodarstw domowych niezwiązane z działalnością gospodarczą lub prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Pozostałe kredyty i należności – pozostałe kredyty (niezliczone do wyżej wymienionych grup) i pozostałe należności.

PODZIAŁ SEKTOROWY GOSPODARKI³⁶

Sektor finansowy

- Monetarne instytucje finansowe
 - Banki centralne
 - NBP
 - Banki centralne – nierezydent
 - Pozostałe monetarne instytucje finansowe
 - Banki i oddziały instytucji kredytowych
 - Inne monetarne instytucje finansowe
 - SKOK
 - Fundusze rynku pieniężnego
- Pozostałe instytucje sektora finansowego
 - Instytucje ubezpieczeniowe
 - Fundusze emerytalne
 - Pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego
 - Fundusze inwestycyjne (z wyłączeniem funduszy rynku pieniężnego)
 - Inne instytucje pośrednictwa finansowego (z wyłączeniem funduszy inwestycyjnych)
 - Pomocnicze instytucje finansowe
 - Międzynarodowe organizacje finansowe (dotyczy tylko nierezydentów)

Sektor niefinansowy

- Przedsiębiorstwa
 - MSP
 - Duże przedsiębiorstwa
- Gospodarstwa domowe
 - Przedsiębiorcy indywidualni
 - Osoby prywatne
 - Rolnicy indywidualni
- Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych

Sektor instytucji rządowych i samorządowych

- Instytucje rządowe szczebla centralnego
- Instytucje samorządowe
- Fundusze ubezpieczeń społecznych

³⁶ Prezentowany materiał stanowi nieznacznie zmodyfikowany wyciąg z „Instrukcji uzupełniającej do pakietu FINREP”, NBP.

SEKTOR FINANSOWY - jednostki, których główną działalnością jest pośrednictwo finansowe, tj. nabywanie aktywów finansowych przy równoczesnym zaciąganiu zobowiązań na własny rachunek w wyniku przeprowadzania rynkowych transakcji finansowych, oraz jednostki świadczące usługi pomocnicze w stosunku do pośrednictwa finansowego.

Banki centralne - Narodowy Bank Polski – działający na podstawie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz.U. z 2005 r. Nr 1, poz. 2 z późn. zm.). **Banki centralne - nierezydent** - instytucja w kraju nierezydenta pełniąca funkcje władzy monetarnej, której podstawową działalnością jest emitowanie waluty krajowej i utrzymywanie całości lub części rezerw dewizowych państwa. Bank centralny może pełnić także inne funkcje, takie jak kontrola wielkości podaży pieniądza oraz kredytu w gospodarce, prowadzenie polityki kursowej, wykonywanie obsługi finansowej sektora rządowego, sprawowanie nadzoru nad systemem bankowym, utrzymywanie rezerw banków oraz ich refinansowanie, organizowanie rozliczeń pieniężnych. Niektóre z wyżej wymienionych funkcji mogą być wykonywane przez inne instytucje. Kategoria ta obejmuje również Europejski Bank Centralny.

Pozostałe monetarne instytucje finansowe - instytucje finansowe, których działalność polega na przyjmowaniu depozytów i/lub bliskich substytutów depozytów od podmiotów innych niż monetarne instytucje finansowe oraz udzielaniu kredytów i/lub inwestowaniu w papiery wartościowe na własny rachunek. Dla krajów należących do Unii Europejskiej instytucje te klasyfikowane są zgodnie z aktualizowaną na bieżąco listą, publikowaną w Internecie na stronie NBP (www.nbp.pl) oraz na stronie Europejskiego Banku Centralnego (www.ecb.int). Dla pozostałych krajów należy przyjąć, że pozostałe monetarne instytucje finansowe oznaczają banki (z wyłączeniem banku centralnego).

Banki (z wyłączeniem banków w stanie upadłości, w likwidacji oraz w organizacji) - jednostki tworzone i działające w oparciu o ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz. U. Nr 140, poz. 939 z późn. zm.), w odniesieniu do banków spółdzielczych – ustawę z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 1995 r. Nr 54, poz.288 z późn. zm.), w odniesieniu do banków zrzeszających – ustawę z dnia 28 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz. U. Nr 119, poz. 1252 z późn. zm.), w odniesieniu do banków hipotecznych – ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych (Dz. U. Nr 140, poz. 940 z późn. zm.).

Oddziały instytucji kredytowych – jednostki organizacyjne instytucji kredytowej wykonujące w jej imieniu i na jej rzecz wszystkie lub niektóre czynności wynikające z zezwolenia udzielonego tej instytucji kredytowej, przy czym wszystkie jednostki organizacyjne danej instytucji kredytowej odpowiadające powyższym cechom, utworzone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, uważa się za jeden oddział.

Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe - jednostki tworzone i działające w oparciu o ustawę z dnia 14 grudnia 1995 r. spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z dnia 4 stycznia 1996 r. Nr 1, poz.2 z późn. zm.)

Fundusze rynku pieniężnego - fundusze utworzone na podstawie Ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych (Dz.U. 146/04 poz. 1546).

Instytucje ubezpieczeniowe - instytucje oferujące ochronę ubezpieczeniową (produkty ubezpieczeniowe) i realizujące swoje cele i zadania poprzez przedsiębiorstwo ubezpieczeniowe (zakład ubezpieczeń), funkcjonujące w formie spółki akcyjnej lub towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, prowadzące działalność na podstawie ustawy z 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz.U. Nr 124, poz.1151 z późn. zm.). Pojęcie instytucji ubezpieczeniowych nie obejmuje jednostek działających w sferze ubezpieczeń społecznych (Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Narodowy Fundusz Zdrowia, Fundusz Pracy) oraz jednostek sprawujących nadzór nad instytucjami ubezpieczeniowymi i funduszami emerytalnymi (Komisja Nadzoru Finansowego) zaliczanych do sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Fundusze emerytalne - instytucje, których przedmiotem działalności jest gromadzenie środków pieniężnych i ich lokowanie, z przeznaczeniem na wypłatę członkom funduszu po osiągnięciu przez nich wieku emerytalnego, działające w oparciu o ustawę z 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz. U. z 2004r. Nr 159, poz.1667 z późn. zm.).

Pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego – instytucje finansowe, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe realizowane poprzez zaciąganie zobowiązań w formach innych niż gotówka, depozyty i/lub substytuty depozytów w jednostkach instytucjonalnych innych niż monetarne instytucje finansowe.

Fundusze inwestycyjne (z wyłączeniem funduszy rynku pieniężnego) - osoby prawne, określone w Ustawie z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych (Dz.U. 146/04 poz. 1546), których wyłącznym przedmiotem działalności jest lokowanie środków pieniężnych zebranych w drodze publicznego, a w przypadkach określonych w ustawie również niepublicznego, proponowania nabycia jednostek uczestnictwa albo certyfikatów inwestycyjnych, w określone w ustawie papiery wartościowe, instrumenty rynku pieniężnego i inne prawa majątkowe. Do tej kategorii zalicza się także Narodowe Fundusze Inwestycyjne.

Inne instytucje pośrednictwa finansowego (z wyłączeniem funduszy inwestycyjnych) - instytucje finansowe, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe realizowane poprzez zaciąganie zobowiązań w formach innych niż gotówka, depozyty i/lub substytuty depozytów w jednostkach instytucjonalnych innych niż monetarne instytucje finansowe. Do podsektora tego zaliczane są m.in.: przedsiębiorstwa leasingu finansowego, (przedsiębiorstwa świadczące usługi leasingu operacyjnego należy wykazywać w sektorze niefinansowym w przedsiębiorstwach), przedsiębiorstwa factoringowe, domy maklerskie, instytucje typu Private Equity/ Venture Capital, firmy utworzone w celu sekurytyzacji aktywów, banki w stanie upadłości, w likwidacji oraz w organizacji.

Pomocnicze instytucje finansowe – instytucje finansowe, które nie prowadzą pośrednictwa finansowego we własnym imieniu, a jedynie przyczyniają się do tworzenia warunków do tego pośrednictwa. Do tego podsektora zalicza się m.in.: brokerów, agentów i doradców ubezpieczeniowych i emerytalnych, doradców inwestycyjnych, kantory, giełdy papierów wartościowych, giełdy towarowe, instytucje tworzące infrastrukturę dla funkcjonowania rynków finansowych, np. izby i centra rozliczeniowe (np. Polcard), depozyty papierów wartościowych (np. Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych SA), instytucje gwarancyjne (np. Bankowy Fundusz Gwarancyjny), fundusze i fundacje finansowe (w tym: Fundusz Współpracy), towarzystwa funduszy inwestycyjnych, towarzystwa funduszy emerytalnych, instytucje zajmujące się sprzedażą ratalną, firmy zarządzające aktywami (typu „asset management”), Związek Banków Polskich, Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, przedstawicielstwa banków zagranicznych.

Międzynarodowe organizacje finansowe – organizacje finansowe zajmujące się wielostronną współpracą i udzielaniem pomocy państwom członkowskim lub krajom trzecim, np. Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW), Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju (Bank Światowy), Bank Rozrachunków Międzynarodowych (BIS), Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOR). Zaliczane są tu również międzynarodowe instytucje finansowe w rozumieniu art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo Bankowe (Dz.U. z 2002r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.).

SEKTOR NIEFINANSOWY - jednostki, których główną działalnością jest produkcja i obrót dobrami lub świadczenie usług niefinansowych (w tym leasingu operacyjnego), jednostki wykonujące funkcje o charakterze niefinansowym oraz osoby fizyczne. Sektor niefinansowy **obejmuje przedsiębiorstwa, gospodarstwa domowe oraz instytucje niekomercyjne.**

Przedsiębiorstwa – wszystkie jednostki, których główną działalnością jest produkcja, obrót dobrami lub świadczenie usług niefinansowych. Do grupy tej zalicza się również osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek, o ile liczba pracujących w ramach prowadzonej działalności gospodarczej wynosiła na koniec ostatniego zakończonego roku obrotowego więcej niż 9 osób.

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP) – jednostki w których liczba pracujących na koniec ostatniego zakończonego roku obrotowego wynosiła mniej niż 250 osób oraz osobę fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą na własny rachunek, o ile liczba pracujących w ramach prowadzonej działalności gospodarczej wynosiła na koniec ostatniego zakończonego roku obrotowego więcej niż 9 osób, lecz mniej niż 250 osób. Kategoria ta obejmuje także mikroprzedsiębiorstwa (przedsiębiorstwa, w których liczba pracujących na koniec ostatniego zakończonego roku obrotowego wynosiła do 9 osób włącznie). Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek, w ramach której liczba pracujących na koniec ostatniego zakończonego roku obrotowego nie przekraczała 9 osób są zaliczane do kategorii przedsiębiorców indywidualnych (gospodarstwa domowe).

Duże przedsiębiorstwa - jednostki w których liczba pracujących na koniec ostatniego zakończonego roku obrotowego wynosiła co najmniej 250 osób oraz osobę fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą na własny rachunek, o ile liczba pracujących na koniec ostatniego zakończonego roku obrotowego wynosiła co najmniej 250 osób.

Gospodarstwa domowe – osoby lub grupy osób będące konsumentami i/lub osoby lub grupy osób, które są producentami rynkowymi wyrobów i usług niefinansowych, przeznaczonych wyłącznie na własnego potrzeby.

Przedsiębiorcy indywidualni - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek, którym bank sprawozdający świadczy usługi związane z ich działalnością, a liczba pracujących w ramach prowadzonej działalności gospodarczej wynosiła na koniec ostatniego zakończonego roku obrotowego do 9 osób włącznie (np. przedstawiciele wolnych zawodów, jeśli spełniają ww. warunki). Kredyty udzielane osobom prowadzącym działalność gospodarczą, przeznaczone na realizację celów konsumpcyjnych lub zaspokojenie własnych potrzeb mieszkaniowych powinny być wykazywane jako kredyty dla osób prywatnych. Podobnie, depozyty dla tych osób, jeżeli zakładane są odrębnie dla celów prywatnych, powinny być wykazywane jako depozyty osób prywatnych. Zaliczyć tu należy także niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej oraz szkoły niepubliczne, prowadzone przez osoby fizyczne, o ile na koniec ostatniego zakończonego roku obrotowego liczba pracujących wynosiła do 9 osób włącznie.

Osoby prywatne - osoby fizyczne, z wyjątkiem osób prowadzących działalność gospodarczą i/lub rolniczą (tj. zakwalifikowanych do grupy przedsiębiorców indywidualnych lub rolników indywidualnych). Do kategorii tej zalicza się tu również: pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe prowadzone przez zakłady pracy, szkolne kasy oszczędnościowe oraz rady rodziców działające w szkołach, przedszkolach i innych placówkach.

Rolnicy indywidualni - osoby fizyczne, których głównym źródłem dochodów jest produkcja rolnicza, a ich działalność nie jest zarejestrowana w formie przedsiębiorstwa, spółki, spółdzielni lub grup producenckich. Kredyty udzielane rolnikom indywidualnym, przeznaczone na realizację celów konsumpcyjnych lub zaspokojenie własnych potrzeb mieszkaniowych powinny być wykazywane jako kredyty dla osób prywatnych. Podobnie, depozyty tych osób, jeżeli zakładane są odrębnie dla celów prywatnych, powinny być wykazywane jako depozyty osób prywatnych.

Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych - instytucje niekomercyjne stanowiące odrębne jednostki prawne działające na rzecz gospodarstw domowych, których podstawowe przychody, pomijając uzyskiwane z okazjonalnej sprzedaży, stanowią dobrowolne wpłaty pieniężne lub wkłady w naturze od gospodarstw domowych, dotacje instytucji rządowych i samorządowych oraz dochody z tytułu własności. Do tego podsektora zalicza się: związki zawodowe, towarzystwa i stowarzyszenia zawodowe i naukowe, stowarzyszenia konsumentów, partie polityczne, kościoły i związki wyznaniowe, ochotniczą straż pożarną, fundusze i fundacje działające na rzecz gospodarstw domowych, kluby społeczne, kluby kultury, rekreacyjne i sportowe, wspólnoty mieszkaniowe, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej i szkoły niepubliczne, o ile prowadzone są przez kościoły i związki wyznaniowe, fundacje działające na rzecz gospodarstw domowych, związki zawodowe, samorządy zawodowe i stowarzyszenia oraz inne podmioty zaliczane do instytucji niekomercyjnych, instytucje dobroczynne, organizacje pomocy humanitarnej finansowane z dobrowolnych transferów pieniężnych lub w naturze od innych jednostek instytucjonalnych.

SEKTOR INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH - sektor instytucji rządowych i samorządowych obejmuje organy władzy publicznej i podległe im jednostki organizacyjne, państwowe osoby prawne oraz inne państwowe jednostki organizacyjne nieobjęte Krajowym Rejestrem Sądowym, których działalność finansowana jest ze środków publicznych w całości lub przeważającej części, z wyjątkiem przedsiębiorstw państwowych, banków państwowych, spółek prawa handlowego.

Instytucje rządowe szczebla centralnego - wszystkie ministerstwa i inne instytucje centralne, których kompetencje obejmują zwykle całe terytorium ekonomiczne kraju, z wyjątkiem zarządzania funduszami ubezpieczeń społecznych. Podsektor ten obejmuje centralne organy administracji rządowej i podległe im jednostki organizacyjne, których działalność finansowana jest w określonym stopniu z budżetu państwa.

Instytucje samorządowe - organy administracji samorządowej (gminne, powiatowe i wojewódzkie) i podlegające im jednostki organizacyjne, których działalność jest finansowana z budżetu jednostek samorządu terytorialnego, z wyjątkiem regionalnych oddziałów funduszy ubezpieczeń społecznych. Kompetencje instytucji samorządowych obejmują tylko lokalne części terytorium ekonomicznego kraju.

Fundusze ubezpieczeń społecznych – obejmują wszystkie centralne i lokalne jednostki instytucjonalne, których podstawową działalnością jest zabezpieczenie świadczeń społecznych, o ile spełniają oba następujące kryteria: z mocy prawa lub na podstawie odpowiednich regulacji, określone grupy ludności są zobowiązane do uczestnictwa w planie (np. emerytalnym) lub do opłaty składek oraz rząd jest odpowiedzialny za zarządzanie instytucją w odniesieniu do ustalania czy zatwierdzania wysokości składek i świadczeń. Do podsektora tego zalicza się: Zakład Ubezpieczeń Społecznych i Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz zarządzane przez nie fundusze (Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Rezerwy Demograficznej, Fundusz Składowy, Fundusz Prewencji i Rehabilitacji, Fundusz Emerytalno-Rentowy, Fundusz Administracyjny, Fundusz Motywacyjny, Fundusz Rezerwowy oraz Fundusz Pracy), Narodowy Fundusz Zdrowia oraz jego oddziały wojewódzkie.

SŁOWNIK WYBRANYCH POJĘĆ³⁷

Wartość nominalna instrumentów finansowych – kwota należności, zobowiązania, zobowiązania pozabilansowego lub wartość papieru wartościowego oznaczająca wysokość kwoty kapitału (łącznie z odsetkami skapitalizowanymi) na dzień sprawozdawczy, którą dłużnik jest na mocy umowy zobowiązany zapłacić wierzycielowi. W przypadku zobowiązań dłużnych, takich jak obligacje i weksle własne, kwota ta określa sumę, jaka będzie płatna w momencie wykupu (łącznie z odsetkami skapitalizowanymi). W przypadku akcji, wartość nominalna to wartość wynikająca z postanowień statutu i wpisana do rejestru sądowego.

Wartość bilansowa - to wartość zgodna z wyceną na dzień bilansowy, tj.:

- aktywa finansowe wycenia się: według zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej, pomniejszonego o dokonane odpisy z tytułu utraty wartości/ utworzone rezerwy celowe lub według wartości godziwej, a w przypadku aktywów finansowych zaklasyfikowanych do portfela dostępnych do sprzedaży wartość godziwą należy pomniejszyć o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości lub według kosztu pomniejszonego o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości,
- akcje i udziały w jednostkach podporządkowanych wycenia się według wartości ceny nabycia z uwzględnieniem odpisu z tytułu utraty wartości lub zgodnie z MSR 39,
- akcje i udziały w pozostałych jednostkach: banki sporządzające sprawozdania finansowe zgodnie z MSR – stosują wycenę zgodnie z MSR 39, banki sporządzające sprawozdania finansowe zgodnie z PSR wyceniają trwałe aktywa finansowe według ceny nabycia z uwzględnieniem odpisu z tytułu trwałej utraty wartości,
- zobowiązania finansowe wycenia się: według wartości godziwej lub według zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej
- rzeczowe aktywa trwałe wycenia się: według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia pomniejszonych o umorzenie oraz odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości lub według wartości przeszacowanej odpowiadającej jego wartości godziwej pomniejszonej o umorzenie oraz odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości,
- nieruchomości inwestycyjne wycenia się: według wartości godziwej lub według ceny nabycia pomniejszonej o umorzenie oraz odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości,
- wartości niematerialne i prawne wycenia się: według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia pomniejszonych o umorzenie oraz odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości lub według wartości przeszacowanej odpowiadającej jego wartości godziwej pomniejszonej o umorzenie oraz odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości,
- aktywa trwałe zaliczone jako przeznaczone do sprzedaży wycenia się – w kwocie niższej z jego wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia (MSSF 5)
- zapasy wycenia się – według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia lub też według wartości netto możliwej do uzyskania, w zależności od tego, która z kwot jest niższa.

Wartość bilansowa netto - wartość bilansowa.

Wartość bilansowa brutto - wartość bilansowa bez pomniejszenia o umorzenia, dokonane odpisy z tytułu utraty wartości/utworzone rezerwy celowe.

Aktywa netto – aktywa jednostki pomniejszone o zobowiązania, odpowiadające wartościowo kapitałowi własnemu.

Portfel A – pozostałe należności z portfela Aktywa finansowe wyceniane według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu.

Portfel B – pozostałe należności z portfela Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży i Inwestycje utrzymywane do terminu wymagalności oraz cały portfel Kredyty i inne należności.

³⁷ Prezentowany materiał stanowi nieznacznie zmodyfikowany wyciąg z „Instrukcji uzupełniającej do pakietu FINREP”, NBP.

Należności bez utraty wartości (dla banków stosujących MSR) - aktywa finansowe bez stwierdzonej utraty wartości. Należności podlegające odpisom IBNR powinny być wykazywane w kolumnach „bez utraty wartości”. Należności bez utraty wartości **dla banków stosujących PSR** - ekspozycje kredytowe zakwalifikowane do kategorii: normalne i pod obserwacją.

Należności z utratą wartości (dla banków stosujących MSR) – aktywa finansowe, co do których stwierdzono obiektywne dowody utraty wartości, o których mowa w § 59 MSR 39 i zostały uznane za aktywa, które utraciły wartość, zgodnie z zasadami MSR 39. Należności z utratą wartości **(dla banków stosujących PSR)** – ekspozycje kredytowe zakwalifikowane do grupy zagrożonych.

Wartość bilansowa brutto ekspozycji bez stwierdzonej utraty wartości – banki stosujące, PSR wykazują należności normalne oraz pod obserwacją, natomiast banki stosujące MSR wykazują ekspozycje bez stwierdzonej utraty wartości oraz takie, dla których wystąpiły przesłanki utraty wartości, ale nie ujęto odpisu aktualizującego.

Wartość bilansowa brutto ekspozycji z rozpoznaną utratą wartości - banki stosujące PSR wykazują należności zagrożone, natomiast banki stosujące MSR powinny wykazywać ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości, na które utworzono odpis z tytułu utraty wartości.

Odpisy aktualizujące rozpoznane dla aktywów poddanych indywidualnej ocenie - banki stosujące PSR wykazują utworzone rezerwy celowe na ekspozycje kredytowe z wyłączeniem rezerw celowych utworzonych na ekspozycje wynikające z pożyczek i kredytów detalicznych zaklasyfikowanych do kategorii „normalne”, natomiast banki stosujące MSR prezentują wartość utworzonych odpisów z tytułu utraty wartości dla pojedynczych ekspozycji. **Odpisy aktualizujące rozpoznane dla aktywów finansowych ocenianych portfelowo** - banki stosujące PSR wykazują rezerwy celowe utworzone na ekspozycje kredytowe wynikające z pożyczek i kredytów detalicznych zaklasyfikowanych do kategorii „normalne”, natomiast banki stosujące MSR wykazują odpisy z tytułu utraty wartości utworzone na ekspozycje kredytowe, które poddane były łącznej ocenie utraty wartości.

Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości/rezerwa celowa jest to nadwyżka wartości bilansowej danego składnika aktywów nad jego wartością odzyskiwalną. **Wartość odzyskiwalna** – odpowiada wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży lub wartości użytkowej składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne, zależnie od tego, która z nich jest wyższa (MSR 36.6) bądź bieżącej wartości oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych zdyskontowanych za pomocą efektywnej stopy procentowej (MSR 39.63).

Pierwotny termin (realizacji) – okres, na jaki została zawarta umowa z klientem. Okresem umownym jest również okres zmieniony aneksem będącym integralną częścią umowy. W zakresie depozytów będzie to okres, na jaki zadeklarowano złożenie depozytów w banku. W odniesieniu do kredytów terminem pierwotnym będzie okres, na jaki został udzielony kredyt z uwzględnieniem wyznaczonego terminu spłaty ostatniej raty, zaś w przypadku papierów wartościowych – okres od momentu emisji do momentu wykupu lub umorzenia papierów wartościowych. Dla lokat z terminem złożenia środków innym niż data zawarcia umowy (np. lokaty międzybankowe T/N, S/W) termin pierwotny liczony jest od dnia złożenia lokaty (tj. przekięgowania z ewidencji pozabilansowej do bilansu banku) do dnia zwrotu środków.

Termin zapadalności - okres pozostający od daty sprawozdawczej do określonej w umowie daty płatności należności, dla należności spłacanych jednorazowo określona w umowie data spłaty całości zadłużenia, dla należności spłacanych w ratach - określona w umowie data spłaty poszczególnych rat.

Termin wymagalności – okres pozostający od daty sprawozdawczej do określonej w umowie daty płatności zobowiązania.

Termin zaangażowania banku – rok, w którym powstała należność banku.

Należność nieprzeterminowana - należność spłacana zgodnie z wynikającym z umowy, harmonogramem spłat należności, tj. nie wystąpiły opóźnienia w spłacie należności lub odsetek.

Należność przeterminowana - należność z niespłaconą, w określonych w umowie terminach, kwotą odsetek lub kwot rat kapitałowych. Jako okres przeterminowania należy rozumieć okres od wynikającego z umowy terminu zapadalności (określonego terminu spłaty raty, odsetek lub całej należności) do dnia bilansowego. Długość okresu przeterminowania dla należności spłacanych w ratach należy przyjąć, jako okres od daty zapadalności najwcześniejszej raty, w przypadku, której nastąpiło opóźnienie spłaty.

Należności nieobsługiwane – obejmują należności, których przekroczenie umownego terminu spłaty (liczone od daty płatności określonej umową do daty sprawozdawczej) wynosi więcej niż 3 miesiące. Jako należności nieobsługiwane należy wykazywać całe należności, nawet, jeśli opóźnienie w spłacie dotyczy poszczególnych rat kapitałowych lub spłaty odsetek. Do należności tych należy zaliczać również te należności, w przypadku których wystąpiło jedynie opóźnienie w spłacie odsetek (o więcej niż 3 miesiące) natomiast nie występuje przeterminowanie spłat rat kapitałowych.

Depozyty – zobowiązania banku wynikające ze środków zdeponowanych na rachunkach klienta, z wyłączeniem zobowiązań z tytułu przyjętych zabezpieczeń pieniężnych.

Depozyty bieżące – środki zdeponowane na rachunkach bieżących podmiotów w instytucji sprawozdającej, które mogą być płatne na żądanie.

Depozyty terminowe – środki zdeponowane w instytucji sprawozdającej na określony termin.

Depozyty z terminem wypowiedzenia – środki zdeponowane w instytucji sprawozdającej bez określonego terminu, które nie mogą być wycofane bez uprzedniego powiadomienia instytucji sprawozdającej o zamiarze podjęcia całości lub części depozytu. Okres wypowiedzenia określony jest w umowie. Wycofanie depozytu bez uprzedniego wypowiedzenia jest niemożliwe lub powoduje utratę istotnej części lub całości należnych odsetek.

Depozyty zablokowane – środki zdeponowane w instytucji sprawozdającej, którymi deponent nie może dobrowolnie rozporządzać z uwagi na ich przeznaczenie na określone cele, m.in. na rozliczenia akredytyw, jako zabezpieczenie ryzyka instytucji sprawozdającej, np. z tytułu udzielonego kredytu, transakcji kartami płatniczymi itp. Jeżeli istnieje możliwość określenia pierwotnego terminu realizacji, taki depozyt zablokowany należy zaliczyć do odpowiedniego przedziału terminowego depozytów terminowych. Brak możliwości wyznaczenia terminu realizacji powoduje zakwalifikowanie takiego depozytu do kategorii „Depozyty zablokowane”.

Kredyty po stronie pasywów – zobowiązania instytucji sprawozdającej, wynikające z otrzymanych kredytów i pożyczek. Z kategorii wyłącza się zobowiązania z tytułu wyemitowanych papierów wartościowych.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Roczne tempo wzrostu PKB (%)	15
Wykres 2. Roczne tempo wzrostu produkcji i sprzedaży detalicznej (%).....	15
Wykres 3. Wymiana handlowa w PLN (mld zł).....	15
Wykres 4. Deficyt handlowy / PKB (%)	15
Wykres 5. Stopa bezrobocia (%)	16
Wykres 6. Roczne tempo wzrostu wynagr. i zatrud. w sek. przeds. (%).....	16
Wykres 7. Roczne wskaźniki inflacji (%)	16
Wykres 8. Wskaźniki klimatu koniunktury.....	16
Wykres 9. Średnie ceny transakcyjne 1 m.kw. mieszkania (zł).....	16
Wykres 10. Zmiana śr. cen trans. mieszk. - IV kw. 2011/IV kw. 2010 (%)	16
Wykres 11. Wyniki finansowe sektora przedsiębiorstw (mld zł).....	16
Wykres 12. Zadłużenie sektora finansów publicznych (mld zł; %).....	16
Wykres 13. Skumulowany realny wzrost PKB w latach 2007-2011 (%).....	18
Wykres 14. Zadłużenie sektora finansów publicznych/PKB (%).....	18
Wykres 15. Podstawowe stopy procentowe banków centralnych (%).....	19
Wykres 16. Stawki na rynku pieniężnym (%)	19
Wykres 17. Średnie oprocentowanie depozytów i kredytów - OPS (%).....	19
Wykres 18. Średnie oprocentowanie depozytów i kredytów - OPN (%)	19
Wykres 19. Kurs walut głównych względem złotego	19
Wykres 20. Kurs EUR względem walut głównych	19
Wykres 21. Rentowność polskich papierów skarbowych (%)	19
Wykres 22. Rentowność 10-letnich obligacji skarbowych (%).....	19
Wykres 23. Stawki 5-letnich CDS (pkt. bazowe) - kraje.....	20
Wykres 24. Stawki 5-letnich CDS – subordinated debt (pkt. bazowe) - banki.....	20
Wykres 25. Zmiana wartości indeksów (%; 31/12/2010=100%)	20
Wykres 26. Zmiana cen surowców (%; 31/12/2010=100%)	20
Wykres 27. Wartość rynkowa największych banków (mld zł).....	20
Wykres 28. Wart. rynk. inwestorów strateg. największych banków (mld EUR)	20
Wykres 29. Liczba banków komercyjnych i oddz. inst. kred.	23
Wykres 30. Liczba banków spółdzielczych (tys. sztuk).....	23
Wykres 31. Zatrudnienie (tys. osób)	24
Wykres 32. Liczba oddziałów i innych placówek (tys. sztuk)	24
Wykres 33. Struktura własnościowa sektora – udział w aktywach (%)	24
Wykres 34. Udział w aktywach poszczególnych grup inwestorów (%).....	24
Wykres 35. Zmiana udziału inwestorów z poszczególnych krajów w aktywach sektora w latach 2007-2011 (%).....	25
Wykres 36. Udział największych banków w aktywach systemu (%)	25
Wykres 37. Udział w kredytach i depozytach sektora niefinansowego (%).....	25
Wykres 38. Struktura systemu finansowego (%)	26
Wykres 39. PKO BP na tle systemu finansowego (mld zł).....	26
Wykres 40. Udział aktywów sektora bankowego w PKB (%).....	26
Wykres 41. Udział kredytów i depozytów w PKB (%)	26
Wykres 42. Udział kredytów dla sektora niefinansowego w PKB (%).....	26

Wykres 43. Udział depozytów sektora niefinansowego w PKB (%).....	26
Wykres 44. Zmiana głównych aktywów sektora w 2011 r. (mld zł)	27
Wykres 45. Zmiana głównych pasywów sektora w 2011 r. (mld zł).....	27
Wykres 46. Suma bilansowa wg grup banków (mld zł).....	27
Wykres 47. Zmiana sumy bilansowej w 2011 r. wg grup banków (mld zł)	27
Wykres 48. Kredyty dla głównych grup klientów (mld zł)	28
Wykres 49. Struktura portfela kredytowego (%).....	28
Wykres 50. Zmiana stanu kredytów głównych grup klientów (mld zł)	28
Wykres 51. Zmiana skorygowana o zmiany kursów walut (mld zł)	28
Wykres 52. Stan kredytów wg grup banków (mld zł)	29
Wykres 53. Udział w kredytach wg grup banków (mld zł).....	29
Wykres 54. Zmiana kredytów w latach 2009-2011 (mld zł).....	29
Wykres 55. Zmiana kredytów w 2011 r. (mld zł).....	29
Wykres 56. Struktura kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł).....	30
Wykres 57. Struktura kredytów dla gospodarstw domowych (%)	30
Wykres 58. Roczne tempo wzrostu kredytów dla gosp. domowych (%)	30
Wykres 59. Roczne tempo wzrostu kredytów mieszkaniowych (%).....	30
Wykres 60. Zmiana stanu kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł).....	30
Wykres 61. Zmiana skorygowana o zmiany kursów walut (mld zł).....	30
Wykres 62. Tempo wzrostu kr. dla gosp. dom. w Polsce i strefie euro (%).....	30
Wykres 63. Zmiana w 2011 r. i w latach 2008-2011 (%).....	30
Wykres 64. Liczba umów kredytowych na koniec okresu (tys. sztuk)	31
Wykres 65. Rola kredytów mieszkaniowych w bilansach banków (%)	31
Wykres 66. Struktura walutowa kredytów mieszkaniowych (mld zł).....	31
Wykres 67. Struktura nowo udzielanych kredytów mieszkaniowych (%).....	31
Wykres 68. Liczba kredytów udzielonych w ramach Programu RnS (tys.)	32
Wykres 69. Wartość kredytów udzielonych w ramach RnS (mld zł)	32
Wykres 70. Udział kredytów o LTV>80% w nowo udzielanych kredyt. (%)	33
Wykres 71. Średnia wartość nowo udzielanych kredytów (tys. zł).....	33
Wykres 72. Kwartalna zmiana kredytów mieszkaniowych (mld zł).....	35
Wykres 73. Tempo wzrostu kr. mieszk. w Polsce i strefie euro (%).....	35
Wykres 74. Przeciętny koszt budowy i cena sprzedaży 1 m kw. mieszkania w Warszawie (zł).....	36
Wykres 75. Przeciętny koszt budowy 1 m kw. powierzchni mieszkalnej w całym kraju	36
Wykres 76. Zysk dewelopera na 1 m kw. mieszkania w największych miastach kraju (zł).....	36
Wykres 77. Dostępność dochodowa 1 m kw. mieszkania w największych miastach kraju	36
Wykres 78. Kwartalna zmiana stanu kredytów konsumpcyjnych (mld zł).....	37
Wykres 79. Zmiana stanu poszczególnych kredytów (mld zł).....	37
Wykres 80. Tempo wzrostu kr. konsumpc. w Polsce i strefie euro (%).....	37
Wykres 81. Zmiana kredytów w latach 2008-2011 i w 2011 r. (%)	37
Wykres 82. Wyniki banków o dominującym segmencie kr. kons. (mln zł)	37
Wykres 83. Zmiana kr. kons. bez uwzględnienia sprzedaży części portfela (mld zł)	37
Wykres 84. Struktura pozostałych kredytów dla gosp. dom. (mld zł).....	39
Wykres 85. Zmiana stanu poszczególnych kredytów (mld zł).....	39
Wykres 86. Kredyty dla sektora przedsiębiorstw (mld zł).....	40
Wykres 87. Roczne tempo wzrostu kredytów dla przedsiębiorstw (%)	40

Wykres 88. Zmiana stanu kredytów (mld zł).....	40
Wykres 89. Udział kredytów dla przedsiębiorstw (%).....	40
Wykres 90. Struktura kredytów według rodzaju (mld zł).....	40
Wykres 91. Zmiana stanu kredytów według rodzaju (mld zł).....	40
Wykres 92. Struktura kredytów dla sektora budżetowego (mld zł).....	41
Wykres 93. Zmiana stanu kredytów (mld zł).....	41
Wykres 94. Wybrane pozycje aktywów płynnych (mld zł).....	42
Wykres 95. Udział w sumie bilansowej (%).....	42
Wykres 96. Zmiana stanu wybranych pozycji aktywów (mld zł).....	42
Wykres 97. Struktura portfela instrumentów dłużnych (mld zł).....	42
Wykres 98. Depozyty sektora niefinansowego (mld zł).....	44
Wykres 99. Udział depozytów w sumie bilansowej (%).....	44
Wykres 100. Roczne tempo wzrostu depozytów sek. niefinansowego (%).....	44
Wykres 101. Roczna zmiana stanu depozytów (mld zł).....	44
Wykres 102. Zmiana depozytów w 2011 r. wg grup banków (mld zł).....	44
Wykres 103. Udział w rynku depozytów sek. niefinansowego (%).....	44
Wykres 104. Struktura depozytów sektora niefinansowego (mld zł).....	46
Wykres 105. Struktura depozytów sektora niefinansowego (%).....	46
Wykres 106. Depozyty i kredyty sektora finansowego (mld zł).....	47
Wykres 107. Udział w sumie bilansowej (%).....	47
Wykres 108. Zmiana stanu depozytów i kredytów sek. finans. (mld zł).....	47
Wykres 109. Miesięczne wahania skorygowane o zmiany kursu (mld zł).....	47
Wykres 110. Depozyty sektora budżetowego (mld zł).....	48
Wykres 111. Zmiana stanu depozytów (mld zł).....	48
Wykres 112. Emisje własne i pożyczki podporządkowane (mld zł).....	48
Wykres 113. Udział w zobowiązaniach sektora bankowego (%).....	48
Wykres 114. Główne pozycje funduszy (mld zł).....	49
Wykres 115. Podział zysków – udział zysku zatrzymanego (%).....	49
Wykres 116. Należności i zobowiązania wobec nierezydenta (mld zł).....	54
Wykres 117. Udział w sumie bilansowej (%).....	54
Wykres 118. Aktywa i pasywa walutowe (mld zł).....	55
Wykres 119. Udział w aktywach (%).....	55
Wykres 120. Niedopasowanie walutowe aktywów i pasywów (mld zł).....	57
Wykres 121. Udział niedopasowania w sumie bilansowej (%).....	57
Wykres 122. Aktywa i pasywa 1-5 lat oraz > 5 lat (mld zł).....	58
Wykres 123. Struktura zobowiązań wobec sektora finansowego (mld zł).....	58
Wykres 124. Transakcje stopy procentowej (mld zł).....	60
Wykres 125. Skala transakcji a zmienność stóp procentowych (mld zł; %).....	60
Wykres 126. Transakcje walutowe (mld zł).....	61
Wykres 127. Skala transakcji a zmienność kursów walut (mld zł; zł).....	61
Wykres 128. Wynik działalności bankowej (mln zł).....	63
Wykres 129. Koszty działania (mln zł).....	63
Wykres 130. Ujemne saldo odpisów/rezerw (mln zł).....	63
Wykres 131. Wynik finansowy netto (mln zł).....	63
Wykres 132. Wynik finansowy w latach 2010-2011 wg grup banków (mln zł).....	64

Wykres 133. Zmiana wyniku netto (mln zł)	64
Wykres 134. Zysk netto w latach 1999-2011 wg grup banków (mln zł)	64
Wykres 135. Udział w wyniku sektora (%)	64
Wykres 136. Przychody i koszty odsetkowe (mln zł)	65
Wykres 137. Wybrane przychody i koszty odsetkowe (mln zł)	65
Wykres 138. Wybrane przychody odsetkowe (mln zł)	65
Wykres 139. Wybrane koszty odsetkowe (mln zł)	65
Wykres 140. Odpisy z tytułu utraty wartości aktywów finansowych (mln zł)	67
Wykres 141. Odpisy na kredyty konsumpcyjne i mieszkaniowe (mln zł)	67
Wykres 142. ROA - Wynik netto / średnie aktywa (%)	68
Wykres 143. ROE - Wynik netto / średnie fund. podstawowe (%)	68
Wykres 144. C/I - Koszty / dochody (%)	68
Wykres 145. Saldo odpisów/rezerw / średnie aktywa (%)	68
Wykres 146. Wybrane aktywa (mld zł)	70
Wykres 147. Zmiana stanu (mld zł)	70
Wykres 148. Wybrane pasywa (mld zł)	70
Wykres 149. Zmiana stanu (mld zł)	70
Wykres 150. Kredyty i depozyty sektora niefinansowego (mld zł)	71
Wykres 151. Relacja kredytów do depozytów sektora niefinansowego (%)	71
Wykres 152. Kredyty zagrożone (mld zł)	73
Wykres 153. Udział kredytów zagrożonych w portfelu (%)	73
Wykres 154. Kredyty zagrożone gosp. dom. wg rodzaju (mld zł)	73
Wykres 155. Udział w portfelu (%)	73
Wykres 156. Zagrożone kredyty konsumpcyjne wg rodzaju (mld zł)	74
Wykres 157. Udział w portfelu (%)	74
Wykres 158. Jakość kredytów konsumpcyjnych (mld zł)	74
Wykres 159. Jakość kredytów konsumpcyjnych – udział w portfelu (%)	74
Wykres 160. Zagrożone kredyty mieszkaniowe (mld zł)	75
Wykres 161. Udział w portfelu (%)	75
Wykres 162. Kr. mieszk. - zagrożone i opóźnione w spłacie - (mld zł)	75
Wykres 163. Kr. mieszk. - zagrożone i opóźnione w spłacie – udział (%)	75
Wykres 164. Udział kredytów mieszkaniowych w sumie bilansowej (%)	85
Wykres 165. Udział kr. mieszk. w kredytach dla sektora niefinansowego (%)	85
Wykres 166. Kredyty zagrożone sektora przedsiębiorstw (mld zł)	88
Wykres 167. Zmiana stanu zagrożonych kredytów przedsiębiorstw (mld zł)	88
Wykres 168. Fundusze własne i całkowity wymóg kapitałowy (mld zł)	89
Wykres 169. Struktura całkowitego wymogu kapitałowego (mld zł)	89
Wykres 170. Nadwyżka fund. własnych nad całkowitym wymogiem (mld zł)	90
Wykres 171. CAR - współczynnik wypłacalności (%)	90
Wykres 172. Rozkład banków komercyjnych względem CAR – 12/2011	90
Wykres 173. Rozkład banków spółdzielczych względem CAR – 12/2011	90

SPIS TABEL

Tabela 1. Polska na tle krajów UE w latach 2006-2011 (mld EUR; %)	17
Tabela 2. Struktura portfela kredytowego wg wartości bilansowej brutto (mld zł; %)	28
Tabela 3. Struktura kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł; %)	29
Tabela 4. Struktura kredytów mieszkaniowych (mld zł; %)	31
Tabela 5. Struktura kredytów konsumpcyjnych (mld zł; %)	37
Tabela 6. Struktura pozostałych kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł; %)	39
Tabela 7. Struktura kredytów dla przedsiębiorstw (mld zł; %)	39
Tabela 8. Struktura kredytów dla sektora budżetowego (mld zł; %)	41
Tabela 9. Kasa, banki centralne, sektor finansowy, instrumenty dłużne i kapitałowe (mld zł; %)	42
Tabela 10. Struktura źródeł finansowania działalności (mld zł; %)	43
Tabela 11. Depozyty sektora niefinansowego (mld zł; %)	44
Tabela 12. Depozyty i kredyty sektora finansowego (mld zł; %)	46
Tabela 13. Depozyty sektora budżetowego (mld zł; %)	47
Tabela 14. Kapitały sektora bankowego (mld zł; %)	49
Tabela 15. Wybrane elementy rachunku wyników sektora bankowego (mln zł; %)	63
Tabela 16. Wynik odsetkowy sektora bankowego (mln zł; %)	65
Tabela 17. Saldo odpisów/rezerw celowych (mln zł; %)	66
Tabela 18. Wybrane miary efektywności sektora bankowego (mln zł; %; tys. zł)	68
Tabela 19. Liczba banków i oddz. inst. kredyt. niespełniających na koniec miesiąca norm Uchwały 386/2008	70
Tabela 20. Kredyty ze stwierdzoną utratą wartości (zagrożone) i ich udział w portfelu (mld zł; %)	72
Tabela 21. Kredyty zagrożone gospodarstw domowych i ich udział w portfelu (mld zł; %)	73
Tabela 22. Kredyty konsumpcyjne ze stwierdzoną utratą wartości (mld zł; %)	74
Tabela 23. Kredyty mieszkaniowe ze stwierdzoną utratą wartości (mld zł; %)	75
Tabela 24. Kredyty zagrożone sektora przedsiębiorstw i ich udział w portfelu (mld zł; %)	88
Tabela 25. Adekwatność kapitałowa (mld zł; %)	89

URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO
Plac Powstańców Warszawy 1
00-950 Warszawa

tel. (+48 22) 262-50-00
fax (+48 22) 262-51-11 (95)
e-mail: knf@knf.gov.pl

www.knf.gov.pl